

T.C.
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

127943

MODERN POLİS

ve

TÜRK EMNİYET ÖRGÜTÜ ÜZERİNE
KURAMSAL ve UYGULAMALI BİR ÇALIŞMA :
BURSA İLİ EMNİYET ÖRGÜTÜ ÖRNEĞİ

127943

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

DANIŞMAN
DOÇ.DR.BEKİR PARLAK

UĞUR ARGUN

BURSA 2003

ÖZET

Polis ve polislik uygulamaları, dünya üzerindeki birçok üniversitede araştırma konusu olmakta ve bu alanda yapılan çalışmalar yerel ve global platformlarda değerlendirilerek mevcut “polislik” ile ilgili problemlere çözüm için temel oluşturmaktadır. Bu tez çalışması da, Türk Emniyet Örgütü’nü, modern polis örgütleri ve tarihsel açıdan modern polisin gelişimini inceleyerek karşılaştırma ve örgütün “modernlik”, “modernite” ve “küreselleşme” gibi kavramlara “yakın”lığını sorgulama amacıyla yapıldı.

Özellikle Amerika ve Avrupa gibi gelişmiş ülkelerde “polis” ve “polislik” konularında birçok bilimsel araştırma yapılmakta ve hatta bu alanda üniversitelerde “kürsü”ler oluşturulmaktadır. Ancak Türkiye’de bu alana tam olarak eğilimli olan üniversite sadece Polis Akademisi’dir denilebilir. Zira henüz 2002-2003 döneminde bu alanda lisans üstü çalışmalarına başlanmıştır.

Bilimsel araştırmalarla desteklenen ve eğitilen polisler, modern toplum ve modern devletin olduğu ya da oluşturulduğu yerde muhakkak daha verimli ve daha etkin olacaktır. Ancak bunun yapılabilmesi için öncelikle “modern olma”sını arzu ettiğimiz “varlık”ların durumu sorgulanmalıdır. Bu çalışmada polisin “modern”liği sorgulandı. Bununla birlikte tez çalışmasında belirtileceği gibi, -her devlet kurumu için geçerli olmakla birlikte- polis de içinde bulunduğu toplumu ve “adına” çalıştığı devleti temsil etmektedir. Polislik uygulamaları ele alındığında, Türkiye sınırları içerisindeki bazı kültür, alt-kültür ve sosyal yaşama ait unsurların bu uygulamalarda etkili olduğu görülecektir.

Bu tez çalışmasında ilke olarak polis ve polisliğin tanımlarından başlayarak, polisliğin ortaya çıkışı, ilk polis ve polislik uygulamaları, modern polislik kavramı ile modern polisliğin gelişimi, modern devletlerde polislik ve modernite, post-modernite ve küreselleşme bağlamlarında polislik konuları ele alınmıştır. Ayrıca modern polisliğin kriterleri ile Türk Emniyet örgütünün bu anlamda kuramsal çerçevesi belirlenmeye çalışılmıştır. Son bölümde ise, modern polislik kriterleri açısından polis örgütünün durumunu belirlemek amacıyla birçok polislik uygulaması için “pilot bölge” olarak kabul edilen Bursa polisi ve Bursa halkı ele alınmıştır.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

Giriş 1

BİRİNCİ BÖLÜM

TARİHİ PERSPEKTİFTE POLİS RETORİĞİ

TARİHİ PERSPEKTİFTE POLİS RETORİĞİ	5
I. Polislik Teorisinde Temel Yaklaşımlar.....	6
II. Polislik ve Polisliğin Ortaya Çıkışı.....	9
A. Antik Şehir’de Polislik.....	11
B. Ortaçağ Avrupa Şehrinde Polislik	13
III. Modern Toplumda Polislik.....	18
A. İlk Modern Devletlerde Polislik	18
B. Günümüz Modern Devletinde Polislik	24
IV. Modernlik ve Modernite-Postmodernite Bağlamında Polis	30

İKİNCİ BÖLÜM

MODERN POLİS VE TOPLUM

MODERN POLİS VE TOPLUM	34
I. Modern Polisin Gelişimi	36
A. Polisin Uzmanlaşması	37
B. Polisin Profesyonelleşmesi.....	38
C. Polisin Kamusallaşması	41
II. Polisin Toplumsal Yaşama Etkisi	43
A. Polis-Halk İlişkileri	45
B. Polis Alt-kültürü ve Şeffaf Polislik	49
1. Polis Alt-kültürü	49
2. Şeffaf Polislik	52
III. Birey-İktidar İlişkilerinde Polisin Yeri	54
IV. Küreselleşme Sürecinde Bireysel Güvenlik	58
V. Modern Polislik Kriterleri	63
A. Modern Polisin Değerleri	63
B. Modern Polisin Nitelikleri	66
C. Modern Polisin Rollerleri	69
1. Yasaları Uygulama Rolü	69
2. Kamu Düzeninin Sağlanması Rolü.....	69
3. Kamu Görevlisi Rolü	70
D. Modern Polisliği Etkileyen Faktörler	70

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRK EMNİYET ÖRGÜTÜ ÜZERİNE KURAMSAL ÇERÇEVE

I. Türk Emniyet Örgütü’nün Tarihsel Gelişimi	73
A. Osmanlı Devletinde Polislik	73
1. 1299 - 1453 Dönemi	74
2. 1453 - 1826 Dönemi	75
3. 1826 - 1845 Dönemi	76
4. 1845 - 1879 Dönemi	77

5. 1879 - 1908 Dönemi	79
6. 1908 - 1918 Dönemi	80
7. 30 Ekim 1918-29 Ekim 1923 Dönemi	82
B. Cumhuriyet Dönemi Polislik	82
II. Türk Emniyet Örgütünün Organizasyon Yapısı	90
III. Türkiye’de Polislik Mesleğinin Sosyal Yapısı	95
IV. Türk Polis Örgütü’nde Modern ve Postmodern Değişim	99
V. Polisin Geleceği Üzerine Değerlendirmeler	105

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

MODERN POLİS KAVRAMINA İLİŞKİN UYGULAMALI BİR ARAŞTIRMA: Bursa İli Emniyet Örgütü Örneği

I. ARAŞTIRMANIN GENEL TANITIMI, KAPSAMI VE PLANI	109
A. Araştırmanın Konusu	110
B. Araştırmanın Amacı	112
C. Araştırmanın Önkabulleri ve Varsayımları	113
D. Araştırmanın Yöntemi	116
E. Araştırmanın Uygulanması	117
F. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi	117
II. ARAŞTIRMADAN ELDE EDİLEN BULGULAR VE BUNLARIN GENEL OLARAK DEĞERLENDİRİLMESİ	118
A. Deneklerin Kişisel Özelliklerine Göre Değerlendirilmesi	119
1. Vatandaşların Kişisel Özellikleri	119
2. Polislerin Kişisel Özellikleri	121
B. Araştırmanın Varsayımları ve Sorgulama Alanına İlişkin Bulgular ve Bunların Değerlendirilmesi	124
1. Vatandaşların ‘Polis’ ve ‘Modern Polis’ Kavramları ile Yerel Polis Birimlerinin Uygulamaları Hakkındaki Görüşlerinden Elde Edilen Bulgular	124
3: Polislerin, ‘Polis’ ve ‘Modern Polis’ Kavramları ile Yerel Polis Birimlerinin Uygulamaları Hakkındaki Görüşlerinden Elde Edilen Bulgular	137
GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ	152
Kaynakça.....	156
Ekler	159

Tablolar

Sayfa No

Tablo 1: Ankete katılım.....	119
Tablo 2: Vatandaşların cinsiyet dağılımı.....	119
Tablo 3: Vatandaşların yaş dağılımı.....	120
Tablo 4: Vatandaşların medeni hali.....	120
Tablo 5: Deneklerin tahsil durumu	120
Tablo 6: Vatandaşların meslek dağılımı	121
Tablo 7: Polislerin cinsiyet dağılımı	121
Tablo 8 : Polislerin yaş dağılımı.....	122
Tablo 9: Polislerin medeni hali	122
Tablo 10: Polislerin sahip oldukları çocuk sayısı	122
Tablo 11: Deneklerin tahsil durumu	123
Tablo 12: Polislerin yabancı dil seviyesi	123
Tablo 13 : Polislerin bilgisayar kullanabilme düzeyi	124
Tablo 14: Polis hakkındaki görüşler	124
Tablo 15: Polislik mesleğini kendinize uygun bir meslek grubu olarak bulur musunuz?” sorusuna verilen yanıtlar	125
Tablo 16: “Cevabınız evetse gerekçeniz aşağıdakilerden hangisidir?” sorusuna verilen yanıtlar	125
Tablo 17: “Cevabınız hayırsa gerekçeniz aşağıdakilerden hangisine uymaktadır?” sorusuna verilen yanıtlar	126
Tablo 18:“Bugüne kadar polisle yüz yüze kaç defa görüştünüz?” sorusuna verilen yanıtlar 126	
Tablo 19: “Polisle şimdiye kadar hangi sebeplerle telefonla veya yüz yüze görüştünüz?” sorusuna verilen yanıtlar	127
Tablo 20: “Polisle en son görüştüğünüzde size karşı davranışı nasıldı?” sorusuna verilen yanıtlar	127
Tablo 21: “Polis mesleğinde yeterli bilgi ve kültüre sahip mi?” sorusuna verilen yanıtlar.....	128
Tablo 22: “Polisin en çok eleştirdiğiniz yönü nedir?” sorusuna verilen yanıtlar... 128	
Tablo 23: “Polisin en çok takdir ettiğiniz yönü nedir?” sorusuna verilen yanıtlar. 129	
Tablo 24: “Modern polislik için ilk şart nedir?” sorusuna verilen yanıtlar	130
Tablo 25: “Polisin görevini yerine getirirken hatalı ya da kötü davranmasının sebepleri nelerdir?” sorusuna verilen yanıtlar	130
Tablo 26: “Bir polise derdinizi anlatırken iyi iletişim kurabiliyor musunuz?” sorusuna verilen yanıtlar	131
Tablo 27: “Bir suçla karşılaştığınızda ne şekilde hareket edersiniz?” sorusuna verilen yanıtlar	131
Tablo 28: “Polis sizce mesleğini profesyonel olarak yapıyor mu?” sorusuna verilen yanıtlar	132
Tablo 29: “ ‘Modern polis kavramı size neyi ifade ediyor?’ sorusuna verilen yanıtlar.....	132

Tablo 30: “Sizce Emniyet Teşkilatı devlet sırrı gerektirmeyen her türlü faaliyetinden, meydana gelen olumsuzluklardan (kötü muamele, rüşvet,yolsuzluk olayları) dolayı kamuoyu tarafından sorgulanabiliyor mu?” sorusuna verilen yanıtlar	133
Tablo 31: “Cevabınız hayır ise bunun sebebi aşağıdakilerden hangisine uymaktadır?” sorusuna verilen yanıtlar	133
Tablo 32: “Kendinize en yakın hissettiğiniz polis birimi hangisidir?” sorusuna verilen yanıtlar	134
Tablo 33: “Kendinize en uzak hissettiğiniz polis birimi hangisidir?” sorusuna verilen yanıtlar	135
Tablo 34: “Polis teşkilatına ve polise güven duyuyor musunuz?” sorusuna verilen yanıtlar	135
Tablo 35: “Poliste olması gereken niteliklerden hangileri sizce en önemlidir?” sorusuna verilen yanıtlar	135
Tablo 36: “Polis, polis hizmetlerinin yürütülmesinde halkın katılımını ve desteğini sağlamayı başarıyor mu?” sorusuna verilen yanıtlar	136
Tablo 37: “İlimizde alınan güvenlik önlemlerinden memnun musunuz?” sorusuna verilen yanıtlar.....	136
Tablo 38: “Polislik mesleğinin en kötü yanı sizce nedir?” sorusuna verilen yanıtlar.....	137
Tablo 39: “Polislik mesleğinin en iyi yanı sizce nedir?” sorusuna verilen yanıtlar	138
Tablo 40: “Polisin en çok eleştirdiğiniz yönü nedir?” sorusuna verilen yanıtlar..	138
Tablo 41: “Polisin en çok takdir ettiğiniz yönü nedir?” sorusuna verilen yanıtlar	139
Tablo 42: “Modern polislik için ilk şart nedir?” sorusuna verilen yanıtlar	139
Tablo 43: “Polisin görevini yerine getirirken hatalı ya da kötü davranmasının sebepleri nelerdir?” sorusuna verilen yanıtlar	140
Tablo 44: “Mesleğin hangi biriminde çalışıyorsunuz?” sorusuna verilen yanıtlar.....	140
Tablo 45: “Mesleğin hangi biriminde çalışmak isterdiniz?” sorusuna verilen yanıtlar.....	141
Tablo 46: “Sigara ve alkollü içki kullanma alışkanlığınız var mı?” sorusuna verilen yanıtlar	141
Tablo 47: “Boş zamanlarınızı genellikle nasıl değerlendirirsiniz?” sorusuna verilen yanıtlar	142
Tablo 48: “Televizyonda seyretmeyi sevdiğiniz program türü hangisidir?” sorusuna verilen yanıtlar	142
Tablo 49: “Polis hakkındaki görüşleriniz aşağıdakilerden hangisine daha çok uymaktadır?” sorusuna verilen yanıtlar	143
Tablo 50: “Polis sizce mesleğini profesyonel olarak yapıyor mu?” sorusuna verilen yanıtlar	143
Tablo 51: “Polisin kendi görev ve yetkileri konusunda tam olarak bilgi sahibi olduğuna inanıyor musunuz?” sorusuna verilen yanıtlar	144
Tablo 52: “Polisin mesleğinde yeterli bilgi ve kültüre sahip olduğuna inanıyor musunuz?” sorusuna verilen yanıtlar	144
Tablo 53: “Polisin profesyonel hareket etmesi için neye dikkat etmesi gerekir?” sorusuna verilen yanıtlar	144

Tablo 54: “Sizce toplumun karakteri polisin davranışını etkiler mi?” sorusuna verilen yanıtlar.....	145
Tablo 55: “Kamu kurumlarında rüşvet almada temel etken sizce nedir?” sorusuna verilen yanıtlar	145
Tablo 56: “Sizce polis başarılı olabilmek için yeterli olanaklara sahip mi?” sorusuna verilen yanıtlar	146
Tablo 57: “Sizce polis modern bir kurum olmak için ne kadar çaba gösteriyor?” sorusuna verilen yanıtlar	146
Tablo 58: “Poliste olması gereken niteliklerden hangileri sizce en önemlidir?” sorusuna verilen yanıtlar	147
Tablo 59: “Sizce polis sorun çözme yeteneği, doğru karar verme, karmaşık durumları çözebilme yeteneği ve hayal gücüne sahip midir?” sorusuna verilen yanıtlar	147
Tablo 60: “Sizce polis yakalama, uyarma ve zorlayıcı güç kullanma kararı verirken sağduyu gösterip, izdiham ve kanunsuz gösteri durumunda soğukkanlı ve temkinli davranıyor mu?” sorusuna verilen yanıtlar	148
Tablo 61: “Polis, polis hizmetlerinin yürütülmesinde halkın katılımını ve desteğini sağlamayı başarıyor mu?” sorusuna verilen yanıtlar	149
Tablo 62: “Bursa polisini başarılı buluyor musunuz?” sorusuna verilen yanıtlar..	149
Tablo 63: “İlimiz polisinin görevi sırasında ve görev dışında halkımıza karşı davranışları, halkla münasebetlerini nasıl buluyorsunuz?” sorusuna verilen yanıtlar.....	150
Tablo 64: “İlimizde polisin yapmış olduğu çalışmalarda tarafsız ve adil olduğuna inanıyor musunuz?” sorusuna verilen yanıtlar	150
Tablo 65: “İlimizde polisin görevini yaparken insan hakları konusunda hassas davrandığına inanıyor musunuz?” sorusuna verilen yanıtlar	151
Tablo 66: “Olayların önlenmesinde ve sanıkların yakalanmasında halkın polise yardımcı olduğuna inanıyor musunuz?” sorusuna verilen yanıtlar	151

GİRİŞ

Polis örgütü toplum düzeninin sağlanmasında çok önemli rol oynayan bir kamu kurumudur. Toplumsal düzenin sağlanmasında vatandaşların yasalara gönüllü uyması önemlidir. Günümüzün modern toplum yapısında yasaların uygulanması, yasaları ihlal edenlerin yakalanıp adalete teslim edilmesi ve toplumsal düzenin sağlanması için yetkisini yasalardan alan bir polis örgütü söz konusudur. Sanayileşme ile birlikte hızlı bir şekilde yaşanan toplumsal değişim polisin rolünün de sorgulanmasını beraberinde getirmiştir.

Modern demokratik toplumlara sahip olduğu düşünülen gelişmiş ülkelerde polis, 'adaletin keskin kılıcı' değil, halka hizmet etmeyi amaç edinmiş 'üniformalı bir vatandaş' olarak görülmektedir. Hatta polis birimleri adlarını 'polislik hizmetleri' olarak değiştirmekte ve polisler de kendilerini 'kamu hizmetçisi' olarak tanımlamaktadır.

Polis hizmetlerinde gerçekleşen teknolojik gelişmeler ve polis uygulamalarının başarısının istatistiksel olarak ele alınması polis hizmetlerini olumsuz yönde etkilemiştir. Profesyonellik süreci sonucunda polisin halka olan uzaklığı daha da artmış, polisin etkinliğinde azalma, halka bakan yönde ise kimlik, katılım, meşruiyet, adalet ve uzlaşma kavramlarının içi boşaltıldığı görülmüştür.

Günümüzde 'polislik' ve 'modern polislik' kavramlarının ifade ettiği istenen düzeydeki polisliği uygulamaya koymak için bazı çalışmalar yapılsa da, polislik uygulamaları ile ilgili sorunları gidermek için yapılan bilimsel çalışmaların sayısı yetersizdir. Ortaya konan bilimsel çalışmaların uygulamaya konması da belirli sorunlar sebebi ile başlangıçta pek kolay gözükmemektedir.

Polisin ne olduğu, modern devlet ve toplumda nasıl algılandığı incelenmesi gereken önemli bir konudur. Çünkü günümüzün dünyasında bireylerin yaşamını doğrudan etkileyebilecek uygulamaları yapan kamu görevlilerinin başında gelmektedir. Bu nedenle demokrasinin, hukukun üstünlüğü ilkesinin ve insan haklarının çok önem kazandığı bu dönemde polisin derinlemesine irdelenmesi gerekir.

Polis, günümüz koşullarında- ülkenin kendi sistemlerine göre farklılık gösterse de- ülke içinde ister kişisel bağlamda düşünölsün, ister genel bağlamda, güvenliği sağlamakla görevli, devlete bağılı bir kuvvettir.

Antikite'den modern şehre güvenlik sorunları hep vardı. Zira insanlar kendi car güvenlikleri kadar mal bütönlüğü açısından da meydana gelen tehdit ve tecavüzlere karşı bir şekilde kendilerini güvende hissetme arzusunda idiler. Bu amaçla özellikle bu alanda yapılan çalışmalarda ilk dönemden itibaren kısmen militer bir yapıya sahip olsa da polis görevi gören kişi ya da kurumların varlığından söz edilmiştir.

İlkel topluluktardan günümüz modern toplumuna kadar polis ya da polis görevini ifa eden kişi ya da kurumların ne gibi yetki ve sorumluluklar taşıdığı ve değişen değerler ve kavramlarla birlikte son zamanlarda sıkça söylenegelen modernizm- post-modernizm, küreselleşme kavramlarının polis için ne ifade ettiği ve bu süreçler içerisinde modern polisin konumu ve sorumluluklarını, özellikle de Türkiye şartlarında ağır sorumluluk taşıyan polisin çalışma şartlarını etkileyen "görev bolluğu"nu sorgulayan bir çalışma amaçlandı.

Polislik mesleği doğası gereği zor bir meslektir. Bu zor işin istenen seviyede yapılması ise nitelikli insanlarla mümkündür. Personelin niteliğinin geliştirilmesinde eğitimin ve eğitimde devamlılığın önemli bir rolü vardır. Çünkü eğitim, çağı yakalama ve geleceğe hazırlanma yarışıdır. Türk polisinin bu yarışta amacı, sosyal ve kültürel şartlara uyum sağlayabilen, halkla iyi ilişkiler kurabilen, kendini ve çevresini sürekli geliştiren, disiplinli, çalışkan, insan haklarına saygılı, hukuk kurallarına göre hareket eden bireyler haline getirilmelerini sağlamak olmalıdır.

Türkiye'deki polislik uygulamalarının dünya standartlarına ulaşması ve toplumla barışık bir polis gücü oluşturulması ülkenin en önemli konularından birisi olarak karşımızda durmaktadır. Bir yanda toplumu seven ve topluma hizmet etmeyi ilke edinen polislerin, diğere yanda polisi seven ve onlara yardımcı olmaya çalışan bireyler topluluğunun varlığının zorunluluğu çağdaş bir Türkiye için vazgeçilemez hedefler olmalıdır. Ancak bu, başarılması o kadar da kolay olmayan bir konudur.

Ülkemizde bilimsel çalışmalar alanında ve genel düşünce alanında sistemli, özerk ve nesnel bir polis tanımlaması yapılamadığı için Türk Emniyet Örgütü ile Avrupa'da modern devlet oluşumlarının polis örgütleri arasında bir mukayese yapabilmek zor. Bu bağlamda, devlet yapılanmasında, toplum algılamasında ve bizzat polis kurumunun görevlileri arasında sağlıklı, yasal ve sistematik dokular yaratılmadığından bahisle, modern polis anlayışının ülkemizde yerleştirilemeyeceği görüşünde olanlar var. Tabii böyle bir teori ancak modern polisin gelişimini ve Türk Emniyet Örgütü ile kıyaslanacak modern devlet polislerinin yapısını ve işleyişini bilmekle mümkün olabilir.

Türk Emniyet Örgütü adına düşünüldüğünde, polis kurumu açısından, devlet ve toplum düzeyinde bir "polis retoriği" sorunu bulunmaktadır. Polis retoriği üslup, tarz, yaklaşım, genel sistem bütünlüğü, teorik ve pratik kuram gibi anlamları ile kullanılmaktadır.

Çağımızın değişen ve gelişen ihtiyaçları doğrultusunda polisin yeniden yapılandırılması, yetki ve görevlerinin gözden geçirilmesi, hizmet kalitesinin yükseltilmesi ve özellikle suçu önleme ile bu amaçla halkla ilişkilerin en iyi düzeyde olması için bilimselliğe dayanan çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Yaptığımız çalışma da bu alanda sorunların çözülmesi ve istenen modern polislik kriterleri ile Türk polisinin uygulamalar bakımından modernlik durumunu araştırma amaçlıdır.

Çalışmamız dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde 'polislik' teorisinden başlayarak, 'polis' ve 'polislik' kavramlarının ne ifade ettiği, polisliğin ortaya çıkışı ile polis olarak ifade edilebilecek ya da polislik görevini yapan ilk kişi ya da grupların görev, yetki ve sorumlulukları, antikitede ve Ortaçağ'da polislik ile ilk modern devletlerde ve günümüz modern devletlerinde polislik görev ve sorumluluk alanları açısından incelenmiştir. Ayrıca modernlik ve modernite-postmodernite kavramları ile polislik uygulamalarının birbirine uygunluğu veya polislik açısından bu kavramların ifade ettikleri ayrı bir başlık altında incelenmiştir.

İkinci bölümde modern polisin gelişimi, polisin özellikle günümüz koşullarında topluma etkisi, genel manada düşünüldüğünde birey ve iktidar ilişkileri bağlamında polisliğin durumu, küreselleşme sürecinde bireysel güvenlik sorunsalı ve modern polisliği belirleyen, modern poliste olması gereken özellikler ve ölçütleri ele alınmıştır.

Üçüncü bölümde ise Türk Emniyet Örgütü'nün tarihsel gelişimi dönem dönem ele alınmıştır. Ayrıca mevcut durum açısından polis örgütünün organizasyonel yapısı, polislik mesleğinin, Türk insanının ve polisinin alt-kültürü ve eğitim düzeyi ile sosyal şartları ele alınarak mevcut sosyal yapısı, Türk Emniyet Örgütü'nün modern ve post-modern anlamda değişimi, son yıllarda yapılan çalışmalar ve polisliğin uzmanlaşmasını ifade edebilecek yenilikler ile polis ve polisliğin geleceği ile ilgili günümüz koşullarında meydana gelen problemlerle ilgili geleceğin polisliğin boyutları ele alınmıştır.

Dördüncü ve bölümde ise tez konusu ile ilgili bir alan araştırması yapılması yapılmıştır. Anket çalışması ile Türk polisinin modern polislik kriterleri olarak sayılabilecek bazı ölçütlere ne kadar uyduğu, halkla ilişkilerde durumunun ne olduğunu tespit etmek amacıyla, polislik uygulamaları açısından pilot bölge sayılan Bursa ili sınırları içerisinde ve değişik bölgelerdeki hem vatandaş, hem de polisler sorular sorulmuştur. Verilen yanıtların değerlendirilmesi yapılarak polislerin uygulamalar ve sosyal yapı bakımından durumları 'modern polislik' açısından ele alınmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

TARİHİ PERSPEKTİFTE POLİS RETORİĞİ

Polis ya da polisliğin evrensel bir tanımını yapmak pek kolay gözüküyor. Polisliğin ortaya çıktığı dönemden bugüne polisliğin toplumdan topluma yapısal ve işlevsel olarak farklılık arz ettiği bilinen bir gerçektir. Sosyal, kültürel ve ekonomik farklılıklar sebebiyle geçmişte ve halen polislik çeşitlilik arz eder. Kavgacı, polisin tanımlanmasının, kişilerin ümit, risk, korku, endişe, politik görüş ya da espri anlayışlarıyla doğrudan ilgili olduğunu belirtiyor (Kavgacı,1997:10).

Bununla birlikte, polislik üzerine bugüne kadar yapılan çalışmaların yetersizliği ve bu alanda çalışma yapmak isteyenlerin karşısına geçmişte ve günümüzde çıkan bürokratik engeller, “polis”in kim ve “polisliğin” ne olduğunu tespit etmekte hep engel teşkil etmiştir.

Nereden bakılırsa bakılsın, günümüzde araştırmaz modern yönetim olamaz. O halde kurumsal araştırma bir gerekliliktir. Eğer polis buna karşı koymuşsa, bu onun tarihine, belki de doğasına dayanmaktaydı (Gleizal,Domenach ve Journes, 2000:22). Bununla birlikte, polis kurumlarının kapalı, dışa açık olmayan ve şeffaf olmayan yapısı ile bir takım bürokratik engellerin olması polis ve polislik üzerine araştırma yapma olanaklarını kısıtlamıştır.

Polislik hakkında “bilgi” edinmenin çözüm bekleyen bir çok sorunu vardır. İlk başta gelen bilimseldir. Fransa’da polisin incelenmesi hala hukuk bağımlılığından kurtulamadı. Bununla beraber hukuksal yaklaşıma bel bağlamamak gerekiyorsa da, polisin hukukla ilişkisinin analizine öncelik vermek gerekir. Çünkü kuşkusuz hala o düzeydedir ki, polis kendisini en iyi ele verebilecek ve özgünlüğü anlaşılabilir olacaktır.

Polis konusunda düşünmek bu temel çifte görünümlülüğü anlamayı sağlayan bir yaklaşım yönteminin hazırlanmasını tasarlar. Kavranabilir tek yönelim polisin bir

devlet teorisi içine oturtulmasıdır. Bir idare olarak polis, aşılması gereken ampirik bir konudur. Bütün boyutlarıyla kavranabilmesi için, toplum ve siyasal iktidarla ilişkilerini görünür kılmalıdır. Bu bakımdan, yeni güvenlik konsepti gelişmeyi sağlar. Fakat güvenlik, kamu gücünü zor kullanmakla uygulayacak olan polisin varlığını ortadan kaldırmaz.

Polis devletin kalbinde yer alır. Bu açıdan hiçbir zaman herhangi bir araştırma konusu gibi olmayacaktır. Çünkü devlet, onun hakkında edinebileceğimiz bilgi dahil, her yönüne egemen olmak isteyecektir. Ayrıca, bilimsel sorunların yanında her zaman için politik ve kurumsal sorunlar da kendini gösterecektir (Gleizal,Domenach ve Journes, 2000: 29).

I. POLİSLİK TEORİSİNDE TEMEL YAKLAŞIMLAR

Günlük aktiviteler anlamında polisin yaptığı görev, verilen görevlere göre polisi oluşturan yasalar dikkate değer düzeyde benzer olmasına rağmen dünya çapında çok büyük çeşitlilik gösterir. Davranış biçimleri ve resmi olarak yetkilendiren de benzer değildir. Polisin ne yaptığını anlamak için tanımlamalara, kanunlara, algılanan sorumluluklara bakmak, takip etmek ve davranış biçimlerini denemek önemlidir.

Polisin görevinin temelde ne olduğunu tespit etmek, basit bir konu değildir. Çünkü genel ulaşılabilecek sebeplerin zorunluluğundan çok entelektüel gerçekler bunu zorlaştırıyor. Bize bilgi verebilecek üç farklı bilgi kaynağından, birbirinden oldukça farklı üç yol polis aktivitelerini tarif ediyor. Polislik görevi, birincisi polisin ne yapmakla görevlendirildiğine, ikincisi, ele almak durumunda olduğu durumlara, üçüncüsü durumlara müdahalede yapılan hareketlere bağlıdır (Bayley,1987 :104).

Polis konsepti temel ve özgün bir işlevi doldurmaktadır. Modern devletin rolünü nitelemeye yarar. Gleizal'a göre (Gleizal,Domenach ve Journes, 2000: 5), bu tez Michel

Foucault tarafından “Omne et singulatim : politik aklın eleştirisine doğru” da çok kesir olarak analiz edilmiştir.

Yunanca’da site anlamını veren “polis”ten türeyen polis terimi yavaş yavaş modern devletin rolünü gösteren geniş bir anlamda kullanılmıştır. Fransa’da daha XVII. yüzyılda bu terim kraliyet emirlerinde görülür, fakat ona henüz özel bir anlam vermek zordur. XVII. yüzyılda polis düzenleyici nitelikte bir güç olarak tanımlanır(Gleizal,Domenach ve Journes, 2000: 7).

“Polis” kavramı genel olarak “örgüt”(kurum), fonksiyon (görev) ve personel olgularını diğer bir anlatımla kurumun bütün çalışanlarını ifade eden bir kavramdır (Cerrah ve Semiz,2001: 94). Tekil olarak kullanılmasına rağmen, çoğul anlam ifade eden “polis”, Türkiye temelinde düşünüldüğünde sivil idarenin emrinde, iç güvenliği ve kamu düzenini sağlamakla görevli, devletin bir organıdır. Bu tanım halkın gözündeki polis olarak düşünülebileceği gibi devlet açısından da genel bir tanımdır. Hukuk devleti polisi ile “polis devleti” polisine ait tanımlamalar farklılık teşkil eder. Tek parti sisteminin uygulandığı anti-demokratik ülkelerde polis toplum içinde iktidarın tek güç kaynağı ve baskı aracıdır.

Daha önce belirtildiği gibi polisin tanımlanması politik görüş, ümit, beklenti gibi etmenler sebebi ile değişebilmektedir. Nitekim, polisi devletin tahakküm araçlarından en önemlisi olarak ifade eden Ergut, polisin devlet inşa (state-building) sürecinin de en kritik halkalarından biri olduğunu belirtiyor. Bu süreçte polis, pre-modern devletten modern devlete geçişi inceleyenler için önemli ipuçları sunar (Ergut,2001: 59). Polislik bu anlamda devlet inşası (state-building) sürecinin, vergi toplama, ordunun devamlılığını sağlama, iş düzenleme ve geliri tekrar dağıtma gibi bazı boyutlarından biridir (Bayley,1985: 71).

Hemen hemen tüm toplumlarda polis, güvenliğin ve kamu düzenliğinin sağlanması, suçun önlenmesi, yasaların eşit ve adil olarak uygulanması, kanun ve nizamların kendisine verdiği görevleri yerine getirme gibi sorumlulukları olan bir kuvvettir (Fındıklı,2000: 428). Polislik bir meslek olarak ele aldığımızda, dünyanın en

eski ve yaygın mesleklerinden biridir. Ayrıca bir insanlık, uygarlık ve şehir mesleği olduğunu söylemek de mümkündür.

“Polis” kavramı tekil ve çoğul manalarıyla bir sosyal kontrol kurumu, insan haklarını korumada çok önemli görevler üstlenen bir kurum (Çevik ve Göksu,2002: 91) olarak da değerlendirilmektedir. Ancak, en genel şekliyle “polis” kavramını Bayley’in tanımlaması ifade etmektedir: “Polis, fiziksel güç kullanma yetkisi doğrultusunda insanlar arası ilişkileri düzenlemek için bir grup tarafından yetkilendirilen insanlardır” (Bayley,1985: 7).

Foucault, polisin ne olduğunu tespit ederken Turquet de Mayerne’in önerdiği devlet örgütlenme biçiminden yola çıkıyor. Burada Kralın yanında dört büyük yetkili bulunmaktadır. Bunlardan birisi Adaletten, birisi ordudan, üçüncüsü Maliye’den, yeni kralın vergilerinden, dördüncüsü ise polisten sorumludur. Foucault, polisten sorumlu olan görevliye düşen rolü, ahlaki bir rol olarak belirtiyor. Turquet’ye göre, bu görevli halk arasında “alçak gönüllülük, hayır severlik, sadakat, çalışkanlık, dostça işbirliği ve dürüstlük” duygularını yerleştirecekti (Foucault, 1994: 48).

Sosyal ve siyasal felsefenin önemli akımları, aralarında diğer konularda çok derin ayrılıklar olmasına rağmen, devletin temel görevlerinden birinin, polisin sağladığı iç güvenlik hizmeti olduğu hususunda aynı görüşü paylaşmaktadırlar. Bu görüş, her sistemde polisin aynı görev ve yetkilerle donatıldığı ve aynı şekilde işlediği anlamına gelmemekle birlikte, polis organizasyonunun toplumların vazgeçilmez bir unsuru olduğunu ifade etmektedir.

Türkiye’de ise polisin tanımı 3201 sayılı Emniyet Örgütü Kanunu’nda belirtilmiştir: “Polis, silahlı icra ve inzibat kuvvetidir”(md. 4). Bununla birlikte polisin görevleri de genel olarak kontrol ve yardım kavramları çerçevesinde tanımlanmaktadır. Türk polisinin yetki ve sorumlulukları Polis Vazife ve Salahiyetleri Kanunu’nun yanı sıra Ceza Muhakemeleri Usul Kanunu’nda belirtilmiştir ve bu kapsamda yetki ve sorumluluklar verilmiştir.

II. POLİSLİK VE POLİSLİĞİN ORTAYA ÇIKIŞI

Polis, batı demokrasilerinde politiğin ve sosyo – kültürel konjonktürün gelişimi ile çağdaş toplum ve modern devlet oluşumu bağlamında çağdaş ve yasal bir kurum olarak ortaya çıkmıştır (Gleizal, Domenach ve Journes, 2000: XXII). Ancak daha öncesinde ve evrensel düzeyde polisin ortaya çıkışının modern anlamda olmamakla birlikte, çeşitli teorilerden yola çıkarak daha eski dönemlerde de çeşitli düzey ve formda olduğunu söyleyebiliriz. Çağlar ilk polis oluşumları ile ilgili bazı doneler sunmaktadır:

Polis ve polisliğin hem kurum ve hem de sistem olarak yer yüzünde ortaya çıkışı konusunda yapılacak bir çalışmada akla ilk gelen soru, ilkel veya modern bütün topluluk veya toplumlarda, her hangi bir biçimde de olsa bir polis-polislik sistemi veya birimi var mıydı? Bazı araştırmacıların çalışmalarına göre polisin bu anlamda bütün toplumlarda var olduğu söylenemez. Polisi, “kısmen veya tamamen normların uygulanmasını sağlayan uzmanlaşmış bir silahlı güç” olarak algılamakta ve tanımlamaktadırlar. Onların bulgularına göre, araştırma örneklemindeki ancak yirmi toplulukta polis mevcuttu. Yani, elli bir topluluğun ancak yirmisinde toplumsal normların uygulanmasını sağlayan uzmanlaşmış bir silahlı güç mevcuttu. On sekizinde sadece arabuluculuk; bazılarında ise hem arabulucu ve hem de polis mevcuttu. Geriye kalan diğerlerinde ise, polislik ile ilintilendirilebilecek herhangi bir oluşumun olmadığını ifade etmişlerdir. Polis görevi gören silahlı bir güce sahip olan topluluklarda polisliğin oluşmasının bir takım belirleyicilerinde de işaret etmişlerdir: Onlara göre bu yirmi topluluğun on sekizi, ekonomik açıdan parayı kullanacak kadar gelişmiş durumdaydılar ve aynı zamanda belirli oranlarda uzmanlaşmaya sahip topluluklardı. Diğer bir deyişle, bu ilkel toplulukların çoğunda mal-mülk sahibi olma oldukça önem kazanmış bir durumdu ve mal sahipliği, miras, paylaşım vb. gibi konulardaki anlaşmazlıkları çözmek için bazı mekanizmalara gereksinim duyuldu. İşte polislik, bu ve benzeri gereksinimlerin doğal bir sonucu olarak belirmeye başladı (Çağlar, 1999 : 121).

Antik şehirde şehrin güvenliğinden genelde temel olarak Kale (Garnizon) sorumlu olmakla birlikte, özellikle aristokratik yönetimli İtalyan topluluklarında olduğu gibi, zaman zaman askeri güçten de sorumlu olan, yargı gücüne sahip, ancak görevlerini meclisin kontrolü altında yerine getiren ‘podesta’ olarak adlandırılan kişiler ya da

gruplar da sorumlu olabilmekteydi. İtalyan topluluklarında 'podesta' sulh yargıcı idi. Atama amacına uygun olarak da görevi, kamu güvenliği ve düzeninin özellikle de şehrin huzurunun korunmasıydı (Weber,2000: 156).

Hoebel'a göre, ilk topluluklarda, topluluğun ekonomik güvenliğine yönelik bazı tehditler kabilenin suçlu yargılama birimine intikal etmesine ve bu birimce ele alınmasına karşın "ceza kanununun gelişmesi hala yetersizdir" (Çağlar,1999: 122). Kabileler ile akraba grupları arasındaki çatışmalar, resmi arabulucular (monkalun) tarafından ele alınırlardı. Birden bire ortaya çıkan her hangi sorumlu, bir konuyu düzene koymada daima anahtar kişi olmuştur. Hoebel, 'monkalun'un ortaya çıkışını, hukuksal kurumların gelişmesinin ilk adımı olarak değerlendirir. Buna karşın, bu ilkel topluluklarda gelişmiş olan herhangi bir polis veya polislik sisteminden hiç bahsetmez. (Çağlar,1999: 122)

Aslında bütün ilkel topluluk veya toplumlarda herhangi bir polis formunun bulunmadığı biçimindeki bir açıklama veya yaklaşım doğru olarak kabul edilmemelidir. Bilindiği üzere polis, genel anlamda, yasaların ya da ilk dönemler için belirli tabuların yada birtakım normların uygulanmasını denetleyen, insanları ve mallarını koruyan bir hükümet birimidir. Eğer böyle bir önerme doğru ise, az ya da çok örgütlenmiş veya hiç örgütlenmemiş olsun bütün ilkel toplulukların, hepsinin resmi veya hükümetSEL bir yönetim birim veya biçimine sahip olmamasına rağmen, bir çeşit polislik sistemine sahip olduklarını söylemek olanaklıdır. Bu tür bir polislik, günümüzde sahip olunan anlamda formal bir polislik olmayabilir.

İlk topluluklarda özel olarak oluşturulmuş birimler bulunmasa da, bu iki örnek bile ilkel topluluk veya toplumlarda çok basit düzeyde de olsa bir tür polislik, yargılama ve cezalandırma görev ve hizmetlerinin olduğunu göstermektedir. Bu tür bir polislik, modern anlamda polislikten pek çok yönü ile farklılık arz ettiği için, "informal polislik" olarak değerlendirilebilir.

A. ANTİK ŞEHİRDE POLİSLİK

Polislik sistemlerinin kökenleri tarih öncesi döneme kadar gider. Örneğin, İÖ. 27 yılındaki C. Octavius yönetiminden itibaren Roma İmparatorluğu'nda polis, hükümetin farklı ve ayrı bir kolu olarak ortaya çıktı. 3. yüzyıla gelinceye kadar Roma, gece nöbet tutanlarıyla birlikte iyi kurulmuş, polis istasyonlarında (karakol) konuşlandırılmış ve düzenli olarak sokaklarda devriye gezen bir polis gücüne sahip olmuştu (Çağlar,1999: 126).

Pek çok ilkel toplulukta bir tür idari yapı veya bazı arabuluculuk biçimlerinin oldukları kabul edilmektedir. Basit anlamda da olsa eğer bir idari yapı mevcut ise, kaçınılmaz olarak orada normlar, tabular ve kurallar da var demektir. Aynı şekilde arabulucuların varlığı da, bir takım çatışma biçim ve olaylarının olduğunu gösterir. Eğer grup veya topluluğun bu tür bir yetkisi yok ise, birey kendi problemlerini kendisi çözmeye, kendi adaletini kendisi sağlamaya yönelecektir. Diamond bu tür bir durumu, özel suç olarak adlandırmakta ve her yerde bir tür yargılamanın varlığından söz etmektedir (Çağlar,1999: 124). Eğer bu boyutu ile konu modern toplum ölçeğinde düşünülürse, bir polislik sisteminden bahsetmek ve varolanları modern anlamdaki gibi polislik olarak nitelemek olanaklı değildir.

İlkel topluluklar açısından değerlendirildiğinde durum farklıdır. Bunun, bir tür polislik sistemine doğru atılmış olan bir ilk adım olduğunu söylemek olanaklıdır. Bu durumun özellikle örgütlü sosyo-politik yapılarda daha sonraları oluşan ve askerler tarafından yerine getirilen "polislik"e yol açtığı söylenebilir. Mawby da toplumsal çatışmaların kabul edilemez bir düzeye eriştiği durumlarda bazı düzenleyici kuvvetlerin gereksinildiğine ve görevli kılınanların özelliğinden hareketle "asker toplumlar"ın oluştuğundan bahsetmektedir. Hoebel de bu sürecin oluşum ve gelişimini oldukça açık bir biçimde belirtmektedir (Çağlar,1999: 124). Ordu tarafından yerine getirilen polislik, özellikle Roma İmparatorluğu döneminde görülmüştür. Ordu, daha çok vilayetlerdeki kanun ve düzenin devamını sağlama amacıyla kullanılmıştır (Weber,2000 : 85).

Örgütlenmiş ve organize bir polis sisteminin varlığı uygun ve önemli değildir. Çünkü gündelik siyasal, sosyal ve ekonomik yaşamı daha çok normlar ve tabular belirliyor ve denetliyordu. Bu norm ve tabuların yerini modern toplumlarda kanunlar aldılar. İkel topluluklar ile polis ve polislik üzerine yapılmış olan bütün çalışmalar, şefler, dini görevliler, monkalun, öğretmenler, askerler, akraba grupları, kabilenin kendisi, ailedeki en yaşlı erkek, ailenin babası veya en büyük oğlu, diğer bir deyişle ya topluluk veya bizzat bir birey tarafından denetlenen, yerine getirilen bir norm ve tabu sisteminin varlığını kabul etmektedirler (Çağlar,1999: 125).

Sonuç olarak, her ne kadar modern polislik ile çok fazla örtüşmese de topluluk (grup) veya bireysel düzeyde de olsa farklı polislik uygulamalarının olduğu söylenebilir. Grup ya da topluluk halinde yaşamının getirmiş olduğu grup veya topluluk düzeyinde çıkar çatışmaları, davranış kalıpları oluşmaya başlamıştır. Bu davranış kalıplarını belirleyen, denetleyen ve uygulayan bir birimin olması, polisliğin varlığını kendiliğinden ortaya koymaktadır. Dolayısıyla, gelişmiş – gelişmemiş, az ya da çok örgütlü her tür ilkel grup veya toplulukta bir biçimde yerine getirilen bir polislik hizmetlerinden bahsetmek olanaklıdır. Bunu, günümüz polisliğine gelen yolun ilk adımı olarak kabul etmek gerekir.

Bazı tarihçiler, Ortaçağ Site Devletlerinde polis kuvveti olduğunu ortaya çıkarttılar. Örneğin, Toscan'e bağlı Sienne yöresinde, XIII. yüzyılın sonu ile XIV. yüzyılın ortası arasında yer alan oligarşik idarelerde olduğu gibi. Bütün toplumsal sınıflarda yayılmış olan günlük şiddeti sınırlandırmak ve komploları önlemek için yetkililer sokağa çıkma yasağı, hapisane ve muhbirlerin yanında, 1330'da 145 kişiyi bir polis düştüğüne göre, özellikle diğer şehirlerdekinden çok daha etkili bir polise başvururlar. Ücreti ödenen beş düzen kuvvetinin gelişimi, bunların bağlı oldukları organların karşılıklı ağırlıklarını gösterir (Gleizal, Domenach ve Journes, 2000: 104).

Polisliğin bu erken biçimleri, sosyal yapılar olarak ortaya çıktılar ve bu yapılar yazı ve paranın icadı, mülk sahibi olma, mülkün miras ve paylaşımı, uzmanlaşılın roller ve özellikle de akrabalık ölçülerine dayanmayan tam zamanlı hükümet görevlilerinin oluşması ile daha da karmaşıklaştı. Doğal olarak da bu sosyal yapıların daha fazla

karmaşıklaşması polis ve polislik sistemlerini de evrimleştirdi, değiştirdi ve geliştirdi. Bu tür bir polislik, belirli süreçlere bağlı ve ofisleri olan modern polis birimlerinin öncülü özelliğine sahiptir. Ancak yine de bu tür bir polislik süreklilik arz etmiyordu ve merkezi hükümetin otoritesine karşı bir sorumluluğa sahip değildi. Örneğin, 1767 ile 1783 yılları arasında New York şehrinde bulunan polislik sistemi ile 18. yüzyıl Londra'sındaki polislik sistemi bu tür sistemlerdi (Çağlar,1999: 125).

B. ORTAÇAĞ AVRUPA ŞEHRİNDE POLİSLİK

Ortaçağ Avrupa şehrinde polis genel manasıyla bakıldığında, profesyonel anlamda özerkleşmiş bir kurum olarak bulunmamakla birlikte, günümüzdeki konumundan daha geniş bir konumda idi. Her eyalette yasayı ve düzeni koruyan kurullar bulunmakla birlikte, benzer kurullar yardıma muhtaç yoksullarla, işsizlere, kamu sağlığıyla, hastalık ve salgınlarla, yangın ve sel gibi felaketlerle ilgilenecekti.

Polis, yargı sistemi, ordu ve mesleğiyle birlikte devleti yönlendiren bir idare gibi görülmektedir. Turquet' ye göre polisin kolları insanların bütün durumlarına, yaptıkları ya da giriştikleri her şeye uzanır, polisin alanı, adaleti, maliyeyi ve orduyu kapsar (Foucault,1994: 49). Polis toplumun hemen hemen her alanına girmekte ve adeta kılcal damarlar gibi iktidarı temsil eden monark yönetimlerin bireyler (halk) üzerinde bir baskı ve otorite unsurudur.

Ortaçağ Avrupa şehrinde polisi incelerken ilk başta İngiliz ve Fransız şehirlerinde polisi ele almalıyız. Özellikle Fransa'da polis kurumu siyasal çekişmeler ve özellikle liberal cumhuriyetçi ideolojinin merkezindedir, fakat Fransa'nın belirgin niteliği olan belirgin siyasal ve toplumsal istikrarsızlık, özgürlükler ile kamu düzeninin gerekleri arasındaki çoğunlukla zoraki uzlaşmayı açıklar. Nihayet İngiliz polisine karşılık, Fransız polisininin toplumdan değil, fakat devletten çıktığı görünmektedir.

Fransa'da polis, idari olarak modern devletin oluşumu ile sıkı ilişki içerisinde yapılır. Fakat bu idari tarihçe polisi tasvir etmede yetersiz kalır. Onu, bazı kendine özgü yanları ve özellikle siyasi polisin önemli yerini ve polisin siyasal caydırma gücü olarak oynadığı rolü anlamayı sağlayan bir siyasi tarihçe ile tamamlamak gerekir (Gleizal,Domenach ve Journes, 2000:42).

Çelişik mantıklar düzleminde Ortaçağ Avrupa'sında Fransız polisliği bir devlet görevidir, fakat aynı zamanda bir belediye misyonu, merkezi ve hiyerarşik düzene bağlıdır ve XX. yüzyılın başına kadar temel olarak Parislidir ve şehirlidir (Gleizal,Domenach ve Journes, 2000: 43).

Avrupa şhrinde, pre-modern devletlerin ortak bir özelliği olarak bir çok alan polislik işinin dışında bırakılmak zorundaydı. Özellikle devrim yaşamış ülkelerde, devrim hükümetlerinin ilk el attığı konulardan biri de budur. Devrim öncesi Fransa'sında devlet memurları devletin mali gücünü arttırmak için şehirlerin yetkilileriyle sürekli pazarlık halindeydiler. Fakat hala bu pazarlıklara dışarıdan bir unsur olarak katılıyorlardı. Günlük denetimi ve halkın kontrolünü, belediye yetkililerine, bölgesel idarelere, kilise görevlilerine ve yerel beylere bırakmışlardı (Ergut,2001: 65).

Devrim sonrası Fransa ise farklı bir görüntü sunar. Denetleme, artık merkezi hükümetin işi olmuş, denetleme süreçleri bürokratikleşmiş ve nihayet istihbari denetleme olağanüstü artmıştır. Bir Fransız Polis şefinin aşağıdaki sözleri temel fikri çok iyi özetler: "Tedavi etmeye çalışmaktansa, önlemek daha iyidir" (Ergut,2001 :65).

Devrimle birlikte Fransa'da 'Eski Rejim' polisi ihtilalciler tarafından doğrudan söz konusu edilir ve Polis Tümgeneralliği 4 Ağustos 1789'dan itibaren ortadan kalkar. Polis her şeyden önce bir belediye görevi olarak tasarlanır. Bundan böyle seçilerek gelen belediye başkanları polis yetkilerinin sorumluluğunu alırlar ve bu misyonlarını vatandaşlarından oluşan Garde Nationale (İnzibat Birliği) yardımı ile yürütmeleri gerekecektir. 14 Aralık 1789 tarihli kanun ve bir çok ek metin bu yeni prensipleri onaylar ve belediye polis görevlilerinin "sakinleri iyi bir emniyet örgütünün bütün

avantajlarından, özellikle sokaklarda, kamuya açık yer ve resmi binalarda, temizlik, sağlık ve güvenlikten yararlandırmakla” görevli olduğunu belirtir. Dolayısıyla belediye başkanı polisin doğal sorumlusu olarak ortaya çıkar. Bu belediye polisi düşüncesi kamu hukukunun iki prensibi ile bağlantılıdır. Bir yandan yerel sorumluların seçimle işbaşına gelmesi, öte yandan da belediyenin “doğal ve özel ortaklık” olarak kabul edilmesi ile bağlantılıdır (Gleizal,2000: 44). Fakat siyasal olaylar başka çözümleri çabucak empoze edecek ve devlet polisinin yeniden kurulması ile Paris için ilga edici bir yönetimin yerleştirilmesini kolaylaştıracaktır. Anlaşılacağı üzere Devrim dönemi polisliği belediye yetkililerine devredilmiş ve sadece güvenlik değil, aynı zamanda temizlik ve sağlık konuları da polislerin ilgilenmesi gereken konular olmuştur.

Modern devletin oluşumu döneminde polis, bizzat hukuk kavramını kapsamakta ve bir toplumsal barış misyonunu karşılamaktadır. Bu kavram devletin rolünü nitelermeye yarar, çünkü o ihtiyaca göre çoğalabilen ve genişleyebilen bilkuvve yetkiler mevcudiyeti demektir. O halde polis, amaçlarında, hedeflerinde, yöntemlerinde kural dışı, fakat siteyi meydana getiren sosyal bir fonksiyon olarak, niteliğinde ve ana ilkelerinde homojendir. Polis, fazla genel ve iktidarın sınırsız bir müdahalesini meşrulaştıran anlamında, polis hukukundan ayrılıp, hakların ve özgürlüklerin teminatında gerekli kamu düzeninin korunması gibi daha somut bir anlam kazanacaktır. Polis devletin liberal ideolojiyle barışık olmak için ikinci dereceden bir nitelik göstermesi gereken işlevlerinden biri haline gelir (Gleizal, Domenach ve Journes, 2000: 53).

Düzenin korunması operasyonlarında polisin rol alması nihayet, özel metotların uygulamaya konması ve özel taktiklerin geliştirilmesini sonuç verir. 1830 ve 1848 ihtilallerinin olduğu günlerde Paris’te, halk ayaklanmaları sırasında polis kuvvetlerinin başkent in dar sokaklarında manevra yapmak için yer aldıkları bilinmektedir. Aynı zamanda bastırmanın daha etkili olmasını sağlamak için; Paris’in stratejik noktalarına yerleştirilen önemli kışlalar kurulmuştur. Fransa’da polis devrim sürecinde yer alarak politik bir rol üstlenmiştir.

Özel bir kurum olarak polis, siyasal organ ile toplum sisteminin bütünün bitişme noktasında bulunmaktadır. Siyasal sistem ile toplumsal sistem arasında bir aracı kurumdur. Polis ile toplum arasındaki ilişkileri nasıl yorumlarsak yorumlayalım, bunlar girift ve anlaşılmazdır. Fransa'da polis belki de devrim sürecinde aldığı rol sebebiyle her şeyden önce olumsuz bir görüntü sunar. Polis sevilmez, eleştirilir ve çok tartışılır. Kamuoyu ve muhalefet partilerinin gözünde hiçbir zaman toplumun hamisi bir kurum olarak değil de, devletin hizmetinde bir kuvvet gibi görülür (Gleizal,Domenach ve Journes, 2000:71).

XIX. yüzyılın başından itibaren, bazı reformların amacı polisi topluma yaklaştırmak olmuştur. Belediye polisinin örgütlenmesi bu amaca yönelik olmalıydı. Fakat bu belediye boyutu polisi topluluktan çıkan bir görev yapmaya yetmez. Siyasal iktidara fazla yakındır. Bir başka çözüm de polisi daha görünür kılmaktan ibarettir. 1829'da Vali Debelleye, Paris'te bir şehir güvenlik birliği (Sergent de ville) kurmaya karar verir. Bu Avrupa'nın ilk resmi kıyafetli polisidir. Bu reformun amacı polisi depolitize etmeyi ve toplum ile ilişkilerini iyileştirmeyi başarmaktır (Gleizal,2000 :72).

Gerçekten de şehir güvenlik görevlileri temelde Londra'dan örnek alınarak, bireyselleştirilmiş bir gözetim polisi gibi tasarlanmıştır. Fakat bu çözüm kendini kabul ettiremez. Bu caydırıcı polis, polis valiliğinin elinde etkin bir araç oluverir. Şehir güvenlik görevlileri kendilerini kamuoyunun gözünden çabucak düşürecek görevler yaparlar. A. F. Vivien "Vali, hareketli günlerde elinin altında zinde, cesaretli, hareket kolaylığı olan ve kargaşanın fail veya suç ortaklarını yakalamaya her zaman hazır bir birlik bulabiliyordu" diyerek bunu onaylar. Şehir güvenlik görevlileri toplumun güvenini kaybederler ve görevleri başta düşünülenlerle uyum göstermez. İktidarın hizmetine giren bir araç daha olur. 'Vali'nin elinde kollektif bir müdahale unsuru bu polis, babacan ve barışçıl kalması gerekirken, çoğu zaman kaba ve adı bilinmeyen bir kuvvet haline geldi (Gleizal,Domenach ve Journes, 2000:72).

1870 bozgunundan sonra şehir güvenlik görevlilerinin işine son verilir ve silahsız yeni bir polis birliği kurulur, kamu emniyeti görevlileri (les gardiens de la paix

publique) temel görevleri dirlik ve düzenliğin korunması ve can ve mal güvenliğinin sağlanması, zabıta amirlerinin emrinde, gündüz devriye ve gece gözetim hizmetini göreceklerdir. Mevcutları 1920'de 7000 insanı bulur. Bu kamu emniyetçilerinin eğitimine 1823'te ağırlık verilir (Gleizal,Domenach ve Journes, 2000:72).

Ortaçağ İngiltere'sinde ise her bir kontlukta Hükümdar tarafından atanan yerel oligarşinin bir üyesi, Lord Lieutenant, yüksek idare yetkisini kullanmaktadır. Gentry üyeleri arasından yerel küçük bir soylular sınıfını, aynı anda yapısal ve yönetsel görevleri yerine getiren hakimleri tayin eder; bunlar da polis görevlilerini atarlar. Büyük Britanya'nın tarihsel özelliklerinden birine uygun olarak devlet memuriyetlerinin ücretsiz yapılmasından dolayı prensipte bu görevlerin hiçbiri için ücret verilmezdi, fakat onları sahiplenenler belli bir toplumsal saygınlığa kavuşurlardı.

Bu dönem için gündelik güvenlik, yerel halkın içinden seçilen *constable*'in yetki alanına girmektedir. Adı bugün polis memuru (police constable) veya lokal polis şefini (chief constable) belirtmek için yaşıyor olsa da, işlevi çok eskidir. XIII. yy.'ın sonundan itibaren saray halkından bir yıllığına seçilir ve aynı anda bucağın en önemli icra makamı ve düzen ve güvenliğin sağlanmasından sorumlu 'Taht'ın bir görevlisi olarak sayılmaktadır. Bu sıfatla suçluları tutuklamak, topluluğu peşlerine düşürecek şekilde onlara karşı gerektiğinde telin bildirileri asmak, nihayet onları mahkemeye çıkarmakla görevlidir (Gleizal,Domenach ve Journes, 2000: 79).

Kısacası polis tarihsel olarak, merkezi, hiyerarşik ve uzman bir idare şeklinde oluştu. Bu gelişme çok ağır bir değişimin ve çoğunlukla ampirik çözümlerin sonucudur. Bir yandan Belediye polisleri ile bir devlet polisinin oluşumu arasındaki çatışmalar, öte yandan Paris polisleri ile taşra polisi arasındaki çekişmeler, reformların sürekliliği ile belirginleşen Fransız polisinin gelişimi üzerine damgasını vurmuştur. Siyasal iktidar ile ilişkisi aynı zamanda çok komplekstir ve polis kuvvetlerinin bölünmesi ve bazı birimlerin uzmanlaşması gibi bazı uygulamaları açıktır. 1981'den beri polis, modernizasyon ve toplum mutasyonlarına uyum adına yine reformlara konudur (Bayley,1985 :74).

III. MODERN TOPLUMLARDA POLİSLİK

A. İLK MODERN TOPLUMLARDA POLİSLİK

Modern polisin oluşumu ve modern polis otoritesinin doğasını analiz etmek ve anlamak için şu soruları sormak gerekir: Polisin polislik yapmakla yükümlü olduğu bir post ve ofis (birim) mevcut müdür? Uyulması zorunlu olan bir emri verme yetkisine yasal olarak sahip olan birileri var mıdır? Sosyal düzenin onarılması veya devam ettirilmesi için birilerini tutuklama ve sorgulama hak, görev ve yetkisine yasal olarak sahip birileri var mıdır? Modern polis göz önüne alındığında bu üç soruya da verilecek yanıt evet olacaktır. Aslında modern polisin yaratılması, oluşturulması toplumlarda kanun denen kuralların ortaya çıkışı ile yakın ilişkilidir. Her ne kadar örf ve adete dayanan hukuk yüzyıllar boyunca, modern anlamda tanımlanmış bir polis gücü olmaksızın işlemiş ise de modern polisin ortaya çıkışı, oluşumu yoğun nüfus artışı ile sosyal, ekonomik ve siyasal yaşamın karmaşıklaşmasına paralel olarak gerçekleşti (Çağlar,1999: 125).

Modern İngiliz polisinin oluşumunu kapitalizmin yükselişi ve 18. yy.'dan sonra oluşmaya başlayan kentli işçi sınıfının varlığı ile açıklamak mümkün ve gereklidir. Oysa Kıta Avrupası'ndaki durum farklıdır. Forstenzer şöyle yazıyor: "Polis sözcüğü, ABD ve İngiltere de polis kuvveti anlamına gelir. Polis olası veya gerçekleşen kanun ihlallerine yanıt verir. Fransa'da ve onunla aynı yasal sistemi paylaşan diğer ülkelerde ise polisin, suçluların yakalanması veya belirli suçların önlenmesinden daha geniş bir içeriği vardır. Polis, 'toplumun mükemmel düzeni' anlamındadır. Böylece, Fransa'da polis ve idare (toplumun düzenlenmesi) birbiri ile örtüşen anlamlara sahip hale gelir. Dolayısıyla suçla mücadele, İngiliz polisinin temel kaygısı iken, Fransa ve benzeri ülkelerde idare ve toplumsal alanın düzenlenmesine dönük polisiye tedbirlerin içinde yer alan birçok düzenlemeden sadece birisidir (Ergut,2001 :61)

Kapitalist devletin yükselişi ile birlikte denetleme pratikleri de dönüşüme uğrar. Sanayi toplumuna geçiş, toplum üzerinde bastırma-caydırmaya dönük bir denetleme

sisteminden daha dolaylı, topluma dahil, istihbaratı daha kapsamlı kullanan bir sisteme geçişe tekabül eder. Dahası, modernleşme polis örgütünün kendi içinde de değişikliklere yol açabilir. Toplumsal ilişkilerin dönüşüme uğraması ile birlikte polisten toplumsal hizmet talepleri, suçların engellenmesine ilişkin taleplere baskın çıkabilir.

Polis esas itibariyle devletin, toplumun dokularına nüfus etmesini sağlayan ya da kolaylaştıran genel bir çerçeve sunar. Modern devlet iktidarının kuruluşuna giden yolda devlet ve toplumsal güçler arasında yüzyıllar süren “pazarlığın” en önemli gündem maddelerinden biridir. Yine de devletin nüfuzunun her alanda eşit şekilde dağılacığını düşünmemek gerekiyor. Vergilendirme pratiklerinden, askere almaya; ya da yargılamadan yürütmeye kadar değişik alanlarda devletin topluma nüfuzu ayrı ayrı değerlendirilmeli. Bazı devletler bu alanlardan bir veya birkaçında “başarılı” olabilirken diğerlerinde aynı performansı gösteremeyebilir (Ergut,2001 :62).

İşlevlerin çoğulluğu ve devlet iktidarının bu işlevler arasında eşitsiz dağılımı, değişik polis sistemleri arasındaki farklılaşmanın kavranması yolunda da ipuçları verir. Örneğin, Fransa’da polislik işiyle devletin nüfuz etme kapasitesi arasındaki doğru orantı vardır. XII. Louis döneminden beri Fransız valisinin (intendant) hem vergi koyucu olarak merkezi hükümetin temsilcisi hem de polisin başı olması bu durumu yansıtmaktadır. Öte yandan Prusya’da olduğu gibi polislik kapasitesi ve devletin nüfuzu arasında ters bir ilişki olabilir. Toprak sahibi sınıf ile devlet arasında süre giden mücadeleler sonucunda I. Fredrick William vergi salma ve bütün Prusya’da büyük bir ordu kurma hakkını elde ederken, yönetimin diğer kademelerinde ve özellikle polislik işinde yerel toprak sahipleri yetkili kılınmıştı (Ergut,2001 :62).

Modern devletin düzenli ve tanımlanmış bir birimi olarak modern polis, dönemi içinde göreceli olarak yeni bir oluşumdur. 1763 yılında polis, Adam Smith tarafından “husus biliminin ikinci genel bölümü” olarak tanımlanmıştır. Bununla birlikte Batı dünyasında 19. yüzyıl başlarında, koşullarda meydana gelen gelişmeler insanları, kanun uygulama sistemlerini yeniden yapılandırmaya zorladı.

Modern polisliğin oluşumunu incelerken ilk modern devletlerde polisin hangi özelliklere sahip olduğunu göz önünde bulundurmak gerekir. Lundman, modern polisliğin dört farklı özelliğinden bahseder: Tam zamanlı polis sorumluluklarına sahip olarak kabul edilmiş kişilerin olması, ofiste süreklilik, işlemlerde süreklilik ve merkezi bir hükümet otoritesine karşı sorumluluk (Çağlar,1999 :126).

Bayley'e göre ise modern polis üç ana özelliğe sahiptir. Bunlar; kamusal olma, uzmanlaşmış olma ve profesyonel olmaktır (Bayley,1985). Mawby, Bayley'in modelini polisliğin üç anahtar özelliği çerçevesinde ele alır: Yasallık (meşru olma), yapı ve fonksiyon. Dikkatlice bakılacak olursa, kavramlaştırmalar farklı olmasına karşılık, bu üç kavramlaştırmaların anlam bakımından birbirleri ile kısmen de olsa örtüştükleri veya birbirlerini tamamladıkları görülecektir. Yasallık, Mawby'a göre polise, öyle davranması için otoritelendirenler tarafından toplum içinde belirli bir tekelliğin verilmiş olmasına işaret eder. Yani bu, onun kamusal bir özelliğe sahip olduğu anlamına gelir. Bu tekelcilik gerçeği sahip olunan özel ve ayrıcalıklı güç ve yer, polisin toplum içinde seçkin bir konumda olmasını sağlar. "Yapı kavramı, polisin örgütlenmiş bir güç olduğuna; belli bir derecede uzmanlaştığına ve örneğin meşru kuvvet kullanmanın bahsedildiği bir uygulama nizamının (prensiplerinin) olduğuna işaret eder. Her ne kadar suç tanımlarında önemli farklılıklar olsa da kanun ve düzen, önleme ve ortaya çıkarma arasındaki denge ile hizmet bağlantılı, yönetsel veya siyasi kontrol ile ilgili diğer görevler polis gücüne yüklenmişlerdir. "Fonksiyon" kavramı ise polisin rolünün suçları önleme ve ortaya çıkarma ile kanun ve düzeni koruma ve devam ettirme konusunda yoğunlaştığına işaret eder (Çağlar,1999 :126).

Bugünkü hali ile bildiğimiz modern polis, 19. yüzyıl ilk çeyreğinde İngiliz toplumunda ortaya çıkmıştır. Polisi uzman ve profesyonel bir kamu örgütü olarak tanımlarsak, İngiltere'de ortaya çıkışı, İçişleri Bakanı Sir Robert Peel'in Londra'da kurduğu ve tecrübesinden büyük şehirlerde daha sonra da kırsal alanda örnek alınan "yeni polis" ile birlikte 1829 yılına dayanır (Gleizal,Domenach ve Journes,2000: 77). Bu dönemdeki İngiliz toplumu, çağdaşlarına oranla özellikle kentleşme ve sanayileşme açısından daha ileri düzeyde olan bir toplumdur. Bununla birlikte, değişik toplumlarda modern polisin oluşturulması yol ve biçimlerinde önemli farklılıklar olmuştur. Modern

polislin oluşturulmasına yol açan tarihsel gereklilikleri formüle etmek her ne kadar belirli riskler taşısa da yukarıda değinilen sosyal, ekonomik ve siyasal koşullardaki değişme ve gelişmelerin katkısı hiçbir Şekilde yadsınamaz (ağlar,1999 :126).

Modern polisliğin ortaya çıkışı ya da oluşumu ile ilgili bazı teoriler mevcuttur. Temelde yardımcı olabilecek metod modernliğe geçişi ifade eden süreçleri, öncesindeki sosyal, politik ve ekonomik durum ile sonraki yani modern polisliğe geçişteki durum ile karşılaştırmak olacaktır. Neden eski (ilk) polis sistemleri yetersiz kaldı? Ne tür sorunlar oluştu ki yeni bir polislin oluşturulmasına gereksinim duyuldu? Yeni polislin karakteristiklerini ne belirledi?

Modern polislin, özellikle de kent polislinin ortaya çıkış ve yükselişine ilişkin teorilerden ilki suç sayısı ve düzeyinin daha önce hiç görülmemiş bir biçimde artmaşı ile ilintilidir. Bu artışla mevcut sistem, kentleşme ve endüstrileşme baskılarına uyum sağlamakta ve yeni oluşumlara yanıt vermekte yetersiz kaldı ve sonuçta kt. Kentleşme, kendi beraberinde daha açık, kesin formal düzenlemelere gereksinimi arttırdı. Çünkü şehirler, orada yaşayan insanların birbirinden haklarını ihlal etmesine imkan veren fırsatlarla doluydu ve insanların bundan kaçınmalarına yol açacak hemen hemen hiçbir Şey yoktu. Endüstrileşme, büyük sayıda insanın yaşamsal açıdan tıkanmasına; kentleşme ise bu insanlar arasında sosyal mesafelerin oluşmasına yol açtı. şehirler gittikçe daha da büyüyor ve nüfus yoğunluğu ise buna paralel olarak artıyordu. “Pek çok kişi suç ve düzensizliğin baş edemeyecek tehlikeli düzeylere ulaştığı inancındaydı” Koşullar bu duruma erişmişken yarı-zamanlı gece bekçiliği sisteminin çok yetersiz kaldığı aşıkardı. Bu yüzden bazı şehirler, 1833’de Philadelphia, 1838’de Boston ve 1844’de ise New York –gündüz izleme sistemi de kurdular”. Londra Metropolitan Polisi, büyük şehirler tarafından benimsenen yeni bir polislik modeli olarak işlev gördü. Zaman içerisinde bu yeni polislik modeli, kk şehirler henüz büyük şehirlerin sahip oldukları ve yaşadıkları sorunlara sahip olmamak ve yaşamakla birlikte, büyük şehirlerden kk şehirlere doğru bir yayılma gösterdi. Başka bir deyişle kk şehirler de, ileride bu tür problemlerle karşılaşabileceklerini dştnerek bu yeni modeli kendi bünyelerinde uygulamaya koydular (ağlar,1999 :127).

İkinci bir kuramsal teori ise 19. yüzyılın başlarında meydana gelen isyanların toplumda (halkta) bir endişe ve korku yaratması ve bu isyanları bastırabilecek alternatif yollar araştırılması ile ilintilidir. Bu dönemde meydana gelen çatışma ve isyanlar eyalet-devlet polis kuvvetlerinin oluşturulmasına neden olmuştur. Örneğin, ilk eyalet polisi, the Texas Rangers, Meksika sınırında devriye görevini yapmak için 1835 yılında A. B. D. 'nde oluşturuldu. 1905 yılında ise Pennsylvania, kömür ve demir işçilerinin grevleri ile mücadele etmek için bir eyalet polisi oluşturdu. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra eyalet polisi, özellikle grevlerle başa çıkmak, artan otomobil trafiğini düzenlemek ve daha önceki sistemin yetersiz kaldığı kırsal bölgelerdeki polislik hizmetlerinde bir denge sağlamak amacıyla yaygın bir şekilde benimsendi ve faaliyete geçirildi (Çağlar,1999 :127).

Modern polisin ortaya çıkışına ilişkin üçüncü bir teori ise : “seçkinler, giderek sayıları artan ve kendilerine tehdit oluşturan yoksul göçmenlerden korktular” teorisidir. Bu korku, daha çok kendilerinin sosyal düzen ve değerleri ile mülkiyetlerine bir zarar gelebileceği şeklindeydi. Bu dönemdeki elitlerin korkularına yol açan bir diğer neden ise kentsel sosyal düzenin kontrolünün kaybolması tehlikesi idi. Diğer bir deyişle bu yaklaşıma göre seçkinler, potansiyel olarak tehlikeli olan sınıfları kontrol altına almak için modern bir polis tesis ettiler. Bu çerçevede iki farklı yorumdan söz etmek olanaklıdır: İlki, polisin “bir sosyal kontrol fonksiyonu”na sahip olduğunu iddia ederken; Marksist bir yaklaşım olan ikincisi ise, polisin “bir sınıf kontrol fonksiyonu”nu yerine getirdiğini savunur (Çağlar,1999 :128).

Dördüncü teori ise “polis, şehir yönetiminin değişen talepleri karşılamak için kurduğu kentsel idari birimlerden sadece bir tanesidir...”. Diğer bir deyişle şehir yönetimi, sağlık, yangın, kanalizasyon ve suçlularla uğraşmak gibi pek çok hizmeti sağlama ve yerine getirme durumunda kaldı. Nüfusun artışına paralel olarak ilgili birimlerdeki bürokratikleşme oranı da arttı. Bu durum, teknolojik, sosyal, ekonomik ve siyasal gelişme ve değişimlerdeki hızlı artışın sonucu olarak polisin hizmet verdiği alanda iki kat daha fazla görüldü. Kentlerde ortaya çıkan sorunları çözmek ve hizmetleri sağlamak için bürokratik örgütlerin kurulmasına gereksinim duyuldu ve bu örgütler

kuruldular. İşte üniformalı şehir polis de bu idari birimler çerçevesinde ortaya çıktı (Çağlar,1999 :128).

İlk modern devletlerde polis, sırasıyla oluşturulan modern hükümet yönetim yapısının temel binalarından sonuncusudur. 17. ve 18. yüzyıldaki mutlak monarşiler, kendilerine vatandaşları sürekli bir gözetim altında tutma imkanı verecek bu tür birimleri kurmak için fazlasıyla nedenlere sahiptiler. Ancak bu tür birimler geliştirmediler, eskilerden miras, geleneksel suç kontrol metotlarına güvendiler. Bunun en iyi örneklerinden biri Fransa'da birey-iktidar ilişkisini yansıtan, iktidarın kılcal damarlar gibi bireyler üzerindeki kontrolünü ifade eden Bentham'ın Panopticon modeli hapisanesidir (Foucault,2000: 297).

Modern polisin doğuşu çoğunlukla XIX. yüzyıla uzansa ve genel olarak aristokratik etkiden ortaya çıkan bir bürokratik devletin yerine oturmasına benzese de, yargılama alanları ve orduya göre özerkliği çok farklı düzeylere tanık olmuştur ve duruma göre ayrıcalıklı işleri siyasal ve sosyal düzen veya önleyici tedbirleri içerir (Gleizal,Domenach ve Journes, 2000: 38).

Modern polisin ortaya çıkışına ortam sağlayan ve hız veren problemler açısından, suçun kontrol edilemez durumda oluşu veya kamu düzeninin bozulmuşluğunun çok yüksek noktalara eriştiği biçimindeki, o dönem savunulan ifadelerin abartılmış olduğu kanaatindeyiz. Belki kabul edilebilecek en iyi varsayım, meydana gelen koşulların kent seçkinleri tarafından kabul edilemez olarak görülmesidir. Bazı durumlarda suç veya sokak şiddeti bir problem olarak tanımlanıyor, siyasi aktiviteler tarafından yapılan sokak protesto ve gösterilerine işaret ediliyor, daha da ziyadesi kentlerin büyümesi ile, göçler sonucu daha heterojen bir duruma gelen nüfusun yarattığı tehdit ve tehlikeler bağlantılandırılıyor. Bütün bu konular, pek çok olayda çabuklaştırıcı etken olarak rol oynamış olabilirler. Fakat yalnız başına, üniformalı modern polisin ortaya çıkışı, kurulmasının ön koşulu değildir. Örneğin, "19. yüzyılın sonları boyunca pek çok şehir, üniformalı polis örgütleri kurmuş olmasına rağmen bu tür sosyal problemlere sahip değildi". Bütün bunlara rağmen ilk modern toplumlar olarak sayabileceğimiz Fransız

ve İngilizlerin 'modern polisleri'ni biri tabandan, ihtilal sonucu; diğeri de (state-building) devlet inşa sürecinde oluşturduğu söylenebilir.

B. GÜNÜMÜZ MODERN DEVLETLERİNDE POLİSLİK

Avrupa polis sistemleri tarihsel oluşumları bazı farklılar gösterse de yerel güçler ile merkezi iktidarın düzeni ve güvenliği sağlama çalışmalarını, belli dönemlerde de güç çekişmelerini içerir. Kentleşmenin ve burjuvazinin gelişimiyle modern, özerk ve sivil anlamda da bir polis kurumu oluşmaya başlar. Kentleşmenin getirdiği problemlerle birlikte teknik anlamda kurumlar oluşmaya, polisiye çalışmalarla bilimsel gelişmelerden yararlanmaya başlanmıştır.

Hiçbir sistem birden ortaya çıkmadı, Batı Avrupa'da polisin bugünkü çizgileri yaklaşık iki yüzyıl içinde, fakat farklı başlangıç noktalarıyla oluşmuştur: 1667'de *lieetanat general de police* (polis tümgeneralliği)'in kurulmasıyla Fransa'da XVII. yüzyılın sonu, Almanya'da XVIII. yüzyıl, 1829'da oluşturulan yeni polisin git gide yayılmasıyla İngiltere'de XIX. yüzyıl nihayet politik bütünlüğün daha sonra gerçekleştiği İtalya'da 1815 ile 1870 arasında gelişir. D. H. Bayley, polis güçlerinin ortaya çıkışında en önemli rolü oynamış görünen faktörlerin altını çizer: "Siyasal iktidarın oluşumunda bir transformasyon, hükümete karşı şiddetli uzun süreli bir halk direnişi ve yasa ve düzene ilişkin yeni görevlerin gelişmesinin yanında sosyo – ekonomik değişimden kaynaklı toplum otoritesinin eski temellerinin erozyona uğraması". Sonuç olarak işin özü bir siyasal kararlılığa bağlıdır ki, bu da demografik artış, suç oranının önemi, sanayi devrimi veya ideolojik yönelim gibi parametreleri göreceli hale getirir (Gleizal, Domenach ve Journes, 2000: XII).

Sonuç olarak, yukarıda bahsedilen yaklaşımların her birinin açıklamalarının yalnız başına, üniformalı modern polisin ortaya çıkışına ilişkin tarihsel kanıt ve veriler sağlanmış olduklarını söylemek olanaklıdır. Diğer bir deyişle, modern polisin ortaya çıkışını sağlamış olan tek bir neden yoktur. Aksine, yukarıda anılan bütün nedenler,

günümüz polisinin ortaya çıkışında şu ya da bu biçimde bir rol oynamışlardır. Dolayısıyla modern polislik sistem olarak, değişik toplumlarda değişik zaman dilimlerinde ortaya çıkmıştır. Pek çok ülke birbirini etkilemiş ve birbirine model oluşturmuştur. Örneğin A.B.D., toplum-temelli polislik uygulamalarını Britanya, Hollanda, Fransa ve diğer Avrupa ülkelerinden almıştır. Bununla birlikte şunu da söylemekte yarar vardır: Herhangi bir ülkede uygulamada bulunan bir polislik sistemi tüm öğeleri ile bir başka ülke tarafından aynen alınmamıştır. Çünkü her toplumsal yapı kendine özgü farklı kültürel, sosyal, ekonomik ve siyasal değerlere sahiptir. Dolayısıyla bir sistemi aynen benimsemek, uygulamada güçlükler çıkarır. Buna rağmen günümüz ülkelerinde mevcudiyetini koruyan yeni, modern polisliğin şu temel-ortak özelliklerinin olduğunu söylemek olanaklıdır: Yasaldırlar, profesyonel anlamda örgütlenmişlerdir ve mesleki alanda uzmanlaşmışlardır (Çağlar,1999 :129).

Eğer ilkel ve modern polislik arasında, yasallıkları yapıları ve fonksiyonları açısından bir karşılaştırma yapılacak olursa şunlar söylenebilir: İlkel polislikte, yönetim dışı bir polislik rolü daha yaygındır. Polis veya polislik olarak nitelendirilebilecek oluşumlar daha çok topluluk kökenli ve topluluk düzeyinde oluşumlardır. Sınırlandırılmış, belirlenmiş bir yasallıkları yoktu. Polislik sistemlerinin yapıları daha az formaldı ve kurallarla belirlenmişti. İşlevsel olarak bir uzmanlaşma eksikliği vardı. Toplulukta yerine getirilen polislik hizmeti, ilgili kişilerin mesleki sorumluluklarının sadece bir yönünü oluşturmaktaydı. Gereksinildiğinde devreye sokulan bir polislik sistemi uygulanıyordu. Kısacası, bu alanla görevli, yan veya tam zamanlı çalışan, yaptığı iş karşılığı belirli bir ücret alan, yetkisi ile beraber sorumluluk taşıyan, işini bir ofiste sürdüren bir oluşumdan bahsetmek olanaklı değildir.

Polisi güvensizliğe fiili bir cevap olarak göz önünde tutan polis tarihinin liberal yorumu, suçun orantısı ve düzenin korunmasına ilişkin bir çok çağrışımı beraberinde getirir. XVIII. yüzyılda güvensizliğin arttığı görüşü, belki bazıları zaten eski örfi müeyyidelerin ağırlaştırılmasından kaynaklanan çok özel suçlar hariç gerçeği tam yansıtmamaktadır. Gerçekten de çağdaşlar, bu gün tarih araştırmalarının sağladığı geçmiş çağların bilgisine sahip olamazlardı.

Suçun önlenmesinde yeni polisin etkinliğine gelince, bir yandan XIX. yüzyılın ikinci yarısı boyunca önemli Avrupa ülkelerinin suç oranında genel bir düşüş, öte yandan günümüz polis sosyolojisinin en çok desteklenen hipotezlerinden birisi olan polis mevcudunun suçluluk genel düzeyi üzerindeki sınırlı etkisini anımsatmak yerinde olacaktır. Bununla birlikte oluşturulan yeni polis, ordununkinden çok daha az bir şiddet kullanarak kamu düzenini denetlemede daha yumuşak bir mekanizma oldu. Bunun sonucu yeni polisin meşruiyeti sağlanmış oldu (Bayley,1985 :85).

Günümüz modern toplumlarında başarılı olan ve bu yüzden de ağırlık kazanan polislik 'toplum destekli polislik'(public policing)tir. Charles Reith, topluma bağlı İngiliz polisi (toplum destekli) ile siyasal otoriteye tabi kıta polislerinin arasındaki zıtlığı belirterek, kendi davranışına yön veren dokuz prensibi sistemleştirerek birincisinin günümüz için geçerliliğini değerlendirdi:

-Askeri güç ve ceza kanunlarının sertliği ile baskı altında tutmaktansa, suç ve kargaşanın önüne geçmek.

-Polisin, görevlerini yerine getirme yetkisinin kanunun onayına bağlı olduğunu hiç unutmamak.

-Kanunun saygısını ve onayını kazanmanın ve korumanın aynı zamanda hukukun gözetilmesi için onun gönüllü işbirliğini elde etme anlamına geldiğini hiç unutmamak.

-Kamu ile engin işbirliğinin, polisin amaçlarını elde etmek için fiziksel güç ve cebir zorunda buldukça azalacağını unutmamak.

-Her türlü politikadan bağımsız olarak ve özel kanunların haklılığını ve haksızlığını düşünmeden; zenginlikleri ve toplumsal konumları düşünülmeden, kamunun bütün üyelerine kişisel hizmet ve dostluk sunmaya hazır olarak hukukun karşısında tarafsız bir hizmet sergileyerek kamunun desteğini aramak.

-Fiziksel gücü sadece, kamunun düzeninin yeniden kurulmasına katkıda bulunması için ikna, öğüt ve uyarısının yetersiz kalması halinde kullanmak ve asgari bir fiziksel güç uygulamak.

-Polisin kamu ve kamunun da polis olduğu, çünkü polisin toplumun refahı yararına her vatandaşa düşen görevleri tam gün yerine getirilmesi için ücretin verilen kamu üyelerinden ibaret olduğu biçimindeki tarihsel geleneğe bir gerçeklik veren kamu ile ilişkileri her an devam ettirmek.

-Polis görevlerinin bağımlılık niteliğini taşıdığını unutmamak ve yargı yetkilerini gasp ediyormuş gibi görünmesine, kişilerin ve devletin hakkını teslim etmesini suçluluk hakkında yetkiliymiş gibi karar vermesini ve suçluyu cezalandırmasını engellemek.

-Polisin başarı göstergesinin suç ve kargaşanın yokluğu olduğunu ve onlara karşı polisin mücadele ediyor görüntüsü olmadığını hiçbir zaman unutmamak (Gleizal,Domenach ve Journes, 2000: 88).

XIX. yüzyıl İngiltere'sinde sınırlı fakat gerçek olan, polisiye şiddet sorunu gelmekteydi. Bazen kılıçla donanan fakat daha çok, göstericilerin karşısına çıkarken coplarını çekinmeden kullanan polisler, günlük devriyelerinde de, sataşma olmasa bile şiddete başvurabilmekteydiler. Kısaca burada eşitliği gözeterek veya gözetmeyerek kamu barışının en iyi şekilde korunması hakkında tek başına karar veren tabandaki polisin operasyonel özerkliğinin, sosyolojik tespitini yeniden bulmaktayız. Fakat, her şeye rağmen önemli olan yetkili makamların polise ateşli silah vermede ihtiyatlı davranmalarındır; bazı durumlarda dağıtılan bu silahlar gerçekten de çok az kullanılmaktadır (Gleizal,Domenach ve Journes, 2000: 89). Günümüzde hemen hemen aynı konumu devam ettiren İngiliz polisi ve onu referans alan diğer demokratik ülkelerin aksine, başta ABD olmak üzere bazı demokrasi etiketi taşıyan ülkeler polisiye şiddet sorununu devam ettirmektedirler.

Fransız ve İngiliz polis modelleri bugün diğer batı demokrasilerini oluşturan ülkelere çok geniş ölçüde referans olmuştur. Eğer, Eski Rejim'den itibaren örnek edinilen Fransız deneyimi, daha sonra jandarma şeklinde Kıta Avrupa'sına ihraç edilmişse, Peel'in İngiliz polisi, ABD ve Kanada'nın büyük şehirleri ile birlikte Berlin'e de esin kaynağı olmuştur. Her halükarda XIX. yüzyıl şimdiki sistemlerin başlıca özelliklerinin yerleştiğine tanık olur.

Kıta Avrupa'sında polisin oluşumu bürokratik yapıda ve aristokrasinin etkisinden kurtulmuş bir modern devlete geçişi gösterir. Fakat devlette farklılaşma süreci ülkelere göre seyrini hızlı veya yavaş tamamladı.

Batı demokrasilerinin polis örgütlenmesinde merkeziyetçilik ile ademi merkeziyetçilik ayrımı vardır. Merkeziyetçilik, Fransa ve İtalya gibi milli devletin kuruluşunda kuvvetli bir direnme ile karşılaşılana kıta Avrupa'sı ülkelerinin belirgin niteliğidir. Buna karşılık ademi merkeziyetçilik Anglo-Sakson ülkeleri gibi, Almanya, daha çok Belçika ve Hollanda'ya damgasını vurur (Bayley,1985 :119).

Fransız modeli Ceza Muhakeme Usulü işlemi, polisi yargısal sürecin temel bir faktörü yapar. Gerçekten de, hazırlık soruşturmasının bu sistemdeki önemi nedeniyle polis bir yer işgal eder. Fransız idari doktrini idari faaliyeti iki temel göreve dayandırır: Amacı kamu düzeni olan polis ve hedefi genel fayda olan kamu hizmeti. Bu Fransız idaresi yaklaşımı modern devletin oluşum kuralları ve polisin tarihsel oluşumuna uygun düşer.

Fransa'da yerel düzeyde, polis karar yetkileri kendilerine bırakılmış hizmet birimleri şeklinde örgütlenmiştir. Vali, ilde üst polis yetkilisidir ve koordinasyon konusunda çok önemli bir rol oynar. Fakat bu genel kuralların ötesinde yerel örgütlenme çok karmaşıktır. Uzman polislerin ülke içinde bölgelere ayrılmaları homojen değildir ve bu farklılık aynı zamanda bölge, il ve yerel düzeyleri belirler (Gleizal,Domenach ve Journes,2000: 167).

Mevcutun hacmi, görevlerde uzmanlaşma, meslek birliklerinin çokluğu, hiyerarşi ve tüzük kuralları, bir polis örgütü çalışmasında hesaba katılması gereken unsurlardır. Burada, kurumsal ve hukuksal mantıklar, bireysel zorunluluklar ile kesişir ve bu ilişkinin merkezindedir ki, polis örgütünün büyük eğilimleri belirir. Bu da doğrudan meslek birliklerinin çıkarları ile kategorik ve sendikal isteklerin etkisine bağlıdır. (Gleizal,Domenach ve Journes, 2000: 168).

Günümüz modern polisinin uğraşmakla yükümlü olduğu ve mesleki görev alanına giren sorunları şu şekilde sınıflandırabiliriz:

1. Çalışma yaşamına ilişkin sorunlar : Endüstriyel kavga, grev, lokavt, gösteri ve karşı gösteriler, vb.

2. Sosyo-politik düzenle ilgili sorunlar : Terörizm, anarşizm, kundaklama, bombalama, politik suikast ve adam kaçıırma vb. Gibi suçlar, siyasal sistem, devlet veya toplumsal barışın devamına karşı yapılan gösteri ve protestolar, vb.
3. Ekonomik yapı ve mülkiyet ile ilgili sorunlar : vergi suçları, kaçakçılık, kumar, hırsızlık, soygun, gasp, vb.
4. Birey kaynaklı sorunlar : Öldürme, adam kaçıırma, bıçaklama, saldırı, taciz, cinsel taciz, çocukları kötüye kullanma, ayrımcılık, ahlaksızlık, vb.
5. Sosyal faaliyet ve eğlenceler : Spor maç ve aktiviteleri, kutlama ve diskotek türü eğlence yerlerinde meydana gelen kavga ve olaylar, vb.
6. Yakalama, alıkoyma, sorgulama ve kovuşturma (yargılama) ile ilgili görevler : kanunları ihlal edenleri ve kaçakları yakalamak, sanıkların sorgulamasını tamamlamak, ilgili kanıtları toplamak, rapor ve tutanakları hazırlamak, sanıkları mahkemeye sevk etmek, mahkemeye çıkarmak ve sonrasını takip etmek, vb.
7. Önleme ile ilgili görevler : Olası suç, asayiş ve düzen bozulmalarını, trafik kazalarını önleme, ahlaki çöküntüye sebebiyet verebilecek fahişelik, kadın ticareti, vb. gibi olayları önleme vb.
8. Diğer görevler : Polisin daha çok hizmet ile ilgili görevleridir. Örneğin, trafiğin kontrol ve akışını sağlamak, kalabalıkları kontrol etmek, ilgili yerleri denetlemek, kavgaları ayırma ve arabuluculuk, acil ilk yardım, kayıp kişi ve çocukları bulmak, sarhoş kişi ve sürücülerini evlerine ulaştırmak, törensel görevler, devlet büyüklerini koruma, vb. (Çağlar,1999 :130).

Ülkeden ülkeye değişmekle birlikte, oldukça geniş bir alanda görev ve sorumluluklara sahip olduğunu söylemek olanaklıdır. Bu görevlerin konu ve sınırları, her ülkenin sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasal yapıları ile çok ilgilidir.

IV. MODERNLİK VE MODERNİTE-POSTMODERNİTE BAĞLAMINDA POLİSLİK

Modernlik ve modernite - postmodernite bağlamında polisi ya da işlevlerini tartışmadan önce, “modern”, “post-modern” ve “postmodernite” kavramları veya “postmodernist düşünce” ile bunun polise yansımaları üzerinde biraz durmak gerekir. “Modern polis” ile anlatılmak istenen temelde çağın gerektirdiği teknolojiyi, gelişmiş olanı kullanan, uzman ve profesyonel polis olmakla birlikte, “çağdaş polis” olarak da betimleyebileceğimiz, günümüz dünyasında geçerli olan değerlere, ilkelere ve standartlara sahip, demokrasi ve insan hakları duyarlı polis anlaşılmalıdır. Bu anlamda modern polislik ‘İkinci Bölüm’de anlatılmaktadır (Bkz. Sayfa 63).

Post-modernist düşünce ile, ‘modernizm’ veya ‘modernlik’ ya da ‘modern çağın gerekleri’ eleştirilmekte ve karşı görüşler ortaya atılarak, artık modern çağın aşıldığı, ya da modern teorinin günümüzde varılan hayat seviyesinin gereklerini karşılayamadığı savunulmaktadır (Aydın,2000 :152).

Modernizm ile postmodernizm kısaca şöyle karşılaştırılır: Postmodernizm bütünselliğin karşısına atomların bölünmesini, bütünü karşısına parçayı, merkeziliğin karşısına yerinden yönetimi, bir potada eritmenin karşısına salatayı, birleştirme gücünün karşısına aşırı çoğulculuğu ve evrenselliğin karşısına göreceliği çıkarır (Aydın,2000 :153).

Polis için bu kavramları tanımlamak ve özellikle modernite-postmodernite gibi süreçlere polis örgütünün ne derecede adapte olabileceğini tespit etmek temelde zor görünüyor. Polisin modernliğini belirleyen sadece teknik altyapı ve teknolojik gelişmelere kolayca adapte olabilmesi değildir. Aynı zamanda son yıllarda tüm dünyada ve Türkiye’de bilim ve sanat alanında ve birçok alanda tartışılan ‘postmodernizm’, ‘küreselleşme’ gibi popüler kavramları da tanıması ve örgüt adına anlamlandırması da gerekmektedir. Postmodernizm ile ‘modernizm’ veya ‘modernite’ ya da ‘modern çağın gerekleri’ eleştirilmekte ve karşı görüşler ortaya atılarak artık modern çağın aşıldığı ya da modern teorinin günümüzde varılan hayat seviyesinin gereklerini karşılayamadığı

savunulmaktadır. Kısacası modernizmi reddeden postmodernistler, 'artık yeni bir çağdayız ki bu da postmodern çağdır' demektedirler; fakat yine de yeni bir 'çağ'a girildiğini kabul etmeyip, aslında gelinen safhanın 'yüksek modernizm' yani modernizmin ileri bir safhası olduğunu ve postmodernizmin bir safhsata olduğunu savunanlar da yok değil.

Modernizm, geleneksellikten kurtularak yeni biçimler ortaya çıkarmayı üstlenmişken, postmodernizm geleneği koruyup, onun sunduğu biçimler içinde dönüşümler yapmakta ve gedikler açmak yolunu benimsemekte, yani bir bakıma geleneği devralmaktadır. Giderek herkesin benimsemeye başladığı postmodern bilince örnek olarak, ciddi ve belli kurallara uygun bir şekilde hazırlanmış bir tek televizyon programını uzun süre izlemek yerine "çeşitli televizyon kanallarında kısa sürelerle dolaşmak" veya "internette sörf yapmak" gösterilebilir (Cerrah ve Semiz,2001 :73).

Postmodern teoriyi polis örgütü ve yönetim sistemi ile ilişkilendirmek ya da postmodern polis örgütü ve yönetimini anlatmak için önce 'modern' örgüt teorisinin temel özelliklerini de belirtmekte fayda vardır. Modern örgüt (organizasyon) ve yönetim teorisi bir örgütte sistematik olmayı, disiplini, merkeziyetçiliği ve katı bürokrasiyi ön plana çıkarır. Bürokrasinin iki temel özelliği de 'hiyerarşi' ve 'işbölümü'dür. Postmodern örgüt ve yönetim teorisi ise yerinden yönetim(decentralisation) ile bunun gereklerinden olan yönetimde 'esneklik' ve 'şeffaflık' ilkelerine dayanır.

Polis örgütü düşünüldüğünde, katı merkeziyetçi bir yönetim sistemine sahip, devletin tekelinde ve hiyerarşik kontrolünde (yani özelleştirmeye veya özel güvenlik sistemine ve sivilleşmeye izin vermeyen) bir polis örgütünün modern örgüt teorisine uygun düştüğü söylenebilir. Postmodern polis örgütü daha esnek, şeffaf; fazla rutin ve asli görevlerinden sayılmayan işleri diğer (kamu ya da özel) kişi veya kurumlara devreden bir örgüttür. Yerinden yönetilen ve katı bürokratik mekanizmaların dışına çıkmış olan bir polis örgütünde halkla ilişkiler de daha iyi düzeyde olabilir,güvenlik politikalarının belirlenmesinde toplum bireylerinin görüşü alınabilir,halkın katılımı sağlanabilir ve uzlaşma temeline dayalı 'meşru' bir yönetim şekli geliştirilebilir (Aydın,2000 :154).

Artık postmodern çağda olduğumuz veya bu çağa adım atmak üzere olduğumuz kabul edilirse, farkında olunsa da olunmasa da Türk Polis örgütünün çağın gereklerine cevap verebilmek amacıyla bu yönde bir değişim içinde olduğu söylenebilir. Örneğin, yerinden yönetim ya da taşra örgütlerine daha fazla yetki devrederek katı merkezîyetçiliği kırıp yönetimde esnekliğin sağlanması, şeffaflık, demokratikleşme, insan hakları ile ilgili uygulamaların iyileştirilmesine yönelik faaliyetler ve özel güvenlik kuruluşlarının yasallaşması ve yaygınlaşması gibi postmodernist özellikler taşıyan konular akademik olarak tartışılmakta ve hatta uygulamaya konulmaktadır.

Foucault, iktidarın bir gücü olarak polisin her şeyi kapsadığını varsayar. Polisin, her şeyi kapsamı ile anlaşılması gereken gerçekte insan ilişkileri ve eşya ile ilişkileridir. İnsanların bir toprak parçasında ortaklaşa yaşamaları; mülkle ilişkileri; hangi ürünleri ürettikleri; piyasada müdahaleye giren malları, ayrıca insanların nasıl bir yaşam sürdükleri, başlarına gelebilecek hastalık ve kaza gibi felaketleri 'polis' dikkate alır. Polisin ilgilendiği, canlı, etkin, üretken insandır (Foucault,2001 :49).

Polisin peşinde koştuğu amaçlar nelerdir? Bunları tespit ederken de Foucault amaçları iki kategoriye ayırıyor: Birincisi, polis, siteye güzellik, biçim ve görkemlilik kazandıran her şeyle ilgilenmek durumundadır. Görkemlilik sadece kusursuzluğu arayan bir devletin güzelliğini anlatmakla kalmaz, sitenin gücünü, dayanıklılığını da gösterir. Bu yüzden polis devletin dayanıklılığını da sağlar ve vurgular. İkincisi polisin öteki amacı, insanlar arasında yardımlaşma ve karşılıklı dayanışmaya kadar, çalışma ve alışveriş ilişkileri de yerleştirmektedir (Foucault,2001 :50).

Polis sözcüğün geniş anlamıyla "iletişim"i sağlamalıdır. Aksi takdirde insanlar yaşamını sürdüremezler ya da yaşamları güvensizleşir, sürekli yoksullukla yüz yüze gelirler ve hep tehdit altında olurlar.

Delamere polisin devlet içinde on bir şeyi yönetmesi gerektiğini söyler; (1) Din, (2) ahlak, (3) Sağlık, (4) İhtiyaç Maddeleri, (5) Yollar,Caddeler,Şehir Binaları, (6)

Kamu güvenliği, (7) Serbest Meslek, (8) Ticaret, (9) Fabrikalar, (10) Erkek Hizmetçiler Ve Emekçiler, (11) Yoksullar (Foucault,2001 :51).

Delamere'in polisin on bir amacı konusunda aşağıdaki açıklamaları yapmaktadır: Polis dinle ilgilidir; ama, kuşkusuz dogmatik hakikat açısından. Sağlıkla ve ihtiyaç maddeleriyle ilgilenirken, yaşamın idamesini sağlamaya çalışır; ticaret, fabrikalar, işçiler, yoksullar ve kamu düzeni konularında yaşamın kolaylaştırılmasını amaçlar. Tiyatro, edebiyat ve eğlenceyle ilgilenmekte ki amacı yaşamın zevkli yanlarını arttırmaktır. Kısacası, yaşam polisin amacıdır: Vazgeçilmez olan, yararlı olan ve lüks olan. İnsanların hayatta kalmaları, yaşamaları ve hatta bundan da iyisi polisin sağlaması gereken şeydir.

Gün geçtikçe değişen sosyo-ekonomik ve politik şartlara cevap vermek, bu değişimler karşısında etkisiz kalan yönetimi güçlendirmek, güvenlik sistemini daha çok demokratikleştirmek ve dolayısıyla polis-halk ilişkilerini geliştirerek güvenlik hizmetini sunma sürecine halkın katılımını sağlamak gibi amaçlarla Türkiye'de polisin yerinden yönetilmesi gerektiği görüşü giderek kuvvet kazanmaktadır (Aydın,2000 :155). Bu değişim, halen taşra örgütüne daha fazla yetki ve sorumluluk vermek şeklinde kendini göstermekte ve polis örgütü katı merkezîyetçilikten yavaş yavaş uzaklaşarak postmodern özellik olan 'esneklik' ilkesini yerinden yönetim sistemi ile yakalamak anlamına gelmektedir.

Ancak henüz demokratikleşme, insan haklarına saygılı olma, halkla her konuda uzlaşma içinde çalışma, güvenlik politikalarını belirleme sürecine halkın katılımını sağlama gibi 'modern' çağın gerekleri konusunda sorunları olan Türk Polis Örgütünün nasıl 'postmodern'leşeceği konusunun da tartışmalı olduğu söylenebilir.

İKİNCİ BÖLÜM

MODERN POLİS VE TOPLUM

Tarih öncesi veya ilkel topluluklarda binlerce yılda gerçekleşmiş olan sosyal ekonomik ve siyasal değişimler, 18. ve 19. yüzyıl Batı Avrupa toplumlarında bir veya iki yüzyılda, günümüz toplumlarında ise sadece bir-iki on yılda gerçekleşebilmektedir. Ancak gerçekleşmiş olan bu değişimlerin aynı hız, zaman ve oranda gerçekleştiklerini söylemek zordur. Günümüzde, herhangi bir yönetsel düzenleme altında olmayan hiçbir insan aktivitesi veya yapıya rastlamak mümkün değildir. Aynı şekilde günümüzde yaşam, sosyal, ekonomik ve siyasal açılarından, daha önceki hiçbir dönemde olmadığı kadar kontrol altındadır. Bu araçlardan bir tanesi de kuşkusuz polistir.

Ortaçağda, özellikle İngiltere’de uzmanlaşmış polislik gelişmiş durumdaydı, fakat kamu kuruluşluğu (public agency) olma, yedi yüzyıl sonrasına kadar İngiliz polisliğinin karakteristiği değildi. Fransa toplum (kamu) polisliğini XVII. yy. ve XVIII. yy.’da yapmıştı, fakat İngiltere’de olduğu gibi henüz XIX. yy.’a kadar uzmanlaşmamıştı. Bununla birlikte üç sıfatın – profesyonelleşme, uzmanlaşma ve kamusallaşma - birleştiği bir düzen, profesyonelleşmenin genellikle kamusal özelliklere geçişten sonra gelmesi hariç, ülkeden ülkeye değişmektedir. Tarihsel olarak hiç yapılmamış olmasına rağmen, özenli bir eğitim altında ülke çapında bir profesyonel polisin oluşturulamamış olmasının öncelikli bir nedeni yoktur (Bayley,1985 :53).

Polisliği modern anlamda organize eden en önemli topluluklar bugün ulus-devletler olduğundan modern polis kavramının tanımı ve analizi buna göre yapılacaktır.

Ulusal polis sistemlerinin yapılarını analiz etmek için analizin ilk boyutuna bakmak lazım: yönetimin (idare) merkezileşmesi ve komuta sayısı. Bunlar, merkeziyetçilik ve merkezi olmama (yerellik) kavramları belirsizce kullanıldığından sıklıkla karışmaktadır. Örneğin, Büyük Britanya’da her biri düzenli bir alandan sorumlu 43 özerk polis gücü vardır. Merkeziyetçi olmayan bir polis sistemine sahip görünüyor. Norveç ve İsveç merkeziyetçi olmayan bir polis sistemine sahipken; Fransa, İtalya,

Finlandiya, İsrail, Tayland, İrlanda ve Sovyetler Birliği merkeziyetçi polis sisteminin örnekleridirler (Bayley,1985 :55). Bu örnekler arasına Türkiye'yi de ekleyebiliriz.

Ulusal polis sistemlerinin yapısı zaman üstü belirgin bir kalıcılık gösterir. Çoğu ülke devlet olarak tanınmaya başladıklarından itibaren yapısal karakterlerini sürdürdü. Fransa XVII. yy. ortalarına kadar merkeziyetçi polise sahipti. Fransa devrimi bu merkeziyetçi sisteme sadece teknik düzenleme yaptı.

Avrupa'nın diğer yerlerinde de aynısı yapıldı: sosyal yapıda, ekonomik formda ve politik karakterde çok büyük değişikliklere rağmen, devlet tarihleri sürecinde yönetsel uygulamalar oluşturuldu. Bayley , merkeziyetçilik ile rejimlerin karakterleri arasında güçlü bir ilişki kurdu. Otoriter ülkeler merkezi polis yapısına, otoriter olmayanlar ise merkezi olmayan polis yapısına daha yakındılar (Bayley,1985 :61).

Ülkeleri kuran eski yönetimler, son iki yüzyıl içerisinde – bazen sürekli, bazen de beklenmedik şekilde – karakterlerini birden değiştirdiler. Polisin merkeziyetçi yapılanması politik yaşamın bu dalgalanmalarına rağmen henüz devam etmekteydi. Avrupa ülkeleri, 'Mutlakiyet Asrı' olarak adlandırılan XVII. ve XVIII. yüzyıllarda demokratik olmayan yönetimlere sahiptiler. Polis merkeziyetçiliği Avrupa'da evrensel olmadığından otoriterlik ve merkeziyetçilik tarihsel olarak birleşik değildi. Yani otoriterlik önemli düzeyde polis merkeziyetçiliği doğurmamıştı (Bayley,1985:66).

Avrupa'da yönetsel olarak ele aldığımızda merkeziyetçiliği etkileyen başlıca anahtar faktörün, devlet otoritesinin birleştirilmesi ve devlet otoritesi iddiasına şiddetli direniş olduğunu görüyoruz. İngiliz hükümeti, daha X. yy. öncesinden beri kraliyet emrinde bir İngiltere birliği olarak kabul edildiğinden merkezi olmayan polis kuruluşlarını tolere edebiliyordu. İngiltere'nin bütünlüğü şiddet olmadan er ya da geç başarılırken, Fransa bütünlüğü geç ve ancak fetihle sağlanmıştı.

Diğer bütün kıta Avrupa ülkelerine baktığımızda şöyle bir tablo karşımıza çıkıyor. Polisin merkezileşme süreçleri devlet ve millet inşalarının (state and nation – building) şiddetli direnişle geldiği yerlerde oluşturulacaktı. Eğer yeni devlet kuruluşlarının

meşrulaşması tehlikeye girmişse devletin yönetim kaynakları merkezi olarak harekete geçirilmiş olacaktı. Daha geniş ve genel olarak ifade edilecek olursa herhangi bir topluluğun yeni politik oluşumu eğer kendi üyelerinin bir bölümün şiddetli direnişi ile gelmişse, polislik yeni topluluğun kurumları ile yürütülebilirdi (Bayley,1985: 67). Böylece modern devletin oluşumunda yeni politik oluşumun ücretlendirdiği ve yönettiği bir polislikten daha çok, onayladığı toplum kurumlarınca yapılabilirdi.

Devlet-toplum arasında günlük yaşamın düzenlenmesi ve toplumsal denetimin merkezileşmesi bağlamında sürdürülen uzun dönemli pazarlıkların sonucu olan modern polis sisteminin kurumsallaşması, devlet inşa sürecinde önemli bir kopusu denk gelir. Bu anlamıyla polis pre-modern devletten modern devlete geçiş sürecini gözlemlemek için önemli ipuçları sunar (Ergut,2001:59).

Bayley'e göre, polislik devlet inşası (state-building) sürecinin vergiler toplamı, orduları sürdürme (kalıcı kılma), iş sağlama ve geliri tekrar dağıtma gibi bazı boyutlarından biridir. Yani devlet inşası süreci merkezi polis kuruluşlarını kaçınılmaz biçimde içine almamakta, merkezi olmayanları kapsamaktadır. Hollanda, İngiltere ve ABD merkezi polisi olmayan başarılı devlet örnekleridir (Bayley,1985:71).

I. MODERN POLİSİN GELİŞİMİ :

Toplumlar içlerindeki işleri düzenlemek ve kamusal polisi geliştirmeden devlet ve kanunun resmi kuruluşlarını oluşturmak için "güç kullanımına" ruhsat vermişlerdir. Polis, toplu olarak hareket eden toplumlarca yönlendirildiklerinde ve ücretlendirildiklerinde "kamusal" olmuşlardır. Ücret ve yönlendirme (yönetme) kamusal ve özel ayrımı için önem taşımaktadır. Hükümet tarafından yönlendirilmiş, ancak özel olarak ücretlendirilmişlerdir. İngiltere'de "constable" ve Amerika da "sheriff" buna örnek olarak verilebilir (Bayley 1985 :23).

Modern devletlerin oluşumuyla birlikte- diğer bir deyişle dolaylı idareden dolaysız idareye geçişle birlikte- polislik işinde birbiriyle görünürde çelişik gibi duran iki gelişme oldu: bir yanda, polis devlet yöneticilerinin ve elitlerin çıkarlarını daha etkin bir şekilde savunur duruma gelirken, öte yanda, merkezi ve gayrı-askeri polisin doğal bir sonucu olarak halkın onayını kazanma zorunluluğu ortaya çıktı. Alt sınıfların pre-modern dönemlere kıyasla bu süreçten karlı çıktıklarını söyleyebiliriz.

A. POLİSİN UZMANLAŞMASI

Uzmanlaşma, bir görevi ya da ödevi yaparken belli bir standartta yapmayı ifade eder. Poliste uzmanlaşma ise, yerine getirilen görevi, bir bütün olarak belirli standartta sürdürmeyi ifade eder. Bayley'e göre ise uzmanlaşmış polislikte, tanımlanan görev toplumda fiziki güç kullanımı idi (Bayley,1985:37).

On yedinci yüzyılda Fransa'da intendant uzmanlaşmamış polis örgütü iken, İngiltere'de "constable" uzmanlaşmış birimdi (Bayley,1985:35). Polislikte uzmanlaşma toplu olarak sağlanamadığı için, uzmanlaşma değerlendirmeleri karşılaştırmalı olarak yapılmalıydı. Bu da ancak belli bir standart içinde yapılabilirdi.

İlk uzmanlaşmış polis, evrensel olarak bütün toplumlarda bulunan Güney Asya'da "chowkidar"dan, Ortaçağ Avrupa'sında "nightwatch" (gece bekçisi) ne kadar gözcülük ya da bekçilik yapan kimselerdi. Yerine getirdikleri görev açıkça uzmanlaşmışlık anlamına gelse de, yaptıklarının polislik olup olmadığı net değildi. Genellikle bekçi gibi hareket ediyorlar, suçluları yakalamak için başkalarını çağırıyor, saldırıları bastırıyorlar ya da yangınları söndürüyorlardı (Bayley,1985:38).

Polisin uzmanlaşmasının (özelleşmenin) önemli bir bölümü, iç düzeni sağlama görevinden ordunun alınmasıdır. Başta Fransa olmak üzere birçok Avrupa ülkesinde "gendarmerie" sistemi bulunmakta idi ve bir tür mükemmel olmayan uzmanlaşma Kıta Avrupa'sının devamlı bir özelliği oldu. Ordu dışı karşı savunma mekanizmasını devam ettirenken, içte de polislik görevini mükemmel olmayan bir özellikte sürdürmüştü.

Operasyonel yönlendirmeler sivil bakanlıklara devredilirken, bütçe, personel alımı ve eğitim konularında denetimlerini, kontrollerini sürdürdüler. Bunu sürdürdükleri ülkelerde polislik halen tam olarak uzmanlaşmamıştır (Bayley, 1985:41).

Uzmanlaşma, modern polisliğin bir karakteristiği olmasına rağmen, ona özgü olmadığından, polisin uzmanlaşması sosyal ve politik değişim anlamında değerlendirilemez. Aynı zamanda artan güvensizlik ve düzenin sağlanması için artan talep, bilinenin aksine uzmanlaşmanın yaygınlaşması ya da artması için esaslı etki yapmaz.

Polis genellikle kanunun uygulayıcısı olarak görülür. Oysa bürokratikleşmesini tamamlamış bir polis örgütü kanun yapma sürecinde de aktif bir rol oynar. Bürokratik yapıları dolayısıyla dünyanın çoğu yasama organı tarafından sosyal problemlerin çözümünde “uzman” olarak polisin görüşlerine başvurulur. Oysa birçok tarihsel veri tersi bir duruma işaret ediyor (Ergut, 2001:74).

B. POLİSİN PROFESYONELLEŞMESİ

Profesyonelleşme, polisin kamusal olma ve uzmanlaşmasından daha açık bir modern özelliğidir. Daha karmaşık bir özellik olan profesyonelleşme, çalışmada (görevde) kalitenin yakalanması için açık bir dikkat gösterme anlamındadır (Bayley, 1985 :47). Profesyonel polisliğin minimal göstergeleri, özel standartlara göre personel alımı, kariyerle bir hizmet sunmak için yeterince yüksek ücret, resmi eğitim ve sistematik üst denetimdir. Daha geniş manasıyla profesyonelleşme, bugün polis çevrelerinde personelin görevde uzmanlaşması, modern teknoloji kullanımı, kanunu uygulamada tarafsızlık, takdir yetkisinde sorumluluk ve şahsi uygulamalarda ölçü gibi özellikleri kapsayan bir sanatı ifade eden terim olmaya başladı (Bayley, 1985 :47).

Profesyonel polisin ortaya çıkış tarihini belirlemenin güçlüğü kabul edilmekle birlikte, on dokuzuncu yüzyıl profesyonelleşmenin büyük çağı olarak kabul edilmektedir. 1815'ten 1915'e kadarki yüzyıl boyunca profesyonelleşme büyük

kentlerde yaklaşık olarak aşağıdaki düzende uygulandı: Japonya, Fransa ve Almanya, Büyük Britanya, Hindistan, Amerika Birleşik Devletleri ve Rusya. Bu sıralama sadece personel alımı, eğitim, ücret ve denetimle ilgili problemlerin açıkça ifade edildiğini ve sistematik olarak tanındığını gösteriyor (Bayley,1985 :49).

Modern dönemde profesyonelleşme, etkin yönetim için başlıca etken olarak kabul edildi. İlerici reformun bir aksiyomuydu. Devletler başka yerlerde yapılan icatları öğrendiler ve kendi ülkelerine kopya ettiler. Prusya, Avusturya ve Rusya, Fransa'nın deneyimini hemen on sekizinci yüzyılda uyguladı.

Ergut, polisin profesyonelleşmesine ilişkin üç temel değişken olduğundan bahseder: Devlet bürokrasisi içindeki farklı örgütsel çıkarlar, toplumda var olan kültürel türdeşliğin düzeyi ve son olarak polisin takdir hakkının süreç içinde genişlemesi. Bir başka değişken daha vardır ki poliste sadece sınırlayıcı bir etki gösterir: Kültürel farklılık (Ergut,2001 :69).

Devlet içindeki farklı örgütsel çıkarlar ve toplumun kültürel türdeşlik düzeyi polisin profesyonelleşme düzeyini belirleyen, bir bakıma “nesnel” koşullardır. Bu alanlarda polisin yapabilecekleri sınırlıdır. Oysa profesyonelliği belirleyen üçüncü değişken için durum farklıdır. Takdir hakkı, polislik için neredeyse içseldir. Aslında seçim yapma hakkına sahip olması ve bu hakkı kullanması, davranışı doğrudan emirlerle veya yerleşmiş kurullarla belirlenen ve bu nedenle tahmin edilebilir olan diğer kurumlardan ve özellikle askerden ayıran en önemli unsurdur.

Polis yukarıda sayılan bu üç unsuru-farklı bürokratik çıkarlar,kültürel türdeşliğin düzeyi ve takdir hakkı yetkisi- değişen ölçülerde ordudan özerkleşme yolunda kullanır. Ordunun özellikle Kıta Avrupa'sında toplumsal kontrolün sağlanmasında yüzyıllardır temel bir rolü olduğu düşünüldüğünde, yeni oluşmakta olan modern polis örgütlerine en ciddi rakibin ordu olacağı anlaşılabilir. Bu nedenle ordudan özerkleşme profesyonelleşmenin en kritik halkasıdır (Ergut,2001:71).

Polisteki profesyonelleşme kavramı, polis operasyon ve uygulamalarında çağın gereklerine göre yenilik yapmak şeklinde anlaşılmalıdır. Aynı zamanda profesyonelleşme kavramı polis organizasyonunu, polisin kontrolünü ve polis ile toplum arasındaki ilişkilerin sorgulanmasını da gündeme getirir.

Profesyonellik aynı zamanda aşağıdaki bilgileri de gerektirmektedir:

-Sistemik bilgi birikimi: İnternet ve medya ile araştırma merkezlerince polislik uygulamalarındaki yeni gelişmeler ve bilimsel gerçekler polislerin bilgilerine sunulmalı.

-Girişte yüksek standart : Polis adaylarının belirlenmesinde yüksek standart aranması da gereklidir.

Türkiye için polislikte profesyonelleşmesi çabalarını ele aldığımızda, 2001 yılında Polis Meslek Yüksek Okulları haline getirilerek polis memuru yetiştiren 20 okulda yapılan ankette (Polis Akademisi Başkanlığı Yayınları,2001: 25) adayların mezun oldukları okulların dağılımının şu şekilde yer aldığını görmekteyiz:

Meslek Lisesi mezunu :	%17
Genel Lise mezunu :	%55
Kolej mezunu :	%2
Yüksek Okul mezunu :	%21
Fakülte mezunu :	%5

Üniversite ve Fakülte mezunu oranını toplam %26'dan, çoğunluğu oluşturacak çok daha üst seviyelere çıkartılmasının, istenen standardın yakalanmasında büyük oranda faydalı olacağı kanaatindeyiz.

-Yeterli Eğitim (adaylık süresince ve hizmet içi) : Tıp,mühendislik,hukuk birer profesyonel meslek grubu olarak tanımlanır. Oysa özellikle Türkiye'de yakın zamana kadar amir sınıfı hariç,bir yıldan az eğitim gördükten sonra mesleğe alınan polislerin belirli bir standarda ulaşmaları zor görünmektedir. Profesyonelleşmeyi engelleyen sosyo-ekonomik ve alt-kültürel faktörler bireysel anlamda bilinçaltına çok büyük etki yapmakta ve bu yüzden istenen seviye yakalanamamaktadır.

Bir polis gücünde profesyonelleşmeye uyum, bazı sebeplerden dolayı genelde problemlidir. Profesyonelleşmenin bölümlere ayrılması ya da sadece belirli alanlarda profesyonelleşme, profesyonelleşmenin değişken ve düzensiz olarak gerçekleşmesi (örneğin Amerika Birleşik Devletlerinde polis departmanlarında politik partilerin müdahalesinin, bazı şehirlerde profesyonel yönetimin on dokuzuncu yüzyılın sonuna doğru başarılmasına rağmen, yirminci yüzyıla kadar elimine edilmemesi gibi nedenlerle) profesyonelleşmenin belli hiyerarşik kademelerde değişik hızda sürdürülmesi; personelin eğitim seviyesi, maaş eşitsizliği, sosyal ve kültürel problemler gibi sebeplerle profesyonelleşmenin herhangi bir aşamasının bulunup bulunmadığını söylemenin zorluğundan ve diğer sebeplerle profesyonelleşmeye uyum zorlukları yaşanmaktadır (Bayley,1985:48-49).

Güvenliğin artırılması, özellikle de devlet organlarının artırılması için İngiltere’de olduğu gibi orta sınıftan olduğu kadar etkili -aristokratlar, esnaflar, ticari ortaklıklar ve ordular gibi- sosyal gruplar tarafından da baskılar yapıldı. Bu baskıya karşı devlet tarafından yönetsel anlamda cevap verilmesi kolaylaştırıldı ve bu yönetim anlayışı özellikle polislikte de sağlanmaya çalışıldı (Bayley,1985: 51). Böylece profesyonelleşmenin tüm yönetim kademelerinde yerleştirilmesi kadar polislikte de yer alması için sebepler çok oluşmasa da çeşitli toplum kesiminden ve devlet tarafından baskılar, profesyonelleşmeyi getirmiştir diyebiliriz.

Profesyonelleşme, suç ya da şiddetin dengelenmesine bağlı olarak gelişmedi ancak, değişimler güvensizlik ve kargaşa sebebi ile gelişse de,suç ve profesyonellik arasında bir sebepsel bağ göstermek zordur.

C. POLİSİN KAMUSALLAŞMASI

Modern polis aynı anda, kamusal, uzman ve mesleki bir niteliğin bileşimi olarak tanımlanmaktadır. Polis, kolektif şekilde hareket eden topluluklar tarafından ücreti verildiği ve yönetildiği zaman kamusal bir özellik arz eder. Gönüllü olan veya yükümlülükten kaçınmak isteyenlerce finanse edilen ‘constable’ bu ilk kritere uymaz.

Polis, devlet mekanizmasındaki farklılaşma sürecinden dolayı kendine özgü görevler yürüttüğünden uzman bir organ olur. Hiç kuşku yok ki, Tudor'ların altında suçluları kırbaçlayan ve kırmızı ateşle damgalayan "constable" olsun, XIX. yy.'ın başında düzeni sağlayan ordu olsun, incelendiğinde uzmanlaşmanın 1829'dan önce var olduğu söylenemez (Gleizal, Domenach ve Journes,2000 :84).

Toplumlar toplum (public) polisini geliştirmeden içlerindeki işleri düzenlemek için güç kullanımına ruhsat verir ve devletin ve kanunun izin verdiği resmi kuruluşları oluşturur. Polis, kolektif olarak hareket eden toplumlarca yönetildiklerinde ve ücretlendirildiklerinde "kamu" (public) özelliği kazanırlar. Ücretlendirilme ve yönlendirilme (yönetilme) 'kamusal'lığı ve 'özel'liği ayırt etme de önem taşır. Polis, İngiltere'de "constable" ve Amerika'da "sheriff"lerde olduğu gibi hükümet tarafından yönlendirilip, özel (devlet dışı) oluşumlar tarafından ücretlendirilmiştir (Bayley,1985:23).

Toplum (public) polisliği yeni değil, eski bir gelişmedir. Hatta fiziksel kısıtlamaya ruhsat veren ve yönlendirecekleri (yönetecekleri) ve varlığını devam ettirecekleri örgütler oluşturan bağımsız topluluklar kadar eskidir. Örneğin, Roma'da M.S. 27. yy.da toplum polisliği yapan "princeps" en eski olanlarından biridir (Bayley,1985:28).

Toplum polisliğini oluşturmak için mutlaka moderniteyle özdeşleşen karakteristiklerin - endüstrileşme, kentleşme, teknoloji, okuryazarlık, bolluk (refah) - görülmesi gerekli değildir. Bununla birlikte kamu (toplum) polisliği , özel polislikle yer değiştirmedir. Dahası, kamu (toplum) polisliğinin açıklanması, kesin bir tanımının yapılması zordur, çünkü her türlü sosyal sonuçla meydana gelebilir. Ancak özel polislik özelliklerinden, kamu (toplum) polisliği özelliklerine değişim için iki faktör en etkili olarak gözüküyor: yeterli düzeyde güvenlik sağlamak için özel grupların kapasitesini oluşturan sosyal değişiklikler ve seçmen gruplarınca yapılan şiddetli direnişle karşılaşan politik toplulukların olağanüstü şekillenmesi oluşumu (Bayley,1985:37).

II. POLİSİN TOPLUMSAL YAŞAMA ETKİSİ:

Polis ile toplum arasındaki ilişki iki taraflıdır, karşılıklıdır. Yani toplum, polisi şekillendirir, polis de toplumun olması gereken konumunu etkiler. Bu ilişki örneğin, mahkemelerin polise, vatandaşın hatalı davranışları cezalandırırken ve devlet karşıtı insanları bastırırken güç kullanma yetkisi verdiği gibi açık ve amaçlı olmalıdır.

Polis ve toplum arasındaki ölçülü etkileşim politikanın nüfuz alanına bağlıdır ve öncelikle hükümet doğrultusunda oluşur. Bunlar bir yandan toplumların polisi yönetme ve kontrol etme teşebbüslerinden, diğer yandan da politik yaşama polisin etki etmesinden oluşur (Bayley,1985: 159).

Polisin davranışı üzerinde gerçekte hem iç, hem de dış bazı mekanizmalarca sürekli bir kontrol vardır. Örneğin yakıp yıkan bir kalabalığa doğru ateş etmede önceliğin yargısal anlamda incelenmesi dış kontrole bir örnektir; bir üst rütbeli tarafından alt rütbelinin rütbesinin indirilmesi ya da bir başka göreve atanması ise bir iç kontroldür. Ancak burada şu noktanın da önemi vardır; polis kurumunun ilişkilerinde ve işleyişinde kontrolün yerinin belirlenmesi iç ve dış mekanizmaları ayırt etmemizi sağlar. Bu düz mantık olarak görülebilir fakat, uygulamada bazı farklılıklar vardır. Örneğin, Fransa'da İçişleri Bakanı polisin içinde mi, yoksa dışında mıdır? Benzer soruları diğer ülkelerdeki polis otoritelerine de sorulabilir.

Polis politik yaşamı çeşitli varyasyonlarda değişik yönlerden etkiler. Genellikle politikaya katılma durumunda olanları tutuklama, alıkoyma ve sürgünle ilgili kararlarıyla belirler. Suçlu yasaları sayesinde politik üyeleri rahat bırakmazlar yada engellerler. Polis yanlış yargılamaları dosyalayabilir,alt mahkemeleri bu yanlış yargılamalar için zorlayabilir yada yönlendirebilirler.

Bununla birlikte polis politik süreçleri yaptıkları ile değil daha çok yapmadıkları ile etkiler. Karşıt gruplar birbirine karşı güç kullandıklarında,polis kenarda bekleyerek ve güçlü olan kazandığında karar verebilir (Bayley,1985:191).

Polis politikayı casusluk ve provokasyon gibi gizli aktivitelerle etkiler. Bu müdahale polisin diğer müdahaleleri arasında en çok duyulanıdır. Bu tip faaliyetleri ifade eden terminoloji yetersiz ve hantal kalmakla beraber “gizli polis” veya “siyasi polis” gibi politik sonuçları gizlice etkileyen devlet örgütlerini ifade eden ibareler genellikle kullanılır. Sadece bu gizli casusluk ve yıkıcı faaliyetleri ifade etmese de bu devlet örgütlerini içine alan polis örgütleri çeşitli isimler altında görev yapmaktalar. İngiltere MI5 ve “Special Branch”, Rusya’da KGB, ABD’de CIA (Central Intelligence Agency) ve FBI (Federal Bureau of Investigation) polisleri genellikle “gizli” ve “politik”olarak adlandırılıyor.

Polis ayrıca Napolyon, Hitler ve Stalin dönemlerinde olduğu gibi informal yollarla devlet içinde güç sahibi olabilirler. Napolyon, Hitler ve Stalin geniş çapta bilgi, destek ve tavsiye için kendi polis şeflerinden – sırasıyla Fouche, Himmler ve Beria – destek alıp, onlara güveniyorlardı. Bu çeşit gizli erişimler polisin, politik liderlerin korkularından faydalanarak kötüye kullanılması anlamında kolaydı. Dahası, polisin kendi konumu içinde, politikacıları ve bürokratları onların gizli bilgilerini kullanarak şantaj yapmak suretiyle politikayı etkilemeleridir (Bayley,1985:196-197).

Polis devletin eli olduğundan, daha doğrusu devleti temsil ettiğinden sosyal değerleri ve sosyal yaşamı etkileyen “öğretmen” lerdir. Özellikle çocuklar üzerinde büyük oranda etkisi vardır. Bir Amerikan çalışmasına göre (Bayley,1985: 198), ilkokul öğrencileri devleti, Başkan’ın ve polisin temsil ettiğini söylemişlerdir. Daha sonrasında ise çocuklar yaşları ilerledikçe polislerin şahsi olmayan devlet çalışmaları hakkında daha çok bilgi sahibi oluyorlar. Tabii bu görüşler elde edilen bilgiler, polise negatif görüşe sahip toplum kesimleri ile polisi destekleyen toplum kesimleri arasında muhakkak fark oluşturmaktadır.

Özel ve kamusal alan ayrımları polisin bireylere farklı muamele etmelerinin temel gerekçesini oluşturur. Eğer modern polis örgütünü, devlet tarafından yetkilendirilmiş ve toplum üzerinde tahakküm gücü olan bir örgüt olarak tanımlıyorsak, o halde kamusal bir güçten bahsediyoruz demektir. Kamusal ve özel alan ayrımının önemi buradadır. Doğal olarak polis, özel alana nadiren müdahale eder. Eğer ederse güçlü bir direnişle

karşılaşması beklenebilir (Ergut,2001 :75).

Bazı yazarlara göre ise, polis ulusal karaktere Şekil veren aktörler durumundadır. Charles Reith, İngiliz halkının Şu an kanuna uyan ve barışçıl olmalarında 1829'da Sir Peel'in "Yeni Polis" lerince gösterilmeye başlanan dayanıklılık, tarafsızlık ve iyi huyluluğun etkisi olduğunu belirtiyor (Bayley,1985:198). Modern devletlerin ilk örneklerinden sayılan İngiltere örneğinde olduğu gibi, polisin halkına tarafsızlık, iyi davranma, dayanıklılık,yardımseverlik kriterleri içerisinde hareket etmesi o toplumun sosyal değerleri koruması, aşırıya kaçmaması yönüyle önemlidir. Polis, toplum içerisinde her tarafa dağıtılmış, toplumun her kesimine etki edebilen devletin önemli bir gücüdür. Kamusal alandaki hemen her konu polisi de içine alır ve bu yönüyle polis toplumla sürekli ilişki içindedir. Polis taraflı, hoşgörüsüz ve kaba oldukça, toplum,hakkını elde etmek yada korumak için değişik ve illegal yollara başvuracak, böylelikle de toplum karakterinde Şiddet içerikli, kanunlara uymayan kamu görevlilerinin yönlendirmelerini dikkate almayan, gürültülü, kargaşalı bir yapı oluşmaya başlayacaktır.

A. POLİS-HALK İLİŞKİLERİ

Günümüzde çağın gereklerini yerine getirme adına temelde yapılması gereken, bilim ve teknoloji sayesinde değişen ve gelişen dünya şartlarına uyum sağlamaktır. Bunu takip etmek ve uyum sağlamak gereklidir, ancak yeterli değildir.

Emniyet örgütü toplum için yararlı olan şeyleri korumak ve zararlı olan şeylerle savaşmak üzere görevli bir güvenlik örgütüdür. Tüm toplumlarda polis, güvenliğin ve kamu düzeninin sağlanması ve suçun önlenmesi gibi sorumlulukları ile toplumsal yapının bütünleyici bir parçasıdır. Artık çağdaşlık yakalanan suçlu sayısı ile değil, halkla geliştirilen ilişkilerin niteliği, halka verilen güven ve suçü önleme sorumluluğuna halkın katılmasını sağlama oranı ile değerlendirilmektedir.

Polisin halkla ilişkilerinin iyi olması, o polis örgütünün modern ve medeni bir örgüt olduğunun da göstergesidir. Polis – halk ilişkileri başta polisin kendi moral - motivasyonunu arttırır ve devlet millet kaynaşmasında temel oluşturur, zira polis devletin millete en yakın kollarından biridir. Halkla ilişkileri iyi olduğu takdirde polis sivil yönetim, güvenlik ve huzuru da temin edebilecek, halkın kendisine duyması gereken saygınlığı da, “korku” faktörü olmadan elde edecektir. Bu medeni ve modern bir ülkenin hem gücü, hem de gururudur.

Aristo, polisliği “insanlığın en önemli buluşlarından biri ” olarak nitelemiştir. Polis, kamu düzenini ve güvenliği sağlayan, kanun ve nizamların kendisine verdiği görevleri yerine getiren silahlı bir kuvvettir. Bununla birlikte, yasaların eşit ve adil olarak uygulanması da polisin görevli olduğu önemli bir konudur. Türk polis örgütü, bu bağlamda bir çok yetki ve sorumluluğu da kendisine veren yasa, tüzük ve yönetmeliklerle ağır bir yükü taşımaktadır. Polisin günlük yaşamda yerini ve önemini anlamak için polisin işlevlerinin sayısına ve çeşitliliğine bakmak gerekir:

- Kamu düzenininin sağlanması ve sürdürülmesi,
- Kanunların uygulanması,
- Suç olaylarının önlenmesi,
- Suç olaylarının aydınlatılması,
- Suçluların yakalanması,
- Mahkemelerin hazırlık soruşturmalarına yardım etmek,
- Temel hakların korunması ve kollanması,
- Fiziki tehlikede olanlara ve acil yardım isteyenlere yardım,
- Trafığın düzenlenmesi ve yol güvenliğinin sağlanması,
- Komşular, arkadaşlar ve aileler arasındaki günlük anlaşmazlıkların çözümlenmesi,
- Toplumda genel bir güvenlik duygusunun sağlanması ve sürdürülmesi,
- Sivil düzenin ve yönetimin korunup geliştirilmesi,
- Yönetimle halk arasında uygun bir düzenleyici, birleştirici ve geliştirici rol oynaması,
- Yabancılarla ilgili vize, oturma izni ve araştırmaların yapılması,
- Kamu hizmetine yeni alınacak kimselerle ilgili verilen toplanması,(Fındıklı,1992 :101-102) ve halkın talebi veya idarenin emri ile yapılan daha birçok görev polisin halkın

hemen hemen her alanında yer aldığını gösteriyor.

Polisler meslek itibariyle toplumun tüm kesimleriyle değişik sebepler yüzünden karşı karşıya gelmektedirler. Sokaklarda işsiz, serseri insanlardan, doktora ; askerden, öğretim üyesine; esnaftan, öğrenciye ve hatta yine kendi meslektaşına kadar geniş bir toplum kesimi ile sürekli iletişim ve etkileşim halindedir.

Bir saygınlık ve güven mesleği olan polisliğin toplumda saygınlık kazanması, polisin halka güven duygusu vermesine bağlıdır. Polis, bulunduğu toplumun, toplum yapısının en iyi yansıtıcısıdır. Yasaların uygulanması, huzurun sağlanması gibi çok sayıda modern görevleri olan polis örgütleri görevlerini toplumun diğer kuruluşları ile ve gerektiğinde halkla birlikte yönetmek zorundadır.

Polis-halk ilişkilerinde polis ne kadar iyi olmaya çalışsa da zaman zaman büyük skandallarla büyük oranda yıpranmakta ve toplumun belli kesimleriyle bağlantı kurmayı başaramamaktadır. Bu başarısızlığın belirli sebepleri olmakla birlikte, bu sebepler sadece kültür ve eğitimle alakalı değildir ve bazı toplum kesiminin yanlış bilgisinin aksine günümüz modern devletlerinin polisi de aynı ya da benzer skandallarla iç içedir. 1994'te Los Angeles Rodney King olayı gibi ya da 1993'te, Steven Lawrence adlı 18 yaşında bir gencin öldürülmesi ile ilgili olarak Londra polisinin ve genel olarak da Britanya polisinin suçlanması gibi (<http://www.aic.gov.au/conferences/policewomen2/etter.pdf>).

Mevcut duruma baktığımızda, varlık nedeni yine halk olan kamu kuruluşlarında halkla ilişkilerin zayıf olduğunu görüyoruz. Kamu kuruluşlarının bazılarında halkla ilişkiler bölümü ya bulunmamakta ya da işlevsiz olarak yer almaktadır. Türk Emniyet Örgütü için de halkla ilişkiler birimlerinin yer aldığı hatta çeşitli bürolara bölündükleri söylenebilirse de bu birimlerin yaptığı faaliyetler genelde belirli sayıda gazete ve dergiyi izleme ve kupür kesme, belirli televizyon kanallarını izleme, törenlerle ilgili basını bilgilendirme gibi tek taraflı ve sonuçsuz çalışmalardır. Örneğin, derlenen binlerle kupür hiçbir tasnife tabi tutulmamakta, analiz edilmemekte, sonuçlar çıkarılıp değerlendirilmemektedir. Halbuki, başta Emniyet Genel Müdürlüğü olmak üzere tüm

örgüte bağlı halkla ilişkiler birimleri dış çevre ile (medya, halk, adalet, üniversite vb. gibi diğer kuruluşlar) olan ilişkilerini düzenlemeli ve yönünün belirlenmesi için yapılacak çalışmaların planlanması, örgütlenmesi, uygulanması, koordinasyonu ve kontrol edilmesi sürecinde baş rol oynamalıdır.

Polis - halkla ilişkiler konusunda halkın görüşlerine başvurulduğunda, polisin kendine ait ücretin yetersiz olması, yoğun mesai şartları gibi mazeretleri kabul edilmekle beraber polisin eğitimin yeterli düzeyde olmadığı, insan ve topluluk psikolojisi hakkında yeterli bilgiye sahip olmadığı, polisten aşırı korkulduğu, polisin bazı konularda umursamaz davrandığı, bazı uygulamalarda keyfi davrandığı, rüşvet aldığı, bağırıp çağırarak azarladığı, gibi bir çok olumsuzluklarla ilgili şikayetlerine şahit olunmaktadır (Ergut,1997 :186).

Hacettepe Üniversitesi Fen,Mühendislik ve Edebiyat fakültelerinde öğrenim gören 200 öğrenci arasında yapılan bir ankette örneklerin % 89.2'si kendisiyle ilgili veya şahit olduğu bir olayda polis ile işbirliğini tercih etmediğini belirtmektedir. Erzurum'da yapılan bir çalışmada da bu oranın tam tersi ortaya çıkmıştır. Deneklerin % 91'i gerektiğinde polise başvurabileceklerini, sadece % 9'u polise başvurmayacaklarını belirtmişlerdir (Bahar,1997:67). Bu oranlardaki zıtlık çevresel faktörlerden ve özellikle yerel halkın ve dolayısı ile o yerel bölgede çalışan polislerin alt-kültür ve polis-halk ilişkilerinin ülke çapında henüz istenen seviyeye gelememesi gibi etmenlerden kaynaklanmaktadır.

Bahar, polis-halk ilişkilerinin esaslarını; uzlaşma, meşruiyet ve danışma olarak belirtmektedir (Bahar,1997 :67). Uzlaşmanın sağlanamamasının en önemli sebebi de önyargıdır. Tarafların (polis-halk) önyargılarını bırakıp ortak bir amaç içine girmeleri de uzlaşmanın birinci şartıdır. Bununla birlikte uzlaşmanın gerçekleşebilmesi için meşruiyet şarttır. Polis-halk ilişkilerinin diğer önemli bir unsuru ise, polisin tek başına önleyici polislik anlamında yetersiz kalacağından hareketle danışma mekanizmalarının tesis edilmesi ve bu konuda medyanın yardımından faydalanmaktır.

Alt-kültür oluşumu her meslek için geçerli olmakla birlikte polis ve asker gibi meslek gruplarında çok daha net bir şekilde gözlemlenmektedir. Eğitimini ve görevini, hatta görev dışı yaşamının büyük bir kısmını, sivil toplumdaki kısmen uzak bir ortamda gerçekleştiren üniformalı meslek gruplarında alt-kültür oluşumu daha kolaydır (Cerrah,2000: 191).

Sosyologlarca birçok tanımı olan 'kültür' kavramı, kısaca "herhangi bir toplumun ürettiği ve paylaştığı ve o toplumun kendine has düşünce, gelenek ve sanatı" olarak tanımlanmaktadır. Her toplumun da yine o toplum içerisinde alt grupları ve bu grupların kendi içlerinde oluşan ve kendilerine has bir alt kültürleri vardır. Alt-kültür oluşumunun inanç, ırk, coğrafi farklılıklar, yaş grupları, cinsiyet ve eğitim gibi faktörlere bağlı olarak geliştiği bilinmektedir (Cerrah,2000 : 194).

Polis halk kültürünü şekillendiren faktörler iki ana başlık altında incelenebilir. Bunlardan birincisi, polis adaylarının gelmiş olduğu sosyo - ekonomik ve kültürel yapıdır. İçinde yaşadıkları sosyal yapının kültürel değerleri ile polis teşkilatına katılan adayların uygulamalarında bunun etkileri açıkça görülebilmektedir. İkinci faktör olarak mesleğe giren adayların polis okulunda aldıkları eğitim ile meslek içi sosyalleşme süreci görev yaşamı boyunca devam etmektedir. Polis adaylarının gelmiş olduğu sosyal yapının değer yargıları ile temelde bir paralellik arz eden sosyalleşme sonucunda ortaya baskın bir polis alt kültürü çıkmaktadır.

Türk polis alt kültürünün oluşumunda polis adaylarının gelmiş oldukları sosyo - ekonomik tabanın izleri ve etkileri görülmektedir. Mesleğe yapılan başvuruların büyük çoğunluğu işçi, memur ve çiftçi gibi ailelerden gelmekte ve doğal olarak beraberlerinde bu sınıfların değer yargılarını polis teşkilatına taşımaktadırlar (Cerrah,2000 :196).

Türk polis alt kültürünü incelerken, 2001 yılında polis meslek yüksek okulları öğrencilerinin sosyo - kültürel durumları üzerine yapılan anket bize önemli veriler sunmaktadır. Anket sonuçlarına göre (Polis Meslek Yüksek Okulu Öğrencilerinin Sosyo-Kültürel Durumu, 2001 :19) adayların % 93'ne yakın bir bölümü 21 yaşın üzerindedir. 18 – 21 yaş arasında başvuranlar üzere % 7'lik bir bölümü temsil

etmektedir. Bu durum adayın içinden geldiği sosyo – ekonomik ve kültürel yapının kendisinde derin etkiler bırakmasına ve bu etkileri daha sonraki meslek hayatında da korumasına neden olmaktadır.

Kentleşme alanında yapılan çalışmalar baba-anne meslekleri ve eğitiminin sosyal sınıf farklılıkları üzerinde önemli bir etkisi olduğunu ortaya koymuştur. Bir araştırmada polis adaylarının anne-babalarının eğitimleri ile ilgili olarak elde edilen veriler incelendiğinde babaların eğitimine oranla annelerinin eğitiminin düşük olduğu ortaya çıkmıştır.

Adayların babalarının eğitim durumunu gösteren tablo aşağıya çıkarılmıştır:

Aday babasının eğitim düzeyi :	Yüzde
İlkokul mezunu	% 57
Ortaokul mezunu	% 15
Lise mezunu	% 13
Üniversite mezunu	% 8

(Polis Meslek Yüksek Okulu Öğrencilerinin Sosyo-Kültürel Durumu,2001 :35)

Gelir düzeyi ve yaşanılan konutta alt kültürü etkileyen etmenlerdendir. Ailenin gelir seviyesi ile ilgili sorulara verilen cevaplardan adaylar kendilerini, çoğunlukla orta veya alt gelir seviyesinden olarak tanımlamaktadır. Adayların % 61'lik gibi bir çoğunluğu köy, kasaba ve ilçe gibi nüfusu fazla olmayan yerleşim birimlerinden geldikleri belirtilmektedir. Bu veriler kırsal kesimden polislik mesleğine olan talebin büyük yerleşim merkezlerine oranla oldukça yüksek olduğu sonucu göstermektedir.

Polisin alt kültürünü etkileyen en önemli etkenlerden birisi de eğitim düzeyleridir. Adayların tamamına yakını çeşitli sebeplerden dolayı üniversiteyi kazanamamış veya kazanma olasılığı bulunmadığını düşünmektedirler. Bununla birlikte adaylarda üniversite eğitimi almaya bir ilginin varlığı görülmektedir. Açık öğretimde 2 veya 4 yıllık bir fakültede üniversite eğitimi almak isteyenlerin yüzdesi % 88,6'ya ulaşmaktadır (Cerrah,2000:196).

2. ŞEFFAF POLİSLİK

Günümüzde değişen ve gelişen kavramlar, modern polisliğin gereklerini de çeşitlendirmektedir. Modern polis örgütünü yakından ilgilendiren konulardan biri de “ şeffaflık ” kavramıdır.

Şeffaf yönetim veya yönetimde şeffaflık dendiğinde, yönetimin aldığı kararların ve sonuçlarının kamuoyu tarafından tartışılabilmesi; kararların halka kapalı, karanlık ve gizlilik içinde oldu – bittiye getirilmeden, bu konuda halkın bilgilendirilmesi, aydınlatılması, görüşünün alınması; böylece halkın onayının, destek ve yardımının sağlanması demektir.

Şeffaf polisliğin tanımını yapmadan önce, polisin içinden geldiği toplumun şeffaflığı üzerinde de durmak gerekir. Şeffaf toplum, açık serbest düşünce ve tartışma ortamının var olduğu vatandaşların duyarlı ve sorumluluğun bilincinde olduğu toplum olarak tanımlanabilir. Bir başka açıdan şeffaf toplum, kapalı olmayan, duyarsız davranamayan, olayların yalnız dedikodusunu yapmakla kalmayıp, araştıran, eski deyiimiyle “ tecessüs” sahibi bir toplumdur.

Şeffaf toplumlarda, halk her türlü şaibe ve söylentileri araştırmakta, rüşvet ve yolsuzluk olayları, etkin ve duyarlı, kamuoyu tarafından aydınlatılmakta ve sorumluları sorgulanabilmektedir. Bu nedenle şeffaf toplum, kısaca “şaibesiz toplum” veya “ temiz toplum” dur.

Polis, içinde bulunduğu toplumun aynasıdır. Şeffaf toplumda polis, elbette hem devlet sırrı gerektirmeyen, her türlü faaliyetlerinden dolayı sorgulanabilecek, hem de o toplumun gerekleri ve beklentileri doğrultusunda ideal ve modern bir çizgi kazanacaktır. Bunun aksine şeffaf polis kendisinden korkulan, güven duyulmayan, suçla karşılaştığında kendisine ihbar edilmeye çek inilen değil; sevilen, sayılan, güvenilen ve halkla bütünleşebilen polistir. Suç olaylarını örtbas etmeyen, uygulamalarında keyfi olmayan ve her zaman topluma karşı sorumluluğunun bilincinde olan polistir.

Şeffaflık sadece polisin dış ilişkilerinde değil, iç işlerinde, yani kurum içinde de geçerlidir. Sözelimi karakollarda kanun dışı veya insan haklarını ihlal edici işlem yapıyor mu, rüşvet var mı, uygulamalarda keyfilik var mı gibi konular bu tür olumsuzluklar sebebi ile tüm emniyet örgütünün töhmet altında bırakılmaması ve sorumlularına rahatlıkla ulaşılabilmesi için karanlıkta kalmamalı, aydınlatılabilmelidir.

Polisin şeffaflığı ile temelde anlaşılması gereken, polislik çalışmalarının halk tarafından tartışılabilmesi, tartışmaya açık olması ve sorgulanabilmesidir. Bu konuda ilk uygulamayı İngiltere 1992 yılından itibaren, iç güvenlikle ilgili birimi M15'in çalışma şekli ve uygulamalarını halkın araştırmalarına açarak başlatmıştır. İngiliz polisi bu uygulamadan zarar değil, çok fazla destek ve ilgi görmüştür. Halk, polise daha fazla yardımcı olmuştur (Fındıklı,1993: 455).

Kriminoloji (suç bilimi) araştırmaları, ülkenin siyasi rejimi ile suç olayları ve çeşitleri arasında bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Buna göre demokratik şeffaf yönetim anlayışının uygulandığı ülkelerde işlenen suç olayları farklıdır.

Yasakçı zihniyetin hakim olduğu rejimlerde suç eylemleri kendiliğinden artmaktadır. Zira rejim bizatihi yasakçı olduğu için, suçun oluşmasına kaynak oluşturur, insanlarda yasak şeylere karşı bir eğilim vardır. Demokratik ve açık rejimlerde ise, suç işleme teknikleri, suç yöntemleri artmakta ve değişmekte, siyasi suçlar azalırken, beyaz yaka suçları denilen rüşvet, yolsuzluk ve kayırma suçları artış göstermektedir. Bu tip olaylar karşısında ise polis, modernliğin gereği sabit (değişmeyen) ısrarlı, araştıran, politikadan etkilenmeyen yapıda olmalıdır. Sınırsız özgürlük ile katı bir kamu düzeni arasındaki dengeyi bulup koruyabilmelidir. Zira devletin güçsüzleşmesi ve otoritesini kaybetmesi en az zorbalığı kadar tehlikelidir (Fındıklı,1993: 462).

Şeffaflık, ancak eğitim, bilgi ve kültürle sağlanabilir. Bunun için polisin şeffaflık anlayışı doğrultusunda, etraftan gelişen sosyal olayları, toplumsal yapıyı, toplumun sorunlarını, toplumun etnik yapısını, değer yargılarını, duyarlı olduğu konuları, suç olaylarının sebeplerini ve çözüm yollarını araştırma ve bilme kapasitesine sahip bireyler

olarak ve sağduyu sahibi, hoşgörülu ve güven veren modern polis olarak eğitilmesi gereklidir.

Polisin Őeffaflařtırılması konusunda ne söylenirse söylensin, ne yapılırsa yapılsın, her toplum layık olduğu polisi bulur. Yani toplum ne ise polis de odur (Fındıklı,1993 :462).

III. BİREY-İKTİDAR İLİŞKİLERİNDE POLİSİN YERİ

İnsanların gündelik yaşamlarını kontrol edebilme becerisi, toplumsal güç sahipleri açısından başlı başına yaşamsal bir konudur. Bu alan mücadelenin çok çetin yaşandığı alanlarından bir tanesidir (Ergut,2001 :63). Polis devletin topluma en yakın unsurlarından biridir ve her ne kadar devletle en çok özdeşleştirilen kurum olsa da,içinde buldukları toplumsal çerçeveden de en fazla etkilenen devlet kurumudur.

Devlet iktidarını topluma nüfuz ederek yerleştirdikçe, diğer bir deyişle iktidarını toplumun üzerinde değil de toplumun dolayısıyla kurduka polisin üstlendiği işlevler de değişir. Yasal sistemin temsilcisi sıfatıyla gündelik hayatı, merkezi otoriteye bağlarken yurttaşlar tarafından da devlet erkinin doğrudan simgesi olarak algılanmaya başlar. Bu algılama biçimi, olaylara sonradan yanıt geliştiren polisten (reaktive),olayların çıkmasını engellemeye yönelik önleyici polise (proaktive) geçişle mümkündür (Ergut,2001:63).

İktidar yalnızca bireyler arasında bir tür ilişkidir. Bu tür ilişkiler spesifik ilişkilerdir; yani mübadele ile, üretimle, iletişimle hiçbir ilgileri yoktur; ama onlarla birleştirilebilirler. İktidarın karakteristik özelliği, bazı insanların başka insanların davranışlarını az çok bütünüyle (ama asla tamamen ya da zorlama ile değil) belirleyebilmeleridir. Zincire vurulup dövülen bir adam kendisi üzerinde güç uygulanmasına maruz kalmaktadır ama bu iktidar değildir. Ne var ki, ölümlü tercih ederek ağzını açmamak gibi kesin bir tavır koyabileceği bir durumda konuşmaya

kışkırtılabilmişse eğer, o takdirde belli bir şekilde davranmaya itilmiş demektir. Bu durumda insanın özgürlüğü iktidara tabî olmuştur (Foucault,2000: 55).

Polis, esas itibariyle devletin, toplumun dokularına nüfuz etmesini sağlayan/kolaylaştıran genel çerçeveyi sunar. Modern devlet iktidarının kuruluşuna giden yolda devlet ve toplumsal güçler arasında yüzyıllar süren “iktidar gücü pazarlığının” en önemli gündem maddelerinden biridir. Yine de devlet iktidarının her alanda eşit şekilde dağılacakını düşünmemek gerekir. Vergilendirme pratiklerinden askere almaya ; ya da yargılamadan yürütmeye kadar değişik alanlarda devletin topluma nüfuzu ayrı ayrı değerlendirilmeli. Bazı devletler bu alanlardan bir veya birkaçında “başarılı” olabilirken diğerlerinde aynı performansı gösteremeyebilir (Ergut,2001 :62).

İngiltere’de toplumsal disiplin işlevlerini uzun süre ilhamlarını dinden alan özel gruplar sağlamışlardır. Fransa’da bu rolün bir kısmı himaye veya yardım kurumlarının elinde kalmışsa da, diğer bir kısmı -ve herhalde en önemli olanı- çok erkenden polis aygıtının eline geçmiştir.

Merkezi bir polis örgütlenmesi uzun bir süre ve bizzat o çağı yaşayanların gözlerinde, krallık mutlakçılığının en doğrudan ifadesi sayılmıştır; hükümdar “emirlerini, vereceği görevleri, niyetlerini doğrudan aktaracağı ve emirler ile mühürlü mektupların icra edilmesiyle görevlendirilecek bir görevlinin” olmasını istemiştir.

Fakat polis bir devlet aygıtı biçimi altında iyi bir şekilde örgütlendiyse de ve siyasal hükümdarlık merkezine iyice bağlandıysa da icra ettiği iktidar tipi, devreye soktuğu mekanizmalar ve bunların üzerlerinde uyguladığı unsurlar kendilerine özgüdürler. Polisiye iktidar “her şeye” yönelmek zorundadır: ancak böyle olmasına rağmen kralın görülebilen ve görülemeyen bedeninin olduğu gibi, devletin ve krallığın tümünü meydana getirmemektedir; polisiye iktidar, olayların, eylemlerin, tavırların, kanaatlerin tozudur (Foucault,2000 :313).

XVIII. yy. polisi suçluların takibinde adaletin yardımcısı olma ve komploların, muhalefet hareketlerinin veya isyanların siyasal denetim aleti olma rolüne bir de disiplinsel bir işlev ilave etmiştir. Bu karmaşık bir işlevdir. Çünkü kralın mutlak iktidarını, toplumun içine dağılmış küçük iktidar mercilerine bağlanmaktadır. Çünkü bir çeşit kapalı disiplin kurumlarının (atölyeler,ordular, okullar) arasına, onların müdahale edemedikleri yerlerde etki edecek olan aracı bir şebekeyi yaymaktadır; bu aracı şebeke kendi içinde bağlantılıdır ve silahlı gücünden güvence almaktadır: doku aralarına kadar sızan disiplin ve meta – disiplin. Hükümdar, bilge bir polis aracılığı ile halkı düzene ve itaate alıştırmaktadır (Foucault,2000: 315).

Polisiye iktidarın nesnesi “ her şey ” olmakla birlikte “polisin gerçek nesnesi insandır”. Polisin ilgilendiği, canlı, etkin, üretken insandır (Foucault,2000: 49) İnsanların hareketlerine sürekli müdahale edilmesi pekala totaliter olarak nitelendirilebilir. Polisin peşinde koştuğu amaçlar nelerdir. Bu amaçlar iki kategoriye ayrılabilir. Birincisi, polis siteye güzellik, biçim ve görkemlilik kazandıran her şeyle ilgilenmek durumundadır. Polis devletin dayanıklılığını sağlar ve vurgular. İkincisi polisin öteki amacı, insanlar arasında yardımlaşma ve karşılıklı dayanışma kadar çalışma ve alışveriş ilişkileri de geliştirmektedir. Aslında polis daha geniş anlamı ile “iletişim”i sağlamalıdır. Aksi takdirde insanlar yaşamlarını sürdüremezler ya da yaşamları güvensizleşir, sürekli yoksullukla yüz yüze gelirler ve hep tehdit altında olurlar.

İnsanlar üzerinde siyasi iktidar kullanan rasyonel bir müdahale biçimi olarak polisin rolü, insanlara biraz daha fazla güzel bir yaşam sunmak ve böylece devleti biraz daha fazla güçlendirmektir. Bunu yapmanın yolu ise iletişimi yani bireylerin ortak faaliyetlerinin (çalışma, mübadele, üretim, yerleşim) denetlemekten geçer (Foucault,2000 :50).

Pre-modern devletten modern devlete geçişte, devletin topluma nüfuz etme sürecinin sonucunda oluşan polisin ikili bir karakteri vardır: bir yandan kamu düzeni “suçlarında” olduğu gibi, yönetici ve toplumsal elitlerin çıkarlarını daha etkin bir şekilde savunur duruma gelirken; öte yandan, yurttaşların hizmet taleplerine de yanıt

vermek zorunluluğunu hisseder. Polisin orduya göre çok daha basit silahlar ve daha az sayıda görevliyle sağladığı toplumsal denetim, halktan en azından belirli bir düzeyde onay görmeksizin başarılmaz. Modern polis sistemlerinin, pre-modern devletlerdeki polislik mekanizmalarından en büyük farkı budur.

Polis, toplumu (insanlar arasındaki toplumsal ilişkileri) düzenleyen her şeyi gözetir. Yani polis yaşamı gözetir. Delamare polisin on bir amacı konusunda aşağıdaki açıklamaları yapmaktadır: “polis dinle ilgilidir; ama kuşkusuz dogmatik hakikat açısından değil; yaşamın ahlaki niteliği açısından. Sağlıkla ve ihtiyaç maddeleri ile ilgilenirken yaşamın idamesini sağlamaya çalışır;ticaret, fabrikalar, işçiler, yoksullar ve kamu düzeni konularında yaşamın kolaylaştırmasını amaçlar. Tiyatro, edebiyat ve eğlence ile ilgilenmekteki amacı yaşamın zevkli yanlarını arttırmaktır. Kısacası yaşam polisin amacıdır. Vazgeçilmez olan, yararlı olan ve lüks olan” (Foucault,2000 :52). Polis yaşamın (özellikle kent yaşamının) hemen her alanı için vazgeçilmez.

Von Justi de polisi, devletin iktidarını pekiştirmesini ve gücünü sonuna kadar kullanmasını sağlayan kurum olarak niteler. Öbür yandan polis, yurttaşlarını mutlu (burada mutluluk derken hayatta kalma, yaşam ve yaşam koşullarının iyileşmesi anlaşılır) kılmak zorundadır (Foucault,2000:53). Bununla anlaşılması gereken şudur ki, bireyin iktidarla ilişkilerinde devlet, sadece baskı, caydırma ve denetim pratiklerini değil, aynı zamanda yurttaşlarını mutlu etme ya da yaşam koşullarını iyileştirme işlevlerini de polis vasıtası ile çoğu zaman yerine getirmektedir.

Ceza adalet sistemi polisin birey-iktidar ilişkilerindeki konumunu önemli ölçüde etkiler. Cezaya etki eden ve bireyi denetlemeyi, onun tehlikeli olma halini ortadan kaldırmayı, suç eğilimini azaltmayı hedefleyen ve ancak bu değişimlerin sağlanması ile sona erebilen “güvenlik önlemleri” (ikamet yasağı, gözetim altında serbest bırakma ve cezai vesayet, zorunlu tıbbi müdahale) artık günümüzde kaçınılmaz hale gelmiştir. Mahkemede suçlunun ruhuna, yalnızca suçunu açıklaması ve onu hukuki sorumluluk alanına dahil edebilme kastı ile başvurulmamaktadır. Eğer bu kadar büyük bir vurguyla, bu kadar büyük bir anlama kaygısı, bu kadar büyük “bilimsel” bir özenle davet

ediliyorsa, bu onu suçla beraber yargılamak ve ceza esnasında onu da hesaba katmak için yapılmaktadır.

Ortaçağın hiç de kolay olmayan ve yavaş yavaş geliştirdiği büyük soruşturma usulünden beri yargılamak, bir suçun gerçekliğini ortaya koymak, failini belirlemek, bu kişiye yasal bir yaptırım uygulamaktır. İhlalin bilinmesi, sorumluluğun bilinmesi, yasanın bilinmesi, bir yargının gerçek üzerinde temellenmesini sağlayan üç koşuldur. Oysa ceza yargılamasının içine şimdi tamamen başka bir soru dahil olmuştur. Artık yalnızca “olay saptanmış mıdır ve bir suç oluşturmaktadır mı?” diye sorulmamakta, bu olay nedir, bu şiddet ve cinayet nedir? Bunu hangi gerçeklik düzeyine veya alanına dahil etmek gerekir? Bu bir düşünme, psikolojik tepki bir çılgınlık anı mıdır, yoksa bir ahlak bozukluğu mudur? diye sorulmaktadır. Artık yalnızca “bunun faili kimdir”, diye sorulmamakta, aynı zamanda bunu meydana getiren nedensel süreç işe nasıl dahil edilmelidir? failin bu süreç içindeki yeri nedir? Köken nedir? İç güdü, bilinç dışı, ortam, kültür?” diye sorulmaktadır (Foucault,2000 :54).

Yüksek duvar ama artık kuşatan ve koruyan değil de, artık prestiji ile güç ve zenginliği dışarı vuran değil de, her iki yönde de aşılabilir ve cezalandırmanın artık esrarlı hale gelmiş olan işleyişinin üzerine kapanmış olan yüksek duvar XIX. yy. kentlerinin çok yakınında, hatta bazen ortasında, cezalandırma iktidarının aynı anda hem maddi, hem de simgesel, tek düze çehresi olacaktır (Foucault,2000 :183).

IV. KÜRESELLEŞME SÜRECİNDE BİREYSEL GÜVENLİK

Teknolojideki baş döndürücü gelişmenin ve küreselleşme rüzgarlarının “insanlık durumu”nu derinden etkilediği bir dünyada yaşıyoruz. Pek çok şey birden değişiyor, yaşam sanki yeniden biçimleniyor.

Bilgi ve iletişim teknolojilerinden robotik ve genetik teknolojisine uzanan çarpıcı gelişmeler, hem yapay zekayı geliştirmenin, insan ömrünü uzatmanın, hatta insanı

kopyalamanın umudunu yeşertiyor, hem de insan soyunu tümüyle yok edebilecek olanakları yaratıyor.

İletişim teknolojisindeki gelişmelerin ortak yaşam alanlarımızı genişlettiği ortamda gündeme gelen küreselleşme olgusu, yerel alışkanlıkları kırarak ve ulusal sınırları aşarak insanları birçok bakımdan ortak bir yaşam tarzına doğru yönlendiriyor. Küreselleşme deyince akla ekonomi geliyor, ama etkileri ekonomi ve finans alanlarının çok ötesine taşan bir olgu bu (Ulagay,2001 :28). Sosyolojik anlamda insanoğlunu etkileyen birçok yönü var ve toplumsallığın gereği olan bir arada yaşama bu küreselleşme nosyonunun parametrelerine bağlı. Bu sebeple küreselleşme nosyonunu iyi tahlil edip,geri dönüşü olmayan bu sürecin bireysel anlamda ve küresel anlamda durumumuzu nasıl etkilediğini,polisin bu süreçte konumunu ortaya koymak gerekiyor.

Küreselleşmeyi salt dünya finans düzeni gibi büyük sistemlerle ilgili bir şey olarak görmek yanlıştır. Küreselleşme sadece “orada”, bireyden uzak yerlerde olan şeylerle ilgili değildir. Küreselleşme aynı zamanda “burada” fenomeni olup yaşamlarımızın mahrem ve kişisel yönlerini de etkiler. Örneğin, yüzyıllardır sürmekte olan aile değerleriyle ilgili tartışmalar küreselleştirici etkilerden çok uzak şeyler olarak görünebilir. Oysa değildir (Giddens,2000 :24).

İnsanlığın ortalama refah düzeyi 150 yıl öncesiyle karşılaştırılmayacak ölçüde yükseldi, ama hala açlar var bu dünyada. Yalnızca Afrika çöllerinde değil, Londra ya da New York gibi dev metropollerin göbeğinde de aç dolaşan, sokaklarda yatıp kalkan insanlara rastlanabiliyor. İstatistikler “alttakiler” ile “üsttekiler” arasındaki uçurumun giderek derinleştiğini gösteriyor. Sanayileşmiş toplumların temel direği olan “orta sınıf” ın eski güzel günleri aradığı, buna karşılık özellikle değişime öncülük eden sektörlerde sivrilenlerin yeni bir kazananlar sınıfı oluşturduğu gözden kaçmıyor. Bu ekonomik dengesizlik, toplumsal anlamda ve bireysel anlamda güvensizlik ortamı oluşturmaktadır

Herkesin diline pelesenk olan “küreselleşme” adeta parolaya dönüşmüş moda bir deyim halini almıştır. Bununla birlikte geçmiş ve gelecek tüm gizlerin kapılarını açan anlam veremediğimiz “ yeni dünya düzeninin ” bizlere sunduğu karışıklığı, belirsizliği,

emniyetsizliği, güvensizliği ve gelecek adına güvenilir adımların atılmadığı kaotik ortamın tanımlamasını, belki de bu “ küreselleşme ” olgusuyla ifade etmeye çalışıyoruz.

Giddens’a göre şu anda köklü bir tarihsel dönüşüm döneminden geçtiğimize inanmamızı sağlayacak kadar geçerli ve nesnel nedenler vardır. Bugün bizi etkileyen değişiklikler , yeryüzünün herhangi bir yeriyle sınırlı kalmayıp, daha şimdiden hemen hemen her yeri kapsamaktadır (Giddens,2000 :13).

Kenneth N.Walts’a göre ise, artık bu süreçte hükümet modellerinin önemi yok,fakat değer verilen ve ödüllendirilen ise “istikrar, güvenilirlik, şeffaflık ve özel mülkiyetin taşınabilirliği ve korunabilmesi. “Hükümetlere mesaj açıktır: conform or suffer” yani küreselleşmeye ayak uydur ya da sürekli rahatsızlık duy,acısını çek (<http://www.apsanet.org/PS/dec99/waltz.cfm>).

Bauman’a göre, küreselleşme fikrinden çıkan en derin anlamı dünya meselelerinin belirsiz,kuralsız ve kendi başına buyruk doğasıdır; bir merkezin,bir kontrol masasının,bir yönetim kurulunun,bir idari büronun yokluğudur. Küreselleşme başka ifade ile “yeni dünya düzensizliği”dir (Bauman,1999 :8).

Liberal tarih yazarları polisin gün yüzüne çıkmasını güvensizliğin yayılmasına bağlar. Öyle ki, güvensizlik aynı zamanda, Londra ve İngiltere’nin geri kalan kısmında, XIII. yy. ile XIX. yy.’ın başında çokça görünen isyanlar şeklini alır. O dönemde Fransa’da olan bitenlerden farklı olarak, motivasyonlar, özellikle hayat pahalılığına değil, fakat daha çok siyasal veya ideolojik nedenlere bağlıdır (Gleizal, Domenach ve Journes,2000 :84).

Bugün insanların en yaygın dertleri ve huzursuzlukları bir değiş tokuşun ürünüdür: Sürekli genişleyen bireysel özgürlük sunağında günbegün kurban edilen şey güvenliktir. Bireysel seçim ve kendini ifade etme özgürlüğünün artmasından artık ne anlıyorsak ona giden yolda, modern uygarlığın sağladığı güvenliğin önemli bir kısmını, sağlamayı vaat ettiği güvenliğin ise daha da büyük bir kısmını yitirdik; en kötüsü de, güvenliği sağlama işinin sürdürüleceğine dair sözler de işitmez olduk, bunun yerine

daha sık olarak, güvenliğin insan onuruna aykırı olduğunu, arzulanamayacak kadar vefasız, kabul edilemez, bağımlılık ve alışkanlık yaratıcı, tam bir bataklık olduğunu işitiyoruz.

Günümüzde güvensizlik, belirsizlik sürekli ve yoğun olarak görülmekte ve eskinin belirsizliklerinin aksine hayatın yol işaretlerindeki sallantının ve varoluşsal yönlendirme noktalarının kaypaklığının artık, daha fazla bilgi edinildiğinde ve daha etkili araçlar icat edildiğinde iyileştirilmesi mümkün olacak geçici bir bela olarak görülemeyeceği bilinci yaygınlaşıyor. Günümüzün belirsizliklerinin, imal edilmiş oldukları gittikçe bariz bir yer olmakta ve böylece belirsizlik içinde yaşamak bir yaşam biçimi, eldeki tek yaşamın tek biçimi olarak ortaya çıkmaktadır (Bauman,1999 :27).

Kökeninde güvenlik aşkına (şehir duvarları içindeki vatandaşları her zaman dışarıdan gelen kötücül mütecavizlere karşı korumak için) kurulmuş olan şehir, artık günümüzde güvenlikten çok tehlike çağrıştırır hale gelmiştir. Postmodern günümüzde "korku faktörü", medyanın yaydığı sonu gelmez tehlike haberleri bir yana, kilitlenen arabaların ve ev kapılarının, güvenlik sistemlerinin, bütün yaş ve gelir gruplarında 'kapalı' ve 'emin' cemaatlerin artmasının ve kamusal mekanlarda artan kontrolün gösterdiği gibi, kesinlikle büyümektedir.

Bir zamanlar şehirlerin kurulmasına neden korkuların yerini, çağımızda genel olarak kentsel korkular almıştır: "içimizdeki düşmana" ilişkin korkular. Bir zamanlar şehrin etrafını kuşatan duvarlar artık çok farklı yönlerde şehri boydan boya içeriden bölmektedir. Kontrol altındaki bölgeler, belli kişilerin girişine izin verilen sıkı koruma altındaki kamusal mekanlar, kapılarda baştan ayağa silahlı bekçiler ve elektronik olarak işleyen kapılar; bütün bunlar artık şehir kapılarının ardında pusuya yatmış yabancı ordular ya da yol çeteleri, çapulcular ve büyük oranda bilinmeyen öteki tehlikelerden çok istenmeyen hemşehrilere karşı alınmış önlemlerdir (Bauman,1999: 56). Ancak bütün bu tedbirlere karşın polisin ilgilenmesi ve çözüme kavuşturması gereken birçok sorun ve önünde gittikçe büyüyen - ve küreselleşme sonucu ortaya çıkan ekonomik buhranlarla da artan- "güvensizlik" sorunu var.

Polislik hizmetleri takım ruhu ve anlayışı içinde çalışılması gerekmektedir. Bunun için de tüm personelin ortak görev anlayışı içinde olmaları ve personelin tamamının katılımlarının sağlanması zorunludur. Dolayısıyla, özellikle polis yöneticileri personeli motive etme ve onları katılımcılığa yöneltme durumundadır. Bu da liderlik vasfıyla gerçekleştirilebilir.

Ayrıca yapılan anketler sonucunda Türk halkının güler yüzlü, samimi, vatandaşları anlayabilecek kapasitede, vatandaşa yardımcı olan, kimliğini silah ve üniformasında görmeyen, insancıl, kibar ve güvenilen bir polis istedikleri ortaya çıkmıştır (Bahar,1997:58).

Bu genel niteliklerle birlikte modern poliste olması gereken nitelikleri belirlemek için 1972 yılında yapılan geniş çaplı bir anket çalışmasında en çok aranan 40 nitelikten ilk 10 tanesi aşağıdaki gibi sıralanmıştır:

1. Sağduyu sahibi olmak,
2. Çevik ve uyanık olmak
3. Mesleki bilgi sahibi olmak,
4. İyi ve yeterli bir eğitim görmüş olmak,
5. Dürüst olmak,
6. Zeki olmak
7. Sorumluluk sahibi olmak,
8. Kararlı olmak.
9. Güvenilir olmak
10. İyi görünümlü olmak.

Modern polis için belirlenen bu niteliklere bazı polis bilimcileri “nezaketi”, bazıları “rütbe”yi eklerken, diğer bazıları “çeviklik” ve “yetenek”, dürüstlük, sorumluluk ve kendine güven ilkelerinin eklenmesi gerektiğini ileri sürmüşlerdir. Bu nitelikler daha da uzatılabilir ancak, önemli olan bu niteliklerin ne ölçüde uygulandığı, gerçek hayata geçirilebilmesidir (Fındıklı,1992 :111).

C. MODERN POLİSİN ROLLERİ

Polislik için belirlenen roller, niteliklerden farklıdır. Roller, bir kültür birikiminin hak ve ödevlerini gösteren veya normatif olarak kabul edilen davranış örnekleridir. Ayrıca rol, bir kimsenin belli bir durumda yerine getirdiği görevdir. Polis hizmetlerinde rol ise, polisin gerçek hayatta yapmakla yükümlü olduğu bir görev ve sorumluluktur.

Genel anlamda polisin rolü altı başlık altında incelenebilir:

1. Olaylara müdahale etmek ve yardım çağrılarına cevap vermek
2. Uzlaştırıcılık
3. Önleyicilik
4. Halk eğitimi
5. İşlenen suçların faillerini belirlemek.
6. Hukukun işlemlerini sağlamak (Bahar,1997:43).

Genel anlamda son iki madde gerçek polislik olarak değerlendirilirken ilk dört maddeye gereken önem verilmemektedir.

Çağdaş polisten yerine getirmesi beklenen roller ise ana başlıklar halinde şunlardır:

1. YASALARI UYGULAMA ROLÜ (LAW ORDER)

Çağdaş polisin temel işlevlerinden birisi, yasal normların ve ceza hukukunun uygulanmasını sağlamak, kanunsuz işlemlere engel olmaktır. Hatta polis yasa uygulayıcıları olarak da tanımlanmaktadır. Yasaları uygulama, polisin hukuki görevidir. Polisler, kendilerinin en büyük sorumluluğunu, yasaları uygulama olarak görürler. Ancak kamuoyu yoklamalarında çağdaş polisten beklenen roller arasında tek başına yasa uygulama rolü gerilerde kalmaktadır.

2. KAMU DÜZENİNİN SAĞLANMASI ROLÜ (PUBLIC ORDER)

Kamu düzeninin sürdürülmesi, polisin kamu uygulama rolü ile yakından ilgilidir. Çağımız hukuk devleti anlayışında polis, bütün işlemlerini olduğu gibi, kamu düzenini sağlama rolünü de yasal çerçeve içinde yürütmek zorundadır. Polisin bu düzeni

sürdürmesi de, toplumda düzen ve esenliği sağlamakla olabilir. Polis uygun olmayan yerlerde içki içip, gürültü yapanlara , izinsiz gösteri ve yürüyüş düzenleyenlere ve halkı huzursuz edenlere engel olur.

Çağdaş polis için aslolan yalnız düzenin sürdürülmesi değil, düzenle birlikte insanın mutluluğunun sağlanmasıdır. Düzenin sağlanması, insanın mutluluğunun yalnız bir aracıdır, amacı değil. Bilindiği gibi toplumsal düzenler, insanların mutluluğu için, insanlara hizmet etmek içindir. Sosyal düzeni sağlama ve sürdürmenin arkasında yatan temel gerçek, toplumda sosyal ferahı, adaleti, uzlaşmayı, kesimler arası dengeyi ve barışı sağlamaktır.

3. KAMU GÖREVLİSİ ROLÜ

Çağdaş polisin bir kamu görevlisi olarak yerine getirmesi beklenen rollerden bir başkası da, toplumda ilk yardım, kayıp insan veya eşya, trafik kazaları, hırsızlık, yaralama olayları, bilgi verme ve yol gösterme gibi bir çok alanda kamu hizmeti vermektir. Halka hizmet, polisin en önemli rolüdür. Çünkü polis ancak bu rolüyle, yani yardım edici, hizmet götürücü ve olumsuz değil, olumlu bir yönde vatandaşlarla ilişki kurabilmektir. Bu alanda polis, her zaman ceza yazan, korkutan, ürküten ve yıldırان bir kamu görevlisi değil, fakat daha çok güven veren ve kamu hizmeti, devlet hizmeti götüren bir sosyal hizmet görevlisidir.

D. MODERN POLİSLİĞİ ETKİLEYEN ROLLER

Modern polisliği etkileyen faktörleri olumlu ve olumsuz faktörler olarak iki ana başlık altında toplayabiliriz. Olumlu olarak etkiyen faktörler temelde teknolojinin olağanüstü şekilde gelişmesi ve dünyanın küreselleşmesi ile yerel güçlerin kendilerine kıyasla daha iyisini keşfetmeleri ve bu üst düzeydeki standarda uyum sağlama mecburiyetini kendilerinde hissetmeleridir.

İnsanların güvensizlik hissine kapılmasına yol açan daha birçok sebep güncel hayatta mevcuttur: bireysel ve küresel şiddet ile sebepleri bunun en başta gelenlerindedir.

Modern, gelişmiş endüstriyel toplumlarda suç oranı artmakta, şiddet kullanımı daha örgütlü ve sistematik bir hale gelmektedir. Örneğin dizi cinayetler, toplu cinayetler, çete şiddeti, nefret cinayetleri (kadınlara veya etnik gruplara karşı). Paradoksal olarak, “Yeni Dünya Düzeni”nin polisi olan A.B.D. dünyadaki en yüksek suç oranına sahiptir.

Belirsizlik ve güvensizlik imalatının ardındaki mekanizmalar büyük ölçüde küreseldir ve bu yüzden de mevcut siyasi kurumların ulaşamayacağı, seçilmiş devlet otoritelerinin ulaşamayacağı bir yerde dururlar. Bu gün dünya bir örtüşen ağlar (borsalar, televizyon kanalları, bilgisayarlar ya da devletler) kümesi olarak bir arada tutulmaktadır. Ağlar da “akış” yerleridir, paranın, sermayenin, bilginin aktığı yerler: mekansal ve zamansal kısıtlamalara artık tabi olmayan bir süreçtir bu özünde. İnternet kullananların deneyimi bu tarifin temel bilişsel çerçevesi işlevini görür.

Sınırları göçmenlere kapatmak, tumarhane yasalarını sıkılaştırmak, rahatsız edici ve kınanacak eylemleri olduğundan şüphelenilen yabancıları toplayıp sınır dışı etmek için hala yerel devlet güçleri seferber edilebilir. Bu güçler suçlularla savaşarak idman yapabilir, “ suçlara karşı sert ” bir tavır alabilir, daha fazla hapishane inşa edebilir, daha fazla polisi devriye çıkarabilir, mahkumların affını daha güçleştirebilir ve hatta halkın suyuna giderek, “ bir kez suç işleyen hep işler ” kuralını izleyebilir.

Varoluşsal güvensizlik ve psikolojik belirsizliğin de katılmasıyla kapasitesinin üzerinde anlamlar alarak şişen ve kabaran kişisel güvenlik belası, tüm diğer endişe nedenlerini gölgede bırakarak bütün benzer korkuların önüne geçti. Yeni ve gelişkin polis silahları, yüksek teknoloji ürünleri hapishane kilitleri, hırsız ve araba alarmları, suçlulara yönelik kısa ani şok aletleri ve bizler rahat uyuyalım diye hayatlarını tehlikeye atan güvenlik görevlileri ve dedektifler hakkında hikayeler anlatan ve her gün yayınlanan belgeselleri, dramaları ve belgesel dramaları seyrettikten sonra kimse artık

Kurumsal olarak gelişmeyi, sadece suç ve suçlularla mücadele değil, aynı zamanda hizmet ettiği toplumu ve kendisini yönetenleri memnun etmeyi ve bu perspektifte insanları mutlu kılmayı amaç edinerek gerçekleştirmek polisin modernliğini gösterebilecek bir vizyon girişimidir.

Kaynakların azaldığı ya da statik olduğu zamanlarda polislik taleplere cevap verebilmek için öncelikleri etkin bir şekilde belirlemelidir. Çünkü bilişim suçları elektronik dolandırıcılıkları, İnternet üzerinden işlenen suçlar, ulusal sınırları aşan suç, insan kaçakçılığı ve illegal güç çevre sorunları ile uluslararası gerilim ve çatışmaya yol açan diğer konular gibi sorunları ifade eden talepler kaçınılmaz biçimde artmaktadır. (<http://www.aic.gov.au/conferences/policewomen2/Etter.pdf>). Böylelikle hangi alanların polislik yapmak için daha uygun olması ve böylece bugünkü anlamıyla modern polisliği sürdürmek daha zor olacaktır.

Toplum suçları zayıflatmak ya da temelden yok etmek için polislikle ilgili olmalıdır. Bununla birlikte polislik hangi işlerin temel görev olduğu noktasında ve polisle halkın bu kritik meselede büyük konsensüs içinde olduğu noktasında net, tanımlanmış olmalıdır. Suçla ilgili görevler polisliğin temel ögesi olmakla birlikte suç önleme, suç mağdurları suçlu-adalet sürecinin değişik aşamalarında gerçek suçlunun ayrılması ve polisin daha çok hizmet yönlü rolü ile ilgili polisin gelecekteki rolü konusu da açıklık gerektiren bir konudur. Polis ve toplum arasındaki bağlar, polisliğin esası olarak her zaman tanınmalıdır (<http://www.aic.gov.au/conferences/policewomen2/Etter.pdf>).

Polisin bireysel anlamda modernliğini etkileyen sosyo – ekonomik durum, polis halk ilişkilerinin kötü olması, düşük eğitim seviyesi, alt-kültürel durumun olumsuz etkileri, denetimin ve ödüllendirme sisteminin yetersiz olması, yasa ve mevzuatların yeniden düzenlenmemesi, çalışma saatlerinin düzensiz olması, yeniliklere ve teknolojik gelişmelere uyum sorunu gibi birçok faktör vardır.

Bununla birlikte sanayi toplumuna geçiş, bir yandan da doğrudan bastırma/caydırmaya dönük bir denetleme sisteminden daha dolaylı topluma dair

hükümetleri insanların kaygılarına kayıtsız kalmakla ve bu konularda hiç bir şey yapmamakla suçlamamalıdır.

Etrafımızı kuşatan güvensizlik, kişinin can ve mal güvenliği korkusuna odaklanmıştır. Bu daha sonra müphem, kestirilemez yabancı figürüne çakılıp kalır. Sokaktaki yabancı, evin etrafında dolaşan sinsi yaratıktır. Hırsız alarmları, gözetlenen ve denetlenen mahalle, bekçili bina kapıları; bunların hepsi aynı amaca, yabancıyı uzak tutma amacına hizmet eder. Hapishane bir çok önlem arasında en radikal olanıdır yalnızca; diğerlerinden tür olarak değil varsayılan etkililik oranı bakımından farklıdır.

V. MODERN POLİSLİĞİN KRİTERLERİ

A. MODERN POLİSİN DEĞERLERİ

İyi veya çağdaş polis, çağdaş toplumun gereklerine cevap verebilen nitelikli, doğru, yararlı, erdemli ve bilgili polistir. İyi olmak, topluma yararlı olmaktır. Çağdaş polis, her şeyden önce, bir iyilik görevlisidir. Ne var ki, topluma iyi polislik yapabilmek için öncelikle polisin kendisinin iyi olması gerekir.

Nitekim, Türkiye’de ilk polis kuruluşlarından biri olan “Hisbe Teşkilatı”, iyiliği koruma ve kötülüğü önleme amacıyla kurulmuştur. Hisbe, bir sosyo-ekonomik kurum olduğu gibi ,ahlaki bir işleve de sahiptir. Günümüzde bile devletin temel amacı, topluma yararlı şeyleri korumak ve kötü ve zararlı şeylerle savaşmaktır. İşte “Hisbe” bu amaçla kurulmuştur.

Osmanlı döneminde “İhtisap Nezareti”, “İhtisap Ağası” ve “Muhtesip” gibi adlar altında faaliyetini sürdüren bu kuruluş, bugünkü polis teşkilatının kurulduğu 1845 yılına kadar, belediye hizmetleri yanında, ülkenin emniyet ve asayiş hizmetlerini de yürütmüş ve amaçları aynı kalmıştır (Fındıklı,1992: 100).

Çağdaşlık genel bir tanımla, günümüz dünyasında geçerli olan değerlere, ilke ve standartlara sahip olmak biçiminde tanımlanabilir. Çağdaş toplum bilgi toplumu, demokratik toplum, insan haklarına duyarlı, sivil, örgütlü ve katılımcı bir toplumdur.

Değerler karar verme ve diğer faaliyetler için bir kaynak ve dolayısıyla teori ve uygulamanın geliştirilmesinde temel bir çerçevedir. Bir başka tanıma göre değer, "bir toplumda bireylerin inandığı, önem verdiği ve uyguladığı sosyal roller dizisidir". Değerler, bireylerin ve toplumun hayatına biçim ve yön veren davranış kuralları olarak düşünülmektedir.

İnsanlar arasındaki anlaşmazlıklar genellikle zaman, para ve mülk gibi zenginliklerden kaynaklanır. Bu zenginliklerden kaynaklanan uyuşmazlıklar çözümü en kolay olanlardır. Ancak bu uyuşmazlıklar kurumsal bir güç içeriyorsa daha kompleks olmaya başlar.

Özgürlük, zevk, kişisel güç ve özellikler gibi duygusal ihtiyaçlar da uyuşmazlık sebeplerindendir ve bu uyuşmazlıkları polis bilme ve birçok yerde de çözüme durumuna gelmektedir. Herkesin kendini güvende hissetme, memnun edilme, sevilme gibi ihtiyaçları vardır. Bu ihtiyaçlar genellikle kaynaklar (zenginlikler) etrafında taleplerle maskelenmiştir.

İnanç, üstünlük ve ilkeler gibi farklı değerler de doğal çatışmaları etkileyen kültürel farklılıklardır. Polisin amacı başkalarının değerlerine adapte olmak ya da onları bir hak olarak görmek değil, daha çok, farklı kültürel perspektiflerin birbirine uyumunu sağlayan karşılıklı saygıyı tesis etmektir (<http://cop.spjc.cc.fl.us>).

Toplumsal değerlerin polis açısından ayrı bir yeri ve önemi vardır. Çünkü polis, her şeyden önce, içinde yaşadığı toplumun ideal, amaç ve değerlerini paylaşır ve onları korumaya çalışır. Bir başka deyişle polis, toplumun genel ahlakını ve temel değerlerini korumakla görevlidir. Diğer taraftan polisin toplumdaki yeri ve önemi, sahip olduğu değerler, yerine getirdiği işlevler ve taşıdığı misyonla ölçülmektedir. Bu nedenle polislik, çağdaş değerlere, iyi bir misyona ve sağlam bir meslek kültürüne sahip olmayı

gerektirir. Polis mesleğinin kültürü, bir örgüt olarak inandığı değerleri yansıtır. Bu değerler, polis örgütünün eleman alımında, seçiminde, personel politikalarının oluşturulmasında, eğitim ve yerleştirilmesinde ve bütünüyle çalışanların görevlerini yerine getirme etkinliklerine yansımaktadır. Bütün polis kuruluşları bir takım mesleki değerler sistemi ve kültürüne sahiptir. Bu değerler, polis örgütünün tarihi gelişim sürecinde oluşur. Ancak, önemli olan bu değerlerin niteliği ve polis örgütünün geliştirilmesine olumlu katkıda bulunup bulunmadığıdır.

Bütün örgütler gibi polis örgütü de, bulunduğu sosyo-ekonomik çevrenin bir alt sistemi olup, bu çerçevenin değerlerinden önemli ölçüde etkilenmektedir. Hatta polis bir toplumun değerlerinin en iyi yansıtıcısıdır. Dolayısıyla, polisin iyi veya çağdaş olması, bulunduğu çevrenin değerlerine bağlıdır. Eğer bir toplumda toplumsal değerler güçlü, eğitim ve kültür düzeyi yüksek ise, onun yansıtıcısı olan polisin değerleri de yüksek; bunun yanında toplumun eğitim ve kültür düzeyi düşükse polisin değerleri de düşük demektir. Polis, toplumun bir parçasıdır ve ondan ayrı düşünülemez. Bir başka deyişle polisi çağdaş yapan, polisin, örgütsel, siyasal –ve sosyal çevresidir.

Çağdaş polisin sahip olması gereken değerler konusunda yapılan araştırmalarda şunlar ortaya çıkmıştır:

-Çağdaş polis, insan hayatının ve haklarının korunmasına en büyük önceliği verir.

-Çağdaş polis, çağımızın hakim doktrini olan demokrasi ilkelerini korumaya ve geliştirmeye çalışır. Bütün toplumlar yürürlükteki düzenlerini sürdürebilmek için bir güvenlik sistemine sahip olmak zorundadır.

-Çağdaş polis, bir numaralı görevinin toplumda suçun önlenmesi olduğunun bilincindedir.

-Çağdaş polis, polis hizmetlerinin yürütülmesinde halkın katılımını sağlamayı başarır.

-Çağdaş polis, hizmet ettiği topluma karşı sorumlu olduğuna inanır.

-Çağdaş polis, görevinin bütün alanlarını profesyonel bir şekilde yapar.

-Çağdaş polis, dürüstlüğü en yüksek standartlarda sürdürecektir (Fındıklı,1992: 109).

Polis toplum içinde ayrıca bir yöneticilik misyonu yüklenmiş gibidir. Çağdaş polis, çağdaş bir yönetimi gerektirir. Polis yöneticileri ne kadar nitelikli, yetenekli, bilgili ve becerikli olurlarsa, polis kuruluşları ve çalışanları da iyi bir başarı gösterir ve saygın bir görünüm kazanırlar.

Ünlü bilgin Farabi, "Fadil Devlet" adlı eserinde iyi bir yönetici de bulunması gereken genel nitelikleri şöyle sıralamıştır:

-Yönetici, her şeyden önce, görevlerini rahatlıkla yapabilecek sağlam bir fiziksel yapıya sahip olmalıdır.

-Güçlü bir anlayışa, verilen emir ve talimatları, işin amacına uygun bir biçimde anlayıp değerlendirecek zihni bir kavrayışa sahip olması gerekir.

-Gördüğü, duyduğu ve anladığı şeyleri unutmaması için sağlam bir hafızaya sahip olmalıdır.

-Yönetici her şeyden önce iyi bir hatip ve inandırıcı güce sahip olmalıdır. Sahip olmalıdır. Amanda yapılması ve yapılmaması gereken işlerde karşıdaki kimseleri ikna etme sanatıdır. Yönetici bildiğini en iyi şekilde ve en güzel sözlerle ifade edebilmelidir.

-Köklü bir mesleki eğitim ve öğretim yapmış olmalıdır. Yöneticiler için eğitim hayatın belli bir döneminde, geçirilen bir uğraşı değil, her zaman sürdürülmesi gereken bir çaba olmalıdır.

-Yönetici, mutedil, sağduyulu ve temkinli olmalı ve her türlü aşırılıktan kaçınmalıdır.

-Yapılmasında yarar gördüğü şeyler karşı büyük bir azim ve karar sahibi olmalı; korkaklık, kararsızlık ve zaaf göstermemelidir (Fındıklı, 1992: 112).

B. MODERN POLİSİN NİTELİKLERİ

Polislik mesleği Türk toplumunda olduğu gibi diğer toplumlarda da en önemli pozisyonlardan biridir. Polisten beklenenler birçok meslekten beklenenden daha çoktur. Polis geniş bir yelpaze içerisinde yer alan çok çeşitli görevler yapar. Polislerin her durumda cesur olmaları, insani duygular olan korkuyu, şoku şaşırmayı ve incinmeyi

hatta çok daha ciddi olarak yaşam-ölüm ikilemiyle karşılaştıkları zaman dahi belli etmemeleri beklenir. Tehdit edildiği, incitildiği, sözel veya fiziksel olarak taciz edildiği durumlarda dahi vatandaşa saygılı davranması beklenir.

Modern polislik belirli nitelikleri gerektirir. Günümüzde polisin görevleri hemen her yerde yüksek bir cesaret, hoşgörü ve kendi kendine denetimi gerektirir. Oysa bu nitelikler bir toplumda pek az kişiden beklenen niteliklerdir. Çağdaş polisliğin gerektirdiği nitelikleri belirlemede iş tanımları büyük ölçüde yardımcı olmaktadır. Nitekim iş tanımları çağdaş polisliğin gerektirdiği nitelikleri belirlemede şu ölçütleri kullanmaktadır:

1. Sorunlara hızlı ve etkili bir şekilde yaklaşım,
2. Girişimcilik, sorun çözme yeteneği, doğru karar verme, karmaşık durumları çözebilme yeteneği ve haya gücü,
3. Yakalama, uyarma ve zorlayıcı güç kullanma kararı verirken sağduyu gösterme,
4. Bir kargaşa, izdiham ve kanunsuz gösteri durumunda soğukkanlı ve temkinli davranma,
5. İnsan doğasının her ana kötülük yapabileceğini göz önüne alarak insan hakkında daha dengeli bir yaklaşım sürdürmedir (Fındıklı,1992: 110).

Modern polis her şeyden önce iyi bir yeterli meslek ve hukuk bilgisine sahip olmalıdır. Karar verme yeteneğine sahip,uzlaşmacı iyi dinleyen ve güzel konuşan biri olmalıdır. İyi polisin dikkati alacağı temel hususlar:

- 1-Dil.
- 2-Öğrenme
- 3-Liderlik

Modern polisin en önemli araçlarından biri dildir. İkna kabiliyetine sahip olabilmek için de dili iyi bir şekilde kullanabilmek gerekmektedir. Güçlü, düzgün ve hassas bir şekilde kullanma, polisin gücünün başarılı bir şekilde uygulanmasına olanak verir. Kaba güç kullanımı, halkı kontrol edebilmek için yegane metot değildir. Halbuki ikna gücü, kaba kuvvet kullanımından daha da etkilidir. Polis ikna gücünü toplu olaylardan ifade almaya kadar farklı ortamlarda kullanabilir (Bahar,1997:44).

istihbaratı daha kapsamlı kullanan bir sisteme geçişi artık zorunlu hale getirdi. Dahası modernleşme polis örgütünün kendi içinde de değişikliklere yol açtı (Ergut,2001 :61).

Günümüzde toplumsal ilişkilerin dönüşüme uğramasıyla polisten suçların engellenmesine ilişkin taleplerden çok toplumsal hizmet talepleri –yangın, su baskını, elektrik-doğalgaz kaçakları gibi tehlikelerle, adres tarifi, evsizlere, yolda kalanlara yardımla vb. ile ilgili- artık daha çok dile getirilmektedir.

Toplumsal kontrolden sorumlu tek kurum polis değildir. Çoğunlukla devlet kurumları olan ve hepsinin kendine özgü toplumsal kontrol tarifleri olan sosyal yardım kuruluşları, yargı ve ordu gibi kurumlarla rekabet halindedir. Fakat ilginç olan şudur ki bu kurumların büyük çoğunluğu kendi hedeflerine ulaşmak için bir şekilde polisi kullanmak durumundadır. Bakış açılarındaki bu farklılıklar ve stratejik konumu polise, kendine yeni iş alanları (ve dolayısıyla kaynak) yaratmak ve yer yer de açıktan iktidar mücadelesine girişmek gibi imkanlar sunar. Fakat aynı zamanda devlet bürokrasisinin içindeki farklı ve yer yer çatışan çıkarların varlığı polisin her şeye kadir bir güç olmasının önündeki en büyük engeldir (Ergut,2001:69).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRK EMNİYET ÖRGÜTÜ ÜZERİNE KURAMSAL ÇERÇEVE

I. TÜRK EMNİYET ÖRGÜTÜNÜN TARİHSEL GELİŞİMİ

Polis günümüzde modern devletin en önemli vitrini ve aynasıdır. Devlet, elindeki kamu gücünü en çok polis aracılığıyla kullanır. Yönetim anlayışına bağlı olarak polisin konumu, fonksiyonları ve rolü ülkeden ülkeye değişir. Demokratik anlayışla yönetilen ülkelerde polis hukukun üstünlüğü ilkesi bağlamında toplumda kamusal düzeni sağlayan ve devlet adına topluma hizmet eden bir kurum olarak yerini almıştır. Dolayısıyla polis her ülkede devletin aynası ve elidir. Çünkü uluslar arası değerler ve ilkeler ışığında bir ülkenin değerlendirilmesinde ilk akla gelen polisin uygulamalarıdır.

Polisin tarihi ele alınırken göz önünde bulundurulması gereken organizasyon yapısından çok toplumlardaki polis uygulamalarıdır. Bir toplumda kolluk görevini yerine getiren kurum veya birimler insanlık tarihi kadar eskidir. Son birkaç yüzyıla kadar asayişin sağlanması görevini askeri birimler yürütmüşlerdir. Modernleşme süreçleriyle günümüzün polis örgütleri 'polis' adıyla ortaya çıkmaya başladı. Türkiye'de de son birkaç yüzyıldır bir süreç halinde devam eden modernleşme hareketleri sonucu polis örgütü ortaya çıkmıştır. Polis Örgütü'nün resmi kuruluş tarihi olarak belirlenen 10 Nisan 1845 tarihinin öncesine kadar Osmanlılar'da polis ve güvenlik; zabıta, asayiş ve emniyet kavramları ile ifade edilmekteydi. Bu bölümde Osmanlı döneminde emniyet hizmetlerini gören örgütlerin kuruluş ve yetkileri alt başlıklar halinde sunulacaktır.

A. OSMANLI DÖNEMİ'NDE POLİSLİK

Osmanlı Devleti'nde padişahlar, her hususta olduğu gibi kolluk işlerinde mutlak ve en büyük yetki mercii durumundaydılar. Ancak padişahlar bu yetkilerini sadrazamlar

arcılığıyla yürütmüşlerdir. Sadrazamlar ise güvenlikle ilgili değişik makamlar arasında koordinasyon ve işbirliğini sağlamak göreviyle ilgilenmişlerdir (Çufalı, 2002:20).

Osmanlılarda emniyet örgütü, daha önceki Türk ve Müslüman devletlerde olduğu gibi askeri örgüt kadrosu içinde yer almıştır. Bu uygulamada askeri amirler aynı zamanda polis amiri olarak da görev yapmışlardır. Devlet ve ordu örgütü zamanla büyümüş devletin başında mutlak bir kudrete sahip ve en büyük adli, askeri ve mülki amir olan padişahlar yer almışlardır. Padişahlar bütün yönetsel, askeri ve bunlarla birlikte ülkede kamu düzen ve güvenliğinin sağlanması işlerini, devlet ricali ve halk karşısında kendilerini temsil eden sadrazamlar vasıtasıyla yürütmüşlerdir. Bu nedenle sadrazamlar, bütün polis örgütünün görevlerini başarmak için özel memurlar ve tebdil çuhadarları kullanmışlardır.

1. 1299-1453 dönemi

Osman Bey Karahisarı ele geçirdiği zaman, kentin yönetimini oğlu Orhan Bey'e vermiş ve onun yanına arkadaşı olan Gündüz Alp'i de "subaşı" olarak tayin etmişti. Bu kişi bugünkü anlamda ilk polis amiridir. Subaşılar barış döneminde savaş için gerekli olan askerleri disipline etmek ve eğitmekle birlikte, kentin dirlik ve düzenini de sağlamışlardır. Savaş zamanında ise yetiştirdikleri kıtalara komuta etmişlerdir (<http://www.egm.gov.tr/tarihce/index.htm>).

Önceleri güvenlik ve asayiş hizmetleri, kadılar ve emrine görevli verilen subaşılar tarafından yürütülmekte ve tımarlı sipahiler de kendi topraklarında güvenliği sağlamakla sorumlu ve görevliydi. Subaşılardan zabıta görevi, gündüzleri kol kol gezerek şehir ve kasabalarda asayişini sağlamak, çarşı-pazar ve mahallelerin temizliğine bakmak geceleri de hırsızlık ve gayri meşru olayları önlemeye çalışmaktı (Çufalı, 2002:20). Subaşılardan emrinde geçici görevli "Ases"ler ile bugünkü polis memurunu andıran "yasakçı"lar bulunurdu. Fatih Sultan Mehmet devrinde kolluk daha sonra "karakolhane" olarak anılan güvenlik birimlerine rastlanmaktadır. Dönemin suçları ve suçluları takiple görevli sivil kıyafetli örgütü de Böcekçibaşı'lık örgütü idi ve başında bulunan Böcekçibaşı'na Salma adlı görevliler bağlıydılar. Gece bekçiliği de yapan Asesler, aynı zamanda zindan ve cezaevlerinin muhafızlığıyla da görevliydi (Çufalı, 2002:20). Çeşit fazlalığı bununla da bitmemekteydi. Örneğin İstanbul'da, her bir veya

birkaç semtin güvenlik ve asayişinin sağlanmasında farklı isimlerle anılan görevliler olduğu gibi, güvenlik bakımından değişik görevler için de farklı görevlilere rastlanmaktaydı (Derdiman,1997: 26).

Fatih Sultan Mehmet'in 1453'te İstanbul'u almasına kadar, Osmanlı Devlet örgütünde en büyük komutan veya askeri komutan anlamına gelen subaşılardan yönetimindeki askeri birlikler, dış güvenlik yanında ve aynı zamanda iç güvenliğin sağlanmasıyla da görevlendirilmişlerdir. İstanbul'un fethinden sonra, "Yeniçeri" örgütü gelişmiş, askeri komutanlık başka adlarla ifade edilmeye başlanılmış ve subaşılık yavaş yavaş sadece şehir ve kasabaların dirlik ve düzenine ve hatta belediye imar işlerine bakan kimselerin ünvanı olmuştur. Bu dönemde başkent dışındaki illeri yöneten "Beylerbeyi" ve sancakları yöneten "Sancak Beyleri" emirleri altındaki askerlerle buldukları bölgelerin kamu düzeni ve güvenliğini sağlamışlardır (http://www.egm.gov.tr/tarihce/index.htm.)

2. 1453 - 1826 Dönemi

Yeniçeri örgütünün gelişerek genişlemesi üzerine İstanbul'un düzen ve güvenliğinin sağlanması işleri başta Yeniçeri olmak üzere Bostancı, Cebeci, Topçu gibi askeri ocaklar ile Kaptan-ı Derya askerlerine intikal etmiş ve İstanbul, Yeniçeri Ağası, Bostancıbaşı, Cebeci başı, Topçubaşı ve Kaptanpaşa arasında bölgelere ayrılmıştır.

Emniyet makamları; Sadrazam, Yeniçeri ağası, Falakacı, Cebeci başı ve Cebeciler, Kaptanpaşa, Topçubaşı ve Topçular, Bostancıbaşılar, Kadı ve Böcek başından oluşurdu. En büyük sorumlu olan "Yeniçeri Ağası" (bugünkü anlamda emniyet müdürü), haftada iki-üç defa İstanbul sokaklarını dolaşır, güvenlik faaliyetlerini denetler, suç işleyenleri Falakacılara dövdürür ve hapsedirirdi. "Falakacılar", Yeniçeri Ağasının emri altında, falaka taşıyan acemi oğlanlardan oluşurdu (Çufalı, 2002:20).

"Böcek başı"lar, suçluları izleme ve yakalama işleriyle uğraşmışlardır. Ayrıca Başkent'de sadrazamın, illerde de valilerin emrinde "Baştebdil" adı verilen İstihbarat Şefi çalışmıştır. Bu dönemde "Kadı"lar da polis görevi yapmaya devam etmiş, Sadrazam ve Yeniçeri Ağası'ndan sonra, Adli, İdari ve Yerel Yönetim işleri yanında,

İstanbul, Galata, Üsküdar ve Eyüp Kadılıkları, polisiye işleri, özellikle ahlak zabıtasına ait işlerin yürütülmesinde polis amiri olarak görev yapmışlardır (Çufalı, 2002: 21).

Taşrada ise, Kapıkulu ve Eyalet Askerleri iç düzen ve güvenliğin sağlanmasından sorumlu tutulmuş, şehir ve kasabalarda Kollukçular, Yasakçılar, Bekçiler, Edirne Şehri ve çevresinde Bostancı Ocağı, Halep ve çevresinde Çöl Beyleri polis hizmeti görmüşlerdir.

Bununla birlikte 1529'da çıkarılan bir kanunname ile gelenekten hukuki düzenlemeye geçirilen bazı hükümlerin güvenlikle doğrudan ilgili olduğu görülmektedir. Örneğin, köylere yakın konaklama tesislerinde geceyi geçirmek üzere gelen yolcuları soyan hırsızları ortaya çıkarmak için yükümlüğünün in yükümlüğünün öre halkına verildiği görülmektedir. Han ve kervansarayda çalışanların güvenli kişiler olması, bunların her sabah hanlarda müşterilerin bir şeylerinin çalınıp-çalınmadığını kontrol etmeleri , çalınmadığı anlaşılınca kapıları açmaları istenmektedir. Zabıta suç faillerine ulaşmak için, önce suç isnat edilen kimse ve sonra sırasıyla kişinin oğluna, kardeşine ,akrabalarına ve komşularına başvuracaktır (Derdiman,1997: 27).

Keza, iç güvenliğin bozulmasında bu işlerle görevli memurlar büyük rol oynamışlardır. İmparatorluğun diğer kurumları gibi, gerileme dönemlerinin koşulları altında, son derece bozulmuş olması ve devletin başına bela kesilmesi yüzünden Yeniçeri Ocağı 18 Haziran 1826 tarihinde padişah II. Mahmut tarafından ortadan kaldırılmıştır (<http://www.egm.gov.tr/tarihce/index.htm>).

3. 1826 - 1845 Dönemi

Yeniçeri Ocağı'nın 1826 yılında kaldırılmasından sonra, İstanbul'da Asakiri Muntazama-i Hassa (Asakir-i Mansure-i Muhammediye) isimli ve polisiye hizmetleri de yapmak üzere yeni bir Askeri örgüt kurulmuş, Serasker denilen bu örgütün komutanı, iç güvenliğin sağlanmasına ait Yeniçeri Ağası'nın yetkilerine sahip olmuştur. Böylece Yeniçeriler ve Yeniçeri Ağası yerine Asakir-i Mansure-i Muhammediye ve Serasker geçmiştir.

1826 yılında çıkarılan İhtisap Ağalığı Nizamnamesi ile, bir İhtisap Nezareti kurulmuş ve bu nezarete çalışanlar, kolgezmez ve güvenlik hizmetlerini yürütmekle

görevlendirilmişlerdir. 1826 yılında yeniçeri ocağı kaldırılmıştı. 1829 yılında da Tanzimat fermanı ile ortaya konulan özgürlükler sistemine göre yeniden düzenleme gerekiyordu. Güvenlikle ilgili hizmeti yapan görevli ve örgüt fazlalığının tekdüzelik sağlanması sureti ile giderilmesi ve yeni döneme uygunluk gibi sebepleri ile, “Tezkere-i Umumi” ile başkentte halkın güvenlik ve asayişini sağlamak üzere polis denilen bir örgütün kurulduğu ve bu yeni polis kuvvetini yönetmek üzere bir meclisin atandığı belirtiliyordu (Derdiman,1997: 27).

Bu dönemde, gerek başkent İstanbul'da ve kısımlarında, gerekse taşrada, polis hizmetleri birbirinden farklı örgütler, örneğin İstanbul'da İhtisap Nezareti ve eyaletlerde Sipahiler tarafından yürütülmüş, kuvvetlerin emir ve komutasında birlik ve bütünlük sağlanamamıştır. Bu karışıklık 1845 yılına kadar sürmüştür, yurdun her tarafı için aynı yapıda ve fonksiyonel bir polis örgütü kurulamamıştır.

4. 1845-1879 Dönemi (Polis örgütünün Kuruluşu)

Osmanlı Devleti'nde ilk düzenli polis örgütüne, halen polis günü ve bayramı olarak kutlanan ve polis örgütünün ilk kuruluş yılı olarak kabul edilen 10 Nisan 1845 yılında yayımlanan “Tezkere-i Umumiye” ve “Polis Nizamnamesi” adlı iki düzenleme ile geçildiği görülmektedir.

Bu düzenlemelerden evvel Osmanlı Devleti'nde güvenlik ve asayiş hizmetlerini yerine getiren örgüt ve görevliler çeşitli olarak bir hayli fazlaydı ve bize göre karmaşıktı. (Derdiman,1997: 26)

Genel olarak denilebilir ki önceleri güvenlik ve asayiş hizmetleri, kadılar ve emrine görevli verilen subaşılardan tarafından yürütülmekte ve tımarlı sipahiler de kendi topraklarında güvenliği sağlamakla sorumlu ve görevliydi. Subaşılardan emrinde geçici görevli “Ases”ler ile bugünkü polis memurunu andıran “Yasakçı”lar bulunurdu (<http://www.egm.gov.tr/tarihce/index.htm>). Yasakçılar kasaba halkının isteği üzerine dokuz ay süre ile aidat karşılığı “Kulkethüdası” tarafından tayin olunur ve görevinin sona ermesi de yine Kulkethüdası tarafından "Kadı"ya bildirilerek yapılırdı (Çufalı,2002 :22).

Fatih Sultan Mehmet devrinde daha sonra "karakolhane" olarak anılan güvenlik birimlerine rastlanmaktadır. Dönemin suçları ve suçluları takiple görevli sivil kıyafetli örgütü de Böcekçibaşı'lık örgütü idi ve başında bulunan Böcekçibaşı'na Salma adlı görevliler bağlıydılar. Çeşit fazlalığı bununla da bitmemekteydi. Örneğin İstanbul'da, her bir veya birkaç semtin güvenlik ve asayişinin sağlanmasında farklı isimlerle anılan görevliler olduğu gibi güvenlik bakımından değişik görevler için de farklı görevlilere rastlanmaktaydı (Derdiman,1997: 27).

Yeniçeri Ocağının kaldırılmasından sonra gerek Osmanlı başkentinde ve gerekse illerde iç güvenlik hizmetlerinin eskisiyle kıyaslanmayacak ölçüde gelişmesine rağmen güvenlik hizmetlerinin birçok makam ve kişilere bağlı olarak yürütülmesi uygulaması sürmüştür. Örgütlenme açısından ve uygulamadaki bu karışıklığı ortadan kaldırmak amacıyla 10 Nisan 1845'de İstanbul'da "POLİS" adıyla bir örgüt kurulmuş, yeni kurulan polis örgütünün görevleri yine aynı tarihte yayınlanan Polis Nizamnamesinde belirtilmiş ve bu durum yabancı elçiliklere de bir yazıyla duyurulmuştur (<http://www.egm.gov.tr/tarihce/index.htm>).

1846 yılında genelge ile polis hizmetlerinin serasker tarafından yönetilmesinin askerlerin asıl görevlerini aksattığı belirtilerek yalnızca polis hizmetlerini yürütmek üzere ve seraskerlikten bağımsız olarak "Zaptiye Müdürlüğü, Zaptiye Müdür Yardımcılığı" ve polisle ilgili yasaları hazırlamak için, "Zaptiye Meclisi" kurulmuştur (Çufalı,2002 :22). Kısa bir süre sonra da bu meclis kaldırılmış ve yerine "Divan-ı Zaptiye" ve "Meclis-i Tahkik" kurulmuştur. Böylece hem İstanbul hem de illerin güvenlik işleri Zaptiye Müşiriyetince yürütülmüş ve bu makam, teftiş memurlarıyla ikinci defa olarak 1867 de kurulmaya girişilen polis örgütünün bağlı olduğu tek yer olmuştur. Bu Tevhidi Zabıta Dönemi 1879 yılına kadar devam etmiştir. Bu yılda Zaptiye Müşiriyeti kaldırılmış ve yerine görevi sadece polis işlerini kapsayan Zaptiye Nezareti kurulmuş, Polis ve Jandarma bir daha birleşmemek üzere ayrılmışlardır (<http://www.egm.gov.tr/tarihce/index.htm>).

5. 1879 - 1908 Dönemi

1876 yılında Tanzimat ve Islahat hareketleri çerçevesinde Avrupa'daki örneklere göre bir polis örgütü kurulmasına birinci meşrutiyetin ilanından sonra oluşan hükümet programında yer verilmiş ve 1879'da Zaptiye Nezareti kurulmuştur.

Ülkenin huzurunun sağlanması ve emniyet hizmetlerinin yeni esaslar üzerinde oturtulması amacıyla Sadrazam Sait Paşa imzası ile 1879 yılında yayınlanan bir tezkere ile "İller Jandarına Nizamnamesi" hazırlanıncaya kadar illerdeki tüm güvenlik hizmetleri Seraskerliğe bırakılmış, Zaptiye Nezareti ise sadece İstanbul'un güvenlik hizmetlerinden sorumlu tutulmuştur (Çufalı,2002: 23).

Başlangıçta İstanbul ve çevresinde örgütlenerek güvenlik işlerini yürüten Zaptiye Nezareti daha sonra ülke çapında kuruluşları bu nezaret tarafından tek merkezden yönetilmiştir. Bugünkü Emniyet Genel Müdürlüğünün görev ve yetkilerini yürütmüş olan Zaptiye Nezareti 1909'da kaldırılmıştır.

1845 yılında kurulan polis örgütü 1867 ve 1879'dan sonra da 1881 - 1886 - 1898 ve 1907 yıllarında yapılan düzenlemelerle sürekli gelişmiş ve genişlemiştir. Bu dönemde; 1881'de İstanbul'da düzen ve güvenliği sağlayan Asakir-i Zaptiye örgütü kaldırılmış ve yerine Polis Örgütü kurulmuştur. Bu merkez kuruluşu İstanbul, Üsküdar, Beyoğlu Polis Müdürlükleri ve Beşiktaş Polis Memurluğu olarak, dört polis dairesi de merkezlere bölünmüştür. Her polis dairesi bir polis müdürü ile bir başkan ve iki üyeden oluşan bir polis meclisi ve her merkez bir *serkomiser* tarafından yönetilmiştir. 1886 yılından sonra, İstanbul polis müdürlüğü dışındaki diğer müdürlüklere mutasarrıflık adı verilmiş ve polis müdürüne de mutasarrıf denilmiştir. Aynı yılda ve ayrıca, zaptiye nezaretine bağlı bir baştabibin başkanlığında da bir sağlık dairesi, 1898 yılında da İstanbul'da bir sivil polis örgütü kurulmuştur (<http://www.egm.gov.tr/tarihce/index.htm>).

Taşra örgütü, başlangıçta 15 ilde kurulmuş ve her il polis dairesinin başına bir serkomiser verilmiştir. Zaptiye nezaretinin sonu olan 1909 yılına doğru illerin çoğunda polis örgütü kurulmuş, bazılarını polis müdürü bazılarını da serkomiserler yönetmişlerdir. 1881 yılında fiilen kurulmuş olan Polis Örgütü'nün görev ve yetkilerini belirleyen ilk hukuksal metin 6 Aralık 1896'da yayınlanmıştır

(<http://www.egm.gov.tr/tarihce/index.htm>). 1899 yılında Deniz Polis hizmetleri başlatılmıştır. Bu arada polislerin eğitimi de önem kazanmaya başlamış ve ilk defa 28 mart 1891 tarihli iradeye dayanılarak Zaptiye Nezareti'nde görevli polisler için bir dersane açılmıştır (<http://www.egm.gov.tr/tarihce/index.htm>).

Bundan sonra 19 Nisan 1907 tarihinde ilk Polis Nizamnamesi yayınlanmıştır. Polis örgütünün ihtiyaçlarını her bakımdan yeterli bir biçimde karşılayan ve 167 maddeden oluşan bu nizamnamenin en belirgin özelliği, içerdiği hükümlerin yabancı etkiler altında kalınmadan hazırlanmasıdır. Daha önce, gerek Tanzimat ve gerekse Abdülhamit döneminde yayınlanmış olan metinlerin çoğu, yabancıları tatmin etmek için, yabancı devletlerin yasalarından aktarılmış hükümleri kapsamaktaydı. Bu nizamnamenin ikinci belirgin özelliği uzun süre başarı ile uygulanmış olmasıdır.

Söz konusu nizamname, polisin idari, adli, siyasi görevlerini, merkez ve taşra kuruluşlarını hiyerarşi, polisin Asakir-i Nizamiye ve jandarma ile ilişkileri, polisin yetkileri, izinde iken polisin görev ve yetkileri, polis müfettişlerinin görevleri, polis meclisinin görevleri, polisin seçim ve tayin usulü, polisin cezalandırılması, yargılanması, polisin ödenekleri ve benzeri hususları kapsamaktaydı (<http://www.egm.gov.tr/tarihce/index.htm>).

Aynı nizamnameye göre polisler, serkomiser, ikinci komiser, üçüncü komiser, komiser muavini ve polis memuru olmak üzere 5 sınıfa ayrılmaktaydı.

6. 1908 - 1918 Dönemi

1908 yılında II. Meşrutiyet'in ilanı üzerine Fransız ve Alman Polis Örgütleri esas alınarak Polis örgütünün yeniden organize edilmesi kararlaştırılmış ve 22 Temmuz 1909 yılında çıkarılan "İstanbul Vilayeti ve Emniyeti Umumiye Müdüriyeti örgütüne Dair Kanun" ile 31 Mart ayından sonra artık yaşaması imkansız olan Zaptiye Nezareti kaldırılarak, yerine Dahiliye Nezaretine bağlı ve memlekete şamil polis işlerinin yürütülmesiyle görevli "Emniyet Umumiye Müdürlüğü" ve İstanbul Vilayetine bağlı bir polis müdüriyeti kurulmuştur.

Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti, 1913 yılına kadar polis işlerini 1907 de çıkarılan polis nizamnamesi hükümlerine göre yürütmüş ve hükümleri İstanbul dahil tüm ülke sathında uygulanmıştır.

1913 tarihli Nizamname ile Dahiliye Nezaretine bağlanan Emniyeti Umumiye Müdürlüğü, başlangıçta emniyet, memurin ve levazım, muhasebe ve tahribat şubelerinden oluşmuştur. Daha sonraki tarihlerde bunlara, Heyet-i İstihbariye, polis müfettişliği, siyasi ve idari kısımlara bakan iki umum müdür muavini eklenmiştir. Bu kısımlardan siyasi kısım bir müdür yönetiminde 6 şube ile umumî ve hususî kalemden, her şubenin kadrosu ise bir müdür, iki yardımcı ve gerektiği kadar memurdan oluşmuştur.

21 Mayıs 1913 tarihli Polis Nizamnamesi, II. Meşrutiyet devrinin koşullarına ve zamanın ihtiyaçlarına göre hazırlanmış ve bu Nizamname ile polisin örgütlenmesi, görev ve yetkileri, personelin dereceleri, sınıfları, mesleğe giriş, yükselme ve diğer tüm özlük işleri, soruşturma, yargılama, istifa, tayin, izin cezalandırma işleri, levazım işleri, polis karakolları ve görevleri, polisin kıyafeti ve davranış biçimleri yeniden düzenlenmiştir (Çufalı,2002: 24). Bu Nizamnamede polis, piyade, süvari ve sivil olmak üzere üç sınıfa ayrılmış, meslek dereceleri, sıralaması, polis adaylığı, polis memurluğu, komiser muavinliği, komiserlik, merkez memurluğu, polis müdürlüğü kısmı, adli ve idari riyaset ve müdüriyetleri emniyet müdürlüğü, Emniyet Umumiye Müdürlüğü, İstanbul Polis Müdüriyeti Umumiyesi Müdürlüğü, İstanbul Polis Müdüriyeti Umumiyesi olarak düzenlenmiştir. Başkent Polis Örgütü diğer illerden ayrı düşünülmüş, illerde polis müdürlüğü kurulacağı Liva ve Kazalarda birer amirin yönetiminde yeteri kadar polis bulunduracağı belirtilmiş, polis mesleğine alınma ve yükselme şartları aydınlatılarak polisin değişik hizmet yerlerinde görev ve yetkileri tam olarak belirtilmiştir (<http://www.egm.gov.tr/tarihce/index.htm>).

7. 30 Ekim 1918-29 Ekim 1923 Dönemi

Mondros Mütarekesinin yapıldığı 1918 tarihinden, Mili Polis örgütünün kurulduğu 24 Haziran 1920 tarihine kadar, bütün yurttaki Osmanlı Devletinin Polisi olarak hizmet etmiştir. 24 Haziran 1920 tarihinden, İstanbul Polis Müdüriyeti Umumiyesi'nin

kaldırıldığı 24 şubat 1923 tarihine kadar geçen sürede ise polis örgütü ikilemiş, birisi merkezi İstanbul'da ve Osmanlı Devletine tabi olarak Kurtuluş Savaşı boyunca ve gittikçe daralmış olan bir bölgede ve yalnızca İstanbul'da, diğeri ise, merkezi Ankara'da hızla genişlemiş olan bir bölgede, İstanbul hariç Misak-ı Milli ile çizilen sınırlar içinde faaliyet göstermiştir.

Türk Polisi, işgal altında bulunan bölgelerde emniyet ve asayişin korunması ve suç faillerinin meydana çıkarılmasında da başarılı çalışmalar yapmışlardır.

24 Haziran 1920 de Milli Hükümetin Emniyeti Umumiye Müdürlüğü kurulmuş, 1 genel müdür, 1 genel müdür yardımcısı ile emniyet, seyrisefer, memurin şubelerinden ve 6 kişilik Teftiş Kurulundan oluşan küçük bir kadro ile çalışmaya başlamıştır.

Milli mücadele sırasında polis kadrosu oldukça düşmüş ve bu nedenle 1922 tarih ve 1379 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile, kadroda mürettip üyelerin noksanlığından dolayı polis divanının kurulması mümkün olmayan vilayet ve müstakil livalardan, divan kurulmasına lüzum hasıl oluncaya kadar polislerle ilgili soruşturma ve cezaların polis örgütünün amiri tarafından ifa ve o yerin en büyük mülkiye memuru tarafından tasdik olunması, en büyük polis amirinin cezalandırmayı gerektiren bir hali görüldüğü takdirde, soruşturmanın en büyük mülkiye memuru tarafından yaptırılması ve onun vereceği kararın Emniyet Umumiye Müdürlüğüne onaylanmasından sonra uygulanması kabul olunmuştur (<http://www.egm.gov.tr/tarihce/index.htm>).

B. CUMHURİYET DÖNEMİNDE POLİSLİK :

Kurtuluş Savaşı'ndan sonra İstanbul'u da yönetimi altına alan milli hükümet Osmanlı Devletinin Emniyeti Umumiye Müdüriyetini, İstanbul Polis Müdürlüğü haline dönüştürmüştür. Böylece Mondros Mütarekesi ve Kurtuluş Savaşı koşullarının Anadolu'da ortaya çıkardığı ikili polis sistemi, (bir yanda İstanbul'da Osmanlı Hükümetine bağlı, diğeri yanda Milli Hükümetin oluşturduğu yeni Polis örgütü) teke indirgenmiş ve bütünlük sağlanmıştır. Ankara'da Milli Hükümetin Emniye-i Umumiyesi Erzurum Milletvekili Durak Bey tarafından 1920 de örgütlendirilmeye başlanmış, aynı yıl içinde A. Naci Bey'ler, 1923 yılında Halit Bey Emniyet Genel Müdürlüğü yapmışlardır.

29 Ekim 1923'te Cumhuriyet ilan edilirken yeni Türkiye Devleti zayıf bir polis örgütü devralmıştır. Cumhuriyet yönetimi, il polis örgütlerini de merkez örgütü gibi pek zayıf durumda bulmuştur. Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren yeni bir örgüt yapısı ve görev alanlarının belirlenmesi ihtiyacı kendini göstermiş ve bu alanda yoğun çalışmalar yapılmışsa da 1907 ve 1913 nizamnameleri uzun bir süre yürürlükte kalmıştır.

Cumhuriyetin kurulması ile birlikte idarenin her alanında olduğu gibi Emniyet Örgütü'nde geliştirme ve modernleştirme çalışmaları başlatılmıştır. Bu amaçla yurtdışından getirilerek hizmetin en iyi bir şekilde verilebilme çareleri aranılmıştır.

1924 yılında Emniyet-i Umumiye Müdürlüğünün merkez örgütü, Emniyet-i Umumiye Müdürü, Emniyet-i Umumiye Müdür Muavini, Birinci Şube Müdürü, İkinci Şube Müdürü, Üçüncü Şube Müdürü, Polis Mecmuası Müdürlüğü ve Evrak Memurluğu'ndan oluşmaktaydı. 1926 yılına gelindiğinde ise, emniyet işleri, 20 ilde polis müdürleri, 5 ilde merkez memurları, 8 ilde ikinci komiserler ve 7 ilde komiser muavinleri tarafından görülmekteydi.

1930 yılına kadar devamlı gelişim gösteren örgütün, merkez kuruluşuna günün ihtiyaçlarına göre yeni şubeler ilave edilmiştir. 14 Mayıs 1930 tarihinde yürürlüğe giren 1624 sayılı "Dahiliye Vekaleti Merkez Teşkilatı ve Vazifeleri Hakkında Kanun"la Emniyeti Umumiye Müdürlüğünün ismi, Emniyet İşleri Umum Müdürlüğü olarak değiştirilmiştir.

Cumhuriyet döneminin ilk yıllarında yeni esaslar üzerine kurulmaya çalışılan Polis örgütünün ihtiyaçlarını 1907-1913 tarihli Polis Nizamnamelerinin karşılayamadığı görülmüştür. Bu nedenle de 30.06.1932 tarihinde Polis Örgütü'nün kadro ve derecelerini, atama, yükselme, mesleğe girme, cezalandırma gibi hususları içeren 46 maddelik 2049 sayılı "POLİS ÖRGÜTÜ KANUNU" çıkarılmıştır. Bu kanuna göre Polis sivil ve üniformalı olarak ikiye, üniformalı Polis de atlı ve piyade olarak ikiye ayrılmıştır.

2049 sayılı kanunun en önemli özellikleri arasında Polisin özel bir meslek olduğu, eğitim ve öğretiminin okullarda yapılmasının gerektiği ve bunun için de polis okulları açılmasının zorunlu olduğu fikrinin ilk defa ortaya koyulduğu görüşü vardır. Ayrıca bu kanun Türk kadınının polis hizmetlerine girmesine de yol açmıştır (Yaşar, 1997:16).

Cumhuriyetin getirdiği yenilikler nedeniyle ekonomik, sosyal, kültürel hayatta meydana gelen değişiklik ve ilerlemeler polisin görevlerinde değişiklik meydana getirmiş, hizmeti artırmış ve çeşitlendirmiştir. Bu nedenle de polisin görev ve yetkilerini belirleyen mevzuatın günün şartlarına göre cevap verilmediği görülmüş ve bu hususta yeni düzenlemeler yapılmasına karar verilmiştir.

Bu amaçla polisin görev ve yetkilerini düzenleyen ve çok uzun yıllar kullanılacak olan 2559 sayılı Polis Vazife ve Salahiyet kanunu 4 Temmuz 1934 tarihinde çıkarılarak yürürlüğe konmuştur.

Daha nceki yıllarda çıkarılan örgüt kanunlarının Cumhuriyet döneminin hızlı gelişimine ayak uyduramadığı ve yetersiz kaldığı görülerek, polisi kemiyet ve keyfiyet bakımından daha iyi seviyeye ulaştırmak amacıyla, Avrupa'nın polis örgütleri da incelenmek suretiyle 4 Haziran 1937 tarihinde, zaman zaman maddeler veya ek maddeler ilavesi, madde kaldırılması gibi değişikliklerle günün koşullarına ve ihtiyaçlarına göre değişikliğe tabi tutulan ve bugün de halen yürürlükte olan 3201 sayılı EMNİYET ÖRGÜTÜ kanunu yürürlüğe konulmuştur (Yaşar, 1997:17).

Merkez ve taşra kuruluşlarını günün şartlarına göre yeniden düzenleyen 3201 sayılı kanunla polis meslek personelinin nitelik yönünden geliştirilmesi amacıyla 1937 yılına kadar sadece polis memuru yetiştiren okulların yanı sıra orta ve yüksek kademe amiri yetiştirmek amacıyla Ankara'da 6 Kasım 1937 tarihinde Polis Enstitüsü kurulmuştur. Aynı kanunun bazı maddelerini değiştiren 3452 sayılı kanunla da Ankara'da 1938-1939 ders yılında Polis Koleji açılmıştır.

Yapılan değişikliklerle günümüze kadar gelen 3201 sayılı "Emniyet Teşkilatı Kanunu"na göre 1937 de Emniyet Genel Müdürlüğü Merkez rgt'nün yapısı aşağıdaki birimlerden meydana gelmiştir.

Emniyet Genel Müdürü (1)

Genel Müdür Muavinleri (2)

Teftiş Heyeti Reisi (1)

Daire Reisliği (4)

Hukuk İşleri Müdürlüğü (1) Büro

Önemli İşler Müdürlüğü (3) Büro

Arşiv Müdürlüğü (3) Büro

Tercüme Bürosu'dur.

Daire başkanlıklarına 9 şube müdürlüğü bağlanmıştır. Ayrıca Polis Enstitüsü ile polis okulları da Emniyet Umum Müdürlüğüne bağlanmıştır (Yaşar, 1997:18).

14 Mayıs 1930'da yürürlüğe giren 1624 sayılı Dahiliye Vekaleti Merkez Örgütü ve Vazifeleri Hakkında Kanunla, Emniyet-i Umumiye Umum Müdürlüğü'nün adı Emniyet İşleri Umum Müdürlüğü olarak değiştirilmiş ve örgüt yapısı yeniden düzenlenmiştir (Çevik ve Göksu,2002: 26).

30 Haziran 1932 tarihinde ise yeni bir yapılanmaya gidilmiş ve emniyet örgütünün kadro ve dereceleri, atama, yükselme, mesleğe girme, cezalandırma gibi hususları içeren 46 maddelik 2049 sayılı Polis Örgütü Kanunu çıkarılmıştır. Bu kanuna göre polis, sivil ve üniformalı olarak ikiye, üniformalı polis de atlı ve piyade olarak ikiye ayrılmıştır (Çufalı,2002: 26).

Tüm bu örgüt yapılanmalarından sonra 4 Temmuz 1934 tarihinde polisin görev ve yetkilerini düzenleyen 2559 sayılı Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu çıkarılmıştır. Bu kanunun uygulanma şeklini gösteren Polis Vazife ve Salahiyet Nizamnamesi de 7 Nisan 1938 tarihinde 2/8501 sayılı Bakanlar Kurulu kararıyla yürürlüğe konmuştur. Bununla birlikte Avrupa'nın polis örgütleri incelenerek 4 Haziran 1937 tarihinde 3201 sayılı Emniyet Örgütü Kanunu yürürlüğe girmiştir. Daha sonra değişik zamanlarda bazı eklemeler yapılmış veya bazı maddeleri yürürlükten kaldırılmış olmasına rağmen bu kanun hala yürürlüktedir. Kanunda, her ilde bir emniyet müdürü, her ilçede bir emniyet amiri veya emniyet komiserleri, bucak, iskele veya istasyonlarda ise emniyet komiserleri bulunması öngörülmüştür. Bundan sonra 1950'li yıllara kadar Emniyet Örgütü tüm illerde örgütlenmesini tamamlamış ve ilçe örgütlerini de oluşturmuştur (Çufalı,2002: 27).

Bu dönemde, ülkenin gelişme süreci içerisinde mevcut kanunların bazı ihtiyaçlara cevap veremediği görülmüş ve bu nedenle de, mevcut yasaların cevap veremediği alanlarda yeni yasal düzenlemelere gidilmiştir. 11 Mayıs 1953 tarihinde 6085 sayılı Karayolları Trafik Kanunu çıkarılarak Trafik Polisi kurulmuştur. Bu kanun günün şartlarına göre yeniden düzenlenmiş 13 Ekim 1983 tarihli 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu yürürlüğe girmiştir.

Cumhuriyet dönemi ve sonrasında polis eğitimine de büyük önem verilmiştir. Bu amaçla Cumhuriyetin ilk yıllarında İstanbul dışında Konya ve Sivas (daha sonra Trabzon olarak değiştirildi) Polis Okulları açılmıştır. Fakat bu okullar 1931 yılında kaldırılmış, bir müddet sadece İstanbul Polis Okulu eğitime devam etmiştir (Çufalı,2002: 27).

15.07.1965 tarih ve 654 sayılı “Toplum Zabıtası Kurulması Hakkındaki Kanun” la Toplum zabıtası kurulmuştur. Ancak geçen zaman içerisinde yapılan hatalar ve yetersizlikler sonucu Toplum Zabıtasının disiplinin bozulduğu ve görev yapamaz hale geldiği görülmüştür. Bu nedenle 11.08.1982 tarih ve 2696 sayılı “3201 Sayılı "Emniyet Teşkilatı Kanunu"na 7 ek madde eklenmesine dair kanun” la toplum zabıtası kurulması hakkındaki kanun ek ve değişiklikleri yürürlükten kaldırılarak Toplum Zabıtasının yerine ÇEVİK KUVVET birimlerinin kuruluşuna geçilmiştir. Toplum zabıtasında görevli olan personel de Emniyet Örgütü içerisinde muhtelif birimlere atanmıştır (Yaşar,1997:19).

Daha sonra Kanun Hükmünde Kararnameler ile yapılan düzenlemeler olduğu görülmektedir. İlk olarak 7 Ocak 1993 tarihinde Emniyet Genel Müdürlüğü Merkez Örgütü'ne bağlı Sosyal Hizmetler Daire Başkanlığı kurulmuştur.

Zamanla diğer örgütlerde olduğu gibi polis örgütü de yeniden düzenleme çalışmaları yapılmıştır. Belirli nedenlerden bir veya birkaçının ortaya çıkması sonucu, bir örgütte yeniden yapılanma, düzenleme veya reorganizasyon yapma ihtiyacı duyulur.

Türk Polis Örgütü'nde tarihsel süreç içerisinde zamanla yeniden yapılanmayı gerektiren nedenleri şöyle sıralamak mümkündür:

- 1) Teknolojik gelişmeler.
- 2) Toplumun sosyo-ekonomik ve politik olarak yapısal değişikliğe uğraması.
- 3) Nüfus hareketleri.
- 4) Suç ve suçluların tür, sayı ve nitelik olarak değişmesi.
- 5) Polisin görevlerinin tür ve özellik olarak değişmesi.
- 6) Çeşitli nedenlerle polisin etkinlik ve verimliliğinin düşmesi.
- 7) Halkın polisten beklentilerinin değişmesi.
- 8) Polisin genel politikalarındaki değişiklik.
- 9) Yeni yasalarla polise daha çok görevler verilmesi.
- 10) Çağın gelişen koşullarına göre daha etkin ve verimli çalışmayı sağlamak.
- 11) Gelişmiş ülkelerin polisiye uygulamalarına ve Avrupa Birliğine uyum sağlamak (<http://www.caginpulisi.com.tr/17/index.htm>).

Bugünkü haliyle 1930'larda kuruluşu gerçekleştirilen Emniyet Örgütü'nde köklü yeniden düzenleme (reorganizasyon) çalışmalarına 1970'lerde başlandı. Çünkü geçen 30-40 yıllık dönem içinde ülke genelinde sosyo-ekonomik ve politik gelişmeler ve değişimler yaşanmış; buna paralel olarak ve bu değişime ayak uydurabilmek amacıyla, polisin merkez ve taşra örgütlerinde de değişme ve yeniden düzenleme ihtiyacı ortaya çıkmıştır.

12 Eylül 1980'den sonra, emniyet örgütünde büyük değişiklikler ve yenilikler yaparak örgütün modernizasyonu ve yeniden düzenlenmesi yolunda çalışmalara girişmek ve eksiklik ve boşluk görülen bir çok alanda gerekli mevzuat düzenlemesi yapılmak istendi. Bu gelişme, 12 Eylül hareketi sonunda ülke çapında yapılan idari reformun bir parçasıydı. Genel idare içinde İçişleri Bakanlığı'nın yapısı da topyekün yenilendi ve tüm bağlı kuruluşlar gibi Emniyet Genel Müdürlüğü de buna uydu.

Bu amaçla, 1981 yılında örgüt yapısı ve yönetim sistemi olarak bugünkü örgütün temeli atıldı. 1981 yılında hazırlanan ve 1982'de tekrar gözden geçirilerek yürürlüğe konan Emniyet Örgüt-Malzeme-Kadro (TMK) planları ile merkez örgütü ve bağlı kuruluşları yeniden yapılandı. 13.12.1983 gün ve 190 sayılı Genel Kadro ve Usulü Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile bu yeni düzenlemeler paralelinde örgüte yeniden bir şekil verildi. 1983 yılında Toplum Zabıtasının kaldırılarak "Çevik Kuvvet"e dönüştürülmesi ve Özel Harekat birimlerinin kurulması da bu dönemde yapılan büyük ve önemli değişikliklerdendir (<http://www.cagipolisi.com.tr/17/index.htm>).

Bundan sonra, 1988 ve 1993 yıllarında bilhassa merkez örgütündeki birimlerin birbirleriyle bağlantılarının yeniden gözden geçirilmesi ve daha sonraki yıllarda daha küçük çaplı değişiklikler ve eklemelerin yapılması ile örgütün bugünkü durumu ortaya çıktı.

1996 yılında, Karayolları Trafik Kanunu ve Emniyet Örgütü Kanunu'nun bazı maddelerinin değiştirilmesine dair kanun ile Trafik Hizmetleri Başkanlığı kurularak, buna bağlı trafikten sorumlu üç ayrı Daire Başkanlığı oluşturulmuştur.

Taşra örgütünde görülen başlıca değişikliklere veya kurulan yeni birimlere örnek olarak şunlar sayılabilir:

- 1) Motosikletli asayiş ekibi olarak "Yunuslar".
- 2) Motosikletli trafik ekibi olarak "Şahinler".
- 3) Otoyol Polisi.
- 4) Okul Polisi.
- 5) Deniz Polisi.
- 6) Su Altı Polisi(Balık adam).
- 7) Turizm Polisi

8) Atlı Polis

9) Değişen şartlara göre taşra örgütünü oluşturan birimlere bağlı olarak kurulan yeni şube müdürlükleri.

10) Polis Merkezi Birimleri (<http://www.cagipolisi.com.tr/17/index.htm>)

Polis Akademisi en son 2001 yılında çıkarılan kanunla Üniversite hüviyetine kavuşturulmuş ve merkez kampüste Güvenlik Birimleri Fakültesi adı altında bir fakülte açılması ile mevcut polis okullarının bir çoğu polis yüksek okullarına dönüştürülerek Akademiye bağlanmıştır.

Ayrıca gelişen teknoloji ile birlikte polisin kullanmakta olduğu araç-gereç ve silah teknolojisi Avrupa ülkeleri standartlarına ulaşmış ve daha da gelişmiştir. Kriminalistik, Türk Emniyet örgütünde ilk olarak parmak izi çalışmaları ile uygulanmaya başlanmış, batılı ülkelerde yeni gelişmeye ve dünyanın her tarafına yayılmaya başladığı sırada, Türkiye'ye gelen bir Macar mültecisi (Yusuf Cemil Bey, 1910) Türk Polisine ilk tekniği parmak izi ile getirmiştir (<http://www.kpl.gov.tr/tr/kpltarihce.htm>).

Sonraki yıllarda, parmak izi gelişmeye devam ederken, Polis Okullarının müfredatına ilk teknik ders olarak alınmış, Polis Akademisi'nin (önceki ismi ile Polis Enstitüsü) açılmasıyla birlikte, öğrencinin teknik yönden bilgi ve görgüsünün artırılması amacıyla 1938 yılında küçük çapta bir "Kriminalistik Laboratuvarı" kurulmuş ve bugünün Kriminal Laboratuvarlarının temeli atılmıştır (<http://www.kpl.gov.tr/tr/kpltarihce.htm>).

Polisin eğitim düzeyi çeşitli illere kurulan Polis Eğitim Merkezleri'nde düzenlenen hizmet içi kursları, seminer ve konferanslarla artırılmaktadır.

Günümüzün modern devlet ve toplum yapısında polisin çok önemli bir görev yerine getirdiği ve dahili güvenliğin sağlanmasında en önemli kuruluş olduğu bilinmektedir. Ancak polis bu duruma gelene kadar çok uzun bir süreçten geçmiştir. Bu gün polis demokratik devletlerin elinde asayiş ve güvenliğin sağlanmasında en önemli meşru güçtür.

Polisin yaptığı görevleri tarih boyunca kısmen askeri birimler üstlenmiştir, bu alandaki yetkisi hala devam etmektedir. Örneğin, Türkiye’de jandarma bir askeri birim olmasına rağmen polisin görevini kırsalda yerine getirmektedir. Ancak dünyadaki genel eğilim, dahili asayişin şehir olsun, kırsal olsun polis örgütleri tarafından yerine getirilmesidir. Bu gün Türk polis örgütü uzun bir süreçten geçerek belli bir seviyeye gelmiş ve modern anlamda bir emniyet örgütü olmuştur (Çufalı,2002: 28).

II. TÜRK EMNİYET ÖRGÜTÜNÜN ORGANİZASYON YAPISI

Türk polisinin hizmet sahasına göre örgütlenmesi üçlü bir ayırım ile ele alınabilir. Bunlar merkez örgütü (Ankara’daki Emniyet Genel Müdürlüğü merkez örgütü ve bağlı birimleri ile bölge kuruluşları), Taşra Örgütü (İl Emniyet Müdürlükleri, İlçe Emniyet Müdürlükleri veya amirlikleri veya karakollar vs.) ve yurt dışı örgütüdür.

Mevcut merkez örgütünü oluşturan birimleri daire başkanlıkları düzeyinde değişik şekillerde kategorize etmek mümkündür. Bir ayırım, birimlerin ‘ esas’ birimler (Asayiş, güvenlik, terörle mücadele ve hareket dairesi başkanlıkları gibi), danışma birimleri (Hukuk Müşavirliği, Teftiş Kurulu Başkanlığı gibi) ve ‘yardımcı’ birimler (Personel, Eğitim, İkmal – Bakım Dairesi Başkanlıkları gibi) şeklindeki sınıflandırmadır. İkinci olarak birimler, Genel Müdüre doğrudan bağlı birimler, Genel Müdür Yardımcılarına bağlı birimler, Taşrada bulunup merkez örgütüne bağlı birimler ve bölge kuruluşları şeklinde dört kategoriye ayrılabilir.

Taşra örgütünü doğrudan oluşturan birimlerin en büyüğü İl Emniyet Müdürlükleridir. Bunlar, ilin sos yo-ekonomik şartları, idari yapısı, demografik özellikleri ve suç durumu itibariyle Özel, A, B, ve C statülü olmak üzere dört çeşide ayrılır. İlçe örgütleri da yine aynı kriterler göz önüne alınarak, Emniyet Müdürlüğü (normal ve merkez tip ilçe olmak üzere) ve Emniyet Amirliği (A, B ve Merkez tip olmak üzere) diye iki gruba ayrılır. Bunların dışında taşra örgütünü oluşturan birimlerden olan karakollar, bucak örgütleri, serbest bölge ve hudut kapısı örgütleri de değişik statülerde ve şekillerde örgütlenmişlerdir.

Türkiye'deki bürokratik yönetim geleneği anlayışının ve devletin özelliklerinin bütün kamu kuruluşlarına yansıdığını söylemek mümkündür. Çünkü özellikle merkeziyetçi yönetim, güçlü devlet ile birlikte yukarıdan aşağıya yönetim anlayışı kamu hizmetlerinin sunulmasında kamu görevlilerinin topluma değil devlete (aslında üstlere) karşı sorumluluk duymaları anlamına gelebilecektir. Gerçekten kamu bürokrasisinin daimi elamanları olan devlet memurları buldukları konum itibari ile üstleriyle ilişkilerinin iyi tuttıkları sürece sorulmayacağı düşünülür. Çünkü bürokratik yönetim geleneği ile kemikleşmiş bir bürokratik yapı içerisinde çalışan, atanmışlar olarak da nitelendirilen kamu görevlilerinin topluma dayalı seçimle gelen yöneticilerin aksine, toplumla hizmet sunma dışında herhangi bir bağlantılarının bulunmadıkları göz önüne alındığında kendilerine ait bir davranış biçimi geliştirmeleri ve topluma karşı duyarsız kalabilmeleri mümkün görünmektedir. Bu da doğal olarak kamu çalışanlarının gerçekleştirdikleri hizmetlerde topluma karşı değil, devlete karşı sorumluluk duymalarına neden olmaktadır (Çevik,2002: 44).

Emniyet örgütünün, devletin bu yapısal ve fonksiyonel gelişiminden ve varlığından belki de en çok etkilenmiş kurumlardan olduğunu söylemek mümkündür. Yaklaşık 150 yıl önce kurulmasından beri katı merkeziyetçi anlayışla örgütlenmiş ve hiyerarşik yapının çok istediği bir kuruluş olmuştur.

Emniyet örgütü, merkez örgütü, taşra örgütü ve yardımcı birimler olarak örgütlenmiştir. Merkez örgütü İçişleri Bakanlığı içinde Genel Müdürlük ve ona bağlı Daire Başkanlıkları olarak oluşturulmuştur. Taşra örgütü ise Valilikleri bağlı İl Emniyet Müdürlükleri ve onlara bağlı şube müdürlükleri ile ilçelerde emniyet müdürlükleri – amirliklerine bağlı polis merkezleri şeklinde hizmet vermektedirler. Ancak ilçe müdürlük ve amirliklerinin Valilik ve il müdürlüğüne, il müdürlüklerinin de Emniyet Genel Müdürlüğü'ne sıkı bir şekilde hem yapısal hem de fonksiyonel olarak bağlı olduklarını söylemek gerekir. Ayrıca yardımcı birimler olarak, teftiş kurulu, emniyet örgütünün elemanlarını yetiştiren her türlü eğitim kurumu, bölge laboratuvar birimleri de iş görmektedirler. Kısacası yurt çapında bütün emniyet birimlerinin bir üstüne ve en

üste merkezi örgüte sıkı sıkıya bağlı hiyerarşik kademeleşmenin her aşamada hissedildiği bir organizasyon olduğunu söylemek yanlış olmaz .

Günümüz modern toplumlarında devlet adına, kamu düzeni ve yasaların uygulanması polis olarak adlandırılan iç güvenlik birimi tarafından gerçekleştirilmektedir. Bunun da ötesinde polisten beklenen var olan düzen konusunda bir uzlaşma ve huzur sembolü olmasıdır (Çevik,2002:45).

Günümüzün devam eden sistemi olarak da kabul edilen böyle bir modern yapıda polisin temel meşruiyeti, toplumdan aldığı güç ile devlet adına kamu düzeninin sağlanması ve yasaların uygulanmasını hukukun üstünlüğüne bağlı yapmasına dayanmaktadır. Modern polis örgütlerinin ortaya çıkmaya başladığı dönemden beri günümüze kadar polis örgütlerinin aldığı şekil genelde ülkelerin yönetim anlayışı ile yakından ilgili olarak gelişmiştir. Örneğin, İngiltere’de polis kuruluşları yerel yönetimlere bağlı iken, Fransa ve Türkiye’de merkeze bağlıdırlar (Bayley,1985:53-55). Ayrıca yine Türkiye’de polisin işini kırsal kesimde yapan fakat aslen asker olan Jandarma örgütleri de vardır. Bir ülkenin polis örgütünün genelde oluşumu ve gelişimi ülkelere göre değişmektedir. Fakat fonksiyonel olarak aynı nokta üzerine oluşmuştur.

Türkiye’deki polislik modeli yapılan bir araştırmada otoriter model içine konmaktadır. Otoriter polislik modelinin özelliklerinden bir tanesi, polislikte toplumun katılımının-özel sektör veya gönüllü kuruluşlar tarafından – mümkün olmadığı ve buna izin verilmediğidir. Bu durum devlet ile toplum arasındaki kopukluğun, toplum ile polis arasında da var olduğunu ortaya koyabilir ve polis örgütü bazında bir yansıması olduğu söylenebilir (Çevik,2002:47). Bu kopukluğun Türkiye’de güçlü devlet anlayışının bugün polislik uygulamalarına doğrudan yansımasının bir göstergesi olduğu söylenebilir.

Otoriter ve güçlü devlet anlayışının örneklerinden bir tanesi Türkiye’de polisin bir vatandaşa kimlik, sürücü belgesi ve benzeri belgeleri sorduğunda kişinin bunları hemen göstermek zorunda olmasıdır. Bir genel kontrolde kişinin üzerinde kendini tanıtıcı kimlik yoksa polis merkezine götürülür ve kendinin herhangi bir suçunun olmadığını

kanıtlayana kadar veya kimliğini getirene kadar merkezde tutulur. Dolayısı ile devletin toplum üzerindeki kontrolü azami noktadadır ve vatandaşa önce potansiyel şüpheli olarak bakılır (Çevik,2002: 47). Türkiye'deki uygulamanın aksine zayıf devlet olarak nitelendirilen İngiltere'de polisin istediği bu belgeleri vatandaş taşımak zorunda değildir.

Türk devletinin aşırı merkezîyetçi bir yapıya sahip olması, her kurum gibi Türk Emniyet Örgütüne de hem yapısal hem de fonksiyonel olarak yansımıştır. Türkiye' de hemen her birim doğrudan merkez örgütüne bağlıdır. Kendilerine ait takdir yetkileri kısmen bulunsa da, her türlü insan kaynakları, mali kaynaklar ve fiziksel kaynakların sağlanması, yer değiştirme, denetim ve diğer işlemler tamamen merkez örgütü tarafından yerine getirilmektedir.

Kamu düzeninin sağlayıcısı olarak bizzat devletin ve bunun en önemli iç güvenlik kurumu olan polisin modern yapıda temel meşruiyeti, halkın genel kabulüne ve hukukun üstünlüğü ilkesine dayanmalıdır.

Polisin halka yaklaşma düşüncesi içinde halkla diyalog kurma çabaları sadece kişisel çabalar olarak görülebilir ve daha çok belli bir makamda bulunan kişilerin yükselme amaçlarına hizmet eden bir durum olarak algılanabilir. Kişisel teşebbüsler kişiye bağlı olacağı için o kişiler görevden ayrıldığında olumlu gelişme, eğer varsa, sona erecektir. Önemli olan polisin halk nazarında ve kendi davranışında sistemli, ilkeli hale gelmesidir.

Polis örgütü çok başarılı olsa, halka kendini gerçekten çok sevdirmeye çalışsa bile Türkiye'deki genel yönetim anlayışı nedeni ile halkın devlete ve siyasete (hükümete) olan güven kaybı polisler de aynen yansıyacaktır. Dolayısıyla, devlet-toplum kopukluğu uzun dönemde çözülmesi gereken önemli bir sorundur ve bunun tek çaresi de yönetim geleneğinin yavaş yavaş demokratik yönetim geleneğine dönüşmesini sabırla beklemektir (Çevik,2002: 49).

Türk emniyet örgütünün yapılanma ve işleyişine etki eden faktörlerden biri de aşırı politikleşme ve partizanlıktır. Bu aynı zamanda sadece polis örgütünün değil Türk kamu yönetiminin genel karakteristik özelliklerinden biridir. Politik etkinin sadece üst kademelerle sınırlı kalmayıp tüm kademelere yayıldığı ifade edilmektedir (Sözen,2002: 55). Örneğin, il emniyet müdürü için makamını korumanın en önemli yolu iktidar partisinin il başkanı kişisel iyi ilişkiler kurması ve bunu sürdürmesidir.

Aşırı politikleşme ve partizanlaşmaya karşı, siyasal iktidarı sınırlayacak ve dengeleyecek bir güç, bir mekanizma bulunmamaktadır. Polis askeriye bir güçlü bir bürokratik geleneğe sahip değildir. Ayrıca siyasal yapı da demokratik kurumlaşmanın gerçekleşmesini olanaklı kılmamıştır. Dolayısıyla otonom (özerk) bir pozisyonu olmadığı için politik etkilere daha çok açıktır (Sözen,2002: 56).

Poliste politikleşme her şeyden önce “liyakat” ilkesinin örgüt ve yönetim içerisinde uygulanmasını ve gelişmesini engellemektedir. Örgütsel ve yönetsel düzenlemelerde rasyonel ve objektif kriterlerin daha etkin ya da göz önünde olmasına engel olmaktadır. Bu da poliste uzmanlaşmayı, profesyonelleşmeyi engelleyeceği gerçektir.

III. TÜRKİYE'DE POLİSLİK MESLEĞİNİN SOSYAL YAPISI

Kültür bir toplumun büyük bir çoğunluğu tarafından üretilen ve paylaşılan, toplumun kendine has düşünce, gelenek ve sanatı olarak tanımlanmaktadır(Cerrah,2000: 193). Bununla birlikte aynı toplumun içinde yaşayan ve onun bir alt parçası bazı alt grupların da kendi içlerinde oluşan ve kendilerine has bir alt kültürleri söz konusudur. Alt kültür oluşumu sosyal yapı, inanç, ırk, coğrafi farklılıklar, kentleşmedeki farklılıklar, yaş grupları, cinsiyet ve eğitim gibi faktörlere bağlıdır (Cerrah,2000: 193).

Polis alt kültürünü temelde etkileyen en önemli faktörlerden birisi polis adaylarının gelmiş olduğu 'sosyo-ekonomik ve kültürel yapıdır'. İkinci önemli faktör ise meslek içi sosyalleşme sürecidir ki bu süreç meslek yaşamı boyunca devam etmektedir.

Polis adaylarının gelmiş oldukları sosyal yapıyı incelediğimizde, adayların büyük çoğunluğunun işçi, memur ve çiftçi gibi ailelerden gelmekte olduklarını ve doğal olarak bu sınıfların değer yargılarını taşımakta oldukları görmekteyiz.

Adayların kardeş sayısı dağılımı aşağıdaki gibidir

<u>Kardeş sayısı (kendisi dahil)</u>	<u>Yüzde</u>
5 ve yukarı	% 49.4
4	% 20.8
3	% 20.2
2 ve daha az	% 9.1 (Cerrah,2000: 197)

Yukarıdaki dağılıma göre adayların % 70.2'si 4 veya daha fazla çocuklu ailelerden gelmektedir. Evli olan adayların % 90'ı eşlerinin ev hanımı olduğunu söylerken , % 10'u eşlerinin çalıştığını belirtmiştir.

Ülkemizde polis örgütü ile ilgili yapılan araştırmalara göre polisliğin sosyal yönden "prestijli " ve saygın bir meslek olduğunu söylemek zordur. Nitekim meslek saygınlığı ve prestiji konusunda yapılan iki bilimsel araştırmadan birinde 60 meslek arasında 36'ncı sırada yer alırken, diğer araştırmada kırk meslek arasında 16'ncı sırada yer almıştır (Fındıklı,2001: 103).

Polis alt-kültürünü oluşturan etkenler, birincil ve ikincil olmak üzere iki kategoride ele alınabilir. Birinci kategori içinde değerlendirilen "muhafazakarlık, şüphecilik, sivilleri potansiyel suçlu görme, biz-onlar ayırımı ve toplumdaki uzaklaşma-meslek içi dayanışma" gibi unsurlar çok yaygın olan polis alt-kültürü özelliklerindedir. Birçok farklı ülkede polis alt-kültürü alanında yapılan araştırmaların tamamına yakınında aşağıdaki ortak özellikler tespit edilmiştir.

Muhafazakarlığı bilimde, kişilikte ve siyasi anlamda ele almak mümkündür ve bu tür muhafazakarlıklar arasında bir geçiş söz konusu olabilir. Fakat bu, kişilik olarak muhafazakar olan her insanın siyasi olarak da muhafazakar olacağı sonucunu doğurmaz. Bir insan almış olduğu eğitim ve içinde yetişmiş olduğu ortam gereği siyasi anlamda radikal bir görüşe sahip iken, öte yandan yapmış olduğu görevin doğası gereği kişilik olarak muhafazakar olabilir. İşte güvenlik hizmetleri gibi birimlerin mensuplarında bu anlamda mesleki bir muhafazakarlık görmek mümkündür (Cerrah,2000:208).

Polis örgütlerine belki dünyanın tüm ülkelerinde, tutucu ve muhafazakar olma suçlaması yapılır. Yapılan suçlamanın derecesi muhafazakarlığın o ülkedeki algılanış şekli ile paralellik arz eder. Türkiye’de de güvenlik mensupları genelde siyasi anlamda muhafazakar ve sağ görüşlü olma ve dolayısıyla sağ görüşlü insanlara, özellikle toplumsal olaylarda daha toleranslı davranmakla suçlanmaktadır. Polislik mesleğindeki muhafazakarlık, o mesleğin doğası gereği mensuplarına vermiş olduğu bir kişisel özelliktir ve dolayısıyla her zaman siyasi anlamdaki muhafazakarlık ile bağlantı kurulmamalıdır.

Diğer bir önemli nokta ise, polisliğin henüz toplumda çok cazip bir meslek haline getirilememiş olmasından dolayı, toplumun sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel seviyesi yüksek olan bireylerinin bu mesleğe pek rağbet etmemeleridir. Anket sonuçlarında da görüldüğü gibi polis adaylarının büyük bir çoğunluğu küçük ilçe ve köylerden gelen adaylar arasından seçilmiştir. Bu şartlarda yapılacak olan bir sınav, doğal olarak şehir kültürüne oranla daha muhafazakar ve tutucu olan insanların polisliğe başvurması sonucunu ortaya çıkaracaktır (Cerrah,2000:209).

Polis alt kültürünü etkileyen etkenlerden birisi de şüpheciliktir, şüphecilik güvenlik hizmetlerinin doğal sonuçları ve hatta gerekleri arasında görülebilir. Fakat, bir güvenlik mensubunun davranış ve uygulamalarının tamamen bu duygu ile yönlendirilmesi bazı durumlarda sağlıklı sonuçlar doğurabilir. Dolayısıyla bu duygunun, sağlıklı bir şekilde işlemesi için, bir kontrol mekanizması ile dengelenmesi

gereklidir. Makul gerekçeler üzerine kurulup, objektif deliller ile desteklenmeyen şüphecilik birçok masum insanı mağdur edebilir.

Dünyanın birçok ülkesinde güvenlik hizmetleri mensupları da zaman zaman suç işleyerek mahkum olmalarına rağmen, her nedense, güvenlik mensupları arasında sivilleri suçlu ile özdeşleştirme eğilimi yaygındır. Gerek eğitim ve gerekse çalışma ortamları sivil toplumdan uzak ortamlarda gerçekleşen üniformalı mesleklerde bu eğilimi görmek mümkündür. Bu olay sadece polis açısından değil öğretim üyeleri, birçok sivil kuruluş mensupları, askerler ve hepsinden önemlisi milletvekilleri açısından da incelenmesi gereği vardır.

Mesailerinin tamamına yakını birlikte geçen güvenlik mensuplarının, bir de aynı yerlerde beraberce oturmaları ve aile yaşamlarının da aynı ortamlarda geçmesi doğal olarak kendilerini toplumdaki biraz daha fazla soyutlamaları sonucunu doğurmaktadır. Zamanla konuşmalarda meslek mensuplarından bahsederken “biz” halktan bahsederken de “onlar” ayrımı yapılmaya başlar.

Meslek mensuplarının sivilleri “potansiyel suçlu” (potential criminal) görmesi ve kendilerini “halktan ayrı ve farklı” olarak ele alması, doğal olarak bu meslek mensuplarını toplumdaki biraz daha fazla “dışlayacak” ve bu da meslek içi “dayanışma” duygularını fazlaca kuvvetlendirecektir (Cerrah, 2000 :212).

Öğrencilik yıllarında veya bir mesleğe ilk girişte başlayan arkadaşlık ve dostlukların çok köklü ve kalıcı olması hemen hemen her meslek için geçerli olduğu bilinen bir durumdur. Hayatın ve mesleğin zorluklarını, maceralarını, risklerini beraberce yaşayan ve paylaşan insanlarda doğal olarak bir yakınlık oluşacaktır.

Polis alt-kültürünün ikincil temel unsurları olarak da erkeklerin çoğunluk olduğu bir kurum olması otoriter ve sert davranmak gerektiğine inanma, gerçek polisliğin suçlular ile mücadele olduğuna inanma, her şeyin kanun ile çözülmeyeceğine inanma, yüksek rütbelilerin polisliği bilmediği ve memuru anlamadığı inancı gibi etkenleri sayabiliriz.

Çoğunluğu küçük kentler ve hatta kırsal kesimden gelen erkek memurların oluşturduğu bir örgütte, doğal olarak erkeklerin değer yargıları baskın olacak ve bunun doğal sonucu olarak bu değerlere paralel uygulamalar ortaya çıkacaktır(Cerrah,2000:214).

Polislik için gerekli olan sağlıklı bir disiplin ve ciddiyet ortamı mesleğin doğasında zaten vardır. Bu var olan doğal disiplin ortamı kişisel zaaf ve acziyetten kaynaklanabilecek olan bazı tutum ve davranışlar ile gereksiz yere daha fazla sertleştirilmemelidir. Burada değinilen nokta vatandaş-polis ilişkileri için geçerli olduğu gibi polisin kendi içindeki ast-üst ilişkileri içinde geçerlidir.

Polisliğin meslekler arasındaki saygınlığının yüksek olmaması, polis hizmetini yapan görevlilerin kişiliğinden değil, yaptıkları işin niteliğinden, çalışma şartlarının zorluğundan ve gelir durumunun düşüklüğünden kaynaklanmaktadır. Polis hep suç ve suçlularla yani toplumdaki “kötü” insanlarla uğraşmaktadır. Polisin meşgul olduğu işler genelde saygınlığı ve prestiji yüksek işler değil, aksine karmaşık, karanlık, kötü ve riskli işlerdir. Bu durum polislik mesleğinin önemli ölçüde etkilemektedir.

İngiltere gibi bazı gelişmiş ülkelerde polislik, halen en saygın mesleklerden biridir. Bu ülkede polislik mesleğinin saygınlığı, polisin eğitim düzeyinin yüksek, çalışma şartlarının ve gelir durumunun iyi olmasından kaynaklanmaktadır. İngiliz toplumu, diğer bütün kurumları gibi polisine sahip çıkmakta, toplumdaki en yüksek erdem ve değerleri öncelikle polisinde görmek istemektedir (Fındıklı,2001: 103). Türk toplumunda ise polis eğitim düzeyi düşük, çalışma şartları da kötü olduğu için polislik mesleğini gerektiği gibi titizlikle yerine getirememekte, bu da toplumun gözünde polisin saygınlığını azaltmaktadır.

Bir mesleğin saygınlık durumu o meslek için gereken eğitim düzeyine, meslekte elde edilen gelir durumuna ve sağladığı sosyal statüye göre belirginleşmektedir. Bu anlamda ülkemizde polisin eğitimi, mali getirisi ve sağladığı sosyal statü tatmin edici bir durumda sayılmaz.

Polis hizmetlerinin kalitesini yükseltmek ve mesleğin saygınlığını arttırmak amacıyla polisin eğitim süresi son yapılan yasal düzenleme ile iki yıla çıkarılmıştır. Ancak, gerekli alt yapı hazırlanamadığı için kıs zamanda olumlu bir sonuç beklenemez (Fındıklı,2001: 104) Çünkü polisliğe müracaat edenler Öğrenci Seçme Sınavında belirli puana ulaşamayıp son çare olarak polisliği düşünen adaylardan oluşmaktadır.

IV.TÜRK EMNİYET ÖRGÜTÜ'NDE MODERN ve POSTMODERN DEĞİŞİM

21.yüzyıla giren günümüz dünyası ve Türkiye'sinde, yönetim dahil hemen her alanda değişim konusu tartışılmakta ve yeni yapılanmalar, sistemler ve yaklaşımlar görülmektedir. Örneğin, güncel olan ve gelecek yüzyıla damgasını vuracak olan postmodernleşme, küreselleşme (globalisation), özelleştirme, sivilleşme, demokratikleşme ve yerelleşme gibi kavramlar hemen her alanda ve her amaçla kullanılmakta uygulanmaktadır. Polis yönetiminde de, yeni yüzyılda doğacak yeni ihtiyaçları daha etkin, verimli ve başarılı bir şekilde karşılayabilmek için, günümüzün hantallaşmış ve merkezîyetçilik, katı hiyerarşi ve yaygın bürokrasi gibi özelliklerle özdeşleşmiş yönetim sisteminin değişmesine ve yeniden yapılanmasına ihtiyaç var.

Yeniden yapılanmayı gerektiren nedenleri şöyle saymak mümkün: teknolojik gelişmeler, toplumun sosyo-ekonomik olarak ve politik olarak yapısal değişikliğe uğraması, nüfus hareketleri, suç ve suçluların, tür, sayı ve mahiyet olarak değişmesi, polisin görevlerinin tür ve özellik olarak değişmesi çeşitli nedenlerle polisin etkinlik ve veriminin düşmesi, halkın polisten beklentilerinin değişmesi ve son olarak polisin politikalarında değişim.

Son yıllarda, yeni çıkarılan yönetmelikler ve yasal değişiklikler ile bu değişim çalışmalarına ait çalışmaları görüyoruz. Kitle iletişim araçları vasıtası ile özellikle de geçmiş senelere ait ve halen etkisi devam eden ekonomik kriz sebebi ile artan suçlar karşısında da daha çok görev üstlenen polisimizin bazı görevlerden (konser, tiyatro, sanat etkinlikleri görevleri) geri çekilmesi, bazı illerde çevik kuvvet polisi sayısında

önemli düzeyde azaltma ve önleyici hizmetler şube müdürlüklerinin kurulma çabaları en son bu alanda yer alan çalışmalardır.

Polis örgütünde değişim son döneme özgü bir olgu değildir. Reorganizasyon çalışmaları Cumhuriyetle başlamıştır diyebiliriz. Cumhuriyetin kuruluşun izleyen ilk on-onbeş yıl içerisinde aldığı şekilden sonra ki ilk köklü yeniden düzenleme (reorganizasyon) çalışmalarına 1970'lerde başlandı. Geçen otuz – kırk yıllık dönem içinde ülke genelinde sosyo-ekonomik ve politik gelişmeler ve değişimler yaşanmış; buna paralel olarak, bu değişime ayak uydurabilmek amacıyla, polisin merkez ve taşra örgütlerinde de değişim ve yeniden düzenleme ihtiyacı ortaya çıkmıştı. Dolayısıyla her gün mevcut birimlere yenileri eklenerek, başlangıçta birkaç birimden oluşan merkez örgütü kısa sürede çok büyüdü ve karmaşık bir yapı kazandı.

Reorganizasyon hiçbir zaman sona eren bir olay değil, gelişme ve değişimlere paralel olarak her zaman görülebilir. Bu nedenle, en son köklü reorganizasyonun görüldüğü 1993'ten sonra da günümüze kadar, daha dar kapsamlı da olsa, bir takım değişikliklere tanık olundu. Bir asayiş ekibi olarak 'Yunuslar', bir trafik ekibi olarak 'Şahinler', otoyol polisi, okul polisi, çocuk polisi kuruldu. Olay Yeri İnceleme Şube Müdürlükleri ve Kriminal Polis Laboratuvarları'nın açılması ve dünyada kullanılan en son teknolojiyi artık kullanır hale gelmeleri 'modern polislik' anlamında atılan en önemli adımlar oldu.

Polisin modernliğini belirleyen sadece teknik altyapı ve teknolojik gelişmelere kolayca adapte olabilmesi değildir. Aynı zamanda son yıllarda tüm dünyada ve Türkiye'de bilim ve sanat alanında ve birçok alanda tartışılan 'postmodernizm', 'küreselleşme' gibi popüler kavramları da tanıması ve örgüt adına anlamlandırması da gerekmektedir. Postmodernizm ile 'modernizm' veya 'modernite' ya da 'modern çağın gerekleri' eleştirilmekte ve karşı görüşler ortaya atılarak artık modern çağın aşıldığı ya da modern teorinin günümüzde varılan hayat seviyesinin gereklerini karşılayamadığı savunulmaktadır. Kısacası modernizmi reddeden postmodernistler, 'artık yeni bir çağdayız ki bu da postmodern çağdır' demektedirler; fakat yine de yeni bir 'çağ'a girildiğini kabul etmeyip, aslında gelinen safhanın 'yüksek modernizm' yani

modernizmin ileri bir safhası olduğunu ve postmodernizmin bir safсата olduğunu savunanlar da yok değil.

Postmodern teoriyi polis örgütü ve yönetim sistemi ile ilişkilendirmek ya da postmodern polis örgütü ve yönetimini anlatmak için önce 'modern' örgüt teorisinin temel özelliklerini de belirtmekte fayda vardır. Modern örgüt (organizasyon) ve yönetim teorisi bir örgütte sistematik olmayı, disiplini, merkeziyetçiliği ve katı bürokrasiyi ön plana çıkarır. Bürokrasinin iki temel özelliği de 'hiyerarşi' ve 'işbölümü'dür. Postmodern örgüt ve yönetim teorisi ise yerinden yönetim (decentralisation) ile bunun gereklerinden olan yönetimde 'esneklik' ve 'şeffaflık' ilkelerine dayanır.

Polis örgütü için düşünüldüğünde, katı merkeziyetçi bir yönetim sistemine sahip, devletin tekelinde ve hiyerarşik kontrolünde (yani özelleştirmeye veya özel güvenlik sistemine ve sivilleşmeye izin vermeyen) bir polis örgütünün modern örgüt teorisine uygun düştüğü söylenebilir. Postmodern polis örgütü daha esnek ve şeffaf ve fazla rutin ve asli görevlerinden sayılmayan işleri diğer (kamu ya da özel) kişi veya kurumlara devreden bir örgüttür. Yerinden yönetilen ve katı bürokratik mekanizmaların dışına çıkmış olan bir polis örgütünde halkla ilişkiler de daha iyi düzeyde olabilir, güvenlik politikalarının belirlenmesinde toplum bireylerinin görüşü alınabilir, halkın katılımı sağlanabilir ve uzlaşma temeline dayalı 'meşru' bir yönetim şekli geliştirilebilir (Aydın,2001: 74).

Köklü bir merkeziyetçilik geleneğine sahip olan Türkiye'de, polisin yerleştirilmesi kısa vadede mümkün değildir. Fakat, uzun vade de, toplumun politik ve sosyal kültürünün geliştiği ve demokrasinin bütün kurum ve kuruluşları ile yerleştiği bir Türkiye'de emniyet hizmeti dahil bütün hizmetlerin yerleştirilmesi mümkün olabilir. Zaten post modern çağ veya postmodern toplum da bunu gerektirir. Eğer bunlar henüz söz konusu olamıyorsa bu, toplumun henüz 'postmodern' olmadığı veya toplumun postmodern çağı yakalayamadığı anlamına gelir.

Özellikle 1990'dan sonra bütün hükümet başkanları ve diğer üst düzey yetkililer, en önemli hedeflerinden bir tanesinin Türkiye'deki aşırı merkeziyetçi yapının kırılması

ve yerel yönetimlerinin güçlendirilmesi olduğunu ve Türkiye'nin kalkınmasında en önemli ayaklarından birinin tüm yetkilerin Ankara'da toplanması olduğunu, bunun hem kaynak israfına, hem bürokrasinin artmasına, hem de vatandaşlara sunulan hizmetin aksamasına ve azalmasına sebep olduğunu dile getirdiler.

Artık postmodern çağda olduğumuz veya bu çağa adım atmak üzere olduğumuz kabul edilirse, farkında olursa da olunmasa da Türk Polis örgütünün çağın gereklerine cevap verebilmek amacıyla bu yönde bir değişim içinde olduğu söylenebilir. Örneğin, yerinden yönetim ya da taşra örgütlerine daha fazla yetki devrederek katı merkezîyetçiliği kırıp yönetimde esnekliğin sağlanması, şeffaflık, demokratikleşme, insan hakları ile ilgili uygulamaların iyileştirilmesine yönelik faaliyetler ve özel güvenlik kuruluşlarının yasallaşması ve yaygınlaşması gibi postmodernist özellikler taşıyan konular akademik olarak tartışılmakta ve hatta uygulamaya konulmaktadır.

Gün geçtikçe değişen sosyo-ekonomik ve politik şartlara cevap vermek, bu değişimler karşısında etkisiz kalan yönetimi güçlendirmek, güvenlik sistemini daha çok demokratikleştirmek ve dolayısıyla polis-halk ilişkilerini geliştirerek güvenlik hizmetini sunma sürecine halkın katılımını sağlamak gibi amaçlarla Türkiye'de polisin yerinden yönetilmesi gerektiği görüşü giderek kuvvet kazanmaktadır. Bu değişim, halen taşra örgütüne daha fazla yetki ve sorumluluk vermek şeklinde kendini göstermekte ve polis örgütü katı merkezîyetçilikten yavaş yavaş uzaklaşarak postmodern özellik olan 'esneklik' ilkesini yerinden yönetim sistemi ile yakalamak anlamına gelmektedir.

Sürekli olarak hükümetlerin programlarında olduğu gibi, Beş Yıllık Kalkınma Planlarında da idarenin yeniden yapılandırılması ve yerel yönetimlerin güçlendirilmesi sürekli dile getirildiği halde, mevcut yapı bunların gerçekleşmesine engel olmaktadır. Yani mevcut yapının veya sistemin değişmesi yakın bir zamanda gerçekleşmemektedir. Dolayısıyla bu yönde genel veya polis için özel, bir sistemi değişikliği yapmak kolay olamamaktadır. Postmodern yönetim küresel düşünmek ve yerel yönetmek demektir. Bu formülün polise uygulanması; "polis küresel boyutlarda düşünüp dünyada olup bitenleri izlemesi ve genel politikalarında global standartlar yakalaması, ancak yerinden

yönetilmesi ve uygulamalarında yerel özellikleri dikkate alması gerektiği”, şeklinde açıklanabilir.

Adeta bir köy haline gelen postmodern dünyada toplumlar gittikçe birbirlerine daha çok muhtaç duruma gelmekte ve hemen her konuda birlikte hareket etme zorunluluğunu hissetmektedirler. Bu küreselleşme eğilimi kapsamında, öncelikle bir bölgede veya kıtada bulunan ülkeler, daha sonra da tüm dünya devletlerinin polis örgütleri de birlikte hareket etmek ve suç ve suçlulukla mücadelede benzer veya aynı politikaları izlemek ihtiyacını hissetmektedirler. Çünkü artık suç ve suçlu hareketliliği ve çeşitliliği uluslar arası veya küresel boyutlarda düşünmeyi ve mücadele etmeyi gerektirmektedir. Bu amaçla, Interpol ve Europol gibi uluslar arası kuruluşların sağladığı uygulamaya yönelik polis işbirliğinin yanı sıra, yabancı ülkelerin polis örgütleri ve Türk Polisi arasında bilgi ve tecrübe alışverişinin tesis edilmesine de çalışılmaktadır.

Güvenlik hizmetlerinin sunulmasında küresel olarak görülen ve polisin uyum sağlaması gereken iki gelişme ‘özelleştirme’ ve ‘sivilleşme’ dir. Bu iki gelişme ve değişim ‘postmodern’ olarak nitelendirilebilir. Çünkü bunlar, modern çağın bilinen bürokratik ve katı hiyerarşik polis sisteminin esnetilmesi anlamına gelmektedir. Özelleştirme ve sivilleşme aynı zamanda polis-halk işbirliğini güçlendiren, güvenlik hizmetlerinde halkın yardım ve katılımının gerçekleşmesine izin veren gelişmelerdir.

Güvenlik özelleştirmesi veya güvenlik hizmetlerinin özel kuruluşlar tarafından sunulması düşüncesi, kamu güvenlik hizmetlerine işlerlik, etkinlik ve verimlilik kazandırmak ve hem personel hem de mali açıdan tasarruf sağlama amacına yöneliktir. Ayrıca özel güvenlik, emniyet hizmetlerinin sunulması ve yönetilmesinde anlayış değişikliğinin bir sonucudur Bu anlayış değişikliği modern yönetim düşüncesinden postmodern düşünceye doğru bir değişiklik olarak nitelendirilebilir.

Özelleştirme gibi sivilleşme de global olarak poliste ihtiyaç duyulan bir değişim haline gelmiştir. Türkiye’de de bu gelişme gözlenmektedir. Türk Polis örgütüne son yıllarda binlerle ifade edilen sivil personel alınmaktadır. Alınma gibi ayrılma olayının

da yoğun olarak yaşanmasına rağmen, halen sivil personelin oranı yüzde beş civarındadır. Aslında büro işleri, sürücülük, sosyal ve teknik hizmetler için daha fazla sivil personel istihdam edilebilmelidir.

Ancak henüz demokratikleşme, insan haklarına saygılı olma, halkla her konuda uzlaşma içinde çalışma, güvenlik politikalarını belirleme sürecine halkın katılımını sağlama gibi 'modern' çağın gerekleri konusunda sorunları olan Türk Polis örgütünün nasıl 'postmodern'leşeceği konusunun da tartışmalı olduğu bilinmektedir.

Türk Polisinin zaten sürekli daha verimli, etkin, demokratik ve insan haklarına saygılı davranmak için ve bu konulardaki olumsuz imajı silmek için çalıştığı, fakat GB üyeliğinin ve AB'ne girme sürecindeki ilerlemelerin bu gelişmeye ivme kazandıracığı ve polisteki değişmeyi olumlu yönde etkileyip daha iyi bir düzeye gelmesini sağlayacağı söylenebilir. Ekonomik ve siyasi olarak güçlenen ve gelişen bir Türkiye başta terör olmak üzere, tüm siyasi sorunları daha kolay ve insan haklarına saygılı bir şekilde çözümlenebilecektir.

V. POLİSİN GELECEĞİ ÜZERİNE DEĞERLENDİRMELER

Tarihsel açıdan olduğu kadar uluslar arası olarak da polislik çok büyük çeşitlilik arz ediyor. Polisler her yerde aynı değil. Sadece organizasyon olarak değil, kurumun işleyişi, polislerin ve polisliğin sosyal yapısı da çeşitlilik arz etmektedir. "Polislerin her yerde aynı olmadığı" ifadesi, Bayley'e göre, polis "kavramı" dikkatlice tanımlandığında – tanımda belirsizlik bazı personelin nitelendirilmesi konusunda devam etse de- ancak mümkün olabilir. Bayley, polisi, fiziki güç kullanmak suretiyle bir toplumda insanlar arası ilişkileri düzenleyen ve bir grup tarafından yetkilendirilmiş insanlar olarak tanımlıyor (Bayley,1985:215).

Bu tanımlamadan yola çıkarak ve tarihsel açıdan incelediğimizde ve durumun tespitini de yaparak gelecek adına bazı değerlendirmeler yapmak mümkündür. Modern devletin oluşumuyla, devlet tarafından yönetilen ve maaşı ödenen polisin personel sayısı durumunun gelecekte de hakim durumda olacağı pek net değildir. Bayley, modern polislikte devlet tarafından yönetilen ve maaşı ödenen personel hakim durumda iken, gelecekte bunun değişmeden aynı şekilde devam edeceği konusunda netliğin bulunmadığını belirtiyor (Bayley,1985:216). Ancak devlet var oldukça devlete bağlı polis, devlet gücü şiddetle tehdit altında olduğu durumda dahi varlığını devam ettirecektir.

Bununla birlikte devlete bağlı polisin özellikle de nüfusun yoğun olduğu yerlerde suç önleme ya da halkın güvenlik ihtiyaçlarının karşılanmasında yetersiz kaldığı durumlarda özel polislik (güvenlik) görevlilerinin tesis edildiği görülmektedir ve bu durum gelecekte daha yoğun olarak yer alabilecektir. Ancak bu durumun kimin suçlu olup-olmadığı konusunun sivil görevlilerce belirlenmesi, devlet gücünün politik anlamda el değiştirmesi gibi sakıncaları bulunmaktadır.

Günümüzde polislik, suç ve suçlu çeşit ve sayılarının geçmişe oranla daha fazla ve yoğun olması nedeniyle görev açısından önemli derecede yoğunluk kazanmıştır. Hızla modernleşen ülkelerde nüfusun artması, suç oranlarını artıracak ve bu artış polis sayısındaki artışı getirecektir. Nüfusun polis sayısına oranı artmakla birlikte yüzölçümüne düşen polis sayısı artmış olacaktır. Böylelikle polis daha kalabalık olacak, daha görünür hale gelecektir. Bu belki suç kontrolündeki etkinliği artıracaktır.

Gelişen teknoloji bağlamında Bayley, yeni suç formlarının oluşmasının, gelecekte polisin ele alarak üstesinden gelmesi gereken çalışma (görev) ranjını büyük oranda değiştireceğini belirtiyor (Bayley,1985:219). Gelişen teknolojiye ve artan imkanlara rağmen, polisin kamu düzenin koruma, suçluları araştırma, ihtiyaç sahiplerine ve polise başvuranlara yardımcı olma, kalabalıkları kontrol etme, trafiği düzenleme gibi temel görevlerinin basitleşme (kolaylaşma) anlamında evrim geçireceği pek mümkün gözüküyor (Bayley,1985:219).

Teknoloji giderek daha fazla günlük hayata girmekte ve insan yaşamını daha da kolaylaştırmaktadır. Bu gün insanlar düne göre daha fazla iletişim kurabilmekte bilgi edinip, depolayıp bu bilgileri kolayca aktarabilmektedir. Ancak, tüm teknolojik gelişmelerde olduğu gibi bilişim teknolojilerinin de insan hayatına olumlu katkılarının yanı sıra bazı 'bireysel' ve 'toplumsal' olumsuz etkileri de bulunmaktadır. Sağlıklı bir şekilde kullanılmayan ve yasalar ile denetlenmeyen teknoloji kullanımının bireyin fiziki ve ruh sağlığı üzerinde yapabileceği olası olumsuz etkilerinden başlayarak, toplumsal barış ve bütünlük üzerine kadar uzanabilen etkileri bulunabilmektedir (www.izmirpolis.gov.tr/bilisim/siberetik.asp).

Öte yandan, teknolojinin suç işlemeyi de kolaylaştırdığı bir gerçektir. İnsanlar suç işleme ve suçlarını gizleme konusunda teknolojik yeniliklerden yararlanmaktadır. Dolayısı ile suç ile mücadelede 'güvenlik güçlerinin' başarılı olabilmesi için gelişmiş teknolojiyi kullanmaları artık bir tercih meselesi değil zorunluluktur. Suçla mücadelede teknolojinin kullanımı bir yandan klasik metotlara kıyasla daha etkin ve verimli olurken, öte yandan yine klasik metotlar kullanıldığında ortaya çıkabilecek 'görev suiistimalleri' ve 'insan hakları ihlallerini' asgariye indirmektedir.

Teknolojinin bu iki yararına karşın bir de kısa ve uzun vadede bireysel ve toplumsal zarar ve yan etkileri de olabilmektedir. Çok gelişmiş teknolojik imkanlara sahip olan güvenlik mensupları bireylerin özel hayatları hakkında düne göre hayal bile edilemeyecek bir kolaylıkta çok detaylı bilgiler elde edebilmektedirler. Suç ile mücadele için kaçınılmaz olan bu tür teknolojilerin kullanımı, gerekli yasal düzenlemeler yapılmaması ve 'meslek ahlak ve ilkeleri' ile kontrol edilmemesi durumunda yeni ve daha farklı insan hakları ihlallerini doğuracaktır. Teknolojinin güvenlik hizmetlerinde kullanımının yaygınlaştırılması bir zorunluluk olmasına karşın, muhtemel 'etik' sorunlar ve olumsuz 'sosyal etkiler' göz önünde bulundurularak gerekli önlemler çok geç kalınmadan alınmalıdır. Bilişim teknolojisini geliştiren ve bizden önce uygulamaya koyan ülkelerde yaşanmış olaylardan da örnek alınarak aynı hataların ülkemizde de tekrar edilmemesi sağlanmalıdır (www.izmirpolis.gov.tr/bilisim/siberetik.asp).

Gerçek hayatta karşılaşılan suç tipleri artık dijital ortamda da sıkça görülmektedir. Pornografik ve yasa dışı yayınlar, kredi kartı dolandırıcılığı, telif hakları ile korunan bilgisayar yazılımlarının kopyalanması gibi suçlar internet ve özellikle bilgisayarlar üzerinde sıklıkla işlenmektedir. Bilişim teknolojilerinin sağladığı ve yeterli bir şekilde denetlendiği söylenemeyecek imkanlarla, bir yandan çok yakın bir geçmişte hayal bile edilemeyecek kadar farklı suçlar işlenmektedir. İşlenen bu suçların faillerine ulaşmak için polis gelişen teknolojiyi en son haliyle ve sürekli takip etmek durumundadır. Bu durumun gelecekte daha da yoğunlaşacağını söyleyebiliriz.

Polislerin öncelikli varlık sebebi (raison d'être) can ve malı korumadır, ancak suçla ilgili problemlerde artış olduğundan temel amaçlarını yerine getirmede 'dikkat dağılması' diyebileceğimiz sapmalar görülebilir (Bayley,1985: 219). Devletin polise artan suç ve suçluluğu kontrol altına almak için ihtiyacı vardır. Dolayısıyla polisin gerek suç kapsamında gerekse de suç kapsamı dışında ilgilenmesi gereken birçok konu vardır.

Polisin başarılı olabilmesi için gelecek adına en açık çözümlerden biri, polisi sadece suçla mücadele konusuna odaklamak ve diğer halka hizmet konularını devletin diğer kurumlarına devretmektir (Bayley, 1985:220). Böylelikle polis can ve mala karşı tehdit yada tehlike söz konusu olduğunda acil müdahalede ve suçluları yakalamada daha da uzmanlaşabilecektir.

Günümüzde olduğu kadar gelecekte de, suçluları yakalamak ve soruşturmak için anlayışlı ve işbirlikçi halka ihtiyaç vardır ve bu daha da artacaktır. Bayley'e göre özellikle suç tehdidini azaltmada polisin rolü suçluları yakalamak ve onları suçlardan men etmek, uzaklaştırmaktan çok, toplumu mobilize ederek suça iten nedenleri tespit etmek / ettirmektir (Bayley, 1985: 222). Bunu yapmak için polis kendisini halka hizmet etmekten alıkoymayacak, ancak bunları yapmayı sosyal etkileşimin temel süreçler içerisinde olma fırsatları olarak değerlendirecektir. Kısaca etkin olarak suç önlemeyi sağlama konusunda daha başarılı olmak için kanunla ilgili olamayan veya kanuna uymayan durumları tespit edecektir.

Günümüzde, şüphesiz sadece Türkiye'de değil dünya çapında polislik daha çok özelleşiyor ve daha çok uzmanlık gerektiriyor. Aynı şekilde suçla mücadelede, özelleşme ve uzmanlaşma sadece etkin suç önlemenin değil, aynı zamanda halkla

işbirliğinin sağlanamaması yada eksik kalmasıyla daha da kötüleşebilir. Kısaca polislik çoğu ülkede öncelikli olarak halkın güvenliğini sağlama amaçlı, daha üstün yetenekler ve daha çok sorumluluklar içeriyor (Bayley, 1985:223).

Polisin hareket tarzı günümüzde olduğu gibi gelecekte de kanun ve yönetmeliklere sıkı sıkıya bağlı kalarak toplumun şikayet ve başvurularını değerlendirmek olacaktır. Gelişen teknoloji ve kavramlar ile güvensizliğin artması neticesi polis ten beklenen talepleri tamamıyla karşılayabilmek, tek başına bir kurumun üstesinden geleceği bir konu gibi gözükmemektedir. Bu yüzden polisin özellikle suç kavramı dışında kalan olaylar ve bununla ilgili talepler ile ilgilenme işini (konserler, maçlarda görev alma, kimsesizler ve serserilerle ilgilenme, okullarda sınavlarla ilgili görev alma vb.) devletin diğer kurumlarına devredilmesi gerekmektedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

MODERN POLİS KAVRAMINA İLİŞKİN UYGULAMALI BİR ARAŞTIRMA: BURSA İLİ EMNİYET MÜDÜRLÜĞÜ ÖRNEĞİ

I. ARAŞTIRMANIN GENEL TANITIMI, KAPSAMI VE PLANI

Polis örgütlerine genel anlamda bakıldığında kimi farklılıklarına rağmen, bazı tanımlamalarda görüldüğü gibi ortak özellikler taşıdığı görülmektedir. İlk polis görevlilerinden bugüne profesyonelleşme, uzmanlaşma ve kamusallaşma safhaları ile birlikte birçok gelişme sebebiyle “polis”, daha geniş bir anlam ve görev çeşitliliği kazanmıştır.

Günümüzde dünya polis teşkilatları ile Türk Polisi’ni karşılaştırmalı olarak incelemek bir gereklilik olarak görülmektedir. Polis geçmişte olduğu gibi bugün de suçlulara karşı mücadele vermektedir. Polis deyince aklımıza hemen gelen “suçlularla mücadele” kavramı bize aslında tarih ve yer belirtmeksizin polisin en büyük ortak görevini göstermektedir. Ancak polisin tanımı hemen hemen benzer çerçevede olmakla birlikte görev çeşitleri kültür, ekonomik ve sosyal yapı, bürokratik yapı farklılıkları ve yönetim sistemi farklılıkları sebebiyle ülkeden ülkeye değişmektedir. Günümüz modern devletleri temel alındığında bu devletlerin kurum ve kuruluşlarının da “devlet kurumu” olma özellikleri sebebi ile modern oldukları öne sürülebilir.

Türkiye’de modernleşme çabaları, yönetimde de modernleşmeyi gerektirmektedir. Bu yüzden Türk Polis Örgütü de modernleşme çabalarını uzun yıllardır sürdürmekte, yeni çıkan yasa,tüzük ve yönetmeliklerle merkezden taşra örgütüne doğru yönelen yenilikler ve bunların uygulamaları göze çarpmaktadır. Ancak bu normların ve uygulamalarının ne kadar yeterli olduğu konusu tartışılmaktadır. Özellikle insan hakları ihlalleri ve halkla ilişkiler konusunda polise gelen suçlamalar bu tartışmaları güncel kılmaktadır.

Türk polis örgütünde yıllardır sürdürülme eğiliminde olunan modernleşme, donanım açısından istenen noktada sayılabilir. Çağın gereklerine göre alımı yapılan alet ve gereçler suçlularla mücadele için gerekli ve yeterli olabilmekte, bununla birlikte bu teknolojiyi kullanacak personelin yeterli olmadığı zaman zaman görülmektedir.

Türkiye’de polisin çağın sosyal,siyasal, ekonomik ve bilimsel gelişmelere uygun bir yapıya kavuşturulması yönünde temel öncülleri belirlemek üzere yola çıkan bu tez çalışmasında, polis” ve “modern polis” kavramlarından yola çıkarak antik dönem, Ortaçağ ve günümüz modern toplumlarında polislik, modern polisin gelişimi, modern polislik kriterleri ile Türk Emniyet örgütünün sosyal ve organizasyonel yapısı ve gelişim süreçleri incelenmiştir.

Çalışmanın alan araştırması kısmında polis ve halk kesimine yönelik uygulanan ampirik araştırmada gelişen kavramlar ve teknolojik gelişmeler bağlamında modern polisliğin gereklerinin sağlanması açısından polis örgütünün, personel alımında yüksek standartta olması, gerekli temel eğitimin ve hizmet içi eğitimin modern devlet standartlarında olması, ancak bunların sağlanması amacıyla alınan ve eğitilen personelin de çalışma ve sosyal şartlarının iyileştirilmesi gerektiği savunulmaktadır. Sonuçta yönetim sisteminin yeniden yapılandırılması ve mevcut durumun gözden geçirilerek modern polislik kriterlerine adaptasyonun sağlanması savunulmaktadır.

A. Araştırmanın Konusu

Bu araştırma ilkece Türk polis örgütünü modernleşme bağlamında incelemeyi hedef olarak benimsemiştir. Modern polis ve Türk Emniyet Örgütü bağlamında, Bursa ili Emniyet Örgütü uygulamalar yapı ve işleyiş yönüyle araştırmanın konusunu oluşturmaktadır.

Araştırmada, Bursa ili Emniyet Örgütü’nün modern polislik durumu ve modern polisin tanımına ne kadar uyduğu sorgulanmaktadır. Günümüz modern polisinin, etkin, verimli, çabuk ve kaliteli hizmet verebilmesi amacıyla modern polisliğin gerekleri ve niteliklerinin belirlenmesi ve bunlara adaptasyon sağlanması öngörülmektedir.

Günümüzde çağın gereklerini yerine getirme adına temelde yapılması gereken, bilim ve teknoloji sayesinde değişen ve gelişen dünya şartlarına uyum sağlamaktır. Bunu takip etmek ve uyum sağlamak gereklidir, ancak yeterli değildir.

Emniyet örgütü toplum için yararlı olan şeyleri korumak ve zararlı olan şeylerle savaşmak üzere görevli bir güvenlik örgütüdür. Tüm toplumlarda polis, güvenliğin ve kamu düzeninin sağlanması ve suçun önlenmesi gibi sorumlulukları ile toplumsal yapının bütünleyici bir parçasıdır. Artık çağdaşlık yakalanan suçlu sayısı ile değil, halkla geliştirilen ilişkilerin niteliği, halka verilen güven ve suçu önleme sorumluluğuna halkın katılımını sağlama oranı ile değerlendirilmektedir.

Polisler meslek itibariyle toplumun tüm kesimleriyle değişik sebepler yüzünden karşı karşıya gelmektedirler. Sokaklarda işsiz, serseri insanlardan, doktora ; askerden, öğretim üyesine; esnaftan, öğrenciye ve hatta yine kendi meslektaşına kadar geniş bir toplum kesimi ile sürekli iletişim ve etkileşim halindedir. Uygulamalar bakımından genelde “pilot bölge” olarak Bursa ili ele alındığı için, Bursa ilinde görevli polisler ve vatandaşlar bu sürekli iletişim ve etkileşimin hangi düzeyde olduğunu belirlenmesi amacıyla tez çalışmamızın konusunu oluşturmaktadır

Bir saygınlık ve güven mesleği olan polisliğin toplumda saygınlık kazanması, polisin halka güven duygusu vermesine bağlıdır. Polis, bulunduğu toplumun, toplum yapısının en iyi yansıtıcısıdır. Yasaların uygulanması, huzurun sağlanması gibi çok sayıda modern görevleri olan polis örgütleri görevlerini toplumun diğer kuruluşları ile ve gerektiğinde halkla birlikte yönetmek zorundadır. Bursa ili Emniyet Örgütü de, tüm örgütü il içerisindeki uygulamalar bakımından temsil etmektedir. Bu yüzden araştırmamızda, Bursa polisinin halkın katılımını sağlama, yasaları uygulama, halka güven verme gibi kriterleri nasıl uyguladığı sorgulanarak genel anlamda polisin modernliği irdelenmiştir.

B. Araştırmanın Amacı

Modern polisliği incelerken günümüz polisinin ve yerel anlamda “Türk Polisi”nin “modern” bir özellik kazanması için hangi kriterleri gerçekleştirmesi gerektiği ve mevcut durumu itibariyle modern sayılıp sayılamayacağı tespit edilmeye çalışılmıştır.

Modern polisliğin gereği olan yerinden yönetim, global düşünce ve gelişime uyum sağlama, demokrasi ve insan haklarına saygı, politika ve uygulamalarda ‘meşruiyet’, eylem ve tutumlardan dolayı halka ve kamuoyuna karşı sorumluluk, güvenlik hizmetlerine halkın katılımını sağlama ve polis-halk ilişkilerini iyi bir düzeyde tutma gibi kriterlerin Türk Polis Örgütü tarafından gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

Toplumumuzun, gelişmiş toplumlar düzeyinde bir yaşam kalitesine ulaşması öncelikli hedefler arasındadır. Bu bakımdan topluma hizmet veren kolluk kuvvetlerinin görevlerini en iyi tarzda, verimli, profesyonel ve modern bir çizgide yapmaları gerekmektedir. Ancak bu gerekliliğin zorunlu kıldığı özellikleri sadece polisten ya da geniş anlamıyla güvenlik güçlerinden beklememek gerekir. Şahıslar hata yapabilir, fakat yapılan hataları bütün kuruma mal etmek yanlış ve sakıncalıdır. Birçok resmi ve özel kurumda olduğu gibi “toplam kalite”yi sağlama gayretleri gösterilebilir. Başarıya bireysel ve daha çok da kurumsal olarak ulaşmak personele en iyi imkanları sunmak ve sağlık, eğitim ve güvenlik konularında yatırımı kısıtlamamakla mümkün olabilir.

Günümüzde “modern polis” tanımlamasına uyacak personeli yetiştirmek amacıyla büyük yatırımlar ve gayretler ortaya koyulmaktadır. Polisi eğitmek için sağlanacak donanım, araç-gereç ve materyalden çok bilimsel araştırmalarla ortaya konan polis ve polislik çalışmalarını personele mükemmel tarzda sunmak gerekir. Üst düzeyde seçimi yapılacak personele, iyi eğitilmiş eğitimcilerle karşılaştırmalı olarak modern polislik yöntemlerini ve modern polis retoriğini öğreterek ve benimseterek istenen polislik düzeyine gelinebilir. Bununla birlikte eğitilecek ve bunları en iyi şekilde uygulayacak personelin de belirli sıkıntılardan arındırılması gerekmektedir. Örneğin, sosyal şartlarını ya da ekonomik durumunu iyileştirmek için sürekli kafa yoran veya ağır çalışma şartları altında yorulan bir polisin istenen düzeye çıkmasını sağlamak kolayca başarılamaz.

Dünya üzerindeki polis örgütleri, adaylık sürecinde ve meslek içi eğitiminde üniversitelerde açılmış bulunan “polis” kürsülerinin literatürü ile beslenmektedir. Suçla mücadeleden, halkla ilişkilere kadar birçok konuda yapılan bilimsel çalışmalar ve bunların değerlendirilmesi sonucu, polislik uygulamalarında ortaya çıkan başarısızlıklar ya da konjonktüre ait konularla ilgili çözüm yolları belirlenerek polislere öğretilmektedir. Bu noktada Türkiye’de polis örgütünün beslendiği bilimsel çalışmalar çok azdır. Bu yüzden bizce literatüre yeni bilgi ve teknikler eklemek için akademik çalışmaların sayısı artırılmalı, hatta bazı büyük üniversitelerde kürsüler açılmalıdır. Bu çalışmamızın amacı da bu kapsam da değerlendirilmelidir.

Polisin “modern” retoriği elde etmesi için sadece yukarıda saydığımız çalışmaları yapmak yeterli değildir. Polis uygulamalarını etkileyen toplumsal, sosyal ve psikolojik etmenlerin de ayrıca ele alınması gerektiği kanaatindeyiz.

C. Araştırmanın Önkabulleri ve Varsayımları

Alan araştırmasının ön kabullerini şöyle sıralayabiliriz:

- Araştırma, çalışmanın içeriği ve kapsamına uygun sonuçların alınabileceği bir alan olarak seçilen Bursa ilindeki görevli personel arasından ve sivil vatandaşlarımız arasından ilin değişik bölgelerinden seçilerek gerçekleştirilmiştir. Sorular mevcut yapıyı ve uygulamaları ortaya koyan, değerlendiren ve yeniden düzenlemenin yönünü birleyici nitelikte hazırlanmıştır.

- İl içerisindeki olanaklar doğrultusunda bir çok denekle yüz yüze görüşmeler yapılarak verilen yanıtların, çalışmanın anlam ve kapsamına uygun, anlaşılır nitelikte, doğru, isabetli, bilinçli ve yapıcı olduğu kabul edilmektedir.

- Araştırma konusu ile ilgili yapılan ankete katılımın çok yüksek oranda, hatta tam olması araştırma ile elde edilen bulguların tahlil ve analizinin yapılması arasında sağlıklı ve isabetli değerlendirme yapmayı kolaylaştırmıştır.

- Araştırma sonuçlarını değerlendirirken uygulamadan gelen deneyimlerin kullanılması ile hem teoride hem de pratikte geçerli olabilecek önerileri geliştirebilme olanağı doğmuştur.

Araştırmanın varsayımları ve sorgulama alanı oldukça geniş boyutta ele alınmıştır. Bunlardan önemli görülenlere kısaca değinilebilir.

- Günümüzde Türk Polis örgütünün polislik hizmetlerini tam olarak istenen düzeyde, kaliteli ve etkin olarak modern tarzda yerine getiremediği görülmektedir. Özellikleri halkla doğrudan ve yüz yüze görüşme imkanı olan yerel polis birimlerinin (mıntıkadaki polis merkezi, araştırma ve soruşturma birimleri) halkın istek ve beklentilerine uygun bir şekilde cevap veremedikleri bilinmektedir.

- Bu sorunun temel sebepleri arasında özellikle suçu önleme adına yeterince gayret gösterilmemesi, çoğunlukla gösterilse de belirli sıkıntılar (yakıt sorunu, bulunulan bölgenin yapısal ve sosyal anlamda düzensizliği, halkın umursamazlığı, polis-halk ilişkilerinin iyi olmaması vb. gibi) nedeniyle önleyici polislik hizmetlerinin yerine getirilememesi, verimli ve etkin çalışması gereken personelin düşük seviyedeki sosyal ve ekonomik şartlar, düzensiz çalışma saatleri ve ek görevler sebebi ile yıpranma ve motivasyon eksikliği, mevzuatın günün koşullarına uygun olmaması, politik müdahale ve adam kayırma, medyanın olumsuz etkisi sayılabilir.

- Ayrıca merkezi yönetim - yerel yönetim iletişim eksikliği ya da yetki karmaşası ve diğer sebeplerle etkin yönetim ve denetimin sağlanamaması personelin verimini ve etkinliğini etkilemektedir.

- Polis örgütü çok başarılı olsa, halkla ilişkileri istenen düzeyde sağlasa bile Türkiye'deki genel yönetim anlayışı nedeniyle halkın devlete ve siyasete (hükümete) olan güven kaybı polislere de aynen yansımacaktır. Bu bağlamda, devlet-topluma kopukluğu uzun dönemde çözülmesi gereken önemli bir sorundur ve bunun çözüm yollarından biri de bürokratik yönetim geleneğinin yavaş yavaş demokratik yönetim geleneğine dönüşmesini sabırla beklemektir.

- Her türlü politikadan bağımsız olarak ve özel kanunların haklılığını ve haksızlığını düşünmeden; zenginlikleri ve toplumsal konumları düşünülmeden, kamunun bütün üyelerine kişisel hizmet ve dostluk sunmaya hazır olarak hukukun karşısında tarafsız bir hizmet sergileyerek kamunun desteğini aramak günümüz polisliğinin gereğidir.

- Polis görevlerinin bağımlılık niteliğini taşıdığını unutmamak ve yargı yetkilerini gasp ediyormuş gibi görünmesine, kişilerin ve devletin hakkını teslim etmesini suçluluk hakkında yetkiliymiş gibi karar vermesini ve suçluyu

cezalandırmasını engellemek de 'modern polis' olma gayreti gösteren bir kurumun yerine getirmesi gereken önemli bir ölçüttür.

- Polisin başarı göstergesinin suç ve kargaşanın yokluğu olduğu bilinmekle birlikte günümüz polisliğinin görevler ve ek görevlerle çok yoğun bir durumda olması, polisin başarılı olmasını olumsuz etkilemektedir.

- Siyasal kayırmacılığa, hemşehricilik ile eş, dost ve akraba kayırmacılığının genel olarak bürokrasimizde ve özel olarak poliste sıkça rastlanmaktadır. Modern polis örgütlerinde bu türden kayırmacılığın olmaması, bununla birlikte Türk kamu yönetimi rejiminin dayandığı kariyer, liyakat ve tarafsızlık ilkelerine sıkıca uyulması gerektiği kanaatindeyiz.

- Suç ve suçlularla mücadele eden polisin motivasyonunu ve verimini etkileyen önemli bir etken de özellikle hırsızlık türleri (ev ve işyerlerinden hırsızlık, yankesicilik, kapkaççılık, dolandırıcılık gibi) için yasalarda belirlenmiş olan cezaların yetersiz olması, caydırıcı olmamasıdır. Polis sürekli aynı suçlularla uğraşmakta, suçlular kısa dönemli bir hapis cezasından sonra tekrar hırsızlık olaylarına yönelmektedir. Hırsızlık suçlarına belirlenen cezaların artırılması, ancak bununla birlikte, suçluların ıslahı için –ki hırsızlık suçlarını işleyenler genelde genç yaşlarda bulunmaktadır- bazı çalışmaların da yapılması gerektiği kanaatindeyiz.

- Türk polisinin meşruiyeti güç kullanmaya dayanmaktadır ve meşru güç de 'otorite' anlamına gelmektedir. Bu bağlamda Türkiye'de polisliğin otoriter bir sistem ile uygulandığı görülmektedir. Ancak modern ya da postmodern toplumun polisinin, elde olan imkanlar oranında gerçek uzlaşmaya dayalı bir meşruiyete sahip olması gerekir.

- Genel Müdürlük ve yerel birimler bazında polisin, ülkenin her yerinde halkın katılımını sağlamak amacıyla esaslı, organize ve koordineli çalışmalar yapması suçların önlenmesi veya azaltılması için önem arz etmektedir. Günümüz şartlarında polisin suç önlemede halkın katılımına ihtiyacı önceki yıllara oranla daha fazladır. Artan nüfus ve büyük illere göçler şehri gittikçe daha kozmopolit hale getirmekte, polis sayısı artırılsa da bu, suçu önemli düzeyde azaltmamaktadır.

- Suçun önlenmesi adına uzmanlaşmış polis birimlerinin kurulması, ilgili diğer (polis dışı) kurumlarla işbirliği içinde yerel ve ulusal nitelikte suç önleme projelerinin yürütülmesi ve sonuçta bu ülkenin daha güvenilir olması idealinin gerçekleşmesi bizce önceliklidir.

- Son yıllara kadar polise en çok eleştiri insan hakları ihlalleri konusunda gelmekteydi. Ancak bu alanda yapılan düzenlemelerle eleştiri konusu ihlaller yok denecek kadar azalmıştır. Bu konuda yapılması gereken temel noktanın eğitim olduğu bilinmekteydi. Halen devam etmesi gereken, AB-Türkiye ilişkileri bağlamında insan hakları eğitimidir. İnsan hakları alanında yapılan düzenlemelerin uygulamada da başarılması bu anlamda önemli ve gereklidir.

Netice itibariyle temel hipotezimiz; polis, polisin temel polislik uygulamalarını günümüz şartlarının elverdiği ölçüde yerine getirmeye çalıştığı, tam anlamıyla modern polis olarak nitelendirilemese de, uygulamalar bazında özellikle Kopenhag Kriterleri gibi bazı AB normlarına uyum sürecinde önemli mesafeler kat etmekte olduğu, ancak başta uygulamanın içindeki personelin mesleğe alımında üst standartın belirlenmesinden, eğitimine ve meslek-içi eğitimine, sosyal ve ekonomik koşullarının iyileştirilmesinden, çalışma şartlarının düzenlenmesine kadar bizzat personelle ilgili konularda düzenlemelere ihtiyaç olduğudur. Modernleşme, küreselleşme demokrasi, insan hakları gibi kavramlara polis örgütünün bakış açısını ve bu kavramlar karşısındaki durumunu değerlendirerek, bireysel ve toplumsal anlamda güvenlik sorunsalının üstesinden gelmekle birlikte, vatandaşların istek ve beklentilerine yanıt verebilen, etkin, verimli, hızlı ve modern nitelikte hizmet üretebilen polis örgütü meydan getirilmelidir.

D. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışma Türkiye'deki polis örgütünün merkez ve yerel birimlerini yapı ve işleyiş olarak kapsamaktadır. Birçok polislik uygulamasında 'pilot bölge' olarak kabul edilen Bursa ili temel alan olarak ele alınmıştır. Hemen hemen bütün illerdeki yerel birimlerin durumları, polislik uygulamaları ve halkla ilişkileri büyük benzerlik göstermektedir. Bursa'da bulunan birimler görev bakımından farklılıklara sahip olsalar da polislik uygulamaları bağlamında aynı özellikleri taşımaktadır.

Araştırma anket yoluyla yapılmıştır. Anketler ilde bulunan polis merkezleri , şube müdürlükleri, Kriminal Polis Laboratuvarı ve Polis Eğitim Merkezi personeli orantısız

temsil ile belirlenmiştir. Üç merkez ilçenin (Osmangazi, Nilüfer ve Yıldırım) değişik semtlerinden belirlenen vatandaşlara elden verilmiş ve doğrudan uygulanarak geri alınmıştır. Bursa'nın coğrafi konumu açısından değişik bölgelerindeki sivil vatandaşlar da rastlantısal örneklem ile anket kapsamında yer almıştır.

Araştırma polisler için 7'si kişisel bilgileri, 29'u polis ve polislik uygulamaları, polislikle ilgili problemleri, vatandaşlar içinse 5'i kişisel bilgileri 24'ü polis ve polislik uygulamaları ile polis-halk ilişkilerini kapsayan sorulardan oluşmaktadır. Çoktan seçmeli test tekniği ile kimi sorularda birden fazla yanıt istenen bir anket uygulanmıştır.

E. Araştırmanın Uygulanması

Anket ilgili kişilere, tamamı itibariyle elden ulaştırılmıştır. Kişilerden bir hafta içerisinde anketi yanıtlamaları ve göndermeleri talep edilmiştir.

Anket, üç merkez ilçedeki (polis merkezi) karakol (21), terörle mücadele (4), Kaçakçılık ve Organize Suçlar (5), Trafik (4), Polis Eğitim Merkezi (6), Bilgi-İşlem (4), Olay Yeri (11), Çevik-Kuvvet(13), Asayiş (4) ve diğer polis birimleri(3) olmak üzere toplam 75 polise ve üç merkez ilçede yaşayan 75 vatandaşa gönderilmiştir.

Yanıt verme açısından katılım tam olarak (% 100) sağlanmış ve soruların bazılarına cevap verilmemiştir.

F. Araştırmanın Evreni ve Örnekleme

Yapı ve işleyiş olarak Türk Polis Örgütünün geneli göz önüne alınarak, örgütün modernlik durumu ile ilgili bazı sonuçlar almak amacıyla araştırmamız Bursa ili sınırları içerisindeki işleyişle ilgili konuları da ele almaktadır.

Araştırmanın evreni, Türkiye’de bulunan bütün polis memurları ile komiser yardımcısı rütbesinden 1. sınıf emniyet müdürüne bütün amir ve müdürler olmasına karşın, zaman, emek ve maliyet faktörleri göz önüne alınarak, örgütün temelini oluşturan ve uygulamanın ilk eli olduklarından ildeki polis memurları üzerinde araştırma yapılmıştır. Bununla birlikte komiser yardımcısı ve komiser rütbesindeki bazı amirler de anket kapsamında yer almışlardır.

İl sınırları içerisinde görev yapan polislerden çeşitli birimlerde çalışan 75 polis ve yine il sınırları içerisinde yer alan merkez ilçelerde yaşayan işçi (14), memur (14), işveren (8), esnaf (11), öğrenci (17), ev hanımı (10) ve diğer meslek grupları (1)’ndan 75 vatandaş anket çalışmamıza temel olmuşlardır.

II. ARAŞTIRMADAN ELDE EDİLEN BULGULAR VE BUNLARIN GENEL OLARAK DEĞERLENDİRİLMESİ

Anket sorular belirtilen başlıklar altında değerlendirilebilir:

- Deneklerin kişisel özelliklerine göre değerlendirilmesi
- Polis ve polislik mesleğinin genel özellikleri ile ilgili kişisel görüşlerden elde edilen bulgular
- Polislik uygulamaları ve modern polislik kriterlerinin uygulanırılığı ile ilgili hem halkın, hem de polislerin görüşlerinden elde edilen bulgular.

Bulguların değerlendirilmesinde önce soru verilmiş, daha sonra bu soruya verilen yanıtlar tablo ile analiz edilmiştir. Analizler yapılırken deneklerin sayısı ve %sine büyük önem verilmiştir.

Alan araştırması ile elde edilen sonuçlar teori ve uygulama açısından değerlendirilmiş ve bir takım sonuçlara ulaşılmıştır. Bu sonuçlardan hareketle çalışmanın önerileri geliştirilmiştir.

Uygulamanın içerisinde bulunulması sebebi ile araştırma pratiğe dönük şekilde değerlendirilmiş ve ortaya uygulama ile teori arasındaki bazı farklılıklara değinilerek sonuçlar çıkarılmıştır. Bu sonuçlar araştırmada, tarihsel seyirde görev yükünün karşılaştırılması ve ideal olanı gerçekleştirme ya da “modern” olanı yakalama ve benimseme adına karşılaştırmalar ve gelecek adına öngörülerde bulunulması adına önem taşımaktadır.

A. Deneklerin Kişisel Özelliklerine Göre Değerlendirilmesi

1. Vatandaşların Kişisel Özellikleri :

Soru 1: “Cinsiyetiniz nedir?” sorusuna verilen yanıtlar ankete katılımı belirtmekte olup aşağıda tabloda gösterilmiştir. Anket vatandaşlar ve polis olarak iki ayrı grup denek üzerinde uygulandığından aynı ya da benzer sorular üzerinden değerlendirme yapılmıştır.

Ankete 75 polis ve 75 vatandaş olmak üzere toplam 150 denek katılmıştır. Ankete katılım ile ilgili bilgiler tablo 1’ de ve deneklerin cinsiyet dağılımı tablo 3’te gösterilmiştir.

Tablo 1: Ankete katılım

Katılımcılar	Vatandaşlar	
	Sayı	%
Ankete katılanların sayısı	75	100
Yanıt verenlerin sayısı	75	100

Tablo 2: Cinsiyet dağılımı

Katılımcılar	Vatandaşlar	
	sayı	%

Erkek	43	57,3
Bayan	32	43,7

Verilen bilgilerden de anlaşıldığı gibi ankete vatandaşlar tam olarak katılmıştır.

Soru 2 : “Yaşınız aşağıdaki yaş gruplarından hangisine girmektedir?” sorusuna verilen yanıtlar aşağıda tablo 3’ de gösterilmiştir.

Tablo 3: Vatandaşların yaş dağılımı

Yaş grupları	15-25		26-35		36-45		46-55		55’ten yukarı	
	sayı	%	Sayı	%	sayı	%	sayı	%	sayı	%
Vatandaşlar	25	33	12	16	12	16	13	17,3	13	17,3

Verilen bilgilerden anlaşılacağı gibi, ankete vatandaşlardan genelde genç olanların katıldığı görülmektedir.

Soru 3 : “Medeni haliniz?” sorusuna verilen yanıtlar aşağıda tablo 4’te gösterilmiştir.

Tablo 4: Medeni hal

Medeni hali	Evli		Bekar	
	Sayı	%	sayı	%
Vatandaşlar	38	50,6	37	49,4

Ankete katılan vatandaşların evli-bekar dağılımının hemen hemen eşit olmasına rağmen,

Soru 4 : “Tahsil durumunuz nedir?” sorusuna verilen yanıtlar aşağıda tablo 5’te olduğu gibidir.

Tablo 5: Deneklerin tahsil durumu

Tahsil durumu	İlkokul		Ortaokul		Lise		Yüksekokul veya Fakülte	
	sayı	%	Sayı	%	sayı	%	sayı	%
Vatandaşlar	8	10,6	15	20	21	28	31	41,3

Ankete yanıt veren deneklerin önemli bir oranda iki yıllık yüksekokul ya da 4 yıllık fakülte mezunu olduğu görülmektedir.

Soru 5 : Vatandaşlara sorulan “Mesleğiniz nedir?” sorusuna verilen yanıtlar aşağıda tablo 6’da gösterilmiştir.

Tablo 6: Vatandaşların meslek dağılımı

Meslek dağılımı	işçi		Memur		işveren		esnaf		öğrenci		Ev hanımı		diğer	
	sayı	%	sayı	%	sayı	%	sayı	%	sayı	%	sayı	%	sayı	%
Vatandaşlar	14	18,6	14	18,6	8	10,6	11	14,3	17	22,4	10	13,2	1	1,3

Ankete yanıt veren vatandaşların meslek grubu dağılımında öğrencilerin oranı önemli bir pay oluşturuyor, ancak diğer meslek grupları da yaklaşık oranlara sahipler.

2. Polislerin Kişisel Özellikleri :

Soru 1: “Cinsiyetiniz nedir?” sorusuna verilen yanıtlar ankete katılımı belirtmekte olup aşağıda tablo 7’de gösterilmiştir.

Tablo 7 : Cinsiyet dağılımı

Katılımcılar	Polisler	
	sayı	%

Erkek	64	85,3
Bayan	11	14,6

Ankete yanıt veren polislerin % 85'i erkektir. Önceki belirtildiği gibi Türk polis örgütünün bir alt- kültürü özelliği olan 'erkeklerin çoğunlukta olduğu bir kurum olma' özelliğini burada görebiliyoruz.

Soru 2 : "Yaşınız aşağıdaki yaş gruplarından hangisine girmektedir?" sorusuna verilen yanıtlar aşağıda tablo 8' de gösterilmiştir.

Tablo 8 : Polislerin yaş dağılımı

Yaş grupları	24-30		31-35		36-40		41-45		46-50	
	sayı	%	sayı	%	sayı	%	sayı	%	sayı	%
Polisler	39	52	18	24	13	17,3	5	6,6	0	0

Verilen bilgilerden anlaşılacağı gibi, ankete polislerden genelde genç olanların katıldığı görülmektedir

Soru 3 : "Medeni haliniz?" sorusuna verilen yanıtlar aşağıda tablo 9'da gösterilmiştir.

Tablo 9: Medeni hal

Medeni hali	Evli		Bekar	
	Sayı	%	sayı	%
Polisler	22	29,3	53	70,7

Ankete katılan polislerin % 70,3 oranında bekar olduğu görülmektedir. Bunun etkenlerinden ilkinin tablo 4'te görüldüğü gibi ankete katılan polisler arasında gençlerin önemli bir orana sahip olması,diğer önemli etkenin de ekonomik sebepler olduğu söylenebilir.

Soru 4 : Polislere sorulan “Kaç tane çocuğunuz var?” sorusuna verilen yanıtlar aşağıda tablo 10’da gösterilmiştir. Bu soru polislerin ekonomik ve sosyal durumları ile ilgili olarak soruldu.

Tablo 10 : Polislerin sahip oldukları çocuk sayısı

Çocuk sayısı	Çocuk yok		1		2		3		4 ve üstü	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	sayı	%
Polisler	22	29,3	23	30,6	22	29,3	6	8	2	2,6

Ankete katılan polislerin % 30 civarında çocuk sahibi olmadığı, yine % 30 civarında tek çocuk sahibi ve yaklaşık aynı oranda iki çocuk sahibi oldukları görülmektedir.

Soru 5 : “Tahsil durumunuz nedir?” sorusuna verilen yanıtlar aşağıda tablo 11’de olduğu gibidir.

Tablo 11: Deneklerin tahsil durumu

Tahsil durumu	İlkokul		Ortaokul		Lise		Yüksekokul veya Fakülte	
	Sayı	%	sayı	%	sayı	%	sayı	%
Polisler	0	0	18	24	26	34,6	31	41,3

Ankete katılan polislerin önemli oranda yüksekokul veya fakülte mezunu oldukları görülmektedir.

Soru 6 : Polislere sorulan “Yabancı dilinizin seviyesi nedir?” sorusuna verilen yanıtlar tablo 12’de gösterilmiştir.

Tablo 12: Polislerin yabancı dil seviyesi

Yabancı dil seviyesi	Yok veya yok denecek kadar az		Az düzeyde		Orta düzeyde		İyi düzeyde		Çok iyi düzeyde	
	sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	sayı	%	sayı	%
Polisler	28	37,3	19	25,3	19	25,3	4	5,3	5	6,6

Tabloda görüldüğü gibi polislerin yabancı dil durumu genel olarak az düzeyde, yani basit kelimeleri anlayacak düzeyde ya da yok veya yok denecek kadar az durumdadır.

Soru 7 : Polislere sorulan “Bilgisayarı hangi düzeyde kullanabilirsiniz?” sorusuna verilen yanıtların dağılımı tablo 13’te gösterilmiştir.

Tablo 13 : Polislerin bilgisayar kullanabilme düzeyi

Bilgisayar kullanabilme düzeyi	Kullanamam		Çok az kullanabilirim		İyi kullanıcıyım		İnternet sayfası hazırlayabilirim		Program yapım geliştirebilirim	
	sayı	%	sayı	%	sayı	%	sayı	%	Sayı	%
Polisler	28	37,3	19	25,3	19	25,3	4	5,3	5	6,6

Ankete katılan polislerin önemli oranda (% 37,3) bilgisayar kullanmayı bilmedikleri ya da çok az kullanabildikleri (% 25,3) görülmektedir. İyi derecede bilgisayar kullanan polislerin oranı ise toplam (% 37,3). Halbuki modern polis olabilmek için çağın gereklerini önemli oranda başarmak gerekir. Bilgisayar ve internet kullanımının yüksek düzeyde olması, diğer teknolojik gelişmeleri takip etme ve suçlularla en iyi şekilde, modern tarzda mücadele için bizce önem arz etmektedir.

B. Araştırmanın Varsayımları ve Sorgulama Alanına İlişkin Bulgular ve Bunların Değerlendirilmesi

1. Vatandaşların ‘Polis’ ve ‘Modern Polis’ Kavramları ile Yerel Polis Birimlerinin Uygulamaları Hakkındaki Görüşlerinden Elde Edilen Bulgular

Soru 8: “Polis hakkındaki görüşleriniz aşağıdakilerden hangisine daha çok uymaktadır?” sorusuna verilen yanıtlar aşağıda tablo 14’te gösterilmiştir.

Tablo 14: Polis hakkındaki görüşler

Polis hakkındaki görüşler	sayı	%
Toplumda huzur ve güvenin teminatıdır	33	44
Devletin maaşlı memurudur	18	24
Anayasa ve hukuk devletinin kurallarını uygulamasını sağlayan kimsedir	15	20
Fikrim yok	9	12

Anket katılan vatandaşların yarıya yakını “polisi” toplumda “huzur ve güvenin teminatı” olarak tanımlıyor. Bu tanım polise destek veren, seven halkın polis hakkındaki görüşleri olarak belirtilebilir. % 20’lik bir oran da objektif ve polisi pek yakın hissetmeyenlerin görüşleri olarak söyleyebiliriz. Hemen hemen %25 gibi bir orana sahip olan denekler de polis hakkında olumsuz düşünceleri olan ya da ön yargısı olan kişiler olarak değerlendirilebiliriz.

Soru 7 : “Polislik mesleğini kendinize uygun bir meslek grubu olarak bulur musunuz?” sorusuna verilen yanıtlar aşağıda tablo 15’te gösterilmiştir.

Tablo 15: Polislik mesleği

Polislik mesleğini kendinize uygun bir meslek grubu mu?	Evet	Hayır	Bilemiyorum
Sayı	19	48	8
%	25,3	64	10,6

Soru 8 : “Cevabınız evetse gerekçeniz aşağıdakilerden hangisidir?” sorusuna verilen yanıtlar aşağıda tablo 16’da gösterilmiştir.

Tablo 16 : Cevabınız evetse gerekçesi nedir?

Cevabınız evetse gerekçeniz	sayı	%
Üniformanın verdiği kuvvet imajı	4	21

Polisin her türlü yetkiye sahip olması	7	37
Polislerin kaba kuvvet kullanımı	0	0
Gelir durumunun iyi olması	4	21
Diğer	4	21

Ankete katılan deneklerden polisliği kendisine uygun bir meslek olarak görenlerin önemli bir oranı (% 37) “polislin her türlü yetkiye sahip olması” şikkını biraz abartılı olmakla beraber seçtiler. Gelir durumunun iyi olması dolayısı, üniforma ya da diğer sebepler ile polisliği seçebilecek kesim ise % 21’erlik orana sahiptir.

Soru 9 : “Cevabınız hayırsa gerekçeniz aşağıdakilerden hangisine uymaktadır?” sorusuna verilen yanıtlar aşağıda tablo 17’de gösterilmiştir.

Tablo 17 : Cevabınız hayırsa gerekçeniz nedir?

Cevabınız hayırsa	Sayı	%
Polisliğin çok saygınlığı yok	8	10,6
Polislik ağır, çalışma saatleri düzensiz bir meslek	21	28
Polislik tehlikeli bir meslek	4	5,3
Polislik çok sorumluluk ve sabır gerektiren bir meslek	14	18,6
Diğer	1	2,1

Polislik mesleğini kendisine uygun bir meslek olarak görmeyen % 64’lük orana sahip denekler arasında, temel sebep olarak “polisliği ağır, çalışma saatleri düzensiz bir meslek” olarak görmeleri sayılabilir. İkinci önemli sebep ise “polisliği çok sorumluluk ve sabır gerektiren bir meslek” olarak görmeleridir. Ankete katılan denekler arasında “polisliği tehlikeli bir meslek olarak” görmeleri sebebi ile uygun bir meslek olarak tanımlamayanlar ise % 5,3 ile en düşük orana sahip.

Soru 10 : “Bugüne kadar polisle yüz yüze kaç defa görüştünüz?” sorusuna verilen yanıtlar aşağıda tablo 18’de gösterilmiştir.

Tablo 18 : Polisle yüz yüze kaç defa görüştünüz?

Polisle yüz yüze kaç defa görüştünüz	Sayı	%
Hiç	15	20
Birkaç kez	24	32
Çok	36	48

Ankete katılan deneklerin yarıya yakını (% 48) çok defa polisle yüz yüze görüştüğünü belirtiyor. Polis bir kamu çalışanı olması sebebi ile halkla bir çok kez karşı karşıya kalıyor. Polisin her an toplum içinde olması ve insanlar arası ilişkileri düzenleme durumunda olması insanları çok kez polisle görüşme durumunda bırakıyor. Böyle olması bu açıdan normal sayılabilir.

Soru 11 : “Polisle şimdiye kadar hangi sebeplerle telefonla veya yüz yüze görüştünüz?” sorusuna verilen yanıtlar aşağıda tablo 19’da gösterilmiştir.

Tablo 19 : Polisle hangi sebeplerle görüştünüz?

Polisle hangi sebeplerle görüştünüz	sayı	%
Şikayette bulundum	8	10,6
İhbarda bulundum	10	13,3
Müracaatta bulundum	11	14,6
Polisin soru veya isteklerine cevap verdim	33	44
Polis, suç ve suçlulara karşı beni uyardı	13	17,3

Ankete katılanlar “polisle hangi sebeplerle telefonla veya yüz yüze görüştünüz” sorusuna büyük oranda (% 44) “polisin soru veya isteklerine cevap verdim” demişlerdir. Anlaşılacağı üzere polis şehir yaşamı için düşünüldüğünde toplumun hemen her kesimi ile çoğunlukla soru ve isteklerine cevap arayarak ya da suç ve suçlulara karşı uyararak görüşmektedir.

Soru 12 : “Polisle en son görüştüğünüzde size karşı davranışı nasıldı?” sorusuna verilen yanıtlar aşağıda tablo 20’de gösterilmiştir.

Tablo 20 : Polisin size karşı davranışı nasıldı?

Polisin davranışı nasıldı	sayı	%
Gayet nazik, güler yüzlü ve sıcak	22	29,3
Resmi tarzda	22	29,3
Normal vatandaş gibi	12	16
Biraz kaba, incitici	10	13,3
Çok kaba	9	12

Ankete katılan denekler polisle en son karşılaştıklarında nasıl bir davranışla karşılaştıkları yönündeki soruya ‘biraz kaba, incitici ya da çok kaba davranıldığı’ şeklinde toplam olarak yaklaşık % 25 oranında yanıt vermişlerdir. % 25’lik oranda istenmeyen davranış biçimine uğrama, ‘modern’ olmaya çalışan bir kurum için elbette istenmeyen bir durumdur.

Halkla ilişkilerini en iyi düzeyde tutan bir kurum başarılı olabilir. Suçu önleme adına halkın desteğini almak halkla iyi ilişkiler içerisinde olmayı gerektirir. Polisin imajının iyi olması polisin halka, halkın da polise iyi davranma ve iyi niyetli olmasına bağlıdır.

Soru 13 : “Polisin mesleğinde yeterli bilgi ve kültüre sahip olduğuna inanıyor musunuz?” sorusuna verilen yanıtlar aşağıda tablo 21’de gösterilmiştir.

Tablo 21 :Polis mesleğinde yeterli bilgi ve kültüre sahip mi?

Polisin mesleğinde bilgi ve kültürü	Sayı	%
İnanıyorum	14	18,6
Daha iyi hale getirilebilir	42	56
Memnun değilim	16	21,3
Fikrim yok	3	4

Ankete katılan deneklerin % 56'sı polisin mesleğinde yeterli bilgi ve kültüre sahip olduğuna inanıyor, ancak daha iyi hale getirilebilir görüşünde bulunuyor. Bununla birlikte % 18,6'sı da polisin mesleki bilgi ve kültürünün yeterli olduğu kanaatindedir. Böyle olmadığına inanan % 21'lik oranı da pek az bir oran olarak görmemek gerekir.

Soru 14 : “Polisin en çok eleştirdiğiniz yönü nedir?” sorusuna verilen yanıtlar aşağıda tablo 22’de gösterilmiştir.

Tablo 22 : Polisin en çok eleştirdiğiniz yönü nedir?

Polisin en çok eleştirdiğiniz yönü	Sayı	%
Suçluların yakalanmasında yetersiz kalınması	14	18,6
Suçlulara kötü muamelede bulunulması	9	12
Başvuruda bulunan vatandaşa gerektiği kadar ilgilenilmemesi	17	22,6
Polisin inisiyatif ve yetki kullanırken objektif olmaması	33	44
Fikrim yok	2	2,6

Ankete yanıt veren denekler polisi en çok inisiyatif ve yetki kullanırken objektif olmadığı yönünde eleştiriyor. Bu eleştiri oranı yarıya yakındır, yani % 44 gibi bir orana sahiptir. Polisin, politik etki ve diğer baskı gruplarının müdahalesi sebebi, rüşvet, adam kayırma ve diğer bazı faydaları sağlama amacıyla zaman zaman inisiyatif ve yetkilerini kötü ya da objektif olmayan tarzda kullandığı görülebilmektedir. Bu durum bizzat yetki ve inisiyatif kullanılan insanlar üzerinde olumsuz ve uzun ömürlü aksi etkiler bırakabilmektedir. Adaleti eşit dağıtmak için devletin halka ulaşabilen eli olan polis, ankette de görüldüğü gibi “suçlulara kötü muamele” eleştirisini en az oranda (% 12) alırken, inisiyatif ve yetkiyi objektif kullanmama yönüyle önemli düzeyde eleştiri almaktadır.

Soru 15 : “Polisin en çok takdir ettiğiniz yönü nedir?” sorusuna verilen yanıtlar aşağıda tablo 23’te gösterilmiştir.

Tablo 23 : Polislin en çok takdir ettiğiniz yönü nedir?

Polislin en çok takdir ettiğiniz yönü	Sayı	%
Suçluları yakalamada başarılı olması	11	14,6
Müracaat edildiğinde yakın ilgi gösterilmesi	12	16
Zor şartlara rağmen özveriyle çalışmaları	32	42,6
Halka güven vermeleri	20	26,6

Ankete yanıt veren deneklerin önemli bir oranı (% 42,6) polislerin en çok takdir ettikleri yönü ‘zor şartlara rağmen özveriyle çalışmaları olarak belirtmektedirler. ‘Suçluları yakalamada başarılı olma’ yönü ise en az takdir gören yön olarak görülmektedir.

Soru 16 : “Modern polislik için ilk şart nedir?” sorusuna verilen yanıtlar aşağıda tablo 24’te gösterilmiştir.

Tablo 24 : Modern polislik için

Modern polislik için ilk şart nedir?	sayı	%
Polislerin sosyal ve ekonomik koşullarının iyileştirilmesi	19	25,3
Nitelikli ve profesyonel meslek eğitimi verilmesi	35	46,6
Polislikle ilgili yasa ve mevzuatlardaki eksiklerin giderilmesi	7	9,3
Polislin hizmet ettiği halkın da modern durumda olması	14	18,6

Vatandaşların modern polislik için ilk şartı ‘nitelikli ve profesyonel meslek eğitimi verilmesi’ olarak görmeleri önemli düzeyde bir orana (% 46,6) sahip. İlgili yasa ve mevzuatlardaki eksiklerin giderilmesi bizzat polisler için önem arz etmekle birlikte, vatandaşlar % 9,3 oranında bu eksikliklerin giderilmesi üzerinde durmuşlardır.

Soru 17 : “Polislin görevini yerine getirirken hatalı ya da kötü davranmasının sebepleri nelerdir?” sorusuna verilen yanıtlar aşağıda tablo 25’te gösterilmiştir.

Tablo 25 : Polisin hatalı ya da kötü davranması

Polisin davranışları	sayı	%
Eğitiminin yetersiz olması	20	26,6
Sosyal şartlarının iyi olmaması	18	24
Çalışma şartlarının ağır ve düzensiz olması	27	36
Üstlerce denetimin az ve yetersiz olması	10	13,3

Ankete katılan vatandaşların önemli bir çoğunluğu Polisin görevini yerine getirirken hatalı ya da kötü davranmasının sebepleri arasında ilk “çalışma şartlarının ağır ve düzensiz olması” seçeneğini görürken, “eğitiminin yetersiz olması” ve “sosyal şartlarının iyi olmaması” seçeneklerini de birbirine yakın oranda (% 26,6 - % 24) seçmişlerdir. Bununla birlikte hatalı ya da kötü davranma sebepleri arasında “üstlerce denetimin az ve yetersiz olması” pek önemsenmemektedir, yani vatandaşlar üstlerce denetimin az ve yetersiz olması ile hatalı ya da kötü davranma arasında önemli bir ilinti görmemekte ya da denetimi yeterli bulmaktadırlar.

Soru 18 : “Bir polise derdinizi anlatırken iyi iletişim kurabiliyor musunuz?” sorusuna verilen yanıtlar aşağıda tablo 26’da gösterilmiştir.

Tablo 26 : Polisle iyi iletişim kurabiliyor musunuz?

Polisle iletişim	sayı	%
Evet	47	62,6
Hayır	16	21,3
Bir polisle hiç konuşmadım	12	16

Ankete katılan deneklerin önemli bir çoğunluğu (% 62,6) polisin halkla iletişimini yeterli bulmaktadırlar. Polise herhangi bir konuyu anlatarak o konuda istenen yanıtı ya da davranışı görme konusunda polis üst düzeyde bir olumlu görüntü vermektedir.

Soru 19 : “Bir suçla karşılaştığınızda ne şekilde hareket edersiniz?” sorusuna verilen yanıtlar aşağıda tablo 27’de gösterilmiştir.

Tablo 27 : Suça karşı tavrınız?

Suçla karşılaştığınızda hareket tarzınız	sayı	%
Görmezden gelirim	10	13,3
‘155 Polis İmdat’ı ararım	38	50,6
Müdahale imkanı varsa müdahale ederim	19	25,3
Sadece seyrederim	8	10,6

Ankete katılan vatandaşların % 50,6’sı bir suçla karşılaştığınızda ne şekilde hareket edersiniz sorusuna “155 Polis İmdat’ı ararım” yanıtı vermiştir. Geriye kalan deneklerin yine yarısı (% 25,3) “müdahale imkanı varsa müdahale ederim” yanıtı vermişlerdir. Bu veriler vatandaşların suçla karşılaştıklarında pek de suça karşı duyarsız olmadıklarını göstermektedir. Ancak toplam olarak yaklaşık % 24 oranında “Görmezden gelirim” ve “Sadece seyrederim” demektir ki, bu oran da azımsanmayacak bir düzeydedir. Bu sorunun sebepleri ve çözüm yolları polis-halk ilişkileri bağlamında ayrı bir araştırma konusu olarak değerlendirilebilir.

Soru 20 : “Polis sizce mesleğini profesyonel olarak yapıyor mu?” sorusuna verilen yanıtlar aşağıda tablo 28’de gösterilmiştir.

Tablo 28 : Polis profesyonel mi?

Polis profesyonel mi?	sayı	%
Evet	17	22,6
Hayır	26	34,6
Çoğu polis profesyonel olarak yapıyor	13	17,3
Az sayıda polis profesyonel olarak yapıyor	19	25,3
Fikrim yok	0	0

Modern polisliğin gelişim süreçlerinde ele aldığımız profesyonelleşme süreci bağlamında “polis sizce mesleğini profesyonel olarak yapıyor mu?” sorusuna deneklerin

% 34,6'sı "hayır" yanıtını verirken, "Az sayıda polis profesyonel olarak yapıyor" diyenlerin oranının % 25,3 olduğu görülmektedir. Polisin profesyonelliği konusunda toplam % 60 oranında olumsuz yanıt gelmektedir.

Soru 21 : " 'Modern polis kavramı size neyi ifade ediyor?' sorusuna verilen yanıtlar aşağıda tablo 29'da gösterilmiştir.

Tablo 29 : Modern polis kavramı

Modern polis kavramı	sayı	%
Donanımı en üst düzeyde olan polisi	8	10,6
Uzman, profesyonel ve çağı takip eden saygın polisi	33	44
Halkla işbirliğini en iyi şekilde kuran polisi	28	37,3
Hiçbiri	6	8

Ankete katılanlar modern polis kavramı için en uygun ifadenin "uzman, profesyonel ve çağı takip eden saygın polis" olacağını düşünmektedirler. Ancak "halkla işbirliğini en iyi şekilde kuran polisi" modern polis olara tanımlayanların oranı da yaklaşık aynı orana sahip bulunmaktadır. Her iki tanımı içeren yani, uzman, profesyonel ve çağı takip eden saygın polis, aynı zamanda halkla işbirliğini en iyi şekilde sağlarsa halkın gözünde tam anlamıyla modern polis olacaktır.

Soru 22 : "Sizce Emniyet Teşkilatı devlet sırrı gerektirmeyen her türlü faaliyetinden, meydana gelen olumsuzluklardan (kötü muamele, rüşvet, yolsuzluk olayları) dolayı kamuoyu tarafından sorgulanabiliyor mu?" sorusuna verilen yanıtlar aşağıda tablo 30'da gösterilmiştir.

Tablo 30 : Polis kamuoyu tarafından sorgulanabiliyor mu?

Polis kamuoyu tarafından sorgulanabiliyor mu?	Sayı	%
Evet	21	28
Hayır	46	61,3
Cevapsız	8	10,6

Ankete katılan vatandaşların yarısından fazlası (% 61,3) polisin en çok eleştirildiği konularda kamuoyu tarafından sorgulanabildiğine inanmıyor. Halbuki özellikle polisiye olayları takip eden basın ve medya, halka en yakın durumda olan ve sürekli görüş alanında bulunan polisi gayri-resmi denetiminde bulundurmaktadır. Ancak elbette yetkisini kötüye kullananlar çeşitli zamanlarda tespit edilmekte ve haklarında gerekli soruşturma yapılarak adliyeye sevk edilmektedirler.

Soru 23 : “Cevabınız hayır ise bunun sebebi aşağıdakilerden hangisine uymaktadır?” sorusuna verilen yanıtlar aşağıda tablo 31’de gösterilmiştir.

Tablo 31 : Cevabınız ‘hayır’ ise sebebi

Cevabınız ‘hayır’ ise sebebi	Sayı	%
“Başım belaya girmesin” düşüncesi	11	23,9
Türk toplumunun kapalı, duyarsız ve sorumluluğunun bilincinde olmayan yapısı	9	19,5
Emniyet Teşkilatının kapalı, dışa açık olmayan yapısı	9	19,5
Türkiye’de demokrasinin henüz tam yerleşmemiş olması	17	36,9

Ankete katılan deneklerden “Sizce Emniyet Teşkilatı devlet sırrı gerektirmeyen her türlü faaliyetinden, meydana gelen olumsuzluklardan (kötü muamele, rüşvet,yolsuzluk olayları) dolayı kamuoyu tarafından sorgulanabiliyor mu? Sorusuna “hayır” yanıtı verenlerin yaklaşık dörtte biri (% 24) “Başım belaya girmesin düşüncesi” sebebi ile, yaklaşık % 37’lik oranda da “Türkiye’de demokrasinin henüz tam yerleşmemiş olması” sebebi ile olumsuz yanıt vermektedirler.

Soru 24 : “Kendinize en yakın hissettiğiniz polis birimi hangisidir?” sorusuna verilen yanıtlar aşağıda tablo 32’de gösterilmiştir.

Tablo 32 : En yakın hissettiğiniz polis

Kendinize en yakın hissettiğiniz polis	sayı	%
Trafik polisi	15	20
Karakol polisi	28	37,3

Asayiş polisi	14	18,6
Terör polisi	9	12
Diğer	9	12

Polis-halk ilişkileri bağlamında değerlendirildiğinde vatandaşların en çok (% 37,3 oranında) Karakol polisini kendilerine en yakın hissettiklerini belirtmişlerdir. Bir olayla ya da suçla karşılaşıldığında en yakın birim gerçekten en yakın polis merkezi olmakla birlikte, sürekli olarak ve çoğunlukla karşılaşılan birim de olması sebebi ile “karakol polisi” önemli bir orana sahiptir.

Soru 25 : “Kendinize en uzak hissettiğiniz polis birimi hangisidir?” sorusuna verilen yanıtlar aşağıda tablo 33’te gösterilmiştir.

Tablo 33 :En uzak hissettiğiniz polis

Kendinize en uzak hissettiğiniz polis	sayı	%
Çevik kuvvet polisi	19	25,3
Trafik polisi	20	26,6
Terör polisi	31	41,3
Asayiş polisi	5	6,6
Diğer	0	0

Polis-halk ilişkileri bağlamında değerlendirildiğinde vatandaşların en çok (% 37,3 oranında) Terör polisini kendilerine en uzak hissettiklerini belirtmişlerdir. Bu durum tahmin ediyoruz ki biraz da “terör” isminin ve anlamının soğukluğundan kaynaklanmaktadır. Bununla birlikte diğer sebepleri de ortaya koymak önem arz etmektedir.

Soru 26 : “Polis teşkilatına ve polise güven duyuyor musunuz?” sorusuna verilen yanıtlar aşağıda tablo 34’te gösterilmiştir.

Tablo 34 : Polise güven duyuyor musunuz?

Polise güven	sayı	%
Duyuyorum	27	36

Zaman zaman şüphe duyuyorum	29	38,6
Duymuyorum	15	20
Fikrim yok	4	5,3

Polis teşkilatına ve polise güven duymayanların oranı % 20'dir ve bu oran "zaman zaman şüphe duyan" % 38,6'lık oranla birlikte deneklerin yarısından fazlasını oluşturmaktadır. Basın ve medya vasıtası ile tüm örgütün ve bizzat Bursa halkının karşılaştığı uygulamalar açısından Bursa ili Emniyet örgütünün "güven verme" kriterini henüz tam anlamı ile yerine getiremediği bu verilerden yola çıkarak söylenebilir. Şüphesiz bu durumun kimi bilimsel araştırmalara konu olan "polisim imaj sorunu" ile yakından ilgisi vardır. Bununla birlikte polise güven duyanların oranı % 36'dır ve "zaman zaman şüphe duysa" da polise güvenenlerle (% 38,6) birlikte % 75 civarında orana ulaşıyor, ancak modernliğini sorguladığımız bir örgüt için yeterli bir oran olduğu söylenemez.

Soru 27 : "Poliste olması gereken niteliklerden hangileri sizce en önemlidir?" sorusuna verilen yanıtlar aşağıda tablo 35'te gösterilmiştir.

Tablo 35 : Poliste olması gereken özellikler

Poliste olması gereken özellikler	sayı	%
Sağduyu sahibi olmak	43	11,5
Çevik ve uyanık olmak	27	7,2
Mesleki bilgi sahibi olmak	42	11,2
İyi ve yeterli bir eğitim görmüş olmak	37	9,86
Dürüst olmak	55	14,6
Zeki olmak	25	6,6
Sorumluluk sahibi olmak	47	12,5
Kararlı olmak	29	7,7
Güvenilir olmak	50	13,3
İyi görünümlü olmak	20	5,3

Ankete katılan vatandaşlar, “poliste olması gereken nitelikler” arasında “dürüst olmak, güvenilir olmak ve sorumluluk sahibi olmak ” gibi nitelikleri diğerlerine oranla daha yüksek oranda belirtmektedir. Bu niteliklerin belirtilmesi, bu yöndeki eleştirilerle aynı yönde bulunmaktadır. Polis bu üç özellik açısından eksiklikleri yönüyle eleştirilmektedir. Ankette yer alan vatandaşların kendi gözlemleri doğrultusunda iyi ve modern polislik yapabilmek ve istenen düzeydeki polislik uygulamaları için bu nitelikler özellikle gerekmektedir. “Zeki olmak, çevik ve uyanık olmak ve iyi görümlü olmak” ise poliste olması gereken nitelikler açısından diğer nitelikler kadar önemli sayılmamaktadır ya da bu özellikler açısından poliste eksiklik görülmemektedir.

Soru 28 : “Polis, polis hizmetlerinin yürütülmesinde halkın katılımını ve desteğini sağlamayı başarıyor mu?” sorusuna verilen yanıtlar aşağıda tablo 36’da gösterilmiştir.

Tablo 36 : Polis hizmetlerine halkın katılımı

Polis hizmetlerine halkın katılımı	sayı	%
Evet	17	22,6
Hayır	23	30,6
Kısmen başarıyor	32	42,6
Fikrim yok	3	4

Ankete katılan vatandaşlar polis hizmetlerine halkın katılımını ve desteğini sağlama konusunda önemli oranda “kısmen başarıyor” ve “evet” cevabı vererek olumlu düşündüğünü belirtmektedir. % 30 civarındaki “hayır” görüşü polis – halk ilişkileri konusundaki problemi yansıtmaktadır.

Soru 29 : “İlimizde alınan güvenlik önlemlerinden memnun musunuz?” sorusuna verilen yanıtlar aşağıda tablo 37’de gösterilmiştir.

Tablo 37 : Güvenlik önlemlerinden memnun musunuz?

Güvenlik önlemlerinden memnun musunuz?	sayı	%
Tamamen güvenilir olmasa da kötü görmüyorum	36	48

Güvenli bir hayat yaşıyorum	21	28
Güvensiz bir hayat yaşıyorum	14	18,6
Fikrim yok	4	5,3

Ankete katılan deneklerin büyük oranda (% 48) güvelik önlemlerinden memnuniyet durumlarını “Tamamen güvenilir olmasa da kötü görmüyorum” diyerek olumlu sayılabilecek yanıt vermişlerdir. Bununla birlikte % 28 oranında “Güvenli bir hayat yaşıyorum” yanıtına karşın % 18,6 oranında “Güvensiz bir hayat yaşıyorum” yanıtı yer almaktadır. Asıl görevleri “güvenliği sağlamak” olan polislerin, küreselleşme rüzgarlarının etkisiyle sürekli gittikçe güvensiz bir hale gelen dünyamızda “güvensizlik” sorunsalını gidermek için daha çok gayret gösterse de, bizce “güvensiz hayat hissedenlerin” oranı büyük oranda değişmeyecektir.

2. Polislerin, ‘Polis’ ve ‘Modern Polis’ Kavramları ile Yerel Polis Birimlerinin Uygulamaları Hakkındaki Görüşlerinden Elde Edilen Bulgular

Soru 8 : “Polislik mesleğinin en kötü yanı sizce nedir?” sorusuna verilen yanıtlar aşağıda tablo 38’de gösterilmiştir.

Tablo 38 : Polislik mesleğinin en kötü yanı

Polislik mesleğinin en kötü yanı	sayı	%
Maaşının az olması	14	18,6
Emir komuta zincirinin olması	10	13,3
Toplumda sevilmemesi	7	9,3
Tayinin yapılması	4	5,3
Siyasi etkinin olması	12	16
Mesai saatlerinin düzensiz olması	25	33,3
Toplumda sürekli suçlu kesimle karşı karşıya gelme	3	4

Ankete katılan polislerin üçte biri (% 33,3) polislik mesleğinin en kötü yanını “mesai saatlerinin düzensiz olması” olarak gösterirken, daha sonra en çok oran (% 18,6) “maaşının az olması” yanıtına ait olmaktadır. Bununla birlikte “tayininin yapılması”,

“toplumda sürekli suçlu kesimle karşı karşıya gelme” ve “toplumda sevilmemesi” seçenekleri en az oranlara sahip olmaktadır.

Soru 9 : “Polislik mesleğinin en iyi yanı sizce nedir?” sorusuna verilen yanıtlar aşağıda tablo 39’da gösterilmiştir.

Tablo 39 : Polislik mesleğinin en iyi yanı

Polislik mesleğinin en iyi yanı	sayı	%
Toplumda polisten çekinilmesi	2	2,6
Düzenli maaşın olması	30	40
Resmi elbise giyilmesi ve silah taşınması	2	2,6
Toplumda sevilmesi	8	10,6
Statü sağlaması	33	44

Polislere sorulan “Polislik mesleğinin en iyi yanı sizce nedir?” sorusuna % 44 oranında toplumda “statü sağlaması” ve % 40 oranında “düzenli maaşın olması” yanıtı verilmiştir. Bununla birlikte polislerce “toplumda sevilme”, “toplumda polisten çekinilmesi” ve “resmi elbise giyilmesi ve silah taşınması” seçenekleri daha az cazip bulunduğu görülmektedir.

Soru 10 : “Polisin en çok eleştirdiğiniz yönü nedir?” sorusuna verilen yanıtlar aşağıda tablo 40’ta gösterilmiştir.

Tablo 40 : Polisin en çok eleştirdiğiniz yönü

Polisin en çok eleştirdiğiniz yönü	sayı	%
Suçluların yakalanmasında yetersiz kalınması	22	29,3
Suçlulara kötü muamelede bulunulması	3	4
Başvuruda bulunan vatandaşla gerektiği kadar ilgilenilmemesi	20	26,6
Polisin inisiyatif ve yetki kullanırken objektif olmaması	29	38,6
Diğer	1	1,3

Türk polisi deneklerce en çok eleştiriyi “Polisin inisiyatif ve yetki kullanırken objektif olmaması” yönüyle almaktadır ki oranı % 38,6’dır. “Bununla birlikte suçluların yakalanmasında yetersiz kalınması”, “Başvuruda bulunan vatandaşla gerektiği kadar ilgilenilmemesi” eleştirileri de önemli oy oranına sahip bulunmaktadır. Anket sonuçlarına bakıldığında polisin bizzat yine polis tarafından eleştirilmesinde ilk sırayı “polis inisiyatif ve yetki kullanırken objektif olmaması” almaktadır. Değişik faktörler sebebi ile polis, kendi meslektaşlarından özellikle bu konuda eleştiri almaktadır.

Soru 11 : “Polisin en çok takdir ettiğiniz yönü nedir?” sorusuna verilen yanıtlar aşağıda tablo 41’de gösterilmiştir.

Tablo 41 : Polisin en çok takdir ettiğiniz yönü

Polisin en çok takdir ettiğiniz yönü	sayı	%
Suçluların yakalamada başarılı olması	3	4
Müracaat edildiğinde yakın ilgi gösterilmesi	4	5,3
Zor şartlara rağmen özveriyle çalışmaları	61	81,3
Halka güven vermeleri	7	9,3

Soru 12 : “Modern polislik için ilk şart nedir?” sorusuna verilen yanıtlar aşağıda tablo 42’de gösterilmiştir.

Tablo 42 : Modern polislik için ilk şart

Modern polislik için ilk şart	sayı	%
Polislerin sosyal ve ekonomik koşullarının iyileştirilmesi	43	57,3
Nitelikli ve profesyonel meslek eğitimi verilmesi	17	22,6
Polislikle ilgili yasa ve mevzuatlardaki eksiklerin giderilmesi	11	14,6
Polisin hizmet ettiği halkın da modern durumda olması	4	5,3

Ankete katılan polislerin “Modern polislik için ilk şart nedir?” sorusuna verdikleri yanıtlar arasında en fazla (% 57,3 oranında) “polislerin sosyal ve ekonomik koşullarının iyileştirilmesi” gösterilmiştir. “Polisin hizmet ettiği halkın da modern durumda olması” yanıtı da en az orana sahip olmakta, yani polisler halkın modern

durumda olması ile modern polisliğin gerçekleştirilmesi arasında bir ilinti görmemektedirler.

Soru 13 : “Polisin görevini yerine getirirken hatalı ya da kötü davranmasının sebepleri nelerdir?” sorusuna verilen yanıtlar aşağıda tablo 43’te gösterilmiştir.

Tablo 43 : Hatalı ya da kötü davranma sebepleri

Hatalı ya da kötü davranma sebepleri	sayı	%
Eğitiminin yetersiz olması	13	17,3
Sosyal şartlarının iyi olmaması	11	14,6
Çalışma şartlarının ağır ve düzensiz olması	47	62,6
Üstlerce denetimin az ve yetersiz olması	4	5,3

Ankete katılan polislerin önemli bir çoğunluğu (% 62,6) polisin görevini yerine getirirken hatalı ya da kötü davranmasının sebepleri arasında ilk “çalışma şartlarının ağır ve düzensiz olması” seçeneğini görürken, “üstlerce denetimin az ve yetersiz olması” önemli bir etken olarak görülmektedir.

Soru 14 : “Mesleğin hangi biriminde çalışıyorsunuz?” sorusuna verilen yanıtlar aşağıda tablo 44’te gösterilmiştir.

Tablo 44 : Hangi birimde çalışıyorsunuz?

Hangi birimde çalışıyorsunuz?	Sayı	%
Polis Merkezi	21	28
Terörle Mücadele	4	5,3
Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele	5	6,6
Trafik	4	5,3
Eğitim Kurumu	6	8
Bilgi İşlem	4	5,3
Olay Yeri İnceleme	11	14,6
Çevik Kuvvet	13	17,3

Asayiş	4	5,3
Kriminal Polis Laboratuvarı	3	4

Ankete genel olarak “Polis merkezi, Olay yeri İnceleme ve Çevik Kuvvet” polisleri çoğunlukta olarak katılmışlardır. Diğer birimlerden de yaklaşık aynı oranlarda denek ankete katılmıştır.

Soru 15 : “Mesleğin hangi biriminde çalışmak isterdiniz?” sorusuna verilen yanıtlar aşağıda tablo 45’te gösterilmiştir.

Tablo 45 : Hangi biriminde çalışmak isterdiniz?

Hangi biriminde çalışmak isterdiniz?	sayı	%
Polis Merkezi	15	20
Asayiş	6	8
Terörle Mücadele	7	9,3
İstihbarat	12	16
Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele	4	5,3
Trafik	1	1,3
Eğitim Kurumu	6	8
Bilgi İşlem	3	4
Olay Yeri İnceleme	18	24
Çevik Kuvvet	0	0
Kriminal Polis Laboratuvarı	3	4

Ankete katılan polisler en çok (% 24) olay yeri inceleme ve polis merkezinde çalışmak istediklerini belirtmektedirler. Çalışılmak istenmeyen birim olarak ankete katılanlar için “Çevik Kuvvet” ve “Trafik” söylenebilir. Hiçbir denek çalışmak istediği yer olarak bu birimleri seçmemiştir.

Soru 16 : “Sigara ve alkollü içki kullanma alışkanlığınız var mı?” sorusuna verilen yanıtlar aşağıda tablo 46’da gösterilmiştir.

Tablo 46 : Sigara ve alkollü içki kullanma alışkanlığı

Sigara ve alkollü içki kullanma alışkanlığı	sayı	%
Sigara kullanırım	28	37,3
Bazen alkollü içecek kullanırım	8	10,6
Her ikisini de kullanmam	29	38,6
Sigara ve bazen alkollü içecek kullanırım	10	13,3

Soru 17 : “Boş zamanlarınızı genellikle nasıl değerlendirirsiniz?” sorusuna verilen yanıtlar aşağıda tablo 47’de gösterilmiştir.

Tablo 47 : Boş zamanlarınızı genellikle nasıl değerlendirirsiniz

Boş zamanlarınızı genellikle nasıl değerlendirirsiniz	sayı	%
Kitap okuyarak	17	22,6
Gazete okuyarak	4	5,3
Spor yaparak	10	13,3
Dinlenerek/uyuyarak	19	25,3
Gezerek/sohbet ederek	19	25,3
Diğer	8	10,6

Ankete katılan polislerin “Boş zamanlarınızı genellikle nasıl değerlendirirsiniz?” sorusuna önemli oranda (%50’nin üstünde) “dinlenerek/uyuyarak” ve “gezerek/sohbet ederek” yanıtı verdikleri görülmektedir. Bununla birlikte “kitap okuyarak” boş zamanlarını değerlendirenlerin oranı % 22,6’dır.

Soru 18 : “Televizyonda seyretmeyi sevdiğiniz program türü hangisidir?” sorusuna verilen yanıtlar aşağıda tablo 48’de gösterilmiştir.

Tablo 48 : Televizyonda seyretmeyi sevdiğiniz program türü

Televizyonda seyretmeyi sevdiğiniz program türü	sayı	%
Haber programı	30	40
Magazin programı	1	1,3
Spor programı	13	17,3

Müzik-eğlence programı	7	9,3
Belgesel	17	22,6
Dizi-Sinema	6	8
Diğer	2	2,6

Ankete katılan polislerin önemli bir oranda (% 40 oranında) “haber programı” izlediği görülmektedir. Bunun sosyolojik ve psikolojik sebepleri gerçekte polisin neden ağırlıklı olarak televizyon izlediği konusunu gösterecektir. Ancak polislerin sürekli polisiye ve güncel olaylarla iç içe olması, bu konuları elbette daha izlenir kılmaktadır.

Soru 19 : “Polis hakkındaki görüşleriniz aşağıdakilerden hangisine daha çok uymaktadır?” sorusuna verilen yanıtlar aşağıda tablo 49’da gösterilmiştir.

Tablo 49 : Polisin polis hakkındaki görüşleri

Polisin polis hakkındaki görüşleri	sayı	%
Toplumda huzur ve güvenin teminatıdır	35	46,6
Devletin maaşlı memurudur	19	25,3
Anayasa ve hukuk devletinin kurallarını uygulamasını sağlayan kimsedir	21	28
Fikrim yok	0	0

Ankete katılan polislerin yarısına yakını (% 46,6) polisi “Toplumda huzur ve güvenin teminatı” olarak tanımlamaktadır. Çok katı bir tanımlama olan “Devletin maaşlı memuru” olarak tanımlayanların oranı da azımsanmayacak bir oranda (bulunmaktadır).

Soru 20 : “Polis sizce mesleğini profesyonel olarak yapıyor mu?” sorusuna verilen yanıtlar aşağıda tablo 50’de gösterilmiştir.

Tablo 50 : Polis mesleğinde profesyonel mi?

Polis mesleğinde profesyonel mi?	sayı	%
Evet	26	34,6
Hayır	29	38,6
Fikrim yok	10	13,3

Polisin mesleğinde profesyonel olup olmadığı incelendiğinde, polisler kendi meslektaşlarının profesyonel olarak mesleklerini yaptıklarına daha çok inanmamakla birlikte (% 38,6), biraz az bir oranda da profesyonel yaptığını inanmaktadırlar.

Soru 21 : “Polisin kendi görev ve yetkileri konusunda tam olarak bilgi sahibi olduğuna inanıyor musunuz?” sorusuna verilen yanıtlar aşağıda tablo 51’de gösterilmiştir.

Tablo 51 : Polis, yetkileri konusunda bilgili mi?

Polis, yetkileri konusunda bilgili mi?	sayı	%
Evet	27	36
Hayır	48	64

Ankete katılan polisler, polisi yetkileri konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıkları yönünde eleştiriyor ve % 64 oranında olumsuz görüş bildiriyor. Özellikle uygulamalarda ve inisiyatif kullanımında önem arz eden “yetkiler konusunda bilgi sahibi olma” polislerin de olmasını istediği ve bu yöneyle meslektaşlarını eleştirdiği bir konudur.

Soru 22 : “Polisin mesleğinde yeterli bilgi ve kültüre sahip olduğuna inanıyor musunuz?” sorusuna verilen yanıtlar aşağıda tablo 52’de gösterilmiştir.

Soru 52 : Polis mesleği konusunda bilgili mi?

Polis, mesleği konusunda bilgili mi?	sayı	%
Evet	9	12
Hayır	59	78,6
Fikrim yok	7	9,3

Ankete katılan polisler, polisi kendi mesleği konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıkları yönünde eleştiriyor ve % 78,6 oranında olumsuz görüş bildiriyor. Özellikle profesyonel ve uzman polislik için gerekli “meslek konusunda bilgi sahibi olma” konusunda polisler kendi meslektaşlarını eleştirmektedirler.

Soru 23 : “Polisin profesyonel hareket etmesi için neye dikkat etmesi gerekir?” sorusuna verilen yanıtlar aşağıda tablo 53’te gösterilmiştir.

Tablo 53 : Polisin profesyonel hareket etmesi için gerekler

Polisin profesyonel hareket etmesi için gerekler	sayı	%
İnsan Hakları, Demokrasi, Modernlik gibi kavramlara riayet etmeli	11	14,6
Kanun ve polisi ilgilendiren mevzuatı çok iyi bilmesi gerekir	32	42,6
Yetki ve inisiyatifi objektif olarak kullanmalı	19	25,3
Sürekli teknolojik ve kültürel gelişmeleri takip etmeli	16	21,3

Ankete katılan polisler polisin profesyonel hareket etmesi için büyük oranda (%42,6) “Kanun ve polisi ilgilendiren mevzuatı çok iyi bilmesi gerekir” yanıtını vermektedir.

Soru 24 : “Sizce toplumun karakteri polisin davranışını etkiler mi?” sorusuna verilen yanıtlar aşağıda tablo 54’te gösterilmiştir.

Tablo 54 : Toplumun karakteri-polisin davranışı

Toplumun karakteri-polisin davranışı	sayı	%
Etkiler	61	81,3
Etkilemez	10	13,3
Fikrim yok	4	5,3

Ankete katılan polisler toplumun karakterinin polisin davranışını etkilediğine büyük oranda –ki bu oran %81,3 gibi önemli bir orandır- inanmaktadırlar. Bu durum bizce polisin halkla ilişkilerinde halka karşı davranışını, halkın davranışına göre belirlemesinden kaynaklanmaktadır. Bu anlamda polisin modern, profesyonel, uzman ve kamusal özellikli olmasının gereği olan objektif davranma konusunda yeterli olmadığı görüşünü ifade edebiliriz.

Soru 25 : “Kamu kurumlarında rüşvet almada temel etken sizce nedir?” sorusuna verilen yanıtlar aşağıda tablo 55’te gösterilmiştir.

Tablo 55 : Rüşvet almada temel etken

Rüşvet almada temel etken	sayı	%
Psikolojik rahatsızlık	1	1,3
Sosyal ve Ekonomik Problemler	28	37,3
Ahlaki Yozlaşma	42	56
Hukuksal yapının ve denetimin yetersiz olması	1	1,3
Çalışılan ortamda yaygın olması	3	4

Ankete katılan polisler “Kamu kurumlarında rüşvet almada temel etken sizce nedir?” sorusuna büyük oranda “ahlaki yozlaşma” yanıtı vermektedirler. Polisler % 56 oranında temel etkeni “ahlaki yozlaşma” olarak gösterirken, ardından % 37,3 oranında “sosyal ve ekonomik problemler” temel etken olarak gösterilmiştir.

Soru 26 : “Sizce polis başarılı olabilmek için yeterli olanaklara sahip mi?” sorusuna verilen yanıtlar aşağıda tablo 56’da gösterilmiştir.

Tablo 56 : Polis başarılı olmak için yeterli olanağa sahip mi?

Polis başarılı olmak için yeterli olanağa sahip mi?	sayı	%
Evet	11	14,6
Hayır	62	82,6
Fikrim yok	2	2,6

Ankete katılan polislerin yine büyük çoğunluğu (% 82,6 oranında) “Sizce polis başarılı olabilmek için yeterli olanaklara sahip mi?” sorusuna “hayır” yanıtını vermektedir. Polisler başarılı olabilmek için istekli olmalarına rağmen, kendilerine yeterli olanakların sağlanmadığından yakınmaktadırlar.

Soru 27 : “Sizce polis modern bir kurum olmak için ne kadar çaba gösteriyor?” sorusuna verilen yanıtlar aşağıda tablo 57’de gösterilmiştir.

Tablo 57 : Polis modern olmak için ne kadar çabalı?

Polis modern bir kurum olmak için ne kadar çaba gösteriyor?	sayı	%
Hiç	14	18,6

Biraz	19	25,3
Normal	19	25,3
Çok	23	30,6

Polis, içinde bulunduğu şartlar ve örgüt içerisindeki normatif düzenlemeler ile bunların uygulamaya konma düzeyini göz önüne alarak polisin modern olmak için çok çaba gösterdiği görüşüne daha yüksek oranda sahiptir (% 30,6). “Modern olmak için hiç çaba göstermediği” görüşü de % 18,6 oranında olmaktadır. Polis gözüyle bu olumsuz görüşün oranı gerçekte azımsanmayacak bir düzeydedir. Ancak yasa ve yönetmeliklerle özellikle Avrupa Birliği’ne uyum süreci ile ilgili kriterlerin bütünüyle uygulamaya konması için elbette belirli bir süreç gerekecektir.

Soru 28 : “Poliste olması gereken niteliklerden hangileri sizce en önemlidir?” sorusuna verilen yanıtlar aşağıda tablo 58’de gösterilmiştir.

Tablo 58 : Poliste olması gereken nitelikler

Poliste olması gereken özellikler	sayı	%
Sağduyu sahibi olmak	47	13,7
Çevik ve uyanık olmak	30	8,8
Mesleki bilgi sahibi olmak	50	14,6
İyi ve yeterli bir eğitim görmüş olmak	53	15,5
Dürüst olmak	36	10,5
Zeki olmak	20	5,9
Sorumluluk sahibi olmak	27	7,9
Kararlı olmak	24	7
Güvenilir olmak	30	8,7
İyi görünümlü olmak	24	7

Ankete katılan polisler, “poliste olması gereken nitelikler” arasında “iyi ve yeterli bir eğitim görmüş olmak, mesleki bilgi sahibi olmak ve sağduyu sahibi olmak” gibi nitelikleri diğerlerine oranla daha yüksek oranda belirtmektedir. Bu niteliklerin belirtilmesi, kısmen bu yönde eksikliklerin olmasından kaynaklanmaktadır. Ankette yer

alan polislerin kendi gözlemleri doğrultusunda iyi ve modern polislik yapabilmek ve istenen düzeydeki polislik uygulamaları için bu nitelikler özellikle gerekmektedir. “Zeki olmak, kararlı olmak ve iyi görünümlü olmak” ise poliste olması gereken nitelikler açısından diğer nitelikler kadar önemli sayılmamaktadır.

Soru 29 : “Sizce polis sorun çözme yeteneği, doğru karar verme, karmaşık durumları çözebilme yeteneği ve hayal gücüne sahip midir?” sorusuna verilen yanıtlar aşağıda tablo 59’da gösterilmiştir.

Tablo 59 : Polisin olaylar karşısında durumu

Polis sorun çözme yeteneği, doğru karar verme, karmaşık durumları çözebilme yeteneği ve hayal gücüne sahip midir?	sayı	%
Evet	50	66,6
Hayır	10	13,3
Fikrim yok	15	20

Ankete katılan polisler, olaylar karşısında sorun çözme yeteneği, doğru karar verme, karmaşık durumları çözebilme yeteneği ve hayal gücüne sahip olma konusunda kendi meslektaşları için olumlu görüşe sahip ve bu yönde verilen oy oranı % 66,6’dır. Bu oran polisin, olaylara ve şahıslara karşı davranışını belirlerken sorun çözme, doğru karar verme, karmaşık durumları çözebilme ve hayal gücü konularında ne ölçüde başarılı olduğunu göstermektedir.

Soru 30 : “Sizce polis yakalama, uyarma ve zorlayıcı güç kullanma kararı verirken sağduyu gösterip, izdiham ve kanunsuz gösteri durumunda soğukkanlı ve temkinli davranıyor mu?” sorusuna verilen yanıtlar aşağıda tablo 60’ta gösterilmiştir.

Tablo 60 : Polis sağduyulu ve soğukkanlı mı?

Sizce polis yakalama, uyarma ve zorlayıcı güç kullanma kararı verirken sağduyu gösterip, izdiham ve kanunsuz gösteri durumunda soğukkanlı ve temkinli davranıyor mu?	sayı	%
Evet	57	76

Hayır	15	20
Fikrim yok	3	4

Ankete katılan polislerin “Sizce polis sorun çözme yeteneği, doğru karar verme, karmaşık durumları çözebilme yeteneği ve hayal gücüne sahip midir?” sorusuna ve “Sizce polis yakalama, uyarma ve zorlayıcı güç kullanma kararı verirken sağduyu gösterip, izdiham ve kanunsuz gösteri durumunda soğukkanlı ve temkinli davranıyor mu?” sorusuna verdikleri yanıtlarda büyük oranda (% 66,6 ve % 76) polisin bu özellikleri kullanma konusunda olumlu düşündüklerini görmekteyiz.

Bu durum kısmen de olsa “kendini savunma” psikolojisi içerisinde verilmiş olabileceğini ifade edebiliriz. Ancak polis bu konularda kendine güvendiğini ve görevini ve davranışını eksiksiz yaptığını çoğunlukla ifade etmektedir.

Soru 31 : “Polis, polis hizmetlerinin yürütülmesinde halkın katılımını ve desteğini sağlamayı başarıyor mu?” sorusuna verilen yanıtlar aşağıda tablo 61’de gösterilmiştir.

Tablo 61 : Polis halkın desteğini alıyor mu?

Polis, polis hizmetlerinin yürütülmesinde halkın katılımını ve desteğini sağlamayı başarıyor mu?	sayı	%
Evet	25	33,3
Hayır	10	13,3
Kısmen başarıyor	40	53,3
Fikrim yok	0	0

Ankete katılan polisler, polis hizmetlerinin yürütülmesinde halkın katılımını ve desteğini sağlama konusunda eksikliğin olduğunu kabul etmekle beraber, % 53 oranında “kısmen başarıyor” cevabı ve % 33,3 oranında “evet” cevabı ile kendilerini başarılı kabul ediyor.

Soru 32 : “Bursa polisini başarılı buluyor musunuz?” sorusuna verilen yanıtlar aşağıda tablo 62’de gösterilmiştir.

Tablo 62 : Bursa polisi başarılı mı?

Bursa polisi başarılı mı?	sayı	%
Evet	47	62,6
Hayır	9	12
Kısmen	19	25,3

Ankete katılan polisler Bursa polisini yani hem kendilerini hem de meslektaşlarını büyük oranda başarılı bulmaktadırlar. Bununla birlikte Bursa polisini başarılı bulmayan % 12 küçük bir orana sahip bulunmaktadır.

Soru 33 : “İlimiz polisinin görevi sırasında ve görev dışında halkımıza karşı davranışları, halkla münasebetlerini nasıl buluyorsunuz?” sorusuna verilen yanıtlar aşağıda tablo 63’te gösterilmiştir.

Tablo 63 : Polisin halkla ilişkileri

Polisin görevi sırasında ve görev dışında halkımıza karşı davranışları, halkla münasebetleri	sayı	%
Memnunum	25	33,3
Daha iyi olabilir	37	49,3
Memnun değilim	13	17,3
Fikrim yok	0	0

Ankete katılan polisler, Bursa polisinin görevi sırasında ve görev dışında halkımıza karşı davranışlarını % 33,3 oranında “memnunum” cevabı ile başarılı bulurken, “daha iyi olabilir” cevabı yaklaşık % 50 oranına sahip bulunmaktadır. Polis, bu konuda % 17,3 oranında kendisini başarısız bulmaktadır.

Soru 34 : “İlimizde polisin yapmış olduğu çalışmalarda tarafsız ve adil olduğuna inanıyor musunuz?” sorusuna verilen yanıtlar aşağıda tablo 64’te gösterilmiştir.

Tablo 64 : Polis tarafsız ve adil mi?

Polisin yapmış olduğu çalışmalarda tarafsız ve adil olduğuna inanıyor musunuz?	sayı	%
İnanıyorum	43	57,3
İnanmıyorum	18	24
Fikrim yok	14	18,6

Ankete katılan polislerin yine önemli bir çoğunluğu (% 57,3) polisin yapmış olduğu çalışmalarda tarafsız ve adil olduğuna inanıyor. Ancak azımsanmayacak oranda da karşı fikirde bulunanlar olduğunu belirtmek gerekir. Ankete katılanların yaklaşık dörtte biri polisin tarafsız ve adil olduğuna inanmıyor.

Soru 35 : “İlimizde polisin görevini yaparken insan hakları konusunda hassas davrandığına inanıyor musunuz?” sorusuna verilen yanıtlar aşağıda tablo 65’te gösterilmiştir.

Tablo 65 : Polis insan hakları konusunda hassas davranıyor mu?

İlimizde polisin görevini yaparken insan hakları konusunda hassas davrandığına inanıyor musunuz?	sayı	%
İnanmıyorum	30	40
Zaman zaman ihlal edildiği şüphesi taşıyorum	16	21,3
İnanıyorum	29	38,6
Fikrim yok	0	0

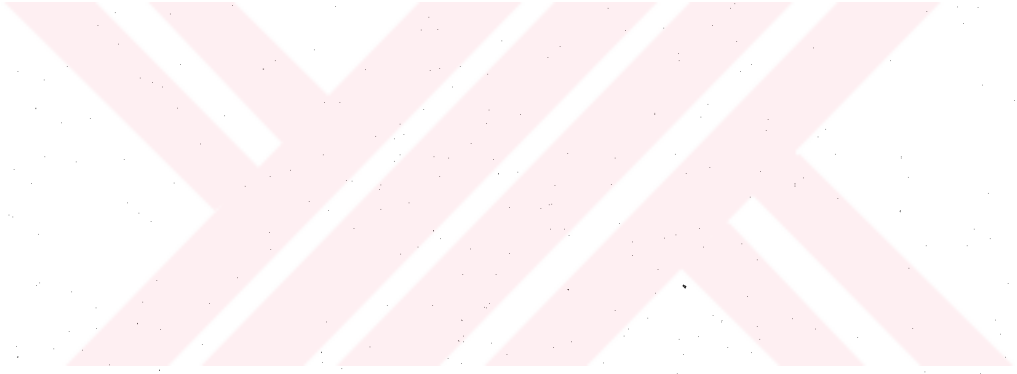
Soru 36 : “Olayların önlenmesinde ve sanıkların yakalanmasında halkın polise yardımcı olduğuna inanıyor musunuz?” sorusuna verilen yanıtlar aşağıda tablo 66’da gösterilmiştir.

Tablo 66 : Halk polise yardımcı oluyor mu?

Olayların önlenmesinde ve sanıkların yakalanmasında halkın polise yardımcı olduğuna inanıyor musunuz?	sayı	%
Zaman zaman yardımcı oluyorlar	54	72
Yardımcı olduklarına inanıyorum	14	18,6

Hiç yardımcı olmuyorlar	7	9,3
Fikrim yok	0	0

“Olayların önlenmesinde ve sanıkların yakalanmasında halkın polise yardımcı olduğuna inanyor musunuz?” sorusuna yanıt veren deneklerin % 72 oranında “Zaman zaman yardımcı oluyorlar” yanıtını verdiklerini görmekteyiz. Halkın yardımcı olduğuna inananlarla birlikte (% 18,6), bu konuda genel olara halkın biraz çekinmekle birlikte polise yardımcı olduklarını belirtebiliriz. Halkın yardımcı olmadığına inanan polislerin oranı ise % 9,3’tür.

GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Bu çalışma sonucunda “polis” ve “modern polis” kavramları, gelişen ve değişen kavramlar ve günümüze ait polislik görevleri ile polisin görev kapsamı bağlamında ele almaya çalışıldı.

Günümüz “polislik”i profesyonelleşme uzmanlaşma ve kamusalılığın getirdiği çeşitlilik içerisinde toplumun hemen her kesimini ilgilendiren alanlarda görev yapmaktadır. Aile içi geçimsizlik ve kavgadan, trafik kazalarına; kaybolan ya da buluntu çocuktan, sözlü sarkıntılığa; sportif karşılaşmalardan, öğrenci sınavlarına kadar bir yığın konu Türkiye koşullarında “polis”i ilgilendirmekte ve personel sayısı 180.000 civarında olan Emniyet örgütü bu konularla baş etmeye çalışmaktadır.

Kullanılan araç-gereç bakımından “modern” sayılsa da, uygulamalar anlamında “modern”liğini araştırdığımız ya da sorguladığımız polis örgütünün yerel bazda modernlik kriterlerini ne ölçüde uyguladığı araştırıldı.

Bu anket çalışması ile polisin uygulamalarda (polislik uygulamaları) durumu, halkla ilişkilerinin halktan aldığı ya da almayı başarabildiği yardım oranı ve günümüz kavramlarına yakınlığı tespit edilmeye çalışıldı. Bu çalışmadaki bazı tespitleri sırasıyla belirtelim :

1) Modern polis kavramının genel olarak, bulunulan şartları içerisinde “polislik”i en iyi şekilde yerine getiren, yani modern devlet polisleri kıyaslandığında benzer görevleri başarıyla yerine getiren polis diye tanımlayabiliriz.

2) Önceki (geçmiş) dönemlere ait devlet veya polis ya da polislik sayabileceğimiz uygulamalar yapan kişi ya da gruplar (Bayley’in tanımına göre) ile kıyaslandığında görev tanımlarının benzer olmakla birlikte özellikle suç oranının geçmişle kıyaslanamayacak ölçüde çok artması sebebiyle günümüz polisinin görev yükü ve sayısı çok fazladır. Bu fazlalık aynı zamanda nüfus ve nüfusa oranla polis sayısı ile de ilgilidir.

3)Modern toplum ve modern devlette polis şehirde halkın bulunduğu hemen her yerde bulunmaktadır. Diğer meslek gruplarına oranla polisler şehir yaşamında daha çok

göz önündedir. Bu sebeple birçok sorumluluğu olan polisin bazı konularda yetersiz kalarak eleştiri alması bu anlamda doğal karşılanmalıdır.

4) Sürekli gelişen teknoloji polise olduğu kadar, suç işleme eğiliminde olanlara da imkanlar sunmaktadır. Bu da üstün teknolojiye sahip olanın bir adım önde olmasına yol açmakta ve günümüzde “güvenlik sorunu”, polisin tek başına üstesinden gelemeyeceği bir konum sağlamaktadır.

5) Suçu önlemede polis modern polisliğin gereği olan “halkın desteğini ve katılımını sağlama” konusunda başarılı olmak zorundadır.

6) Suçu önleme ve modern polisliğin gereklerini yerine getirme konusunda polisin eğitimi büyük önem taşımaktadır. Ancak bu konunun “olmazsa olmazı”, modern polislik yapacak personelin zihnen ve psikolojik olarak “rahat” bir konumda olması gerekmektedir. Polisin kaygısı maaş, sosyal şartlar, politik müdahale gibi konular değil, “suçu önleme” ve “halka yardımcı olma” konuları olmalıdır. Yapılan ankette de hem polisler, hem de vatandaş modern polislik için nitelikli ve profesyonel meslek eğitimini ilk şart olarak göstermekte, daha sonra da polisin sosyal şartlarının düzenlenmesini göstermektedir.

7) Polislik günümüz şartlarında en zor mesleklerindedir. Yapılan çalışma da halkın % 64’ünün polisliği kendisine uygun bir meslek grubu olarak görmediğini ortaya koymaktadır. Bu durum mesleğe personel alımında yüksek standardın sağlanmasına engel oluşturmaktadır.

8) Yapılan çalışmada anket uygulanan polisler arasında iyi ve çok iyi derecelerde dil bilenlerin oranı % 12 civarında, orta okul mezunları % 24, lise mezunları, % 34,6, yüksekokul ve fakülte mezunlarının oranı ise % 41,3’tür. Ayrıca bilgisayar kullanamayanların oranı % 37,3, çok az kullanabilenlerin oranı ise % 25,3’tür. Halbuki modern polis olma gayretleri olan bir örgütün özellikleri daha iyi düzeyde olmalıdır. Son yıllarda yapılan çalışmalar ve hizmet içi eğitimlerle bu eksiklikler giderilmektedir.

9) Ankete katılan vatandaşlardan % 12’si polisle en son karşılaştıklarında polisin “çok kaba”, %13,3’ü de “biraz kaba, incitici davrandığını belirtmektedir. İstenen düzeydeki polislik için durumun daha iyi hale getirilmesi gerekmektedir. Halkla ilişkileri iyi olan, halkın katılımını ve desteğini sağlayan polis çağdaş olarak gösterilmektedir.

10) Yapılan çalışmada polis “suçluların yakalanmasında yetersiz kalınması”ndan çok, “inisiyatif ve yetki kullanırken objektif olmaması yönüyle eleştirilmektedir. Polis clindeki imkanlar ölçüsünde suçlularla mücadele etmektedir. Bazı yönleriyle eksiklikler olsa da polislik uygulamalarına en büyük engeli “uygulamalarda objektif olmama” oluşturmaktadır. Politik müdahale ve adam kayırma sebebi ile adaletin en adil şekilde yerine getirilmesi engellenmektedir. Halkın asıl kaygısı daha çok bu yöndedir.

11) Polisin en çok takdir edilen yönü ise “zor şartlara rağmen özveri ile çalışmaları”dır. “Halka güven vermeleri” ve “suçluları yakalamada başarılı olması” ise polisin daha sonra beğenilen yönleridir.

12) Yapılan çalışmada polisin görevini yerine getirirken hatalı ya da kötü davranmasının ilk sebebi olarak “çalışma şartlarının ağır ve düzensiz olması” gösterilmekte, eğitimin yetersiz olması ise daha sonra yer almaktadır.

13) Polisin halkın desteğini ve katılımın sağlaması daha başarılı olabilmesi için şarttır. Ancak bunun için toplum da bilinçlendirilmeli, suçla karşılaşıldığında duyarsız kalınmaması sağlanmalıdır. Anket vatandaşların toplam olarak yaklaşık % 24’ünün suçla karşılaştıklarında “görmezden geldiklerini” ya da “sadece seyrettiklerini” ortaya koymaktadır. Yaklaşık % 50 oranında ise “155 Polis İmdat’ı ararım” cevabı verilmektedir.

14) Polisin modern olabilmesi için uzman ve profesyonel olması gerekmekte, ayrıca uygulamaları da “meşruiyet” olarak belirtilen, normlara ve toplumun olumlu tepkisine uygun olmalıdır.

15) Polisin, “modern polis” olması için aynı zamanda devlet sırrı gerektirmeyen her türlü faaliyetinden, meydana gelen olumsuzluklardan dolayı kamuoyu tarafından da sorgulanabilmesi gerekmektedir. Yani yapılan her türlü polislik uygulaması meşru ve açık olmalı, polis de kurum olarak “şeffaf” olmalıdır. Yapılan anket de, vatandaşın % 61,3 oranında polisin kamuoyu tarafından sorgulanmadığını düşündüğünü ortaya koymaktadır. Bunun sebebi olarak da ilk “Türkiye’de demokrasinin henüz tam yerleşmemiş olması” ikinci olarak da “ ‘başım belaya girmesin’ düşüncesi” gösterilmektedir.

16) Modern polis, topluma güven vermeli, her yerde bulunamasa da insanların güven içinde yaşamaları için gayret gösterip, sürekli eleştirilere uğramamalıdır. Nitekim, ankete katılan vatandaşlar, “Polis teşkilatına ve polise güven duyuyor

musunuz?” sorusuna % 20 oranında “hayır” cevabı vermişlerdir. Toplum bireysel olarak polisle olumsuzluklar yaşasa da güven duymalı ve destek olmalıdır. Bu anlamda polis-halk ilişkileri daha iyi bir düzeye getirilmelidir.

17) Ankete katılan vatandaşlar, “poliste olması gereken nitelikler” arasında “dürüst olmak, güvenilir olmak ve sorumluluk sahibi olmak ” gibi nitelikleri diğerlerine oranla daha yüksek oranda belirtmektedir. iyi ve modern polislik yapabilmek ve istenen düzeydeki polislik uygulamaları için bu nitelikler özellikle gerekmektedir. “Zeki olmak, çevik ve uyanık olmak ve iyi görünümlü olmak” ise poliste olması gereken nitelikler açısından diğer nitelikler kadar önemli sayılmamaktadır ya da bu özellikler açısından poliste eksiklik görülmemektedir.

Göz önünde bulundurulması gereken önemli bir nokta da, polisin içinden çıktığı ya da içinde bulunduğu toplumu temsil etmesidir. Polis gerçekte devleti temsil etmektedir. Bununla birlikte, özellikle Türkiye’de polis, adaylığından önce taşıdığı kültür ve alt-kültür, değer yargıları ve belirli önyargıları mesleğe de yansıtmaktadır. Adaylık öncesi ve sonrası eğitim, aile içi eğitim, sosyal şartlar, ekonomik ve kültürel durum polis için olduğu kadar, halk için de geçerlidir ve bizce toplum polisi etkilemekte, polis kısmen de olsa toplumu etkilemektedir.

“Güvenlik sorunsalı” ya da “suç” kapsamında ele alındığında, görev yapmak polisler için artık daha da zorlaşmaktadır. Küreselleşme ile teknolojinin sunduğu olanakların kötü amaçlar için kullanılması sebebi ile, “polis”i her köşe başına yerleştiresek de “suç” ya da “güvenlik sorunsalı” yine gündeme gelecektir. Polisten, hatta genel ifadesiyle kolluk kuvvetlerinden mükemmel güvenlik şartları beklemek bu anlamda yanlış olur. Ancak polisten özellikle kamusal alanda, güvenlik sorunsalını gündeme getirecek ya da suç olarak değerlendirilebilecek bir konuyu öncesinde ya da sonrasında bildirerek göreve davet etmek de içinde bulunduğu toplumun hakkıdır.

Polis içinde bulunduğu toplum kadar “modern”dir. Belirli bir fark olsa da bu fark, kopuşu ifade edecek mesafe ya da uçurum boyutunda değildir. Polisin halkla ilişkileri belirli seviyede de olsa özellikle yerel anlamda düşünüldüğünde “polis

uygulamalarını” da kısmen “yerel” kılmaktadır. Yani polis gerçekte yetki ve inisiyatif kullanırken yerel halkın polisle ve birbirleriyle ilişkilerini de göz önüne almaktadır.

Suç ve suçlularla mücadele eden polisin motivasyonunu ve verimini etkileyen önemli bir etken de özellikle hırsızlık türleri (ev ve işyerlerinden hırsızlık, yankesicilik, kapkaççılık, dolandırıcılık gibi) için yasalarda belirlenmiş olan cezaların yetersiz olması, caydırıcı olmamasıdır. Polis sürekli aynı suçlularla uğraşmakta, suçlular kısa dönemli bir hapis cezasından sonra tekrar hırsızlık olaylarına yönelmektedir. Hırsızlık suçlarına belirlenen cezaların artırılması, ancak bununla birlikte, suçluların ıslahı için –ki hırsızlık suçlarını işleyenler genelde genç yaşlarda bulunmaktadır- bazı çalışmaların da yapılması gerektiği düşünülmektedir.

Türk polisinin meşruiyeti güç kullanmaya dayanmaktadır ve meşru güç de ‘otorite’ anlamına gelmektedir. Bu bağlamda Türkiye’de polisliğin otoriter bir sistem ile uygulandığı görülmektedir. Ancak modern ya da postmodern toplumun polisinin, olabildiğince gerçek uzlaşmaya dayalı bir meşruiyete sahip olması gerekir.

Genel Müdürlük ve yerel birimler bazında polisin, ülkenin her yerinde halkın katılımını sağlamak amacıyla esaslı, organize ve koordineli çalışmalar yapması suçların önlenmesi veya azaltılması için önem arz etmektedir. Günümüz şartlarında polisin suçu önlemede halkın katılımına ihtiyacı önceki yıllara oranla daha fazladır. Artan nüfus ve büyük illere göçler şehri gittikçe daha kozmopolit hale getirmekte, polis sayısı artırılrsa da bu, suçu önemli düzeyde azaltmamaktadır.

Suçun önlenmesi adına uzmanlaşmış polis birimlerinin kurulması, ilgili diğer (polis dışı) kurumlarla işbirliği içinde yerel ve ulusal nitelikte suç önleme projelerinin yürütülmesi ve sonuçta bu ülkenin daha güvenilir olması idealinin gerçekleşmesi öncelikli bir konudur.

Son yıllara kadar polise en çok eleştiri insan hakları ihlalleri konusunda gelmekteydi. Ancak bu alanda yapılan düzenlemelerle eleştiri konusu ihlaller yok denecek kadar azalmıştır. Bu konuda yapılması gereken temel noktanın eğitim olduğu

bilinmektedir. AB-Türkiye ilişkileri bağlamında insan hakları eğitimi daha da işlevsel kılınarak devam ettirilmelidir. İnsan hakları alanında yapılan düzenlemelerin uygulamada da başarılması bu anlamda önemli ve gereklidir.

Netice itibariyle polis, temel polislik uygulamalarını günümüz şartlarının elverdiği ölçüde yerine getirmeye çalışmakta, tam anlamıyla modern polis olarak nitelendirilemese de, uygulamalar bazında özellikle Kopenhag Kriterleri gibi bazı AB normlarına uyum sürecinde önemli mesafeler alındığı görülmektedir. Ancak başta uygulamanın içindeki personelin mesleğe alımında üst standardın belirlenmesinden, eğitimi ve meslek-içi eğitimine, sosyal ve ekonomik koşullarının iyileştirilmesinden, çalışma şartlarının düzenlenmesine kadar bizzat personelle ilgili konularda düzenlemelere ihtiyaç olduğu ifade edilebilir. Modernleşme, küreselleşme demokrasi, insan hakları gibi kavramlara polis örgütünün bakış açısını ve bu kavramlar karşısındaki durumunu değerlendirerek, bireysel ve toplumsal anlamda güvenlik sorunsalının üstesinden gelmekle birlikte, vatandaşların istek ve beklentilerine yanıt verebilen, etkin, verimli, hızlı ve modern nitelikte hizmet üretebilen polis örgütü meydan getirilmelidir.

Postmodern çağı yaşayan dünyada yönetim anlayışında global bir trend olarak yerinden yönetim veya yerelleşmeye doğru bir gidiş gözlenirken günümüz Türkiye'sinde, güvenlik hizmeti bir 'kamu hizmeti' olarak merkeziyetçi bir sistemle yürütülmektedir. Dolayısıyla güvenlik politikaları, uluslar arası gelişmeler ve yerel istek ve beklentiler iyi değerlendirilmeden yapılmakta ve bu yüzden özellikle yerel düzeydeki olaylara müdahalelerde polis başarısız olabilmekte veya kendi ölçütlerine göre başarılı sayılsa bile halkın beğenisini ve takdirini kazanamamaktadır.

Bununla birlikte günümüzde polis örgütünün uygulamaları esnasında yer yer meydana gelen ve istenmeyen olumsuz durumlar, çoğunlukla yanlış veya eksik mesleki sosyalleşmeden ve bu sosyalleşmeye paralel olarak oluşan polis kültüründen kaynaklanmaktadır. Bu tarz bir sosyalleşme ve kültürel değerler, neden-sonuç ilişkisi içerisinde ele alınarak, kapsamlı bilimsel araştırmalarla incelenmeli ve bunların sonuçlarına göre gerekiyorsa yeni politikalar belirlenmelidir. Polisin toplumsal işlevi analiz edilerek hem polis hem de toplum açısından mevcut olanaklar dahilinde

olabilecek en iyi polisliğin nasıl sağlanabileceği somut verilerle ortaya konulmalıdır. Ayrıca polislik uygulamalarının sağlıklı olarak yapılması için reel ve sıkı bir denetim yapılmalı ve tüm örgüt belirli periyotlarla psikolojik test ve eğitim süreçlerinden geçmelidir.

KAYNAKÇA :

- AYDIN, A.,Hamdi., Polisin Organizasyon Yapısı ve Yönetim Sisteminde Postmodern Değişim, *Türk İdare Dergisi* , Sayı:427, Haziran 2000.
- AYDIN, A.,Hamdi., 'Meşruiyet ve Polis' *Türkiye'de Devlet,Toplum ve Polis.* Çevik,Hüseyin ve Göksu,Turkut (Der), Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2002.
- BAĞCE, H.Emre., Küreselleşme, Devlet ve Demokrasi, *Amme İdaresi Dergisi*,32/4,Aralık 1999
- BAHAR(KAVGACI), H.İbrahim., Demokratik Polislik: *Temel Yaklaşımlar*, Maset Matbaacılık,Ankara,1997.
- BAYLEY, David H., *Patterns of Policing :A Comparative Analysis*, Rutgers University Press,1985
- BAUMAN, Zygmunt., Küreselleşme: Toplumsal Sonuçları, Ayrıntı Yayınları, 1997.
- BEST, Steven and KELLNER, Douglas.Postmodern Teori, Ayrıntı Yayınları, 1998
- CERRAH, İbrahim., Sosyal Yapı ve Polis Alt-Kültürü: Sosyal yapı ve meslek içi sosyalleşmenin Türk Polis alt-kültürü oluşumuna etkileri, *Yirmibirinci Yüzyılda Polis,Temel Sorunlar ve Çağdaş Yaklaşımlar*, Sibel Matbaa, Ankara, 2000.
- CERRAH, İbrahim ve Semiz, Emin., Türkiye'de Suç ve Polislik, Güner Matbaacılık, Ankara,2001.
- ÇAĞLAR, Ali., Polis ve Polisliğin Ortaya Çıkışı, *Polis Bilimleri Dergisi*,Polis Akademisi Başkanlığı, (Temmuz)1999.
- ÇEVİK, H.Hüseyin ve GÖKSU, Turkut., Kamu Sektöründe Stratejik Yönetim ve Vizyon Oluşturma:Türk Emniyet Örgütü İçin Bir Model Önerisi, *Türk idare Dergisi*.
- ÇEVİK,H.Hüseyin., 'Devlet ve Polis', *Türkiye'de Devlet,Toplum ve Polis*, Çevik,Hüseyin ve Göksu,Turkut (Der), Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2002.
- ÇUFALI, Mustafa., 'Türk Polis Tarihi', *Türkiye'de Devlet,Toplum ve Polis*, Çevik,Hüseyin ve Göksu,Turkut (Der), Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2002.
- DERDİMAN,R.Cengiz, Polis Yönetimi ve Hukuku (Görev ve Yetkiler), Arı Ofset Matbaacılık, 1997.
- ERDAĞ, Erdoğan., Polis-Halk İlişkilerinde Sorunlar ve Çözüm Önerileri , *Türk İdare Dergisi*, Sayı:428, Eylül 2000.
- ERGUT,Ferdan., Polis Çalışmaları İçin Kavramsal Bir Çerçeve , *Amme İdaresi Dergisi* , 34, (1), Mart 2001.

ERİCSON, Richard, The division of Expert Knowledge in Policing and Security, *British Journal of Sociology*, 45, (2), June 1994.

FINDIKLI, Remzi., Çağdaş Polislik : Değerler-Nitelikler-Roller, *Türk İdare Dergisi*, Sayı: 397, Aralık 1992.

FINDIKLI, Remzi., Şeffaf Polislik, *Türk İdare Dergisi*, Sayı: 401, Aralık 1993.

FINDIKLI, Remzi., 'Meslek Olgusu ve Polislik Mesleğinin Özellikleri', *Türkiye 'de Suç ve Polislik*, Cerrah, İ ve Semiz, E. (Der), Güner Matbaacılık, Ankara, 2001.

FOUCAULT, Michael., Özne ve İktidar, Çev: Işık Ergüden, Osman Akınhay, Ayrıntı Yayınları, 1994.

FOUCAULT, Michael, Hapishanenin Doğuşu, Çev: M. Ali Kılıçbay, İmge Kitapevi, Kasım, 2000.

GLEİZAL, Jean-Jacques ; DOMENACH, Gotti ; JOURNES, Claude; Batı Demokrasilerinde Polis, Çev: Mustafa Kandemir, Temiz Yayınları, 2000.

GIDDENS, Anthony., Elimizden Kaçıp Giden Dünya, Çev: Osman Akınhay, Alfa Yayınları, 1999.

ORTAYLI, İlber., Türkiye İdare Tarihi, TODAİE Yayınları, 1978

Polis Meslek Yüksek Okulu Öğrencilerinin Sosyo-Kültürel Durumu, Polis Akademisi Başkanlığı Yayınları, 2001.

SHEPTYCKI, J., W., E., The Global Cops Cometh : reflections on transnationalization , knowledge-work and policing subculture., *British Journal of Sociology*, 49, (1), March 1998.

SÖZEN, Süleyman., 'Türk Kamu Bürokrasisi ve Polis Teşkilatı', *Türkiye 'de Devlet, Toplum ve Polis*, Çevik, Hüseyin ve Göksu, Turkut (Der), Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2002.

TUNA, Gülgün., Yeni Güvenlik : Küresel, Ekonomik, Ekolojik ve Sosyal Tehditler, Nobel Yayınları, 2001.

ULAGAY, Osman., Küreselleşme Korkusu, Timaş Yayınları, İstanbul, 2001.

WEBER, Max., ŞEHİR, Modern Kentin Oluşumu, Çev: Musa Ceylan, Bakış Yayınları, 2000.

YAŞAR, Yılmaz., Polis Meslek Hukuku

<http://www.apsanet.org/PS/dec99/waltz.cfm>

<http://www.caginpolisi.com.tr/17/index.htm>.

<http://www.egm.gov.tr/polistarihi/index.htm>

<http://www.kpl.gov.tr/tr/kpltarihce.htm>

<http://cop.spjc.cc.fl.us/cop/Courses/Partnerships/Police>

<http://www.aic.gov.au/conferences/policewomen2/Etter.pdf>

EK-1 ANKET FORMU

POLİSLERE SORULAN ANKET SORULARI

1-Cinsiyetiniz nedir?

- a) Erkek
- b) Bayan

2-Yaşınız aşağıdaki hangi gruba girmektedir?

- a)24-30
- b)31-35
- c)36-40
- d)41-45
- e)46-50

3-Medeni durumunuz?

- a)Bekar
- b)Evlili
- c)Boşanmış
- d)eşi vefat etmiş

4-Kaç tane çocuğunuz var?

- a)Yok
- b)1
- c)2
- d)3
- e)4 ve üstü

5- Mezun olduğunuz okul hangisidir?

- a- Meslek Lisesi (Sağlık Meslek,Endüstri Meslek)
- b- Düz Lise
- c- Kolej (Süper Lise, Anadolu Lisesi)
- d- Yüksek okul (İki yıllık)
- e- Fakülte (Dört yıllık)

6- Yabancı dilinizin seviyesi nedir?

- a- Yabancı dilim yok veya yok denecek kadar az
- b-Az düzeyde (basit kelimeleri anlayacak düzeyde)
- c- Orta düzeyde (basit cümleleri okuyacak ve anlayacak düzeyde)
- d- İyi düzeyde (konuşacak ve anlayacak düzeyde)
- e- Çok iyi düzeyde

7- Bilgisayarı hangi düzeyde kullanabilirsiniz?

- a- Kullanamam
- b- Çok az kullanabilirim
- c- İyi kullanıcıyım
- d- İnternet sayfası hazırlayabilirim
- e- Program yazıp geliştirebilirim

8- Polislik mesleğinin en kötü yanı sizce hangisidir?

- a- Maaşının az olması
- b- Emir komuta zincirinin olması
- c- Toplumda sevilmemesi
- d- Tayinin yapılması
- e- Siyasi etkinin olması
- f- Mesai saatlerinin düzensiz olması
- g- Toplumda sürekli suçlu kesimle karşı karşıya gelme

9- Polislik mesleğinin en iyi yanı sizce nedir?

- a- Toplumda polisten çekinilmesi
- b- Düzenli maaşın olması
- c- Resmi elbise giyilmesi ve silah taşınması
- d- Toplumda sevilmesi
- e- Statü sağlaması

10-Polisin en çok eleştirdiğiniz yönü nedir?

- a- Suçluların yakalanmasında yetersiz kalınması
- b- Suçlulara kötü muamelede bulunulması
- c- Başvuruda bulunan vatandaşa gerektiği kadar ilgilenilmemesi
- d- Polisin inisiyatif ve yetki kullanırken objektif olmaması

11- Polisin en çok takdir ettiğiniz yönü nedir?

- a- Suçluları yakalamada başarılı olması
- b- Müracaat edildiğinde yakın ilgi gösterilmesi
- c- Zor şartlara rağmen özveriyle çalışmaları
- d- Halka güven vermeleri

12- Modern polislik için ilk şart nedir?

- a- Polislerin sosyal ve ekonomik koşullarının iyileştirilmesi
- b- Nitelikli ve profesyonel meslek eğitimi verilmesi
- c- Polislikle ilgili yasa ve mevzuatlardaki eksiklerin giderilmesi
- d- Polisin hizmet ettiği halkın da modern durumda olması

13- Polisin görevini yerine getirirken hatalı ya da kötü davranmasının sebepleri nelerdir?

- a- Eğitiminin yetersiz olması
- b- Sosyal şartlarının iyi olmaması
- c- Çalışma şartlarının ağır ve düzensiz olması
- d- Üstlerce denetimin az ve yetersiz olması

14- Mesleğin hangi biriminde çalışıyorsunuz?

- a- Karakol
- b- Terörle Mücadele
- c- Kaçakçılık ve Organize Suçlar
- d- Trafik
- e- Eğitim Kurumu
- f- Bilgi İşlem
- g- Olay Yeri İnceleme
- h- Çevik kuvvet
- i- Asayiş

15- Mesleğin hangi biriminde çalışmak isterdiniz?

- a- Karakol
- b- Asayiş
- c- Terörle mücadele
- d- İstihbarat

- e- Kaçakçılık ve Organize suçlar
- f- Trafik
- g- Eğitim Kurumu,
- h- Bilgi İşlem
- i- Olay Yeri İnceleme
- j- Çevik kuvvet
- k- Diğer

16- Sigara ve alkollü içki kullanma alışkanlığınız var mı?

- a) Sigara kullanırım
- b) Bazen alkollü içecek kullanırım
- c) Her ikisini de kullanmam
- d) Sigara ve bazen alkollü içki kullanırım

17- Boş zamanlarınızı genellikle nasıl değerlendirirsiniz?

- a) Kitap okuyarak
- b) Gazete okuyarak
- c) Spor yaparak
- d) Dinlenerek/uyuyarak
- e) Gezerek/sohbet ederek
- f) Diğer

18- Televizyonda seyretmeyi sevdiğiniz program türü hangisidir?

- a) Haber programı
- b) Magazin programı
- c) Spor programı
- d) Müzik-eğlence programı
- e) Belgesel
- f) Dizi-Sinema
- g) Diğer

19- Polis hakkındaki görüşleriniz aşağıdakilerden hangisine daha çok uymaktadır?

- a) Toplumda huzur ve güvenin teminatıdır.
- b) Devletin maaşlı memurudur.
- c) Anayasa ve hukuk devletinin kurallarını uygulamasını sağlayan kimsedir.
- d) Fikrim yok

20- Polis sizce mesleğini profesyonel olarak yapıyor mu?

- a- Evet
- b- Hayır
- c- Fikrim yok

21- Polisin kendi görev ve yetkileri konusunda tam olarak bilgi sahibi olduğuna inanıyor musunuz?

- a) Evet
- b) Hayır

22- Polisin mesleğinde yeterli bilgi ve kültüre sahip olduğuna inanıyor musunuz?

- a) İnaniyorum
- b) Daha iyi hale getirilebilir
- c) Memnun değilim
- d) Fikrim yok

23- Polisin profesyonel hareket etmesi için neye dikkat etmesi gerekir?

- a- İnsan Hakları, Demokrasi, Modernlik gibi kavramlara riayet etmeli
- b- Kanun ve polisi ilgilendiren mevzuatı çok iyi bilmesi gerekir
- c- Yetki ve inisiyatifi objektif olarak kullanmalı
- d- Sürekli teknolojik ve kültürel gelişmeleri takip etmeli.

24- Sizce toplumun karakteri polisin davranışını etkiler mi?

- a- Etkiler
- b- Etkilemez
- c- Kararsız

25- Kamu kurumlarında rüşvet almada temel etken sizce nedir?

- a- Psikolojik rahatsızlık
- b- Sosyal ve Ekonomik Problemler
- c- Ahlaki Yozlaşma
- d- Hukuksal yapının ve denetimin yetersiz olması
- e- Çalışılan ortamda yaygın olması

26- Sizce polis başarılı olabilmek için yeterli olanaklara sahip mi?

- a- Evet
- b- Hayır
- c- Fikrim yok

27- Sizce polis modern bir kurum olmak için ne kadar çaba gösteriyor?

- a- Hiç
- b- Biraz
- c- Normal
- d- Çok

28- Poliste olması gereken niteliklerden hangileri sizce en önemlidir (Önem sırasına göre 1, 2, 3..)?

- a- Sağduyu sahibi olmak
- b- Çevik ve uyanık olmak
- c- Mesleki bilgi sahibi olmak
- d- İyi ve yeterli bir eğitim görmüş olmak
- e- Dürüst olmak
- f- Zeki olmak
- g- Sorumluluk sahibi olmak
- h- Kararlı olmak
- i- Güvenilir olmak
- j- İyi görünümlü olmak

29- Sizce polis sorun çözme yeteneği, doğru karar verme, karmaşık durumları çözebilme yeteneği ve hayal gücüne sahip midir?

- a- Evet
- b- Hayır
- c- Fikrim yok

30- Sizce polis yakalama, uyarma ve zorlayıcı güç kullanma kararı verirken sağduyu gösterip, izdiham ve kanunsuz gösteri durumunda soğukkanlı ve temkinli davranıyor mu?

- a- Evet
- b- Hayır
- c- Fikrim yok

31- Polis, polis hizmetlerinin yürütülmesinde halkın katılımını ve desteğini sağlamayı başarıyor mu?

- a- Evet
- b- Hayır
- c- Kısmen başarıyor
- d- Fikrim yok

32- Bursa polisini başarılı buluyor musunuz?

- a- Evet
- b- Hayır
- c- Kısmen

33- İlimiz polisinin görevi sırasında ve görev dışında halkımıza karşı davranışları, halkla münasebetlerini nasıl buluyorsunuz?

- a- Memnunum
- b- Daha iyi olabilir
- c- Memnun değilim
- d- Fikrim yok

34- İlimizde polisin yapmış olduğu çalışmalarda tarafsız ve adil olduğuna inanıyor musunuz?

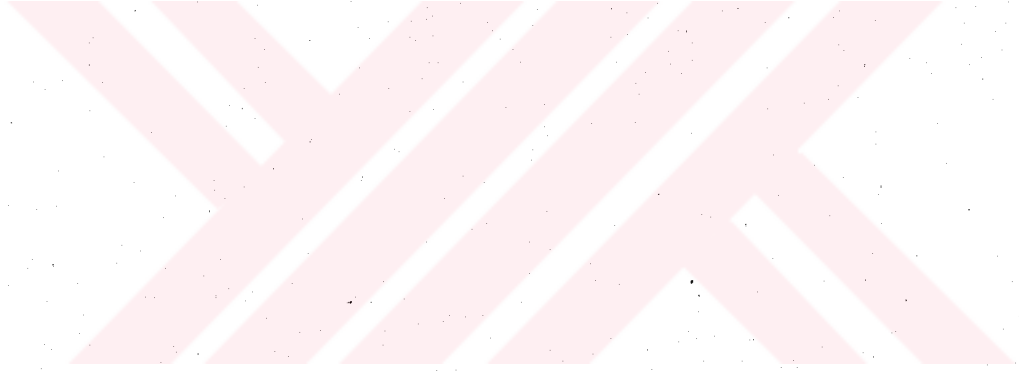
- a- İnanıyorum
- b- İnanmıyorum
- c- Fikrim yok

35- İlimizde polisin görevini yaparken insan hakları konusunda hassas davrandığına inanıyor musunuz?

- a- İnanmıyorum
- b- Zaman zaman ihlal edildiği şüphesi taşıyorum
- c- İnanıyorum
- d- Fikrim yok

36- Olayların önlenmesinde ve sanıkların yakalanmasında halkın polise yardımcı olduğuna inanıyor musunuz?

- a- Zaman zaman yardımcı oluyorlar
- b- İnanıyorum
- c- Hiç yardımcı olmuyorlar
- d- Fikrim yok

EK-2

VATANDAŞLARA SORULAN ANKET SORULARI

1-Cinsiyetiniz nedir?

- a) Erkek
- b) Kadın

2-Yaşınız aşağıdaki yaş gruplarından hangisine girmektedir?

- a) 15-25 b)26-35 c)36-45 d)46-55 e)55'ten yukarı

3-Medeni haliniz?

- a) Evli b) Bekar c) Dul d)Nişanlı e) Eşinden ayrı

4-Tahsil durumunuz?

- a) ilkokul b) Ortaokul c) Lise d) Yüksekokul ve fakülte

5-Mesleğiniz nedir?

- a) İşçi b) Memur c) İşveren d) Esnaf e)Öğrenci

6-Polis hakkındaki görüşleriniz aşağıdakilerden hangisine daha çok uymaktadır?

- a- Toplumda huzur ve güvenin teminatıdır.
- b- Devletin maaşlı memurudur.
- c- Anayasa ve hukuk devletinin kurallarını uygulamasını sağlayan kimsedir.
- d- Fikrim yok

7-Polislik mesleğini kendinize uygun bir meslek grubu olarak bulur musunuz?

- a) Evet b) Hayır c) Bilemiyorum

8-Cevabınız evetse gerekçeniz aşağıdakilerden hangisidir?

- a- Üniformanın verdiği kuvvet imajı
- b- Polisin her türlü yetkiye sahip olması
- c- Polislerin kaba kuvvet kullanımı
- d- Gelir durumunun iyi olması

9-Cevabınız hayırsa gerekçeniz aşağıdakilerden hangisine uymaktadır?

- a- Polisliğin çok saygınlığı yok
- b- Polislik ağır,çalışma saatleri düzensiz bir meslek
- c- Polislik tehlikeli bir meslek
- d- Polislik çok sorumluluk ve sabır gerektiren bir meslek

10-Bugüne kadar polisle yüz yüze kaç defa görüştünüz?

- a- Hiç
- b- Birkaç kez
- c- Çok

- 11-Polisle şimdiye kadar hangi sebeplerle telefonla veya yüz yüze görüştünüz?
- a- Şikayette bulundum
 - b- İhbarda bulundum
 - c- Müracaatta bulundum
 - d- Polisin soru veya isteklerine cevap verdim
 - e- Polis, suç ve suçlulara karşı beni uyardı
- 12- Polisle en son görüştüğünüzde size karşı davranışı nasıldı?
- a- Gayet nazik, güler yüzlü ve sıcak
 - b- Resmi tarzda
 - c- Normal vatandaş gibi
 - d- Biraz kaba, incitici
 - e- Çok kaba
- 13-Polisin mesleğinde yeterli bilgi ve kültüre sahip olduğuna inanıyor musunuz?
- a- İnaniyorum
 - b- Daha iyi hale getirilebilir
 - c- Memnun değilim
 - d- Fikrim yok
- 14-Polisin en çok eleştirdiğiniz yönü nedir?
- a- Suçluların yakalanmasında yetersiz kalınması
 - b- Suçlulara kötü muamelede bulunulması
 - c- Başvuruda bulunan vatandaşa gerektiği kadar ilgilenilmemesi
 - d- Polisin inisiyatif ve yetki kullanırken objektif olmaması
- 15- Polisin en çok takdir ettiğiniz yönü nedir?
- a- Suçluları yakalamada başarılı olması
 - b- Müracaat edildiğinde yakın ilgi gösterilmesi
 - c- Zor şartlara rağmen özveriyle çalışmaları
 - d- Halka güven vermeleri
- 16-Modern polislik için ilk şart nedir?
- a- Polislerin sosyal ve ekonomik koşullarının iyileştirilmesi
 - b- Nitelikli ve profesyonel meslek eğitimi verilmesi
 - c- Polislikle ilgili yasa ve mevzuatlardaki eksiklerin giderilmesi
 - d- Polisin hizmet ettiği halkın da modern durumda olması
- 17-Polisin görevini yerine getirirken hatalı ya da kötü davranmasının sebepleri nelerdir?
- a- Eğitiminin yetersiz olması
 - b- Sosyal şartlarının iyi olmaması
 - c- Çalışma şartlarının ağır ve düzensiz olması
 - d- Üstlerce denetimin az ve yetersiz olması
- 18-Bir polise derdinizi anlatırken iyi iletişim kurabiliyor musunuz?
- a- Evet
 - b- Hayır
 - c- Bir polisle hiç konuşmadım

19- Bir suçla karşılaştığınızda ne şekilde hareket edersiniz?

- a- Görmezden gelirim
- b- '155 Polis İmdat'ı ararım
- c- Müdahale imkanı varsa müdahale ederim
- d- Sadece seyredirim.

20-Polis sizce mesleğini profesyonel olarak yapıyor mu?

- a- Evet
- b- Hayır
- c- Fikrim yok

21- "Modern polis" kavramı size neyi ifade ediyor?

- a- Donanımı en üst düzeyde olan polisi
- b- Uzman, profesyonel ve çağı takip eden saygın polisi
- c- Halkla işbirliğini en iyi şekilde kuran polisi
- d- Hiçbiri

22- Sizce Emniyet Teşkilatı devlet sırrı gerektirmeyen her türlü faaliyetinden , meydana gelen olumsuzluklardan (kötü muamele, rüşvet,yolsuzluk olayları) dolayı kamuoyu tarafından sorgulanabiliyor mu?

- a- Evet
- b- Hayır
- c- Cevapsız

23- Cevabınız hayır ise bunun sebebi aşağıdakilerden hangisine uymaktadır?

- a- Toplumdaki "başım belaya girmesin" düşüncesi
- b- Türk toplumunun kapalı, duyarsız ve sorumluluğunun bilincinde olmayan yapısı
- c- Emniyet Teşkilatının kapalı, dışa açık olmayan yapısı
- d- Türkiye'de demokrasinin henüz tam yerleşmemiş olması

24- Kendinize en yakın hissettiğiniz polis birimi hangisidir?

- a- Trafik Polisi
- b- Karakol Polisi
- c- Asayiş Polisi
- d- Terör Polisi
- e- diğer

25-Kendinize en uzak hissettiğiniz polis birimi hangisidir?

- a- Çevik Kuvvet Polisi
- b- Trafik Polisi
- c- Terör Polisi
- d- Asayiş Polisi
- e- Diğer

26- Polis teşkilatına ve polise güven duyuyor musunuz?

- a- Duyuyorum
- b- Zaman zaman şüphe duyuyorum
- c- Duymuyorum
- d- Fikrim yok

27- Poliste olması gereken niteliklerden hangileri sizce en önemlidir?

- 1- Sağduyu sahibi olmak
- 2- Çevik ve uyanık olmak
- 3- Mesleki bilgi sahibi olmak
- 4- İyi ve yeterli bir eğitim görmüş olmak
- 5- Dürüst olmak
- 6- Zeki olmak
- 7- Sorumluluk sahibi olmak
- 8- Kararlı olmak
- 9- Güvenilir olmak
- 10- İyi görünümlü olmak

28- Polis, polis hizmetlerinin yürütülmesinde halkın katılımını ve desteğini sağlamayı başarıyor mu?

- a- Evet
- b- Hayır
- c- Kısmen başarıyor
- d- Fikrim yok

29- İlimizde alınan güvenlik önlemlerinden memnun musunuz?

- a- Tamamen güvenilir olmasa da kötü görmüyorum
 - b- Güvenli bir hayat yaşıyorum
 - c- Güvensiz bir hayat yaşıyorum
 - d- Fikrim yok
- Cevapsız